

Stichting
Pensioenfonds
Flexsecurity

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity
Diememere 25
1112 TC DIEMEN

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 34111370

Jaarverslag over het boekjaar
1-1-2023 t/m 31-12-2023

Inhoud

	Pagina
Bestuursverslag	
Voorwoord	5
Meerjarenoverzicht	6
De omgeving van Flexsecurity in 2023	8
Missie, visie en strategie	13
De ontwikkeling van het fonds	17
Financiële positie	25
Beleid en uitvoering	33
Beleggingen en rendementen	41
Uitvoeringskosten	62
Risicobeheersing	71
Besturing van het fonds	83
Ondertekening	93
Verantwoording en toezicht	
Rapportage van de visitatiecommissie	96
Reactie van het bestuur op de rapportage van de visitatiecommissie	98
Rapportage van het verantwoordingsorgaan	99
Reactie van het bestuur op de rapportage van het verantwoordingsorgaan	104
Jaarrekening	
Balans per 31 december	106
Staat van baten en lasten	108
Kasstroomoverzicht	110
Algemene informatie	111
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	113
Toelichting op de balans per 31 december	120
Toelichting op de staat van baten en lasten	129
Risicobeheer	136
Niet uit de balans blijvende verplichtingen	141
Ondertekening	141

Overige gegevens

Resultaatbestemming	143
Actuariële verklaring	144
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	146

Bijlagen.

Personalia Flexsecurity	157
Annex SFDR	159

Bestuursverslag

Voorwoord

Er is er één jarig hoera, hoera...

en misschien kan je dat niet zien, maar dat zijn wij! Flexsecurity is opgericht in februari 1999 en bestaat dit jaar dus 25 jaar. Dat is een mooie leeftijd, waarop je geacht wordt volwassen te zijn, maar tegelijkertijd ook nog jong en vol enthousiasme de keuzes kunt maken die de rest van je leven gaan bepalen. Met een beetje fantasie kunnen we stellen dat voor Flexsecurity min of meer hetzelfde geldt. We zitten op het randje van volwassenheid, maar we verwachten dat we aan de hand van de Wet toekomst pensioenen de komende jaren nog een paar belangrijke stappen in het traject naar onze volwassenheid kunnen gaan zetten. Dat leidt tot een hoop werk en verplichtingen, maar ook tot nieuwe kansen.

Als we terugkijken op 2023, kunnen we stellen dat we veel tijd en aandacht hebben besteed aan de toekomst van onze pensioenregelingen en de uitvoering ervan. We zijn druk bezig geweest met 'changing the business' door de voorbereidingen te treffen die nodig zijn voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Maar aan de andere kant hebben we 'running the business' als kerntaak, ofwel zorgen dat we de pensioenregelingen uitvoeren op een manier die onze deelnemers en aangesloten werkgevers van ons verwachten. En dat doen we in een wereld waarin zaken snel veranderen en we ons dus doorlopend moeten aanpassen aan veranderende omstandigheden.

In dit jaarverslag lichten we toe welke doelstellingen en voornemens we voor 2023 hadden en wat we hebben kunnen realiseren. En als iets niet tijdig of volledig gelukt is, kunnen we uitleggen waarom dat soms gebeurt. Welke lessen trekken we verder uit de ontwikkelingen die we in 2023 hebben gezien en hoe bereiden we ons voor op wat we in de toekomst verwachten? In dit jaarverslag proberen we om daar op een leesbare manier antwoord op te geven.

Onze opdracht is om goed te zorgen voor de pensioenen die door de werkgevers en werknemers aan ons zijn toevertrouwd. We hopen u met dit verslag inzicht te geven hoe we dat gedaan hebben. Wij wensen u veel leesplezier met ons jaarverslag over 2023.

Het bestuur

Meerjarenoverzicht

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantal aangesloten ondernemingen	9	9	11	11	29
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	60.631	59.098	51.941	48.651	61.967
Gewezen deelnemers	157.499	150.341	145.101	179.024	187.478
Totaal	218.130	209.439	197.042	227.675	249.445
Financiële gegevens					
(in duizenden euro)					
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	79.728	63.471	52.678 ^{*)}	53.321	58.812
Uitkeringen (ineens) aan deelnemers:					
Ten behoeve van nabestaandenpensioenen	-503	-349	-395	-387	-177
Ten behoeve van afgekochte pensioenen	-2.381	-3.087	-4.093	-9.087	-21.619
	-2.884	-3.436	-4.488	-9.474	-21.796
Saldo van overdrachten van rechten	-52.172	-12.921	-66.510 ^{*)}	-17.994	-22.002
Kosten vermogensbeheer (excl. Transactiekosten)					
t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,42%	0,39%	0,40%	0,42%	0,47%
Transactiekosten t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,10%	0,04%	0,04%	0,13%	0,08%
Totale kosten vermogensbeheer					
t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,52%	0,43%	0,44%	0,55%	0,55%
Uitvoeringskosten en kosten bezoldiging bestuursleden	-3.768	-3.479	-3.185	-3.151	-3.309
Uitvoeringskosten per deelnemer in euro's	17,27	16,61	16,16	13,84	13,27
Uitvoeringskosten per actieve deelnemer	62,15	58,87	61,32	64,77	53,40
Uitvoeringskosten als percentage van de premie	4,7%	5,5%	6,0%	5,9%	5,6%

^{*)} De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

	2023	2022	2021	2020	2019
Financiële positie					
Belegd vermogen	578.612	511.487	553.303	539.022	485.219
Stichtingskapitaal en reserves	34.434	26.018	23.849	12.259	13.238
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	518.086	463.773	496.523	491.423	447.807
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	25.942	22.923	27.279	32.883	27.055
Overige technische voorzieningen voor risico fonds	13.601	12.167	13.095	13.108	11.872
Minimaal vereist eigen vermogen	7.424	7.012	9.321	10.295	9.003
Vereist eigen vermogen	7.424	7.012	9.321	10.295	9.003
Pensioenvermogen	592.063	524.881	560.746	549.673	499.972
Beleggingsopbrengsten					
Directe beleggingsopbrengsten	4.475	6.493	4.085	6.968	5.871
Indirecte beleggingsopbrengsten	44.771	-84.231	30.523	21.041	42.070
Kosten vermogensbeheer	-1.194	-1.164	-1.121	-1.071	-1.050
Totale beleggingsopbrengsten	48.052	-78.902	33.487	26.938	46.891
Beleggingen					
Aandelen	263.303	166.933	183.857	177.456	135.805
Vastrentende waarden	252.733	259.388	293.039	289.447	248.684
Indirecte beleggingen in vastgoed	49.777	57.097	57.496	56.035	41.259
Derivaten (valutatermijncontracten)	0	0	0	-76	298
Overige beleggingen inclusief liquide middelen	12.799	28.069	18.911	16.160	59.173
Totaal belegd vermogen	578.612	511.487	553.303	539.022	485.219
<i>waarvan voor risico deelnemers</i>	<i>508.324</i>	<i>457.033</i>	<i>490.220</i>	<i>483.637</i>	<i>437.265</i>
Performance beleggingsportefeuilles					
Totale portefeuille	9,3%	-14,0%	7,0%	5,4%	11,2%
AO-portefeuille	5,3%	-15,5%	-1,3%	3,7%	6,5%
Belegd eigen vermogen	12,5%	-13,8%	7,1%	5,0%	6,5%
Rendementsportefeuille	11,0%	-9,0%	16,9%	3,3%	20,4%
Vastrentende waardenportefeuille	6,2%	-14,8%	-1,2%	2,7%	4,9%
Matchingportefeuille	8,5%	-47,1%	-15,5%	18,9%	22,1%
Dekkingsgraad	106,2%	105,2%	104,4%	102,3%	102,7%
Beleidsdekkingsgraad	105,7%	104,5%	104,5%	102,5%	102,4%
Reële dekkingsgraad ¹⁾	103,7%	102,1%	102,8%	100,8%	100,7%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	101,3%	101,4%	101,7%	101,9%	101,8%
Vereiste dekkingsgraad	101,1%	100,9%	100,8%	100,9%	100,8%

1) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkingsgraad'. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledig toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

De omgeving van Flexsecurity in 2023

In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen in de externe omgeving van Flexsecurity. Als uitvoerder van pensioenregelingen voor de uitzendsector zijn we sterk afhankelijk van ontwikkelingen in de economie en de maatschappelijke omgeving. Onderstaand zetten we de belangrijkste gebeurtenissen in de externe omgeving van Flexsecurity in 2023 op een rij.

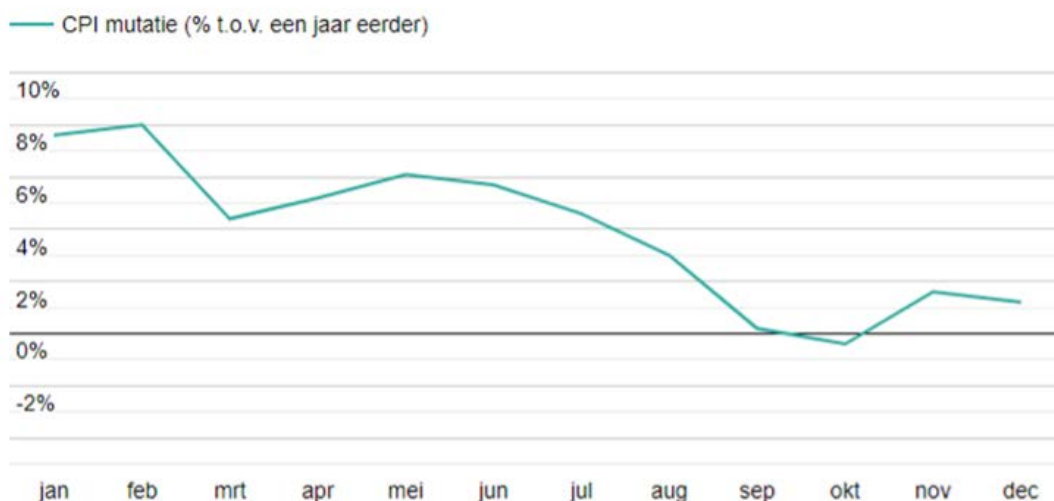
Politieke onrust en oorlog

De geopolitieke spanningen gingen in 2023 helaas in alle hevigheid door. De oorlog in Oekraïne duurde onverminderd voort en een einde lijkt voorlopig niet in zicht, hetgeen ook zijn invloed heeft op West-Europa. Sinds de inval van Hamas in Israël is in het Midden-Oosten het gewapende conflict weer opgelaaid. In Azië zijn de spanningen tussen China en Taiwan gedurende het jaar verder toegenomen. We kunnen vaststellen dat de geopolitieke spanningen in 2023 op vrijwel alle continenten zijn toegenomen en dat er veel politieke onzekerheid en dreiging heerst. Anders dan in 2022 is de constatering echter dat deze onrust weinig tot geen effect heeft gehad op de financiële markten. Waar in 2022 de Russische inval in Oekraïne leidde tot sterk stijgende energieprijzen en ingrijpende gevolgen voor de wereldwijde economie, waren deze effecten in 2023 veel minder aan de orde. De spanningen zijn toegenomen, maar aan de economie valt het (voorlopig) niet echt te merken.

Inflatie en rentestijgingen

In 2023 daalde de inflatie weer enigszins naar gebruikelijke niveaus, nadat deze een jaar eerder een ongekend hoogtepunt bereikte. Onderstaande grafiek geeft het verloop van de Nederlandse prijsinflatie in 2023 weer.

Grafiek – CPI inflatie Nederland 2023

(Bron: CBS)

Gedurende het jaar was sprake van een geleidelijke daling van het inflatieniveau, waarbij de cijfers in de tweede helft van het jaar wat vertekend zijn omdat hierin een correctie ten opzichte van een jaar eerder is verwerkt. Deze cijfers vallen daardoor lager uit dan de perceptie van de consumenten. Aan het eind van het jaar lag de zogenaamde kerninflatie nog altijd een stuk hoger dan het streven van de centrale banken, waardoor er in 2023 nog geen sprake was van een verlaging van de beleidsrentes.

Als gevolg van de prijsinflatie ontstond er in 2023 ook een flinke looninflatie. In veel cao's werden forse collectieve loonsverhogingen overeengekomen om de gevolgen van de prijsinflatie te compenseren die in de afgelopen decennia niet aan de orde waren. Hierdoor zagen we de gemiddelde uurlonen van onze deelnemers en daarmee ook ons premievolume aanzienlijk stijgen.

In 2022 en gedurende de eerste helft van 2023 hebben de centrale banken wereldwijd geprobeerd om met hun rentebeleid de inflatie te beteugelen. Dat is deels gelukt, door het verhogen van de beleidsrentes lukte het (uiteindelijk) om de inflatie neerwaarts te beïnvloeden. Het is altijd de vraag of de rentemaatregelen voldoende effect hebben en of er op tijd weer op de rem getrapt kan worden, om het gevaar van een recessie te voorkomen.

Voor pensioenfondsen zijn met name de rentes op de langere looptijden (20 en 30 jaar) van belang. Die rentes bewogen een stuk minder dan een jaar eerder. Gedurende het jaar was sprake van een geleidelijke stijging, maar vanaf oktober zette een daling in die ertoe leidde dat de renteniveaus op het eind van het jaar op vrijwel hetzelfde niveau lagen als een jaar eerder.

Voor Flexsecurity hebben de renteontwikkelingen weinig effect op de dekkingsgraad van het pensioenfonds, aangezien Flexsecurity het renterisico op de pensioenkapitalen van onze deelnemers niet draagt. De rente is wel van belang voor de pensioenen die de deelnemers op hun pensioendatum met behulp van hun opgebouwde pensioenkapitaal kunnen aankopen. We hebben kunnen constateren dat deze inkoopwaarde gedurende het jaar toenam, in oktober een hoogtepunt bereikte en vervolgens, net als de rente, bijna weer daalde naar hetzelfde niveau als aan het begin van het jaar.

Positieve beleggingsresultaten in bijna alle categorieën

In 2023 wisten de aandelenbeurzen de weg omhoog weer te vinden. De rendementen op aandelen vertoonden vooral aan het eind van het jaar een sterke positieve ontwikkeling. Met name de beleggingen in aandelen, die een jaar eerder nog slecht presteerden, scoorden in 2023 ongekend hoge rendementen. In de ontwikkelde landen leverde met name de ESG-aanpak veel (extra) rendement op. In opkomende landen waren de rendementen minder uitbundig, waarbij met name China een bepalende rol speelde. Als gevolg van de rentedaling in de tweede helft van het jaar scoorden ook vastrentende beleggingen zoals staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheeklen weer positieve cijfers. De enige categorie die ernstig achterbleef bij de positieve rendementen was het niet-

beursgenoteerde onroerend goed. Deze beleggingen in woningen, winkels en kantoren leverden een negatieve bijdrage aan het totaalrendement. Meer informatie over de economische ontwikkelingen en de beleggingsresultaten is te vinden in het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen'.

De Wet toekomst pensioenen is eindelijk ingevoerd

Na een lange voorbereidingsperiode is de Wet toekomst pensioenen op 30 mei 2023 aangenomen door de Eerste Kamer en op 1 juli 2023 ingevoerd. Uiterlijk op 1 januari 2028 moeten alle pensioenregelingen zijn aangepast aan het nieuwe stelsel. De wet gaat zorgen voor een ingrijpende verandering van het Nederlandse pensioenstelsel. In een paar jaar tijd zullen alle pensioenregelingen door de sociale partners moeten worden aangepast aan de nieuwe wettelijke eisen. Vervolgens zullen alle pensioenuitvoerders deze nieuwe pensioenregelingen en de overgang daarnaartoe moeten organiseren in hun systemen. Al met al een ongekende operatie die de komende jaren veel invloed zal hebben op de pensioensector, maar ook voor iedere (gewezen) deelnemer of gepensioneerde in een pensioenregeling.

Hoewel de nieuwe wet een implementatieperiode van enkele jaren kent, waren er zeker voor de uitzendsector ook directe gevolgen van de invoering van de Wet toekomst pensioenen. Als onderdeel van de pogingen van de wetgever om de zogenaamde 'witte vlek' van werknemers zonder pensioenopbouw terug te dringen, is bij de invoering van de wet per 1 juli 2023 de wachttermijn van 8 weken komen te vervallen. Op 1 januari 2024 is daarnaast de leeftijdsgrens van 21 jaar voor deelname aan pensioenregelingen verlaagd naar 18 jaar. Het gevolg van deze wijzigingen is dat het aantal deelnemers aan het Basispensioen in 2023 is gestegen. Onze verwachting is dat de aantallen deelnemers met een korte deelnameduur en daardoor kleine pensioenen zullen gaan toenemen, waardoor de uitvoeringskosten eveneens zullen gaan stijgen.

Hoewel de wetgever heeft getracht om de nieuwe regels zo duidelijk en eenvoudig mogelijk te maken, is in 2023 gebleken dat er nog veel 'losse eindjes' in de regelgeving zitten. De nieuwe regels zijn vooral geschreven met het oog op pensioenfondsen die de overstap van uitkeringsovereenkomsten (middelloon) naar premieovereenkomsten moeten gaan maken. Flexsecurity voert al sinds de oprichting van het fonds uitsluitend pensioenregelingen op basis van premieovereenkomsten uit. Onze verwachting was dat in ons geval de transitie naar het nieuwe stelsel relatief eenvoudig zou zijn. Niets blijkt echter minder waar. De regels blijken moeilijk toepasbaar voor ons fonds en leiden soms tot onnodige complexiteit. We gaan actief het gesprek aan met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en met de toezichthouders om aandacht te vragen voor onze situatie en we proberen om een logische transitie naar het nieuwe stelsel mogelijk te maken.

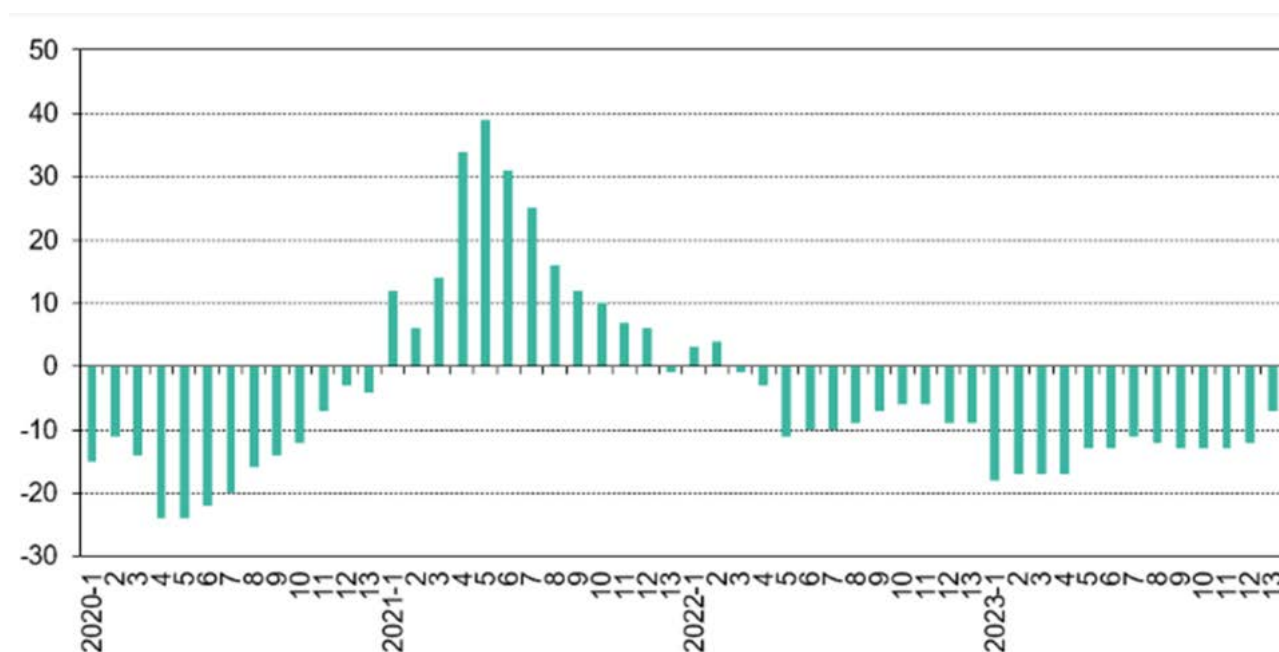
De sleutelrol voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel ligt bij de sociale partners, ofwel de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers die de afspraken over de (overgang naar) de nieuwe pensioenregeling moeten maken. In het geval van Flexsecurity zijn dat in eerste instantie de partijen die de inhoud van de cao van de koepelorganisaties ABU en NBBU bepalen. Zij bepalen immers de inhoud van de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP, die grotendeels ook bepalend is voor Flexsecurity. De cao-partijen hebben na lang overleg in november 2023 een onderhandelingsresultaat bereikt. Hierin is afgesproken dat de huidige twee pensioenregelingen per 1 januari 2026 worden omgevormd naar één marktconforme pensioenregeling die voldoet aan de eisen van de nieuwe regelgeving. De premie gaat zowel voor de werkgever als voor de deelnemers fors omhoog, het nabestaandenpensioen wordt verbeterd en de risicoverzekeringen gaan gelden voor alle deelnemers.

Voor Flexsecurity zijn de afspraken van de ABU en NBBU met de vakbonden relevant, maar voor de invulling van de Wet toekomst pensioenen zijn wij als ondernemingspensioenfonds aangewezen op de sociale partners binnen Randstad Groep Nederland. Dit zijn de werkgever en de ondernemingsraden. Zij zullen hun afspraken over de overgang naar de nieuwe pensioenregeling moeten maken binnen de kaders van de regeling van StiPP. Door de late totstandkoming van het onderhandelingsresultaat kon hiermee pas in 2024 een start worden gemaakt.

Meer over de wijze waarop we uitvoering geven aan het traject rond de Wet toekomst pensioenen en de overgang naar een nieuwe pensioenregeling is te lezen in het hoofdstuk 'Beleid en uitvoering'.

De uitzendsector blijft krimpen

De aantallen actieve deelnemers van Flexsecurity zijn volledig afhankelijk van de ontwikkelingen binnen de uitzendsector in het algemeen, en van Randstad Groep Nederland in het bijzonder. In de onderstaande grafiek is de ontwikkeling van het aantal gewerkte uren in de uitzendsector, steeds ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, in de periode van 2020 tot en met 2023 terug te zien op basis van cijfers van de uitzendkoepel ABU.

(Bron: ABU Marktmonitor periode 13 – 2023)

Gedurende vrijwel geheel 2023 liep de uitzendmarkt ruim 10% achter ten opzichte van de uren van 2022, waarin overigens ook al sprake was van een daling, zij het dat die minder groot was. De krapte in de arbeidsmarkt kan benoemd worden als één van de redenen voor de krimp van het aantal werkenden. Deze marktontwikkelingen zijn niet direct zichtbaar in de ontwikkeling van het aantal actieve deelnemers van Flexsecurity, omdat de afschaffing van de wachttermijn halverwege 2023 juist weer zorgde voor een toetreding van een nieuwe groep deelnemers in het Basispensioen. Door deze aanpassing wordt Flexsecurity wel steeds gevoeliger voor fluctuaties in het aantal werkende uitzendkrachten. Stijgingen of dalingen in de aantallen werkenden zullen in de toekomst direct merkbaar zijn in de deelnemersbestanden, met name in het Basispensioen. In het Pluspensioen bleef het aantal deelnemers in 2023 bijzonder stabiel. Naast de ontwikkeling van het aantal actieve deelnemers zijn de hoogte van de kostendeckende premie en de uitvoeringskosten belangrijke aandachtspunten voor Flexsecurity. De ontwikkelingen en de gevolgen hiervan worden toegelicht in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds'.

Instroom van arbeidsongeschikten vertoont een flinke daling

Een van de grootste uitdagingen voor Flexsecurity is de ontwikkeling van de kosten van arbeidsongeschiktheid. De reden hiervoor is dat wij sinds 2018 de pensioenpremie voor arbeidsongeschikte deelnemers niet meer verzekeren, maar voor eigen rekening nemen. Mee- en tegenvallers werken daardoor direct door in de resultaten van het fonds, en tot heden zijn dat vooral tegenvallers geweest. Tot halverwege 2022 vertoonde de instroom van nieuwe arbeidsongeschikten jaarlijks een sterke stijging. Vanaf halverwege 2022 daalde het tempo van de instroom, en in 2023 werd deze ontwikkeling voortgezet. Deels was dit het gevolg van maatregelen bij het UWV,

dat te maken heeft met grote werkachterstanden bij de keuringen van arbeidsongeschikten. Sinds enkele jaren wordt een groot deel van de langdurig zieke werknemers op basis van de toekenning van een voorschot als arbeidsongeschikt aangemeld door het UWV. Pas later wordt vastgesteld of deze personen daadwerkelijk recht hebben op een arbeidsongeschiktheidsuitkering, en dat leidt in een aanzienlijk aantal van de gevallen tot de conclusie dat er toch geen sprake is van arbeidsongeschiktheid.

Mede door deze ontwikkeling bleek de instroom van nieuwe arbeidsongeschikten in 2023 kleiner dan in het verleden, ondanks dat de landelijke instroomcijfers juist een opwaartse beweging vertoonden. Anders dan andere jaren was het effect van de rente in 2023 echter beperkt, waardoor de kosten hierdoor niet al te veel beïnvloed werden. Ondanks deze bemoedigende ontwikkelingen sloten we, net als in voorgaande jaren ook in 2023 af met een (zij het kleiner) verlies op arbeidsongeschiktheid. De gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsdekking komen in meerdere hoofdstukken van dit verslag aan de orde.

De toekomst van Flexsecurity

Met de invoering van de Wet toekomst pensioenen per 1 juli 2023 is het spel op de wagen gekomen voor de toekomst van veel met name kleinere pensioenfondsen. Na jaren van afwachten kunnen (of moeten) pensioenfondsen aan de slag om te bepalen welke rol ze in het nieuwe pensioenstelsel willen en kunnen vervullen. Aan de kant van werkgevers geeft de invoering van de nieuwe regelgeving een belangrijke aanzet om te bepalen of men 'verder wil' met het eigen ondernemingspensioenfonds of dat men de keuze maakt voor een andere uitvoerder. De toenemende eisen op het gebied van governance en compliance, de kritische blik van de interne en externe toezichthouders en het toekomstperspectief van nieuwe regelgeving die geïmplementeerd moet worden, maken het besturen van een pensioenfonds steeds complexer. Daarbij komt dat ook de uitvoeringsorganisaties steeds kritischer worden ten aanzien van de kenmerken en omvang van de klanten die zij willen bedienen. We zien het aantal ondernemingspensioenfondsen al jaren gestaag dalen. Er is geen kristallen bol nodig om te kunnen voorspellen dat de Wet toekomst pensioenen dat proces verder zal versnellen.

Ook voor Flexsecurity geldt dat de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel een belangrijk kantelpunt kan vormen. De werkgever kan in principe kiezen uit meerdere alternatieven, waaronder het bedrijfstakpensioenfonds StiPP. In 2023 hebben we daarom samen met het verantwoordingsorgaan gekeken op welke wijze wij in staat zijn om de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling vanaf 2026 vorm te geven. Voor ons is daarbij essentieel dat we in staat zijn om zichtbaar en herkenbaar uitvoering te geven aan onze missie, visie en strategie. Hoe kunnen we een zodanige toegevoegde waarde bieden voor de deelnemers en de werkgevers dat wij als uitvoerder de voorkeur krijgen boven alternatieven, zoals het bedrijfstakpensioenfonds? De werkgever zal deze keuze medio 2024 gaan maken en wij zullen ons inspannen om duidelijk te maken welke toegevoegde waarde wij – juist in het nieuwe pensioenstelsel – denken te kunnen bieden. In het hoofdstuk 'Missie, visie en strategie' is meer te lezen over onze uitgangspunten en de realisatie daarvan. In het hoofdstuk 'Beleid en uitvoering' zijn de afwegingen en keuzes terug te vinden die wij in 2023 hebben gemaakt.

Missie, visie en strategie

Begin 2023 hebben we, als slotstuk van een uitgebreid traject met een externe adviseur en betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan, een nieuwe missie, visie en strategie voor Flexsecurity vastgesteld. Met deze missie, visie en strategie willen we aan onze belanghebbenden duidelijk maken hoe wij ons onderscheiden van andere pensioenuitvoerders en wat daarbij de meerwaarde voor onze deelnemers en werkgever is. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de inhoud en realisatie van onze missie, visie en strategie in 2023.

Missie, visie en strategie

Flexsecurity hanteert voor de bepaling van het te voeren beleid een missie, visie en strategie waarin is vastgelegd wat onze kernwaarden zijn, welke speerpunten we hanteren en op welke wijze we onze dienstverlening aan deelnemers en werkgevers optimaal willen vormgeven.

Kernwaarden

Wij hebben de onderstaande kernwaarden gedefinieerd als basis voor onze missie, visie en strategie. Deze kernwaarden geven aan wat wij belangrijk vinden in de dienstverlening aan onze deelnemers en werkgevers.

Flexibel

Door eenvoud en duidelijkheid in onze regelingen, procedures en communicatie kunnen we snel aanpassen en meebewegen met nieuwe ontwikkelingen.

Klantgericht

We zijn betrokken bij wat er speelt binnen de onderneming, de sector en bij onze deelnemers. We leveren de kwaliteit die onze deelnemers en werkgevers van ons verwachten.

Efficiënt

We voeren onze pensioenregelingen kostenbewust en daadkrachtig uit. Dankzij een hoge mate van deskundigheid maken we de juiste keuzes en zorgen we voor een doelmatige dienstverlening.

Missie

Onze missie luidt als volgt:

Flexsecurity wil voor deelnemers en werkgevers een onzekere financiële toekomst ontzorgen, door continu aan te passen aan een veranderende omgeving en behoeften.

Wij regelen een pensioen dat past bij jouw loopbaan.

Flexsecurity is betrokken bij de wensen en keuzes van deelnemers en werkgevers. We spelen hierop daadkrachtig en deskundig in, waarbij we geen concessies doen aan de kwaliteit van onze dienstverlening. Eenvoud en duidelijkheid vormen de kern van onze pensioenregelingen, waardoor we flexibel en kostenbewust opereren.

Visie

Flexsecurity voert op een onderscheidende manier pensioenregelingen uit voor werkgevers en deelnemers met flexibele arbeidsrelaties. Met onze pensioenregelingen en dienstverlening spelen we proactief in op de doorlopend veranderende behoeften en ontwikkelingen van onze belanghebbenden. We vullen deze belofte in door in te zetten op de onderscheidende kwaliteiten van het fonds, waarmee we het verschil met andere uitvoerders kunnen maken.

Die kwaliteiten zijn:

- Met gebruik van beschikbare data betere keuzes mogelijk maken;
- Gericht innoveren;
- Grenzen verleggen, doorlopend op zoek naar verbetering;
- Slagvaardig handelen.

Strategie

Flexsecurity hanteert drie strategische speerpunten waarmee we ons de komende jaren onderscheidend willen profileren. Deze strategische speerpunten sluiten aan bij onze kernwaarden en kwaliteiten en worden ondersteund door concrete doelstellingen.

Innovatief gebruik maken van onze data

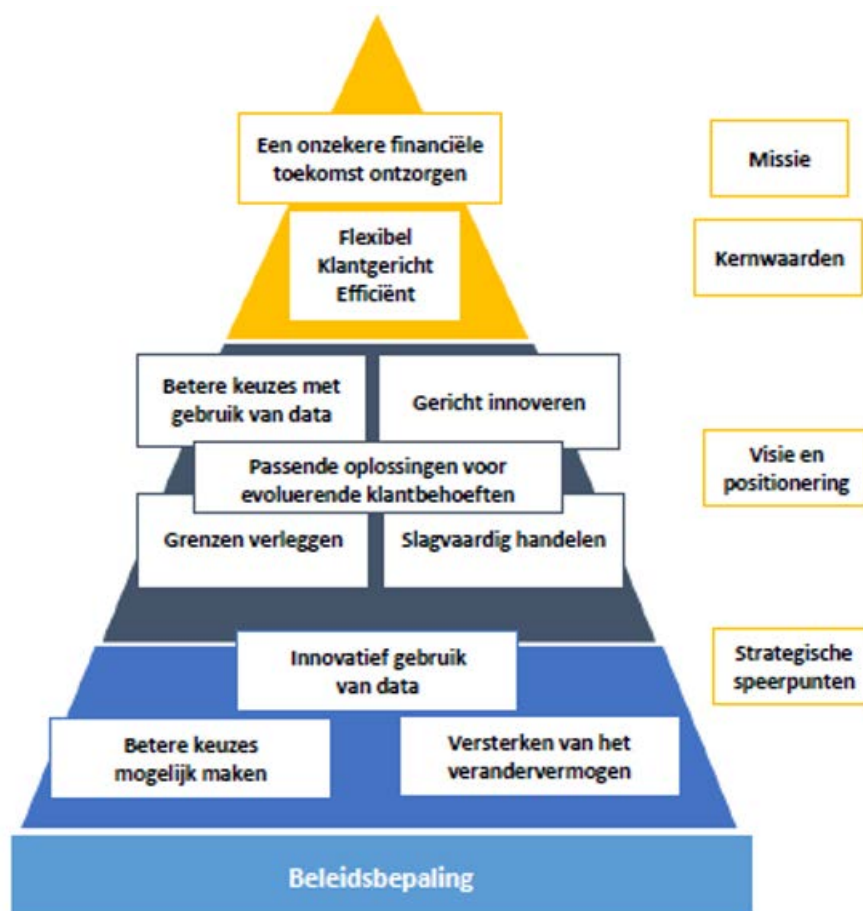
- 1) Flexsecurity werkt datagedreven en richt (monitoring van) prioriteiten in met behulp van toetsbare inzichten;
- 2) Datakwaliteit wordt proactief hoog gehouden ten dienste van verbetering van de dienstverlening;
- 3) Vanuit rolvastheid en een duidelijk databeleid faciliteert Flexsecurity werkgevers en deelnemers effectief en efficiënt.

Betere keuzes mogelijk maken

- 1) Flexsecurity scoort een hogere waardering onder deelnemers en werkgevers;
- 2) Voorkeuren van werkgevers en deelnemers worden getoetst binnen het door Flexsecurity geregisseerde aanbod;
- 3) Flexsecurity levert communicatie op maat, bijdragend aan de doelstellingen van het fonds en de belanghebbenden.

Versterken van ons verandervermogen

- 1) Flexsecurity ontwikkelen tot een duidelijk 'merk' met een eigen gezicht dat de sterktes van het fonds benadrukt;
- 2) Proactief samenwerking zoeken met geschikte strategische partners en 'gelijkgestemden' in de pensioenwereld;
- 3) Een planmatige en gerichte aanpak van innovatie implementeren in samenwerking met de uitbestedingspartners.

De missie, visie en strategie van Flexsecurity vormen het uitgangspunt voor het te voeren beleid. In onze beleidsdocumenten leggen we nadrukkelijk de link tussen de missie, visie en strategie en het gevoerde beleid.

Realisatie in 2023

Het is mooi om een goede beschrijving van de missie, visie en strategie te hebben, maar uiteindelijk gaat het erom dat deze herkenbaar worden doorgevoerd in de manier waarop wij de pensioenen verzorgen voor onze deelnemers en aangesloten werkgevers. Daarom proberen we bij de bepaling en uitvoering van ons beleid zoveel mogelijk de missie, visie en strategie tot uitdrukking te brengen. Dat is niet op alle beleidsterreinen even makkelijk, we concentreren ons daarom voor op onze drie kerntaken, namelijk administreren, beleggen en communiceren. Onderstaand geven we enkele voorbeelden van de manier waarop we in 2023 onze missie, visie en strategie hebben betrokken bij de beleidsbepaling en de uitvoering van de pensioenregelingen:

- We hebben, mede op basis van een onderzoek onder onze deelnemers, een nieuw beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen vastgesteld. In dit beleid wordt nadrukkelijker rekening gehouden met de wensen van onze belanghebbenden;
- We hebben uitvoering gegeven aan een aantal nieuwe initiatieven op communicatiegebied, zoals het organiseren van webinars, een meer doelgroepgerichte benadering aan de hand van 'peer stories' en we ontwikkelen een 'e-learning' om onze deelnemers beter bekend te maken met pensioen in het algemeen en ons fonds in het bijzonder;
- We hebben een nieuwe klachtenregeling geïmplementeerd waarmee we meer willen leren over de manier waarop onze deelnemers tegen ons aankijken en hoe we onze dienstverlening en communicatie kunnen verbeteren;
- In het kader van de voorbereiding op de Wet toekomst pensioenen hebben we een studiedag georganiseerd met vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers en hebben we de te maken keuzes toegelicht;

- We zijn nadrukkelijk het gesprek aangegaan met Randstad Groep Nederland over de toekomst van de pensioenuitvoering binnen de groep en de wijze waarop Flexsecurity daarin zou kunnen voorzien.

De toekomst van Flexsecurity

De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en de vanaf 2026 geldende inhoudelijke verbetering van de pensioenregeling in de uitzendsector zullen de komende jaren nieuwe mogelijkheden bieden om de pensioenregelingen en –uitvoering naar een nieuw volwassenheidsniveau te brengen. Daarmee kan de invulling van de missie, visie en strategie nadrukkelijker plaatsvinden. Het bestuur heeft als uitgangspunt dat Flexsecurity alleen bestaansrecht op de langere termijn heeft wanneer we erin slagen om de meerwaarde voor de belanghebbenden te realiseren. Is dat niet het geval, dan is de instandhouding van een eigen ondernemingspensioenfonds geen rationele keuze en zijn er alternatieven om hierin te voorzien. In 2024 zullen er binnen en buiten Flexsecurity besluiten genomen moeten worden over de toekomst van het fonds, waarin onze missie, visie en strategie een belangrijke rol spelen. We proberen daarbij duidelijk te maken waar wij voor staan en hoe wij op een onderscheidende wijze uitvoering geven aan de pensioenregelingen.

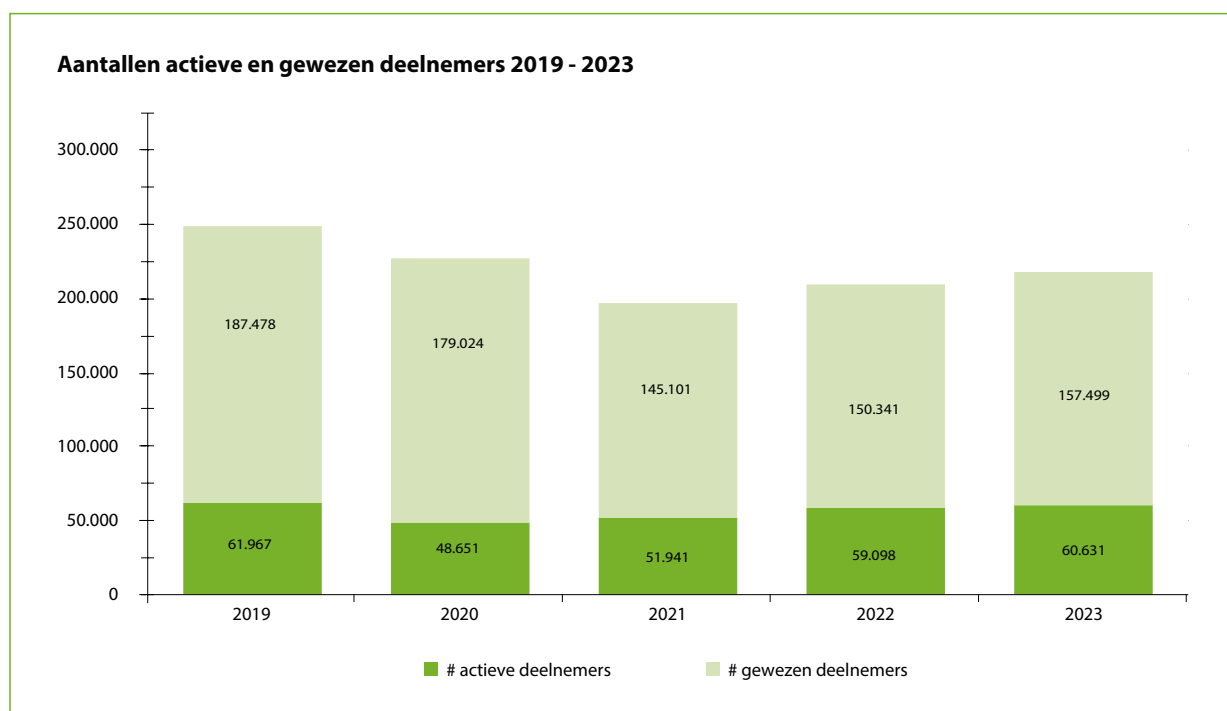
Randstad Groep Nederland zal in 2024 besluiten of Flexsecurity ook vanaf 2026 nog steeds de pensioenuitvoerder van de pensioenregelingen voor flexwerkers zal zijn. Als dat inderdaad het geval is, bieden de toenemende schaalgrootte en stijgende premie nieuwe mogelijkheden en zou Flexsecurity wellicht ook de uitvoering van andere pensioenregelingen binnen de Randstad Groep kunnen gaan verzorgen. Als de werkgever kiest voor een alternatief, dan zal Flexsecurity naar alle waarschijnlijkheid als ‘gesloten pensioenfonds’ zonder instroom van nieuwe premies belanden in een afwikkelscenario. 2024 wordt dus een spannend jaar waar voor Flexsecurity veel van afhangt.

De ontwikkeling van het fonds

In dit hoofdstuk gaan we in op de ontwikkelingen die Flexsecurity in 2023 heeft doorgemaakt. Daarvoor staan we stil bij de ontwikkeling van de deelnemerspopulatie, de pensioenuitvoering, de financiële positie en andere relevante ontwikkelingen gedurende het verslagjaar. Ook bekijken we welke gevolgen deze ontwikkelingen voor het fonds kunnen hebben.

Ontwikkeling deelnemersbestand

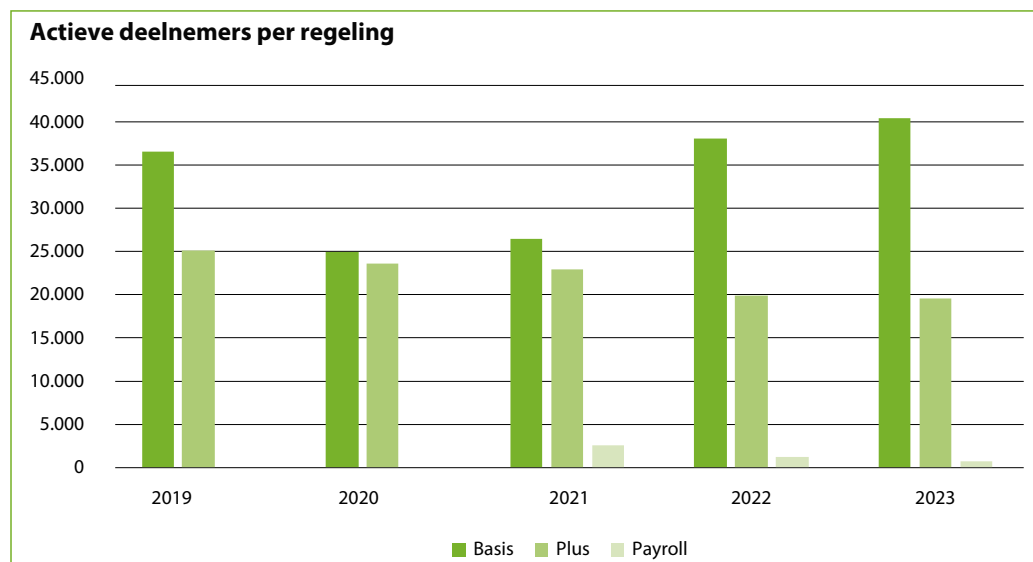
Sinds 2022 neemt het aantal deelnemers van Flexsecurity weer toe. Na een paar jaren waarin we dankzij automatische waardeoverdrachten het aantal gewezen deelnemers ('slapers') flink konden laten dalen, zien we sinds 2022 weer een stijgende trend. Bij de actieve deelnemers wordt de stijging veroorzaakt door het sleutelen aan de wachttermijn in de Wet toekomst pensioenen. Deze wachttermijn, waarin nieuwe uitzendkrachten nog niet konden deelnemen aan de pensioenregeling, bedroeg oorspronkelijk 26 gewerkte weken. Met ingang van 2022 werd de wachttermijn, vooruitlopend op de nieuwe wetgeving, door de cao-partijen verkort naar 8 gewerkte weken. Per 1 juli 2023 deed de wetgever daar nog een schepje bovenop en werd de wachttermijn met de invoering van de Wet toekomst pensioenen volledig geschrapt.

De stijging van het aantal actieve deelnemers van 1.533 verhuult het zicht op de werkelijke ontwikkeling binnen de deelnemersbestanden. Zonder de afschaffing van de wachttijd zou het aantal actieve deelnemers in 2023 flink gedaald zijn als gevolg van de daling van het aantal gewerkte uren binnen de uitzendsector.

Het totale aantal deelnemers (inclusief gewezen deelnemers) steeg van 209.439 (2022) naar 218.130 eind 2023. Dat is een stijging van 4,2%, die grotendeels kan worden verklaard uit een stijging van het aantal gewezen deelnemers. Er was in 2023 sprake van 56.388 nieuwe toetredingen en van 54.855 deelnemers waarvan de deelneming beëindigd werd. Door het vervallen van de wachttijd en de verlaging van de toetredingsleeftijd voor deelname aan de pensioenregeling van 21 jaar naar 18 jaar zullen de dynamiek binnen het fonds en het aantal gewezen deelnemers de komende jaren naar verwachting flink gaan oplopen. Flexsecurity heeft geen doelstellingen ten aanzien van het aantal deelnemers binnen het fonds. We zijn wel gebaat bij schaalgroottes, omdat we daarmee de kosten kunnen verdelen over een grotere groep deelnemers.

De verdeling van de aantallen actieve deelnemers over de verschillende regelingen zag er eind 2023 ten opzichte van voorgaande jaren als volgt uit:

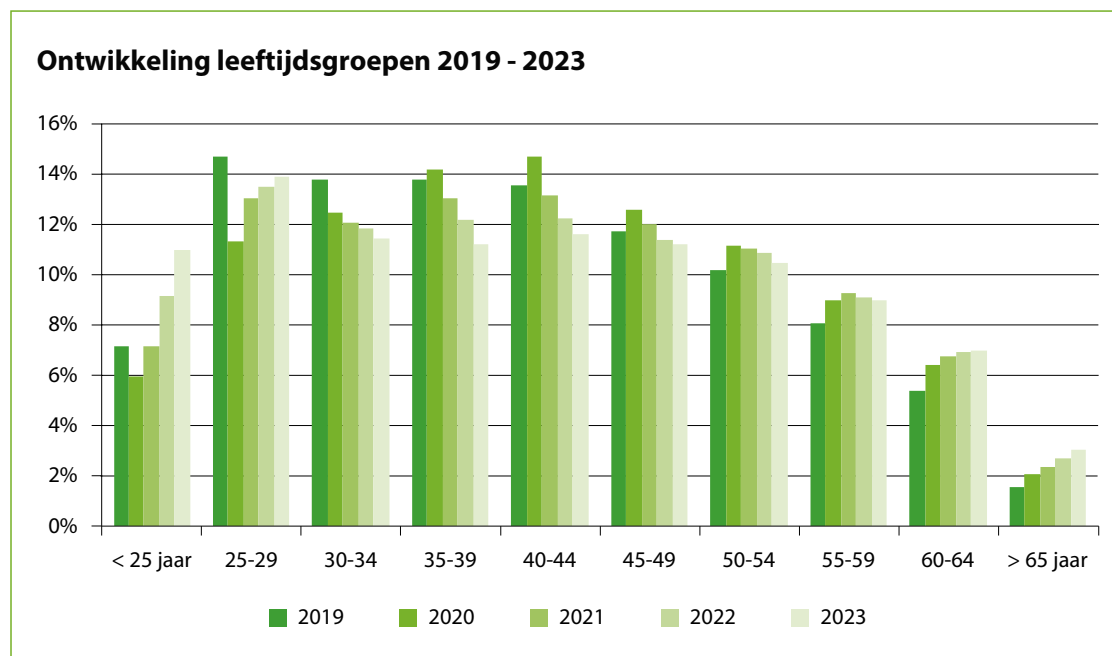

In deze grafiek is te zien dat de toename van het aantal actieve deelnemers volledig herleid kan worden tot het Basispensioen als gevolg van de afschaffing van de wachttermijn. Er kwamen per saldo 2.378 deelnemers bij. In het Pluspensioen daalde het aantal actieve deelnemers licht met 372, in het Payrollpensioen was bijna sprake van een halvering omdat er aan het eind van het jaar 473 deelnemers minder waren. De sterke terugval in de Payrollpensioenregeling kan worden toegerekend aan het feit dat slechts een beperkt aantal van de opdrachtgevers van de payrollondernemingen binnen Randstad Groep Nederland gebruik maakt van deze regeling. Alternatieven zijn het aanbieden van hetzelfde pensioen als het vaste personeel in dienst van de opdrachtgever door middel van een aansluiting bij het betreffende bedrijfstakpensioenfonds of in het geheel geen pensioenregeling aanbieden als het vaste personeel in dienst van de opdrachtgever ook geen pensioenregeling heeft. Voor het bestuur is het de vraag bij welke ondergrens aan actieve deelnemers de voortzetting van de Payrollpensioenregeling ter discussie komt te staan.

Het aantal gewezen deelnemers ofwel 'slapers' van Flexsecurity steeg in 2023 per saldo met 7.158 personen. De uitvoering van automatische waardeoverdrachten levert een belangrijke bijdrage om het aantal gewezen deelnemers met kleine pensioenen te beheersen, maar per saldo was de toename van gewezen deelnemers groter dan de uitstroom. In 2023 werden er in totaal 37.979 kleine pensioenen automatisch overgedragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder. In 2022 waren dat er met 37.012 vrijwel evenveel. We proberen het aantal gewezen deelnemers zoveel mogelijk te beperken, omdat hier geen premie-inkomsten maar wel kosten tegenover staan. Dat is in 2023 dus minder goed gelukt. In de komende jaren verwachten we een toename van het aantal uitgaande waardeoverdrachten van kleine pensioenen, omdat de afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd zullen leiden tot een stijging van het aantal deelnemers met kleine pensioenen.

Leeftijdverdeling

De verdeling van de leeftijdsopbouw van het fonds (actieve en gewezen deelnemers samen) heeft zich in de afgelopen vijf jaren als volgt ontwikkeld:

Wijzigingen in de pensioenregeling vertalen zich in de samenstelling van het deelnemersbestand. De verkorting van de wachttermijn in het Basispensioen leidt enerzijds tot een relatieve groei van het aantal jonge deelnemers onder de 30 jaar. In de andere leeftijdsgroepen is het beeld minder verrassend. Net als in de voorgaande jaren zien we dat het zwaartepunt langzaam steeds meer verschuift naar de oudere leeftijdsgroepen, waarin we vooral gewezen deelnemers tegenkomen. In de oudere leeftijdsgroepen blijkt de automatische waardeoverdracht minder effectief en dus blijven er relatief veel oudere gewezen deelnemers in het fonds achter.

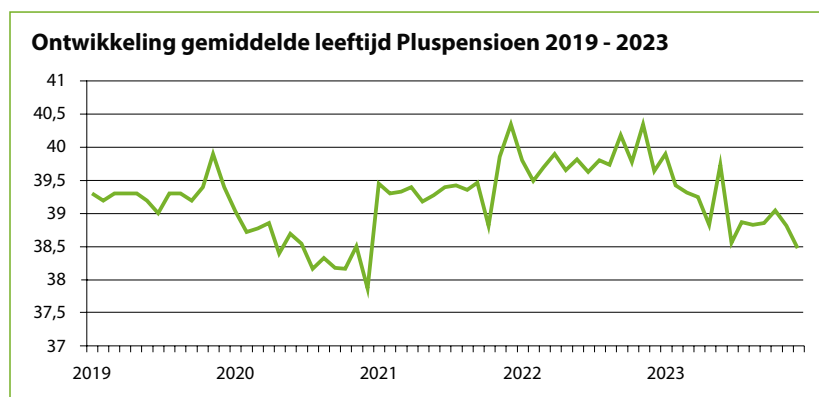
In de groep actieve deelnemers is 65% van de deelnemers onder de 40 jaar, de overige 35% is gelijkmatig verspreid over de oudere leeftijdsgroepen. Van de actieve deelnemers is 57,4% man en 42,6% vrouw. Van de totale groep deelnemers is ruim 21% afkomstig uit landen buiten Nederland, hoofdzakelijk binnen de Europese Unie.

De zogenaamde 'rijpingsgraad' ofwel het percentage gewezen deelnemers op het totale aantal deelnemers, is in 2023 gelijk gebleven op 72%. Naar verwachting zal de rijpingsgraad geleidelijk weer gaan oplopen vanwege een groeiend aantal gewezen deelnemers.

De ontwikkeling van de verhouding tussen actieve en gewezen deelnemers is voor Flexsecurity van groot belang, omdat de kosten voor pensioenbeheer volledig worden gefinancierd uit de ontvangen premies voor de actieve deelnemers. Ook voor de gewezen deelnemers maken wij administratieve kosten, maar hier staan geen premie-inkomsten tegenover. Een goede beheersing van het aantal gewezen deelnemers is daarom van belang om het aandeel van de pensioenbeheerkosten in de totale premie op een acceptabel niveau te kunnen houden. Met de toetreding van veel deelnemers die slechts kort actief deelnemen, zal dat in de toekomst een grotere uitdaging worden.

Veroudering deelnemers Pluspensioen

Binnen het Pluspensioen brengen we bij de aangesloten werkgevers en deelnemers een leeftijdsonafhankelijke doorsneepremie in rekening. De opbouw van de pensioenkapitalen is echter afhankelijk van de leeftijd van de individuele deelnemers. De ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd in het Pluspensioen is daarom van groot belang voor de kostendekkendheid van de geheven premie. Onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de actieve deelnemers van het Pluspensioen in de afgelopen jaren weer.

Afgezien van een incidentele stijging halverwege het jaar, vertoonde de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd een dalend patroon, van 39,6 jaar aan het begin van 2023 naar 38,5 een jaar later. Deze daling van de gemiddelde leeftijd is zonder meer gunstig voor Flexsecurity. Aan het begin van het jaar hielden we in de premiestelling juist rekening met een geleidelijke veroudering van het deelnemersbestand. Doordat de tendens de andere kant op ging, zijn de stortingen lager uitgevallen dan verwacht en heeft het Pluspensioen bijgedragen aan een aanzienlijk overschot op de premie in 2023.

Uitvoering automatische waardeoverdrachten

Sinds medio 2019 kunnen pensioenuitvoerders de 'kleine' pensioenen van gewezen deelnemers onder een jaarlijks vast te stellen grens (in 2023 € 594,89 aan pensioen per jaar) automatisch overdragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder waar de gewezen deelnemer op dat moment actief pensioen opbouwt. Flexsecurity maakt actief gebruik van deze mogelijkheid en ontvangt zelf ook veel inkomende automatische waardeoverdrachten van andere pensioenuitvoerders. Dit leidt tot een jaarlijkse stroom van (veel) uitgaande en inkomende kleine pensioenen, waardoor de aantallen gewezen deelnemers enigszins beheersbaar blijven en actieve deelnemers hun pensioen bij elkaar houden en bij hun huidige pensioenuitvoerder hogere pensioenkapitalen krijgen.

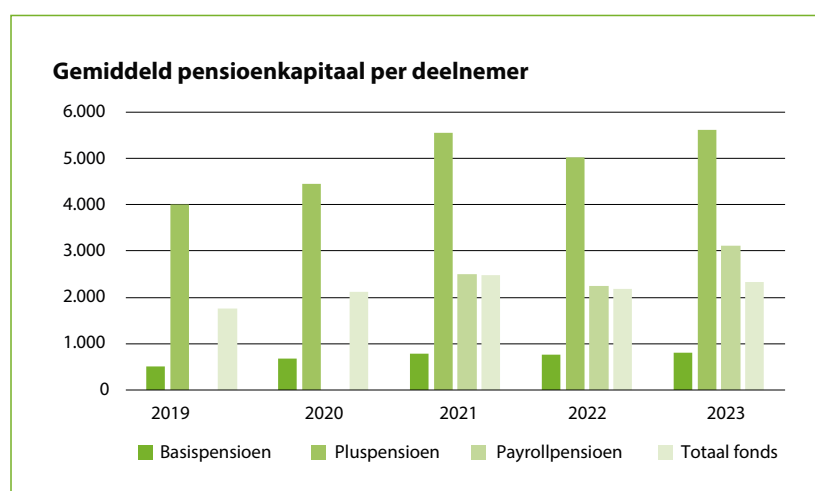
Inmiddels hebben we vijf jaar ervaring opgedaan met de uitvoering van automatische waardeoverdrachten. Die ervaringen wijzen uit dat het jaarlijks aanbieden van kleine pensioenen voor automatische waardeoverdracht sterk bijdraagt aan de kans op een geslaagde overdracht. Bij de eerste pogingen blijkt de succeskans rond de 50% te liggen, maar door jaarlijks te herhalen kan de succeskans uiteindelijk verhoogd worden naar 70% tot 75%.

Tegenover dit succes staat de constatering dat er een 'harde kern' is van gewezen deelnemers voor wie automatische waardeoverdracht geen oplossing biedt. Dit zijn bijvoorbeeld gewezen deelnemers die niet meer in dienstbetrekking werkzaam zijn (zoals ZZP'ers) en gewezen deelnemers die zich niet meer in Nederland bevinden. Voor deze groepen werkt de automatische waardeoverdracht per definitie niet en zal gezocht moeten worden naar andere mogelijkheden om hun kleine pensioenen een passende bestemming te geven. In dat kader pleiten we voor het herinvoeren van de wettelijke mogelijkheid van een versnelde afkoop van kleine pensioenen van gewezen deelnemers die naar het buitenland vertrekken. Hiervoor is echter wel een wetswijziging nodig, hetgeen de nodige tijd en lobbywerk zal vragen.

Eind 2023 is de sectorbrede uitvoering van automatische waardeoverdrachten over het verleden afgerond. Flexsecurity was daar in 2021 al mee klaar, maar heeft ook in 2023 nog kleine pensioenen uit het verleden van andere pensioenuitvoerders ontvangen en verwerkt. Met de succesvolle ervaringen van herhaalde pogingen tot waardeoverdracht in het achterhoofd pleiten we voor de mogelijkheid om ook deze oude kleine pensioenen in de toekomst vaker voor overdracht aan te kunnen bieden. Dat zal bijdragen aan een betere realisatie van de pensioendoelstelling en het beheersen van de kosten voor deze slaperspensioenen.

Ontwikkeling pensioenkapitalen

Als gevolg van de meestal korte deelnameduur hebben veel deelnemers aan de pensioenregelingen van Flexsecurity een relatief klein pensioenkapitaal opgebouwd. Desondanks is er de laatste jaren sprake van een geleidelijke groei van de gemiddelde opgebouwde kapitalen per deelnemer. Eind 2023 zag de vergelijking met eerdere jaren er per regeling als volgt uit:

De gemiddelde pensioenkapitalen zijn in 2023 weer gestegen, na de terugval in 2022 als gevolg van de negatieve rendementen in dat jaar. De hoogte van het gemiddelde pensioenkapitaal lag eind 2023 op € 2.332,44 per deelnemer. In het Pluspensioen wordt (per deelnemer) meer premie ingelegd dan in het Basispensioen en nemen deelnemers langer deel aan de regeling, daarom zien we hier de hoogste kapitalen per deelnemer. In het Payrollpensioen liggen de premies gemiddeld genomen weer aanzienlijk hoger dan in het Pluspensioen, maar in deze regeling wordt pas sinds 2021 pensioen opgebouwd. Hoe hoger het pensioenkapitaal per deelnemer is, hoe gunstiger de verhouding tussen kosten en kapitalen uitvalt. De gemiddelde kapitalen in het Basispensioen liggen nog steeds ver onder de wettelijke grens voor kleine pensioenen. In het Pluspensioen en het Payrollpensioen zijn er steeds meer (gewezen) deelnemers met een pensioenkapitaal dat boven deze grens ligt. De pensioenen van deze gewezen deelnemers kunnen niet automatisch worden overgedragen en zullen naar verwachting steeds vaker leiden tot aankoop van een levenslange pensioenuitkering op de pensioendatum.

De omvang van de gemiddelde kapitalen zal tot en met 2025 niet sterk stijgen. De afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd naar 18 jaar zullen naar verwachting leiden tot een toename van het aantal deelnemers die slechts gedurende een korte periode actief zullen zijn en daardoor kleine pensioenkapitalen opbouwen. Aangezien deze kleine pensioenen niet allemaal succesvol kunnen worden overgedragen, zullen deze kleine pensioenen een negatieve invloed hebben op de hoogte van het gemiddelde pensioenkapitaal. Het is de vraag in hoeverre automatische waardeoverdrachten dit effect kunnen neutraliseren.

Ingaande pensioenen

De pensioenleeftijd in de regelingen van Flexsecurity ligt op 67 jaar. We benaderen onze deelnemers zes maanden voor het bereiken van de pensioenleeftijd voor de ingang van hun pensioen. Het is bij Flexsecurity niet mogelijk om de ingang van het pensioen uit

te stellen na 67 jaar. Vervroegen van de pensioeningangsdatum is wel mogelijk, vanaf 62 jaar. In de praktijk wordt hier echter zelden gebruik van gemaakt.

De leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder is binnen Flexsecurity relatief klein ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen. In 2023 waren er in totaal 1.671 personen die hun ouderdomspensioen lieten ingaan (2022: 1.667). Hoewel we proberen om met automatische waardeoverdrachten zo veel mogelijk kleine pensioenen voor de pensioendatum over te dragen, heeft het overgrote deel van de deelnemers die de pensioenleeftijd bereiken nog steeds een pensioenkapitaal dat op de pensioendatum onder de afkoopgrens ligt. Dat leidt in vrijwel alle gevallen tot een eenmalige afkoop (uitbetaling) van het pensioen. Dit betrof in 2023 in totaal 1.419 personen (2022: 1.471). Dat betekent dat in 2023 85% van de ingaande pensioenen werd afgekocht. De verwachting was dat het aandeel van de afgekochte pensioenen de komende jaren zou dalen, maar dat is voorlopig nog niet het geval. Ook de komende jaren zal in absolute zin sprake zijn van een stijgend aantal afkopen van kleine pensioenen op pensioendatum, omdat het aandeel van de oudere (gewezen) deelnemers binnen Flexsecurity jaarlijks toeneemt.

De deelnemers met een pensioen boven de afkoopgrens kopen een levenslange pensioenuitkering aan bij een verzekeraar naar keuze. Flexsecurity keert immers zelf geen levenslange pensioenen uit. Deze keuze betreft allereerst de keuze tussen een vast of een variabel pensioen en daarna de keuze voor de verzekeraar die het pensioen gaat uitkeren. Om deelnemers te ondersteunen bij het maken van deze keuzes, bieden we de ondersteuning van een onafhankelijke tussenpersoon aan, te weten Apple Tree te Amsterdam. Onder andere met behulp van een website waarop de actuele tarieven voor ingaande pensioenen van verzekeraars kunnen worden vergeleken, kan de deelnemer zijn keuze maken. De deelnemer wordt, indien gewenst, ook begeleid bij het verdere administratieve proces van de pensioeningang. Flexsecurity draagt een deel van de kosten van de ondersteuning van Apple Tree. Deelnemers zijn niet verplicht om gebruik te maken van de diensten van Apple Tree en kunnen ook zelf of met ondersteuning van een eigen adviseur hun keuze maken.

In 2023 maakten 238 van de 252 (gewezen) deelnemers met een ingaand ouderdomspensioen gebruik van de diensten van Apple Tree. Ruim 84% van de ingaande pensioenen werd aangekocht bij verzekeraar Allianz, die in de meeste gevallen de hoogste pensioenuitkeringen bood. De overige pensioenen werden hoofdzakelijk aangekocht bij Zwitserleven. De gemiddelde koopsom voor een ingaand pensioen bedroeg in 2023 € 24.730,- per deelnemer (2022: € 27.841,-). De negatieve rendementen die we in 2022 realiseerden werken in deze groep (veelal gewezen deelnemers) langer door omdat de pensioenen verspreid over het jaar worden aangekocht.

Vast of variabel pensioen

Bij het maken van de keuze voor een verzekeraar kan de (gewezen) deelnemer een keuze maken tussen een vast of variabel pensioen. Een vast pensioen kent een gegarandeerde hoogte en wordt tijdens de levenslange looptijd door de verzekeraar niet verhoogd of verlaagd. Een variabel pensioen kan – zoals de naam al zegt – tijdens de uitkeringsperiode variëren in hoogte. Er is een beperkt aantal verzekeraars dat variabele pensioenen aanbiedt, waarbij de aangeboden producten ook nog eens inhoudelijk van elkaar verschillen. Variabele pensioenen zijn complexe producten waarbij goede voorlichting en begeleiding noodzakelijk is. Van de 238 (gewezen) deelnemers die in 2023 hun pensioen via Apple Tree aankochten, waren er 12 deelnemers die daarbij de keuze voor een variabel pensioen maakten. Dat is exact gelijk aan het aantal van een jaar eerder.

Niet-opgevraagde pensioenen

Helaas moeten we constateren dat we een deel van de deelnemers die recht hebben op een ingaand pensioen, niet of niet tijdig kunnen vinden. Uitvoeringsorganisatie AZL hanteert een protocol om (gewezen) deelnemers met een ingaand pensioen terug te vinden. Dat betekent dat AZL contact probeert te zoeken door middel van brieven, e-mails en telefoon. Deze inspanningen worden jaarlijks herhaald. Desondanks blijkt een deel van de mensen (met name degenen die in het buitenland verblijven) niet vindbaar. De pensioenkapitalen van deze deelnemers worden in portefeuille gehouden, in afwachting van het moment dat de betreffende deelnemer (of een nabestaande) zich alsnog meldt. Eind 2023 waren er in totaal 1.019 personen die recht hebben op een ingaand pensioen (2022: 771). Hiervan hadden 14 personen een pensioenkapitaal boven de wettelijke afkoopgrens. Op een totaal van 1.671 ingaande pensioenen zijn er in 2023 per saldo 248 (voorlopig) niet-vindbare pensioenen bijgekomen. Dat betekent dat we in 2023 bijna 15% van de rechthebbenden niet kunnen terugvinden. Dat percentage ligt fors hoger dan in eerdere jaren en deze stijging leidt tot zorgen. We spannen ons daarom onverminderd in om alle betrokkenen te vinden. Veel van deze moeilijk vindbare deelnemers bevinden zich in het buitenland, hetgeen het lastig maakt om contact te leggen. Daarbij proberen we ook onconventionele methoden om in contact te komen met onze pensioengerechtigde deelnemers.

Ingaande partner- en wezenpensioenen

Naast ingaande ouderdomspensioenen kent Flexsecurity ook ingaande partner- en wezenpensioenen. In 2023 waren deze als volgt verdeeld:

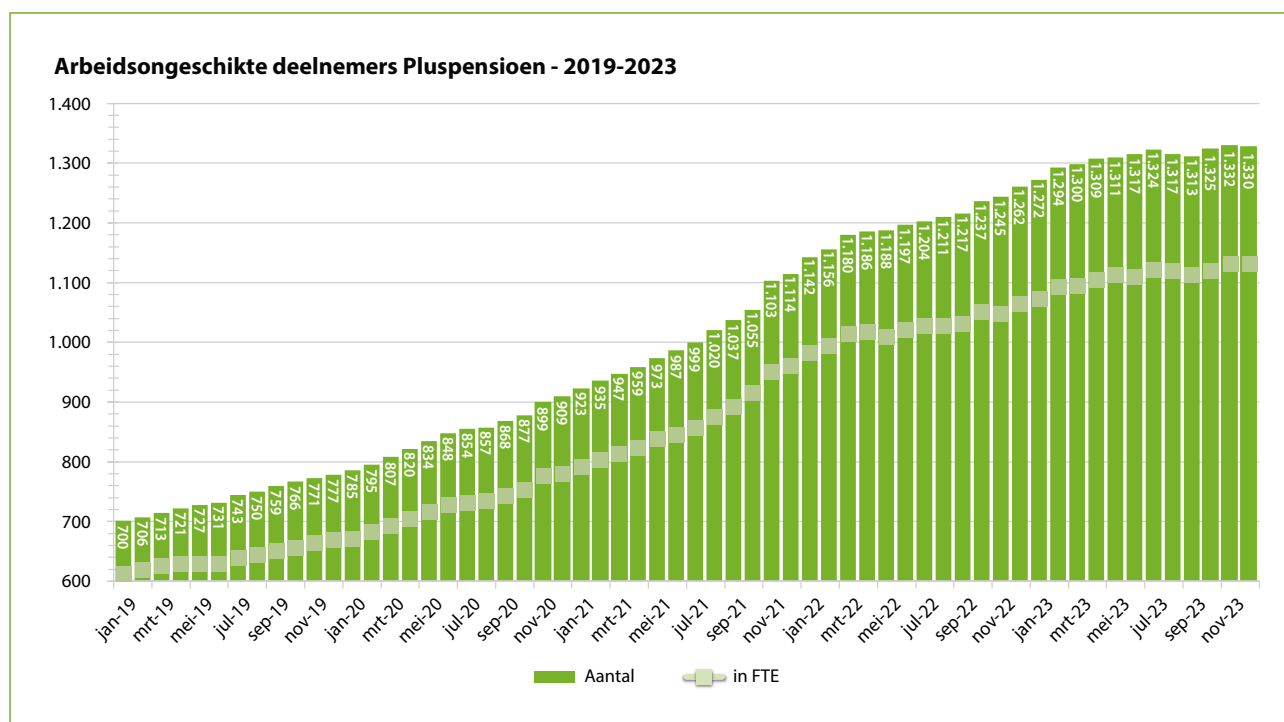
	Afkoop	Aankoop uitkering	Totaal
Partnerpensioen	132	10	142
Wezenpensioen	29	0	29

Ook de deelnemers met een ingaand partner- of wezenpensioen kunnen gebruik maken van de diensten van Apple Tree, als zij een partner- of wezenpensioen hebben dat boven de afkoopgrens ligt.

Arbeidsongeschikte deelnemers

Voor actieve deelnemers aan de Pluspensioenregeling zijn risico's van overlijden en arbeidsongeschiktheid verzekerd. De risicoverzekering in geval van arbeidsongeschiktheid dekt de premievrije voortzetting van pensioenopbouw voor deelnemers die gedurende hun deelname aan het Pluspensioen ziek en aansluitend arbeidsongeschikt worden. Sinds 2018 draagt Flexsecurity de financiële gevolgen van deze verzekering in eigen beheer. We houden daarvoor een voorziening aan waaruit de kosten van de premievrije voortzetting worden gefinancierd. Als de voorziening niet toereikend is, dan gaat dit ten laste van het eigen vermogen van Flexsecurity. De ontwikkeling van de instroom van arbeidsongeschikten is daarom van groot belang voor de financiële positie van het fonds.

Het aantal arbeidsongeschikte deelnemers steeg in 2023 van 1.262 (ultimo 2022) naar 1.330 (ultimo 2023). Per saldo is dat een stijging van 68 personen, hetgeen aanzienlijk minder is dan de stijging van 148 personen in 2022. Daarmee werd de dalende trend die in 2022 begon, in 2023 voortgezet. Opvallend is dat dit afwijkt van de stijgende landelijke trend, die in de arbeidsongeschiktheidscijfers van het UWV over 2023 zichtbaar is. Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van het aantal arbeidsongeschikten van Flexsecurity in de periode van januari 2019 tot en met december 2023.

Bij deze cijfers moet opgemerkt worden dat deze een enigszins vertekend beeld kunnen geven. Het UWV kampt de laatste jaren met grote achterstanden bij de keuring van arbeidsongeschikten vanwege een tekort aan artsen. Veel langdurig zieken krijgen daarom tegenwoordig na 104 weken ziekte een voorschot op een mogelijke WIA-uitkering. Meestal wordt pas een aantal maanden later daadwerkelijk vastgesteld of men daadwerkelijk recht heeft op een WIA-uitkering. In circa 30% van deze gevallen wordt achteraf door het UWV geconcludeerd dat er geen recht bestaat op een WIA-uitkering. Het verstrekte voorschot hoeft dan niet te worden terugbetaald aan het UWV, maar in de pensioenregeling bestaat er geen recht op premievrijstelling en wordt de gestorte premie teruggedraaid. In 2023 waren er bij Flexsecurity 53 van dergelijke gevallen. Deze ontwikkeling leidt in eerste instantie tot een overschatting van het werkelijke aantal schadegevallen voor het pensioenfonds.

Toch zijn de vooruitzichten voor de ontwikkeling van arbeidsongeschiktheid niet positief. Het UWV rapporteert in 2023 sterk stijgende instroomcijfers in de WIA en heeft – in het kader van het gebrek aan keuringscapaciteit – besloten om alle langdurig zieken van 60 jaar en ouder niet langer te keuren, maar in het vervolg ongezien in de IVA te laten instromen. Op termijn verwachten we dan ook weer een stijging van de WIA-instroom en de bijbehorende lasten.

Wij beschouwen de lasten voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering nog altijd als onwenselijk hoog. Daarom dringen wij, net als in voorgaande jaren, bij de werkgever en de ondernemingsraad van RGN aan op een betere beheersing van de kosten van deze regeling. Met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling in 2026 zal een passende oplossing moeten worden gevonden voor dit vraagstuk dat al jaren een onevenredig grote invloed heeft op de financiële positie van het fonds. In het hoofdstuk 'Ontwikkeling van de financiële positie' is meer te lezen over de financiële gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

Financiële positie

Anders dan bij de meeste andere pensioenfondsen is de dekkingsgraad niet het meest relevante cijfer voor de financiële positie van Flexsecurity. We stellen maandelijks de voorgeschreven dekkingsgraden vast, maar gezien het karakter van de pensioenregeling is de dekkingsgraad veel minder beweeglijk en minder afhankelijk van externe factoren dan bij de meeste andere pensioenfondsen. Wisselende renteniveaus en stijgende of dalende beleggingen leiden bij Flexsecurity nauwelijks tot veranderende dekkingsgraden, omdat deze veranderingen direct doorwerken in de pensioenkapitalen van de deelnemers. Het eigen vermogen van het fonds is beperkt van omvang en heeft weinig invloed op de financiële positie. Als bestuur hebben we in het kader van de financiële positie met name oog voor vier onderwerpen: de beleggingen voor risico van de deelnemers, de kostendekkendheid van de geheven premie, de ontwikkeling van de uitvoeringskosten en de ontwikkeling van de voorziening voor het arbeidsongeschiktheidsrisico.

In dit hoofdstuk gaan we in op de verschillende aspecten van de financiële positie in het verslagjaar. De ontwikkeling van de uitvoeringskosten van het fonds lichten we nader toe in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

Beleggingen

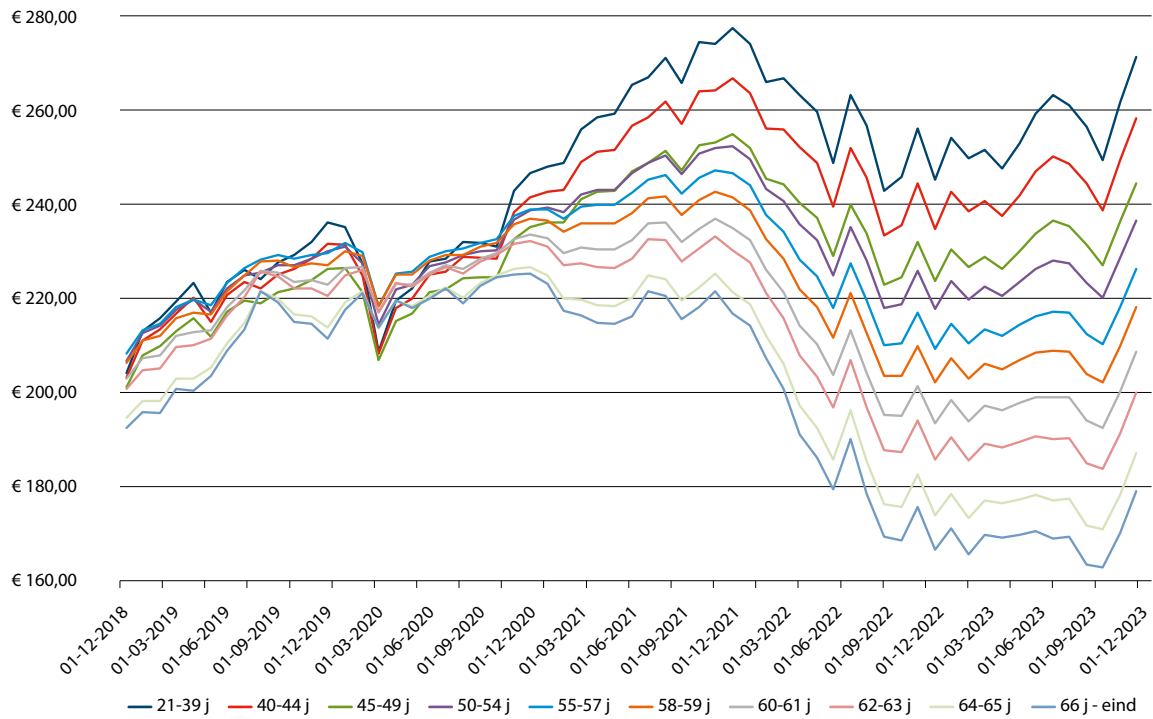
Omdat Flexsecurity alleen zuivere beschikbare premieregelingen uitvoert, is de hoogte van het pensioenkapitaal van de (gewezen) deelnemers direct afhankelijk van de premiestortingen en de waardeontwikkeling van de beleggingen. Deze waardeontwikkeling laat zich het beste meten aan de hand van de waarde van de participaties in de beleggingsdepots van Flexsecurity. Sinds 2020 voeren we voor alle regelingen binnen Flexsecurity eenzelfde beleid waarin per leeftijdsgroep wordt belegd, de zogenaamde 'lifecycle'. Er zijn tien leeftijdsgroepen. We stellen per leeftijdsgroep maandelijks een participatiewaarde vast op basis van de behaalde beleggingsresultaten. Onderstaand overzicht geeft de ontwikkeling van de participatiewaarden in 2023 weer.

Ontwikkeling participatiewaarden

	Participatie waarde eind 2022	Participatie- waarde eind 2023	Waarde ontwikkeling in 2023
	In €	In €	In €
– 21-39 jaar	245,01	271,15	10,7%
– 40-44 jaar	234,66	258,16	10,0%
– 45-49 jaar	223,47	244,38	9,4%
– 50-54 jaar	217,55	236,49	8,7%
– 55-57 jaar	209,05	226,16	8,2%
– 58-59 jaar	202,00	218,12	8,0%
– 60-61 jaar	193,32	208,45	7,8%
– 62-63 jaar	185,52	199,79	7,7%
– 64-65 jaar	173,72	186,90	7,6%
– 66 jaar en ouder	166,54	178,95	7,5%

Na een sterke daling van de rendementen in 2022 vonden de beurzen in 2023 weer de weg omhoog, wat vooral voor de jongere leeftijdsgroepen tot positieve resultaten leidde. Voor oudere deelnemers was vooral de ontwikkeling van de rente bepalend. Deze vertoonde in de laatste maanden van 2023 een dalende lijn, hetgeen voor die groepen eveneens leidde tot positieve rendementen. De verschillen tussen de leeftijdsgroepen bleven in 2023 beperkt. De ontwikkeling van de participatiewaarden van de leeftijdsgroepen sinds 2018 is te zien in de grafiek 'Ontwikkeling participatiewaarden 2018 - 2023'.

Ontwikkeling participatiewaarden 2018 - 2023

Deze grafiek laat zien hoe groot de verschillen tussen de rendementen van de verschillende leeftijdsgroepen in de afgelopen drie jaren zijn geworden. Dit verschil wordt veroorzaakt door enerzijds de sterke rentebewegingen en anderzijds de sterk schommelende rendementen op de aandelenbeurzen. In het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen' gaan we dieper in op de achtergronden van de ontwikkelingen van de rendementen.

Kostendekkendheid van de pensioenpremie

De ontvangen premie in het Basispensioen is in 2023 sterk gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar als gevolg van de premieverhoging die vanaf 1 januari 2023 is doorgevoerd naar 8% van de pensioengrondslag. De premie in het Pluspensioen is in 2023 ongewijzigd gebleven op 12,3% van de pensioengrondslag. Door de afschaffing van de wachttermijn is het aantal deelnemers in het Basispensioen gestegen. Als gevolg van deze ontwikkelingen heeft de totaal ontvangen premie een forse sprong gemaakt in 2023. Alles bij elkaar stegen de door de deelnemers en de werkgever betaalde pensioenpremies van € 63,4 miljoen in 2022 naar € 79,7 miljoen in 2023. De pensioenpremies zijn daarmee met € 16,3 miljoen ofwel ruim 25% toegenomen.

De zogeheten kostendekkende pensioenpremie bestaat voor het grootste deel uit de premie-inleg die voor de deelnemers in de beleggingsdepots wordt gestort. Daar bovenop komen de kosten voor risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid in het Pluspensioen en Payrollpensioen, de uitvoeringskosten en een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten (deze bedraagt 2,5% van de gestorte premies). In de kosten voor de risicodekkingen houden we rekening met de vrijval van pensioenkapitalen van overleden deelnemers die geen nabestaanden hebben. Deze kapitalen komen ten goede aan het fonds en leiden daarmee indirect tot een verlaging van de kosten voor de actieve deelnemers.

De kostendekkende premie bedroeg in 2023 € 75,0 miljoen (2022: € 60,5 miljoen). De kostendekkende premie is daarmee aanzienlijk lager dan de verschuldigde premie, er is sprake van een premieoverschot van € 4,7 miljoen (2022: overschot van € 2,9 miljoen). De premie heeft daarmee in 2023 een positieve bijdrage geleverd aan de financiële positie van het fonds.

Het overzicht van de premies is opgenomen in onderstaande tabel.

Pensioenpremies

In € 1.000

	2023	2022
Feitelijke (verschuldigde) premie	79.728	63.471
Kostendekkende premie	75.021	60.535
Premieoverschot/-tekort	4.707	2.936

De doelstelling is om de premie jaarlijks zodanig vast te stellen dat er geen sprake is van een tekort in de kostendekkende premie. Een beperkt overschot wordt daarom als wenselijk beschouwd, een groot overschot is zeker geen doelstelling. De uitdaging bij de vaststelling van de premie zit erin dat de hoogte van de kostendekkende premie sterk afhankelijk is van onzekere ontwikkelingen gedurende het jaar, zoals de ontwikkeling van het aantal actieve deelnemers, de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd in het Pluspensioen en de kosten van arbeidsongeschiktheid. Een overschot kan niet direct worden toegevoegd aan de kapitalen van de deelnemers. Achteraf gezien constateren we dat de feitelijke premie in 2023 te hoog was vastgesteld, waardoor de algemene reserve verhoogd is. Het bestuur verwacht dat, met het oog op de komende transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, een algemene reserve van substantiële omvang noodzakelijk zal zijn om deze overgang mogelijk te maken. Mocht er op dat moment overwaarde binnen het fonds aanwezig blijken te zijn, dan wordt die op dat moment alsnog toebedeeld aan de (gewezen) deelnemers. Deze aanwending van het premieoverschot ten gunste van alle deelnemers en gewezen deelnemers wordt door het bestuur in beginsel als evenwichtig beoordeeld.

De premie was in 2023 als volgt verdeeld over de verschillende pensioenregelingen.

Feitelijke (verschuldigde) pensioenpremie

In € 1.000

	2023	2022
Premiebijdragen Basispensioen (door werkgever)	31.653	20.082
Premiebijdragen Pluspensioen (door werkgever en deelnemers)	46.787	40.509
Premiebijdragen Payrollpensioen (door werkgever en deelnemers)	1.288	2.880
Totaal	79.728	63.471

De stijging van het premievolume in 2023 kan grotendeels toegerekend worden aan de verhoging van de premie in het Basispensioen. Daarnaast had ook de aanzienlijke stijging van de uurlonen in 2023 een positief effect op de premie in het Basis- en Pluspensioen. In het Payrollpensioen was, net als in 2022, sprake van een sterke daling van de ontvangen premie als gevolg van het teruglopende aantal actieve deelnemers.

Op basis van actuariële voorschriften wordt een zuivere kostendekkende premie vastgesteld. Deze premie wordt bepaald op basis van een aantal voorgeschreven componenten en heeft zich in 2023 als volgt ontwikkeld:

Kostendekkende pensioenpremie

In € 1.000

	2023	2022
Premiestortingen in pensioenkapitalen deelnemers	67.984	53.634
Risicopremies	2.922	3.101
Directe uitvoeringskosten	3.768	3.479
Solvabiliteitsopslag	347	321
Totaal	75.021	60.535

Uit de ontvangen premies financiert Flexsecurity ook de kosten voor het pensioenbeheer. Deze kosten bedroegen in 2023 € 3,768 miljoen, ofwel € 0,3 miljoen meer dan een jaar eerder. We streven ernaar om de uitvoeringskosten van Flexsecurity zo laag mogelijk te houden om een optimale benutting van de pensioenpremies mogelijk te maken. Meer informatie over de uitvoeringskosten is te vinden in het gelijknamige hoofdstuk van dit verslag.

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

De technische voorziening voor risico deelnemers bestaat uit de optelsom van alle pensioenkapitalen van de individuele (gewezen) deelnemers. Deze voorziening stijgt als gevolg van de instroom van nieuwe premies en inkomende waardeoverdrachten. Aan de andere kant daalt de voorziening door de uitstroom van deelnemers als gevolg van pensioneringen, waardeoverdrachten en afkopen van kleine pensioenen. De gerealiseerde beleggingsrendementen zorgen ook voor een verandering van de hoogte van de voorziening. In 2023 hadden de beleggingsresultaten een positieve invloed op de hoogte van de voorziening, een jaar eerder was dat nog andersom. In 2023 heeft de voorziening zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

In € 1.000

	2023	2022
Voorziening primo	463.773	496.523
Premie	66.329	52.277
Premie arbeidsongeschikten	2.152	1.987
Rendement	42.149	-69.683
Inkomende waardeoverdrachten regulier	497	792
Inkomende automatische waardeoverdrachten	27.512	43.587
Uitgaande waardeoverdrachten regulier	-3.773	-6.637
Uitgaande automatische waardeoverdrachten	-70.046	-45.487
Afkopen kleine pensioenen	0	-3
Overdrachten bij pensionering	-6.361	-5.176
Afkopen en uitkeringen op pensioendatum	-2.382	-3.084
Overlijden	-1.729	-1.267
Vervallen hele kleine pensioenen	-42	-81
Overige mutaties	7	25
Voorziening ultimo	518.086	463.773

De omvang van de voorziening steeg in 2023 met ruim 54 miljoen. De belangrijkste oorzaken voor de stijging waren de premie, de gerealiseerde rendementen en de inkomende waardeoverdrachten. Daar stond een verlaging als gevolg van uitgaande automatische waardeoverdrachten tegenover, die meer dan het dubbele was van de inkomende overdrachten. De omvang van de vervallen hele kleine pensioenen is afgenomen doordat de kapitaalgrenzen voor de hele kleine pensioenen in 2023 een stuk lager waren dan in 2022.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

Naast de aandacht voor de beleggingen en de kostendekkendheid van de pensioenpremies is de ontwikkeling van de voorziening inzake arbeidsongeschiktheid van groot belang voor het fonds. Flexsecurity heeft dit risico sinds 2018 volledig in eigen beheer. In de kostendekkende premie van het Pluspensioen en het Payrollpensioen berekenen we een bijdrage voor de financiering van deze dekking. Deze premie zou toereikend moeten zijn voor de financiering van de nieuwe schadegevallen. Daarnaast hanteren we eigen grondslagen voor de financiering van de voorziening. Deze grondslagen hebben met name betrekking op de kansen op revalidering (herstel tot een lagere mate of beëindiging van arbeidsongeschiktheid) en overlijden. Aan de hand van de gerealiseerde resultaten toetsen we jaarlijks of de gehanteerde premiestelling en grondslagen realistisch zijn. Is dat niet het geval, dan moeten we deze aanpassen. Als er sprake is van een stijging van de voorziening als gevolg van een aanpassing van de grondslagen of een te lage gehanteerde premiestelling, dan gaat dat ten laste van het eigen vermogen en dus van de financiële positie van het fonds.

In de onderstaande tabel geven we de ontwikkeling van de voorziening arbeidsongeschiktheid in 2023 weer.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

In € 1.000

	2023	2022
Voorziening primo	22.923	27.279
Invalidering	3.548	4.721
Revalidering	-1.109	-1.544
Overlijden	-148	-317
Risicopremie overlijden	135	51
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	480	665
Benodigde intrest	547	-99
Uitkeringen (vrijgestelde premies)	-2.077	-1.863
Vrijval overlijdensrisicopremie over uitkeringen	-240	-324
Wijziging rentetermijnstructuur	883	-5.385
Wijziging sterftegrondslagen	0	30
Aanpassing voorziening uitlooprisico	831	917
Aanpassing revalideringskansen	-82	0
Aanpassing staffelpremie	97	0
Aanpassing opslag overlijdensrisico	-56	-1.208
Correcties	210	0
Voorziening ultimo	25.942	22.923

De belangrijkste constatering is dat de financiële waarde van de nieuwe instroom van arbeidsongeschikten lager was dan in 2022. Dit stemt overeen met de lagere aantallen nieuwe arbeidsongeschikten die we in het vorige hoofdstuk zagen. Daarbij moeten we wel opmerken dat dit beeld vertekend wordt door de werkachterstanden bij het UWV. Een groot deel van de arbeidsongeschikten die in 2022 instroomden, waren op dat moment nog niet gekeurd door het UWV en kwamen op basis van een voorschot in de WIA-instroom

terecht. In ongeveer 30% van de gevallen blijkt achteraf dat er toch geen recht op een uitkering bestaat, waardoor de instroomcijfers later gecorrigeerd worden. Helaas liep de financiële waarde van de revalideringen (arbeidsongeschikten die geheel of gedeeltelijk herstellen) in 2023 ook terug.

Naast de instroom en uitstroom heeft de ontwikkeling van de rente heeft altijd een grote invloed op het verloop van deze voorziening. In 2023 was per saldo sprake van een beperkte daling van de rente, hetgeen zich vertaalt in een stijging van de voorziening. Er moet immers meer geld gereserveerd worden voor de toekomstige pensioenbetalingen.

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid bedroeg in 2023 - € 1,163 miljoen (2022: - € 1.839 miljoen). Dat is weliswaar een stuk minder negatief dan een jaar eerder, maar nog altijd geen resultaat waar het bestuur vrede mee heeft. De reden van het negatieve resultaat ligt vooral in de verhoging van de voorziening voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen. Deze voorziening wordt gebaseerd op de gemiddelde instroom van de voorgaande vijf jaar. De sterk gestegen instroom in de afgelopen vijf jaren vertaalt zich in een jaarlijkse stijging van deze voorziening. Gelet op het patroon van de voorgaande vijf jaren zal dit element naar verwachting ook de komende jaren nog een verliespost gaan opleveren voor het fonds.

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Flexsecurity kent ook een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. Deze voorziening is met name bedoeld om de uitvoeringskosten te financieren op het moment dat het fonds gesloten zou worden en er geen premie meer binnenkomt. De kosten zullen dan uit deze voorziening gefinancierd moeten worden, waarbij het doel is om de bezittingen en verplichtingen binnen twee jaar na sluiting van het fonds over te dragen aan een andere pensioenuitvoerder.

De omvang van deze voorziening bedraagt 2,5% van de voorziening voor risico deelnemers, ofwel de optelsom van de pensioenkapitalen van de (gewezen) deelnemers. De voorziening voor risico deelnemers is gestegen en dus is de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten ook gestegen, naar een omvang van € 13,6 miljoen eind 2023. Eind 2023 heeft het bestuur onderzocht of de omvang van deze voorziening toereikend is voor de verwachte toekomstige uitvoeringskosten en geconstateerd dat een voorziening van 2,5%, gelet op de mogelijke exit-scenario's van het fonds, nog steeds realistisch is.

Resultaat, eigen vermogen en dekkingsgraden

Vanwege de relatief eenvoudige opzet van het pensioenfonds en de beperkte relevantie van (actuariële) aannames bij het vaststellen van de financiële positie, kan het resultaat van Flexsecurity eenvoudig in beeld worden gebracht. Waardeoverdrachten, afkopen en uitkeringen leiden nooit tot resultaten voor het fonds, omdat we in alle gevallen het volledige kapitaal als overdrachtswaarde hanteren en wij geen aannames over aanspraken hoeven te gebruiken, zoals bij een traditionele pensioenregeling wel het geval is. In onderstaande tabel is de uitsplitsing van het resultaat zichtbaar gemaakt.

Resultaatbepaling

In € 1.000

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten risico fonds	4.473	-3.735
Resultaat op premie	4.979	3.133
Resultaat op sterfte	40	1.082
Resultaat op kosten	1.376	409
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-1.163	-1.839
Aanpassing technische voorziening	-1.289	3.110
Andere oorzaken	0	9
Totaal	8.416	2.169

Per saldo resulteert er in 2023 een positief resultaat van € 8,4 miljoen (2022: € 2,2 miljoen). Het resultaat op beleggingsopbrengsten heeft uitsluitend betrekking op de beleggingen voor risico van het fonds. De resultaten zoals vermeld onder de post 'Aanpassing technische voorziening' bevatten een specifiek resultaat dat nadere toelichting verdient. Het betreft een positief resultaat van € 0,08 miljoen dat voortvloeit uit het laten vervallen van hele kleine pensioenen (een jaarlijkse aanspraak onder € 2). In 2022 bedroeg deze post € 0,07 miljoen. In de wet is bepaald dat deze hele kleine pensioenen van rechtswege komen te vervallen bij einde deelneming. De middelen die zijn vrijgevallen als gevolg van het laten vervallen van deze hele kleine pensioenen zijn toegevoegd aan het eigen vermogen van het pensioenfonds. Daarmee komen zij indirect ten goede aan de pensioenen van de andere deelnemers. Mochten deelnemers met een vervallen klein pensioen in de toekomst ooit weer pensioen gaan opbouwen bij Flexsecurity, dan heractiveren wij hun vervallen kleine pensioen en voegen we deze waarde toe aan de nieuwe pensioenopbouw.

Het positieve resultaat van € 8,4 miljoen (2022: € 2,2 miljoen) is toegevoegd aan het eigen vermogen van het fonds, dat als gevolg hiervan toenam van € 26,0 miljoen tot € 34,4 miljoen. Het eigen vermogen, in de verslaggeving gepresenteerd als 'algemene reserve', is naast de voorziening toekomstige uitvoeringskosten bedoeld voor (mogelijke) toekomstige financiële verplichtingen en voor het opvangen van eventuele tekorten.

Flexsecurity moet op basis van het Financieel Toetsingskader (FTK) voor pensioenfondsen beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Dit MVEV bedraagt ultimo 2023 € 7,4 miljoen (2022: € 7,0 miljoen). Aan deze eis wordt ruimschoots voldaan. In het MVEV is onder meer een buffer ten behoeve van het overlijdensrisico opgenomen. Deze buffer is ongeveer gelijk aan 50% van het MVEV. Hoewel Flexsecurity het overlijdensrisico volledig verzekerd heeft, schrijft het FTK voor dat ter dekking van het risico van een faillissement van de verzekeraar een financiële buffer bij het pensioenfonds aanwezig moet zijn, die daarmee dus drukt op de financiële positie van het fonds.

Het vereist eigen vermogen (VEV) dat Flexsecurity in het kader van het FTK op basis van het strategische beleid moet hebben, bedraagt € 6,1 miljoen (2022: € 4,7 miljoen). Aangezien het VEV lager is dan het MVEV, wordt het VEV op basis van de vereisten van het FTK gelijkgesteld aan het MVEV. Het eigen vermogen van het fonds, de algemene reserve (of het eigen vermogen), is groter dan het MVEV en het VEV: de financiële positie van het fonds is daarmee toereikend op basis van de wettelijke regels.

Flexsecurity monitort maandelijks de ontwikkeling van de financiële positie om, indien nodig, tijdig maatregelen te kunnen nemen om een eventueel reservetekort te voorkomen. Met name de ontwikkelingen rond de voorziening arbeidsongeschiktheid en de instroom van nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen zijn daarbij bepalend. Om het effect van de arbeidsongeschiktheid op de hoogte van de premies en de financiële positie van het fonds verder te verminderen streeft het bestuur in overleg met de werkgever en de ondernemingsraden naar een verdere versobering van de regeling inzake arbeidsongeschiktheid.

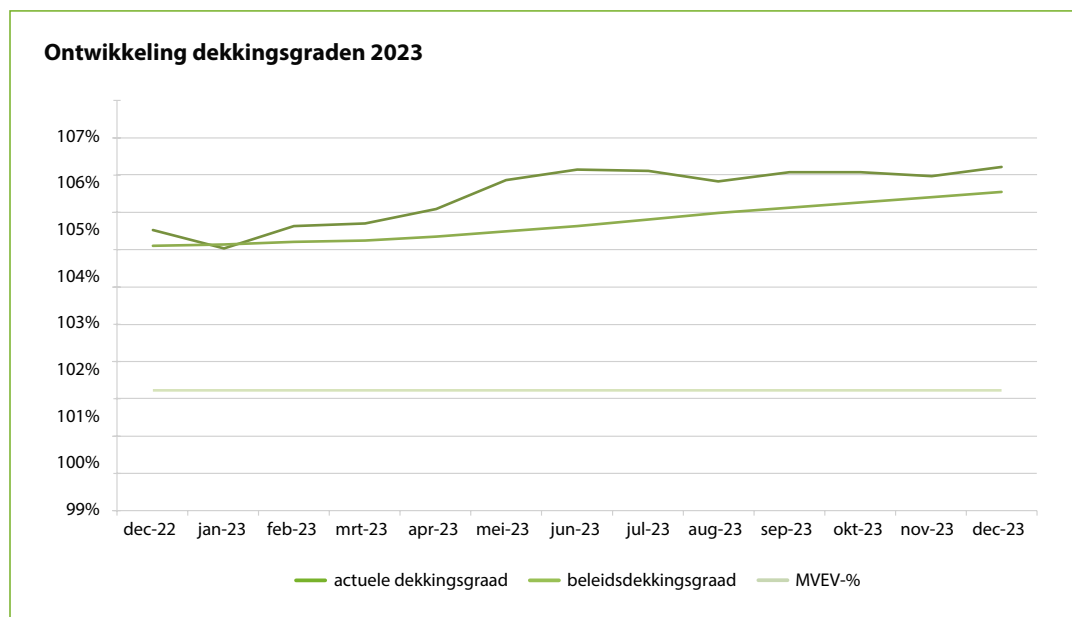
De dekkingsgraden van het fonds weerspiegelen de financiële positie van het fonds. Zie onderstaande tabel:

Dekkingsgraden Flexsecurity

Ultimo jaar

	2023	2022
Dekkingsgraad	106,20%	105,20%
Beleidsdekkingsgraad	105,70%	104,50%
Minimaal vereiste dekkingsgraad strategisch	101,30%	101,40%
Vereiste dekkingsgraad strategisch	101,10%	100,90%
Reële dekkingsgraad	103,70%	102,10%

De actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad hebben zich gedurende 2023 als volgt ontwikkeld:

De dekkingsgraden van Flexsecurity zijn ook in 2023 zeer stabiel gebleven. Er zijn drie elementen die kunnen bijdragen aan een verbetering of verslechtering van onze dekkingsgraad. Allereerst is de vraag of de geheven premie kostendekkend is en of deze eventueel een overschot oplevert. In 2023 was er sprake van een overschot in de premie van € 4,7 miljoen, wat positief was voor de dekkingsgraad. Het tweede element betreft de verhouding tussen inkomende en uitgaande (automatische) waardeoverdrachten. Bij uitgaande overdrachten treedt er een kleine 'vrijval' op omdat voor deze pensioenen geen voorziening toekomstige uitvoeringskosten van 2,5% in stand hoeft te worden gehouden. Bij inkomende overdrachten gebeurt het tegenovergestelde: de financiering van de voorziening voor deze nieuwe pensioenen moet uit het eigen vermogen van het fonds komen. In 2023 waren er aanzienlijk meer uitgaande dan inkomende waardeoverdrachten, wat een positief effect had op de dekkingsgraad. Het derde element betreft het resultaat op de risicoverzekeringen, met name voor arbeidsongeschiktheid. In 2023 was dit resultaat negatief. Per saldo steeg de beleidsdekkingsgraad in 2023 daardoor met 1,2% punt naar 105,7%

De dekkingsgraad van Flexsecurity is stabiel en toereikend, maar niet riant. De aanwezige buffers zijn beperkt van omvang. Deels is dat de bedoeling, omdat hiermee vermeden wordt dat er premiegelden worden aangewend voor onnodige buffervorming. Anderzijds kunnen financiële tegenvallers, zoals bijvoorbeeld op het terrein van arbeidsongeschiktheid, een relatief grote invloed hebben op de financiële positie. Ook bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel (voorzien in 2026) zullen de buffers naar verwachting hard nodig zijn om de transitie mogelijk te maken zonder nadelige gevolgen voor de deelnemers.

Beleid en uitvoering

In dit hoofdstuk doen we verslag van en leggen we verantwoording af over de activiteiten die wij als bestuur van Flexsecurity in 2023 hebben ondernomen om de pensioenregelingen volgens onze missie, visie en strategie uit te voeren. Daarbij staan de realisatie van onze beleidsvoornemens en het inspelen op nieuwe ontwikkelingen centraal. Ook gaan we in op specifieke aspecten van de pensioenuitvoering die in het verslagjaar de aandacht vroegen. Wij proberen per onderwerp aan te geven in hoeverre we onze beleidsvoornemens hebben gerealiseerd en welke andere activiteiten onze bestuurlijke aandacht hebben gevraagd. Tot slot lichten we onze beleidsdoelstellingen voor 2024 toe.

Beleidsdoelstellingen voor 2023

Jaarlijks formuleren we bij aanvang van het jaar een aantal beleidsdoelstellingen in het kader van de besturing van het fonds. Daarbij stellen we – los van alle zaken die het pensioenfonds moet doen of overkomen gedurende het jaar – de specifieke bestuurlijke aandachtspunten vast die in dat jaar leidend zijn voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Dat waren in 2023 de volgende onderwerpen:

1. Versterking IT-beleid;
2. Vaststelling nieuwe klachten- en geschillenregeling;
3. Herijking MVB-beleid;
4. Uitvoering Extended Proof Of Concept AZL;
5. Voorbereiding en implementatie wijzigingen IT-landschap AZL;
6. Marktverkenning custody;
7. Voorbereiding transitie nieuw pensioenstelsel;
8. Aanpassing IRM-systematiek;
9. Uitvoering eigen risico beoordeling.

In de onderstaande paragrafen gaan we in op de realisatie van deze doelstellingen.

Versterking IT-beleid

Een belangrijke doelstelling was om de informatiebeveiliging binnen het fonds te versterken, mede naar aanleiding van een sectorbreed onderzoek dat DNB in 2022 had uitgevoerd, waarbij geconstateerd werd dat de informatiebeveiliging binnen het fonds naar een hoger niveau gebracht moest worden. Hiertoe zijn maatregelen geïntroduceerd zoals de invoering van een e-mail gedragscode, vastlegging van beleid en procedures inzake informatiebeveiliging en de overgang naar een eigen beveiligde e-mailomgeving voor het fonds. Hierdoor hopen we het risico van ongeoorloofd gebruik van data te minimaliseren en de beveiliging van dataverkeer te optimaliseren. In het eerste half jaar van 2023 is een interne audit uitgevoerd om inzichtelijk te maken dat het gevoerde beleid voldoet aan de door de toezichthouder gestelde voorwaarden. De resultaten van deze audit zijn afgestemd met DNB. Verder is in overleg met de uitbestedingspartijen aandacht besteed aan de informatiebeveiliging en de wijze waarop wordt voldaan aan de voortschrijdende eisen ten aanzien van de IT-beheersing en cybersecurity. Hoewel de aandacht voor dit onderwerp permanent dient te zijn en dus nooit 'af' is, beschouwt het bestuur dit voornemen als gerealiseerd.

Vaststelling nieuwe klachten- en geschillenregeling

De klachten- en geschillenregeling van het fonds is in 2023 ingrijpend op de schop gegaan. Mede naar aanleiding van een nieuwe Gedragslijn over klachtenbehandeling van de Pensioenfederatie is de regeling toegankelijker gemaakt en wordt de benadering gehanteerd dat klachten bewust worden ingezet als signalen om de dienstverlening te verbeteren. De klachtenprocedure is makkelijker te vinden op de website en de procedure wordt daar op eenvoudige wijze toegelicht. De procedures bij de uitvoeringsorganisatie AZL zijn aangepast aan onze ambitie, de rapportages zijn verbeterd en er is structurele bestuurlijke aandacht voor de behandeling van klachten georganiseerd. Het bestuur beoordeelt de zogenaamde 'geëscaleerde klachten' van deelnemers die geen genoegen nemen met de afhandeling van hun klacht door onze uitvoeringsorganisatie. De Geschillencommissie, die feitelijk een slapend bestaan leidde, is in 2023 opgeheven. Flexsecurity heeft zich per 1-1-2024 namelijk aangesloten bij de onafhankelijke

Geschillen Instantie Pensioenfondsen, die ten behoeve van alle pensioenfondsen door middel van bemiddeling of beslechting van geschillen een oplossing voor klachten van deelnemers probeert te bieden. Ieder kwartaal bespreekt het bestuur de rapportage over de ontvangen klachten. Met het nieuwe beleid en het aangescherpte toezicht op de naleving ervan beschouwen we dit beleidsvoornemen als gerealiseerd.

Herijking MVB-beleid

Het bestaande beleid ten aanzien van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen was aan herziening toe. Allereerst omdat vanuit regelgeving en toezicht steeds meer nadruk wordt gelegd op de wijze waarop institutionele beleggers zoals pensioenfondsen omgaan met hun verantwoordelijkheden op dit gebied. Ten tweede omdat steeds meer deelnemers zich afvragen welke keuzes er met hun pensioengeld worden gemaakt. En ten derde omdat het bestuur de mogelijke duurzaamheidsrisico's wil beheersen die samenhangen met de beleggingen. In de zomermaanden hebben we een uitvraag gedaan onder onze deelnemers over hun voorkeuren met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen. Mede op basis van de uitkomsten hiervan hebben we in samenwerking met de fiduciair vermogensbeheerder een nieuw MVB-beleid geformuleerd dat beter aansluit bij de voorkeuren van onze deelnemers en de ambities en mogelijkheden van ons fonds. Ook hebben we de informatievoorziening rondom MVB aangepast, mede vanwege de toenemende wettelijke verplichtingen. Hiermee hebben we dit voornemen, zij het later dan voorzien, gerealiseerd. In het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen' gaan we uitgebreid in op het nieuwe MVB-beleid en de resultaten we in 2023 op dit terrein hebben geboekt.

Uitvoering Extended Proof Of Concept (EPOC) AZL

Flexsecurity heeft in de eerste helft van 2023 op verzoek van uitvoeringsorganisatie AZL als 'pilotklant' gefungeerd, zodat AZL aan de hand van een testtraject kon bepalen of de overgang naar het beoogde nieuwe administratiesysteem Festina haalbaar zou zijn. Voor ons was de deelname aan dit traject interessant, omdat we hiermee een beter zicht op de ontwikkeling van het nieuwe systeem zouden krijgen. Ook hoopten we hierdoor invloed te kunnen uitoefenen op te maken keuzes ten aanzien van de inrichting van het nieuwe systeem. Het traject is uitgevoerd, Flexsecurity heeft zijn bijdrage geleverd en de conclusie van het traject was dat Festina inderdaad het nieuwe systeem voor AZL zal worden. AZL verwacht de eerste klanten in 2025 over te kunnen zetten op het nieuwe systeem.

De beoogde rol van Flexsecurity in de verdere ontwikkeling van Festina is na de afronding van de EPOC echter ingrijpend aangepast door AZL. Omdat bij het overgrote deel van de AZL-klanten gekozen is voor een overgang naar de solidaire premieregeling, heeft AZL besloten om de systeemontwikkeling voor de flexibele premieregeling (de keuze van Flexsecurity) een lagere prioriteit te geven. De beoogde transitie naar Festina zal daardoor later plaatsvinden dan oorspronkelijk gepland. Alles bij elkaar is het EPOC-traject dus gerealiseerd, maar heeft het bepaald niet geleid tot de ontwikkeling die het bestuur daarbij voor ogen had. De voortgang van de implementatie van de nieuwe systemen bij AZL heeft uiteraard onze hoogste aandacht.

Vorbereiding en implementatie wijzigingen IT-landschap AZL

Het voornemen was om na de afronding van het bovengenoemde EPOC-traject aan de slag te gaan met de overgang naar het Festina-systeem. De doelstelling was om de administratie van de bestaande regelingen in de loop van 2024 over te brengen naar het nieuwe systeem. Vervolgens zou in het nieuwe systeem op een later moment de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel kunnen worden gerealiseerd. Hierdoor zou op kortere termijn kunnen worden geprofiteerd van de voordelen van het nieuwe systeem, onder andere in de ontwikkeling van keuzemogelijkheden ten aanzien van beleggingen en een betere communicatie met en begeleiding van deelnemers.

Door de besluitvorming van AZL om zich primair te richten op de systeemontwikkeling ten behoeve van de solidaire premieregeling, is de realisatie van dit traject in het water gevallen en zal de overgang naar het nieuwe systeem zeer waarschijnlijk gaan samenvallen met de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, die voorzien is per 1-1-2026. Hierdoor kunnen ook de beoogde voordelen van een snelle overgang naar de nieuwe omgeving niet worden gerealiseerd. We hebben vervolgens in samenwerking met AZL onderzocht of het

mogelijk zou zijn om onze belangrijkste wensen op IT-gebied, zoals de mogelijkheid van het aanbieden van beleggingskeuzes, binnen de bestaande systemen te realiseren. Dit is helaas niet mogelijk gebleken, waardoor de ontwikkelingen in de administratieve omgeving tot de beoogde overgang naar Festina per 1-1-2026 minimaal zullen zijn.

Al met al is dit voornemen niet gerealiseerd en is de conclusie dat Flexsecurity tot 2026 zal moeten werken binnen een systeemomgeving die onvoldoende mogelijkheden biedt om de ambities ten aanzien van de bediening van onze deelnemers volledig waar te maken. Dat is een teleurstellende conclusie die ook gevolgen heeft voor de relatie met AZL.

Marktverkenning custody

In het eerste half jaar van 2023 hebben we met de ondersteuning van een externe adviseur een marktverkenning uitgevoerd naar mogelijke alternatieven voor de uitvoering van de bewaarneming van effecten. Daarbij zijn aanbiedingen van andere partijen dan de bestaande uitvoerder CACEIS overwogen en is de prijsstelling van verschillende partijen vergeleken. De marktverkenning maakte duidelijk dat er, ondanks de bescheiden omvang van Flexsecurity en het beperkte beroep dat we op een custodian doen, voldoende marktpartijen geïnteresseerd zijn in een samenwerking met ons fonds. Uiteindelijk heeft het traject geleid tot een bevestiging van de voortzetting van de samenwerking met CACEIS, waarbij de voorwaarden en prijsstelling zijn aangepast naar een actueel en marktconform niveau. Dit traject is daarmee volledig gerealiseerd.

Vorbereiding transitie nieuw pensioenstelsel

De invoering van de Wet toekomst pensioenen, die beoogd was per 1-1-2023, heeft in de eindfase nog enige extra vertraging opgelopen. Hierdoor is de wet een half jaar later ingevoerd dan voorzien en konden de sociale partners ook pas later aan de slag met de nieuwe regelgeving. Flexsecurity is voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel sterk afhankelijk van de voortgang die de sociale partners hierbij boeken en de besluiten die zij nemen. Het onderhandelingstraject tussen de cao-partijen is aarzelend op gang gekomen en stond vooral in het teken van de nieuwe pensioenregeling die vanaf 2026 zal moeten gaan gelden. In november 2023 bereikten de werkgevers en vakbonden een onderhandelingsresultaat, waarin de belangrijkste kenmerken van de nieuwe, uniforme pensioenregeling zijn vastgelegd. Deze kenmerken zijn aldus vastgelegd:

- Een ingangsdatum per 1 januari 2026, tenzij dit uitvoeringstechnisch niet mogelijk is;
- Het karakter van de pensioenregeling is een flexibele premieregeling;
- Een bruto pensioenpremie van 23,4%;
- Een premieverdeling van 15,9% voor werkgevers en 7,5% voor werknemers;
- Tenminste 20%-punt van de premie wordt besteed aan ouderdomspensioen. Vakbonden stellen, met ondersteuning van StiPP, vast welk deel van de resterende bruto premie besteed wordt aan nabestaandenpensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid met inachtneming van de uitvoeringskosten, het minimaal vereist eigen vermogen en de operationele reserves;
- Vijfjaarlijks vindt er overleg plaats over de uitvoering en toereikend zijn van of overschot in de premie. In Q4 2028 (2024-2028) vindt voor de eerste keer dit overleg plaats;

Vervolgens zijn cao-partijen vanaf eind 2023 in de slag gegaan om dit onderhandelingsresultaat verder uit te werken en om de overgang naar de nieuwe regeling vorm te geven. Flexsecurity is hierbij nauw betrokken en daardoor goed op de hoogte van de vorderingen. De cao-partijen streven ernaar om het transitieplan voor 1 juli 2024 af te ronden.

De afspraken die voor StiPP gemaakt worden, vormen tevens het kader voor de toekomstige regeling van Flexsecurity. Wij zijn als pensioenuitvoerder enerzijds afhankelijk van de keuzes bij StiPP, maar anderzijds ook van de afspraken van onze sociale partners. Dat zijn de werkgever Randstad Groep Nederland (RGN) en de ondernemingsraden van de ondernemingen die deelnemen in Flexsecurity. Vanwege het lange wachten op de invoering van de regelgeving was het niet mogelijk om in 2023 al actief aan de slag te gaan. Wel hebben we in het voorjaar van 2023 een kennisessie georganiseerd met betrokkenen en opleidingssessies over de Wet toekomst pensioenen verzorgd voor de diverse ondernemingsraden. Vanaf eind 2023 zijn de sociale partners binnen RGN met elkaar in gesprek

over de te maken keuzes. Wij ondersteunen dit traject en leveren een deel van de benodigde deskundigheid om de sociale partners in staat te stellen om de juiste keuzes te maken.

Al met al is de beoogde voorbereiding van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel minder vlot op gang gekomen dan verwacht en hebben we minder 'meters kunnen maken' dan we hoopten. Dat betekent dat we dit onderdeel van onze doelstellingen als 'deels gerealiseerd' kwalificeren en dat we in 2024 hard aan de slag zijn met onze sociale partners om de noodzakelijke stappen te zetten.

Aanpassing beleid integraal risicomanagement

In 2021 hebben we een beleid voor integraal risicomanagement vastgesteld. Op basis hiervan bespreken we ieder kwartaal de risico's van ons fonds aan de hand van een specifieke risicorapportage, waardoor we veel praktische ervaring hebben opgebouwd met de behandeling van risico's in de eerste lijn. In 2022 heeft de sleutelfunctiehouder interne audit de werking van ons risicomanagementsysteem onderzocht en beoordeeld en een aantal waardevolle aanbevelingen voor verbetering gedaan. Op basis van onze ervaringen, de aanbevelingen uit de interne audit en de voortschrijdende eisen en inzichten ten aanzien van risicomanagement hebben we in 2023 de beoogde aanpassing van ons beleid vormgegeven. Hierbij heeft de sleutelfunctiehouder risicobeheer een belangrijke rol gespeeld. We hebben alle risico's opnieuw beoordeeld, onze risicobereidheid en de indeling van risico's aangepast en de risico's uitgebreid met zogenaamde Kritische Risico Indicatoren (KRI's). In het hoofdstuk 'Risicobeheer' is te lezen tot wat voor veranderingen dit heeft geleid. We beschouwen dit voornemen als volledig gerealiseerd.

Uitvoering Eigen Risico Beoordeling

Eens in de drie jaar wordt een pensioenfonds geacht om een Eigen Risico Beoordeling (ERB) op te stellen, waarin het bestuur aan de hand van verschillende scenario's onderzoekt in hoeverre het fonds in staat is om risico's op te vangen en welke maatregelen nodig zijn om het risicomanagement te versterken. Flexsecurity had in 2020 de eerste ERB uitgevoerd en daarom stond een nieuwe ERB voor 2023 op het programma. Helaas is de realisatie van dit voornemen in 2023 gesneuveld onder de druk van andere verplichtingen en werkzaamheden. Met de ondersteuning van een externe deskundige zal de nieuwe ERB in de eerste helft van 2024 alsnog worden opgeleverd. Dit streven is dus duidelijk niet gerealiseerd in 2023.

Overige bestuurlijke aandachtspunten

Naast de realisatie van de voorgenomen beleidsdoelstellingen heeft het bestuur als taak om ook op andere terreinen te zorgen dat Flexsecurity voldoet aan alle gestelde voorwaarden en anticipeert op (mogelijke) komende wijzigingen in wet- en regelgeving en andere omstandigheden. Onderstaand worden de belangrijkste dossiers en acties uit 2023 toegelicht.

Beheersing van de schadelast van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Al enkele jaren staat de beheersing van de lasten van arbeidsongeschiktheid met stip op nummer één in onze risicobeheersing. Zoals eerder in dit jaarverslag aangegeven, was er in 2023 sprake van een relatief beperkte instroom van nieuwe arbeidsongeschikten. In combinatie met de effecten van de gestegen rente leidde dit tot een lagere schadelast en een minder negatief resultaat dan we de voorgaande jaren hebben gerealiseerd. Toch zijn we als bestuur nog steeds van mening dat de huidige regeling voor arbeidsongeschikten onevenwichtig is gezien de relatief hoge premie die benodigd is voor de dekking van dit risico.

In 2021 heeft op ons verzoek een eenmalige aanpassing van de regeling plaatsgevonden, waardoor de premievrijstelling sindsdien niet langer de staffelpremie van het Pluspensioen volgt. Desondanks blijven de kosten van arbeidsongeschiktheid hoog en niet of nauwelijks beïnvloedbaar. Na een aantal eerdere pogingen om de sociale partners te bewegen tot een verdere aanpassing van de regeling, hebben we besloten om in 2023 dit niet te herhalen. In de komende jaren zal de vormgeving van de nieuwe pensioenregeling voor uitzendkrachten bepalend zijn voor dit thema. De premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid is één van de onderwerpen waar de sociale partners in het kader van de totstandkoming van een nieuwe pensioenregeling over spreken. De verwachting is dat de bestaande regeling tot het moment van totstandkoming van een nieuwe pensioenregeling ongewijzigd zal blijven. Wij richten onze

inspanningen op het tot stand brengen van een regeling inzake premievrijstelling die evenwichtig is en beheerste risico's met zich meebrengt.

Sleutelfuncties

In september 2020 hebben we de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd en de betreffende functionarissen benoemd. Na het opdoen van de eerste ervaringen met deze nieuwe rollen in de governance van het fonds, hebben we in begin 2023 een evaluatie van de sleutelfuncties uitgevoerd. De afdrank hiervan was dat de samenwerking over het algemeen goed verloopt en dat we verder kunnen inzetten op het vergroten van de toegevoegde waarde van de sleutelfuncties. Voor de onderdelen risicobeheer en interne audit worden er jaarplannen en een meerjarenplanning opgesteld, waarmee er meer richting wordt gegeven aan de werkzaamheden van de sleutelfunctiehouders.

De sleutelfunctiehouder risicobeheer heeft zich, naast zijn reguliere taken, in 2023 beziggehouden met de aanpassingen binnen het beleid inzake integraal risicomanagement. Ook de totstandkoming van een apart risicoframework voor de Wet toekomst pensioenen is grotendeels zijn bijdrage geweest. Daarnaast proberen we hem nadrukkelijker te betrekken bij het overleg en de besluitvorming binnen het fonds. In dat kader heeft hij risico-opinies verstrekt bij relevante bestuursbesluiten en bij aanvragen voor goedkeuring of advies aan het verantwoordingsorgaan. De afstemming ten aanzien van risicobeheer vindt in de praktijk maandelijks plaats.

Op het gebied van interne audit is in 2023 een audit uitgevoerd ten aanzien van de opzet, bestaan en werking van de informatiebeveiliging van het fonds. Voor de uitvoering van dit onderzoek zijn de diensten van een gespecialiseerde vervuller ingeschakeld. De resultaten van deze audit zijn gedeeld met DNB. Ook heeft de sleutelfunctiehouder reviews uitgevoerd op de interne audits die ten behoeve van haar klanten door uitvoeringsorganisatie AZL zijn uitgevoerd.

De werkzaamheden van de sleutelfunctie actueel zijn in 2023 uitgebreid ten opzichte van voorgaande jaren. Zo is de sleutelfunctiehouder nadrukkelijk betrokken geweest bij de toetsing van de benodigde hoogte van de voorziening toekomstige uitvoeringskosten. Ook heeft de sleutelfunctiehouder op kwartaalbasis zijn oordeel gegeven over de actuele situatie en ontwikkeling van het fonds. Met de komst van de Wet toekomst pensioenen zal de rol van deze sleutelfunctiehouder aanzienlijk aan belang winnen en de samenwerking daarom geïntensiveerd worden.

Communicatie

Communicatie is één van de terreinen waarop Flexsecurity het verschil kan maken ten opzichte van andere pensioenuitvoerders. Door innovatief gebruik van data, selectie van de juiste samenwerkingspartners en gebruik van nieuwe technische mogelijkheden willen we onze strategische doelstellingen op communicatief gebied realiseren. Dat houdt in dat er meer aandacht komt voor benadering van doelgroepen en dat er frequenter aandacht is voor het ophalen van de wensen en meningen van onze deelnemers en werkgevers.

In ons communicatiebeleidsplan staat daarom het volgende communicatiethema centraal: "Onderweg naar bekendheid, inzicht en betere vindbaarheid van relevante informatie".

Deze ambitie vertalen we in de volgende concrete doelstellingen waar we met onze communicatie in de periode 2023-2025 aan werken:

- Iedereen die via één van de aangesloten werkgevers werkzaamheden verricht, wordt met ten minste één boodschap over pensioen geconfronteerd;
- Deelnemers en gewezen deelnemers weten dat ze vanwege hun werk pensioen opbouwen;
- Deelnemers en gewezen deelnemers kennen Flexsecurity als hun pensioenfonds;
- Voor (gewezen) deelnemers en arbeidsongeschikten is de relevante pensioeninformatie eenvoudig te vinden;
- De aangeboden pensioeninformatie is zodanig begrijpelijk dat men, als dat nodig is, in staat is bewuste keuzes te maken;

- Alle communicatiedoelgroepen, dus ook anderstaligen, hebben een positief gevoel bij (de naam) Flexsecurity en voelen zich actief begeleid.

Op basis van het communicatiebeleidsplan stellen we elk jaar een communicatiejaarplan op, waarin we de vertaalslag maken van strategische doelen naar tactische doelen. De belangrijke onderwerpen in 2023 waren:

- Digitalisering (Mijn Pensioencijfers, website);
- Beheersbare kosten;
- Inspelen op informatiebehoefte van de deelnemers.

Concreet betekent dit dat we in 2023 allereerst meer de focus wilden leggen op het sterker zichtbaar zijn in de mijn-omgeving van de werkmaatschappijen. We wilden ook segmenteren naar type deelnemer om de relevantie te vergroten. Daarnaast stonden nog de ontwikkeling van filmpjes, animaties, infographics en rekenvoorbeelden op het programma. We willen (vrij letterlijk) de taal van de deelnemer spreken, en tot slot een e-learning ontwikkelen om de algehele pensioenkennis van de deelnemer te vergroten.

We hebben alle communicatiedoelen behaald die we onszelf in het communicatiejaarplan hebben gesteld. Bovendien hebben we méér gedaan:

- Het starten van A/B-testing op de digitale nieuwsbrief;
- Het implementeren van een Google Translate-tool, waarmee de website plotsklaps in alle bestaande talen kan worden weergegeven;
- Het opzetten (starten) van zowel een webinar als de e-learning.

Verder hebben we, naast de verzending van de wettelijke uitingen zoals de start- en stopbrieven en het Uniform Pensioenoverzicht (UPO), de volgende communicatie-activiteiten uitgevoerd:

- Vier digitale nieuwsbrieven verzonden over wisselende en actuele onderwerpen;
- Driemaal een periodieke banner geplaatst in de Mijn-omgeving van de verschillende werkmaatschappijen;
- Elke maand de actuele nieuwsberichten geselecteerd en geplaatst op de website;
- Vier Peer stories ontwikkeld, uitgewerkt en verzonden naar de relevante groep deelnemers;
- Een onderzoek uitgevoerd naar de houding van actieve deelnemers ten opzichte van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB);
- Een webinar georganiseerd over het UPO en het nut van de factor A die daarin vermeld wordt.

In 2024 staat ook in de communicatie de Wet toekomst pensioenen (Wtp) centraal. We zullen het communicatieplan, als verplicht onderdeel van het implementatieplan, zorgvuldig op moeten stellen en inleveren. Ook zaken als invulling van de open norm keuzebegeleiding staan hoog op de prioriteitenlijst. In 2024 willen we bovendien een communicatiestrategie formuleren om de deelnemers doorlopend te informeren over de financiële situatie van het fonds, waarbij we rekening houden met de informatiebehoefte en het kennisniveau van de deelnemers. Ook de positionering van het fonds (in de vorm van een eigen beeldbank, het opzetten van een brand guide en schrijfwijzer) staat op de radar.

Uitbesteding van werkzaamheden

Flexsecurity heeft vrijwel alle uitvoerende taken van het fonds uitbesteed aan externe partijen. Dat stelt eisen aan de wijze waarop we beslissen over en toezicht houden op de uitbesteding van werkzaamheden. In 2023 zijn er geen nieuwe uitbestedingen tot stand gekomen. Wel is het nodige geïnvesteerd in de samenwerking met de diverse uitbestedingspartijen.

We hebben eind 2022 een nieuwe uitbestedingsovereenkomst gesloten met AZL voor de administratieve uitvoering en communicatie van onze pensioenregelingen. Deze overeenkomst heeft een looptijd van drie jaar en eindigt op het beoogde moment van overgang naar het nieuwe pensioenstelsel per 1-1-2026. In deze nieuwe overeenkomst is de systematiek van de financiële

vergoedingen vereenvoudigd. De verwachting was dat we, na de realisatie van het EPOC-traject, een vlotte overgang naar het nieuwe administratiesysteem van Festina zouden kunnen maken. Doordat AZL na de afronding van de EPOC andere keuzes heeft gemaakt, is de relatie met AZL onder druk komen te staan. Ook hebben zich aan de kant van AZL veel personele wisselingen voorgedaan, hetgeen de continuïteit in de samenwerking niet ten goede is gekomen. Het bestuur heeft zijn zorgen geuit naar AZL over deze ontwikkelingen en aangegeven dat duidelijke keuzes voor de toekomst en een verbetering van de performance noodzakelijk zijn voor een voortzetting van de samenwerking. We zullen in 2024 moeten besluiten of AZL vanaf 2026 nog steeds onze uitvoeringsorganisatie zal zijn.

Met onze fiduciaire vermogensbeheerder Van Lanschot Kempen Investment Management (VLK) hebben we in 2023 nieuwe prijsafspraken gemaakt. Dit was het resultaat van een vergelijkend onderzoek dat we in 2022 hebben uitgevoerd onder verschillende aanbieders van fiduciaire dienstverlening. De beoogde aanpassing van de overeenkomst met VLK is in 2023 niet gerealiseerd, dit zal in 2024 alsnog gebeuren. We constateren dat de dienstverlening van VLK ten aanzien van nieuwe terreinen zoals MVB ieder jaar belangrijker wordt, waarbij de fiduciair beheerder initiatief neemt en soms een sturende rol vervult. Dat is op zich positief, maar we vinden het van belang dat we ook als kleiner pensioenfonds de mogelijkheid hebben om onze eigen beleidskeuzes te maken.

Naar aanleiding van de eerder vermelde verkenning van de custodymarkt hebben we in 2023 besloten om de samenwerking met CACEIS voort te zetten. Wel hebben we enkele onderlinge afspraken aangescherpt en is de prijsstelling van CACEIS op enkele onderdelen naar een actueel marktconform niveau gebracht. In de samenwerking met onze beleggingsadministrateur AssetCare zijn in 2023 geen grote wijzigingen opgetreden.

Onderdeel van ons uitbestedingsbeleid is een structurele monitoring en evaluatie van de uitbestedingspartijen. Voor dit doel gebruiken we een gestandaardiseerde evaluatiemethodiek. We delen de uitkomsten van de evaluaties met de betrokken partijen. Ten aanzien van alle uitbestedingspartijen hebben in 2023 de jaarlijkse evaluaties plaatsgevonden.

Premiestelling 2024

Bij Flexsecurity is de vaststelling van de premies voor het volgende jaar een proces dat afhankelijk is van veel onzekerheden. De ontwikkeling van de uitzendsector (groei of krimp, wel of geen personeelstekorten, ontwikkeling van de leeftijdsmix) is bepalend voor de ontwikkeling van de deelnemerspopulatie en daarmee voor de hoogte van de kostendekkende premie. Daarnaast zijn aanpassingen in onze pensioenregelingen relevant voor de berekeningen die we maken om een kostendekkende premie vast te stellen. De forse verhoging van de werkgeversbijdrage met ingang van 1 januari 2023 aan het Basispensioen was een belangrijke wijziging die effect heeft op de te heffen premie en de diverse ratio's.

Bij de voorbereiding van de premiestelling voor 2024 hebben we, net als in voorgaande jaren, diverse scenario's onderzocht. Ook hebben we kritieke grenzen bepaald op diverse indicatoren die relevant zijn voor de kostendekkende premie. Op basis hiervan zijn de (door het verantwoordingsorgaan goedgekeurde) premies voor de verschillende regelingen voor 2024 vastgesteld. Voor het Basispensioen is de premie ongewijzigd gebleven op 8% van de pensioengrondslag, voor het Pluspensioen is de premie eveneens ongewijzigd vastgesteld op 12,3% van de pensioengrondslag. De werkgeverspremie voor het Payrollpensioen is op basis van wettelijk voorschrift marginaal verlaagd naar 15,4% van de pensioengrondslag, plus een ongewijzigde bijdrage van 1% ten laste van de werknemer voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Maandelijks monitoren we de ontwikkeling van de geheven premies en de relevante indicatoren. Mocht gedurende het jaar blijken dat we sterk afwijken van de verwachtingen, dan kan de premie tussentijds verhoogd of verlaagd worden. Gezien de verlaging van de toetredingsleeftijd naar 18 jaar per 1 januari 2024 hebben we enige voorzichtigheid in acht genomen bij het inschatten van de benodigde premies voor 2024.

Beleidsvoornemens voor 2024

We stellen jaarlijks in overleg met het verantwoordingsorgaan nieuwe beleidsvoornemens vast. Deze voornemens leggen we vast in een beleidsplan, dat als onderlegger voor de bestuurlijke activiteiten en planning in het nieuwe jaar fungeert. Onderstaand noemen we de belangrijkste beleidsvoornemens van Flexsecurity voor 2024:

- Verlenging uitvoeringsovereenkomst t/m 2025
- Besluit over voortzetting uitvoering pensioenregelingen vanaf 2026
- Bepaling ambities en doelstellingen voor uitvoering vanaf 2026
- Aanpassing governance / ondersteuning
- Voorbereiding van transitieplan
- Vaststelling en indiening implementatie- en communicatieplan
- Risicopreferentieonderzoek onder deelnemers
- Bepaling inrichting flexibele premiereregeling
- Keuze beleid inzake uitkeringen
- Uitvoering Eigen Risico Beoordeling (ERB)
- Onderzoek datakwaliteit
- Voorbereiding op aanpassing samenwerking met uitbestedingspartijen
- Verbetering keuzebegeleiding
- Communicatie Wtp
- Voorbereiding DORA

Bijna alle bestuurlijke voornemens voor 2024 hangen direct of indirect samen met de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De overgang naar het nieuwe stelsel stelt vele eisen aan de besluitvorming en voorbereiding ervan. De focus van het bestuur zal in 2024 daarom zoveel als mogelijk gericht zijn op de voorbereiding van de transitie. De vele veranderingen in de wet- en regelgeving en toezicht stellen nieuwe eisen aan onze werkzaamheden, van het te voeren beleid tot de feitelijke uitvoering.

Bij de realisatie van de beleidsvoornemens is veelal de advisering of goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vereist. Het bestuur betreft het verantwoordingsorgaan daarom nadrukkelijk bij de realisatie van de doelstellingen. We hebben, zoals gebruikelijk, een bestuurskalender opgesteld waarin de genoemde beleidsvoornemens en alle reguliere onderdelen van de bestuurlijke cyclus zijn vastgelegd. Hiermee wordt de voortgang van de werkzaamheden bewaakt en wordt er duidelijkheid gegeven over de samenwerking tussen bestuur en verantwoordingsorgaan.

Beleggingen en rendementen

Risicohouding en doelstellingen

Ons beleggingsbeleid is één van de drie aspecten van de pensioenregeling waarmee Flexsecurity voor de deelnemers waarde kan toevoegen. We streven naar een optimaal beleggingsbeleid voor alle (gewezen) deelnemers dat zoveel mogelijk rekening houdt met de risicohouding en andere relevante kenmerken van onze deelnemers. We hebben in de afgelopen jaren meerdere onderzoeken uitgevoerd naar de risicobereidheid en het risicodraagvlak van onze deelnemers en de vraag hoe deze zich verhouden tot die van deelnemers bij andere pensioenfondsen. In het voorjaar van 2021 hebben we het meest recente onderzoek uitgevoerd, waarin we specifiek aandacht besteed hebben aan het risicodraagvlak van onze deelnemers. Dat geeft aan welke (financiële) risico's onze deelnemers kunnen opvangen. De onderzoeken hebben in de afgelopen jaren uitgewezen dat de meeste deelnemers van Flexsecurity overwegend minder bereid zijn tot het nemen van risico's dan deelnemers van andere pensioenfondsen. Jongeren zijn bereid om wat meer risico te nemen dan oudere deelnemers. Daarnaast hebben de deelnemers van Flexsecurity, ongeacht hun leeftijd, in veel gevallen een beperkt risicodraagvlak. Dat betekent dat zij beperkt in staat zijn om tegenvallende beleggingsresultaten op te vangen.

Op grond van deze kenmerken hebben we de uitgangspunten van het beleggingsbeleid voor onze deelnemers als volgt bepaald:

- Het risicodraagvlak van deelnemers is beperkt;
- Jongere deelnemers zijn bereid en er bij gebaat om meer risico te nemen dan oudere deelnemers;
- Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is daarom opgebouwd volgens de lifecycle-systematiek waarbij risico's stapsgewijs worden opgebouwd naarmate de pensioendatum nadert.

Met deze uitgangspunten hebben we de volgende beleggingsdoelstellingen bepaald:

- Het behalen van een maximaal reëel rendement op de lange termijn tegen een aanvaardbaar risico;
- Toerekenen van risico en rendement aan doelgroepen
- Het realiseren van een stabiel beleggingsresultaat op de lange termijn;
- Behouden van de uiteindelijke 'pensioenwaarde' ofwel het op de pensioendatum aan te kopen pensioen.

Het bestuur bepaalt welke risico's het fonds bereid is te nemen bij de realisatie van deze doelstellingen, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de beschikbare premie. Daarbij houden we rekening met de bovengenoemde uitgangspunten. De uitwerking van de beleggingsdoelstellingen naar deelgroepen vindt plaats binnen het specifieke beleggingsbeleid dat per leeftijdsgroep is vastgesteld.

Vanwege het karakter van de pensioenregelingen (individuele beschikbare premie) wordt bijna 90% van het totale belegde vermogen van het fonds belegd voor rekening en risico van de deelnemers. De resterende ruim 10% van de beleggingen betreft beleggingen die voor risico van het fonds komen. Dit zijn het eigen vermogen van het fonds, de kostenvoorziening en de voorziening voor de financiering van het arbeidsongeschiktheidsrisico. De doelstellingen voor deze separate beleggingsportefeuilles zijn gericht op het volgen van de ontwikkeling van de pensioenkapitalen en de verplichtingen op het gebied van arbeidsongeschiktheid.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid hebben we een externe, fiduciaire vermogensbeheerder aangesteld, te weten Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. (hierna: "VLK"¹⁾), die het beleggingsbeleid uitvoert binnen de door het bestuur gestelde richtlijnen en kaders. De fiduciaire vermogensbeheerder rapporteert maandelijks aan het bestuur over de uitvoering van het beleggingsbeleid. De bewaarneming van de beleggingen is ondergebracht bij een custodian (CACEIS). Beleggingsadministrateur AssetCare is verantwoordelijk voor het maandelijks administreren en vaststellen van de waarden van de deelportefeuilles van de beleggingen, de participatiewaarden van de verschillende leeftijdsgroepen en controle op de gerapporteerde beleggingsperformance van VLK.

1) Van Lanschot Kempen Investment N.V. is een 100%-dochteronderneming van Van Lanschot Bankiers N.V.

Beleggingsbeleid

Bij het opstellen en uitvoeren van het beleggingsbeleid gaat Flexsecurity uit van de voor het fonds vastgestelde beleggingsovertuigingen. Deze overtuigingen geven aan welke principes wij hanteren bij de uitwerking van het beleggingsbeleid en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Voorbeelden van deze beleggingsovertuigingen zijn dat de portefeuille eenvoudig van opzet moet zijn, dat het nemen van beleggingsrisico op termijn moet lonen, dat het spreiden over verschillende soorten beleggingen toegevoegde waarde heeft, dat er in beginsel passief belegd wordt (niet proberen de markt te verslaan) en dat maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk is.

Voorafgaand aan het doen van beleggingen én periodiek beoordelen we of de belegging (nog steeds) voldoet aan de overtuigingen van het fonds. Uiteraard is, zoals gebruikelijk, kostenbewustzijn daarbij ook een belangrijke factor. De onderbouwing van de redenen om in een bepaalde categorie te beleggen wordt vastgelegd in een zogenaamde 'investment case', die minimaal eens in de drie jaar wordt herzien.

Beleggingen voor risico deelnemers

Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is gericht op de lange termijn, maar probeert ook rekening te houden met de belangen van de deelnemers die op kortere termijn het fonds verlaten als gevolg van automatische waardeoverdracht of pensionering. Per leeftijdsgroep wordt een verschillend beleggingsbeleid gevoerd dat rekening houdt met de specifieke kenmerken van de betreffende groep. Daarbij is de resterende duur van deelname tot de pensioendatum leidend. Voor jongere deelnemers nemen we relatief veel risico in zowel zakelijke waarden (aandelen, onroerend goed), maar ook in renteproducten zoals onderhandse leningen. Naarmate de pensioenleeftijd nadert bouwen we deze risico's af ten gunste van staatsobligaties en hypotheekleningen. Daarnaast verlagen we stapsgewijs het risico van renteveranderingen voor de pensioeninkoop.

De implementatie van dit leeftijdsafhankelijke beleggingsbeleid gebeurt met behulp van drie verschillende deelportefeuilles. Voor iedere leeftijdsgroep maken we gebruik van wisselende mixen van dezelfde drie deelportefeuilles:

- de vastrentende portefeuille is gericht op een stabiel rendement en wordt ingevuld met een combinatie van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en woning hypotheekleningen;
- de rendementsportefeuille bevat beleggingsmogelijkheden die het verwachte langetermijnrendement van het fonds kunnen vergroten, zoals aandelen, onroerend goed en onderhandse leningen;
- de matchingportefeuille is gericht op het beheersen van het renterisico en bestaat uit staatsobligaties, liquide middelen en LDI ¹⁾-fondsen.

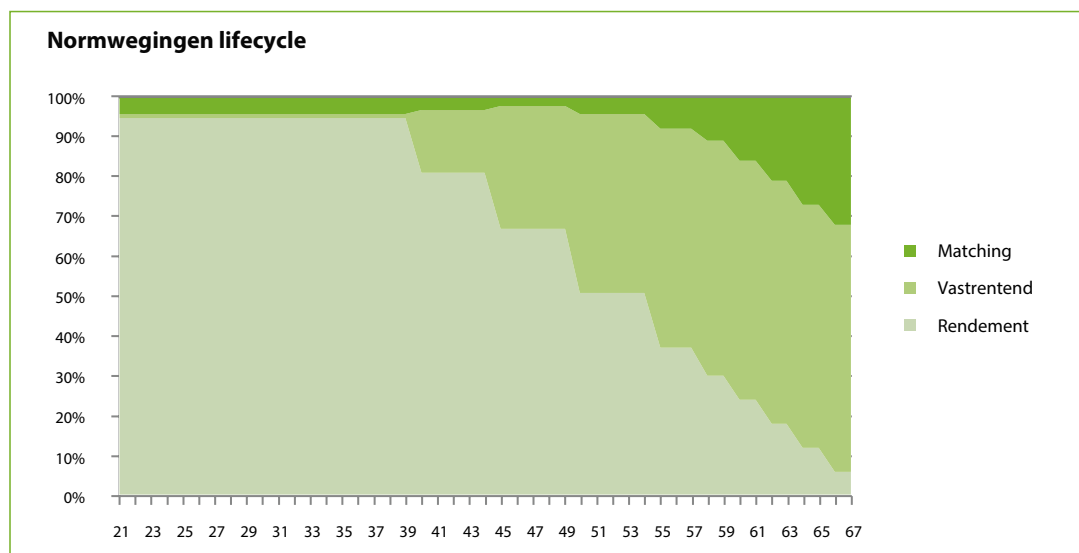
Flexsecurity kent tien leeftijdsgroepen die alle in verschillende, vaste verhoudingen in deze drie deelportefeuilles participeren. Deze verhoudingen en de samenstelling van de deelportefeuilles zijn vastgesteld op basis van een in 2022 uitgevoerde ALM-studie. Hierin hebben we onderzocht welke aanpassingen in het strategisch beleggingsbeleid wenselijk zouden zijn om beter aan te sluiten op de risicohouding van de deelnemers en de balans tussen rendement en risico te optimaliseren. Op basis van de resultaten van de ALM-studie zijn de volgende wijzigingen in het strategische beleggingsbeleid doorgevoerd:

- Voor de oudere deelnemers is de afdekking van het renterisico verhoogd;
- Voor de jongere deelnemers het aandeel in de rendementsportefeuille verhoogd;
- Binnen de rendementsportefeuille wordt meer belegd in aandelen van ontwikkelde landen, waarbij de focus nadrukkelijker op maatschappelijk verantwoord beleggen is komen te liggen. Er wordt minder belegd in opkomende landen.
- De staatsobligaties van opkomende landen zijn verwijderd uit de rendementsportefeuille;
- De onderhandse leningen zijn overgeheveld van de vastrentende portefeuille naar de rendementsportefeuille;
- In de vastrentende portefeuille zijn de allocaties naar staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheekleningen verhoogd;
- In de matchingportefeuille zijn de verhoudingen aangepast aan de gewijzigde rentestanden en de beoogde mate van afdekking van renterisico;

1) LDI = liability driven investment

Deze aanpassingen in de portefeuilles hebben per eind maart 2023 geleid tot een uitgebreide transitie, waarbij veel aan- en verkopen hebben plaatsgevonden en dus ook relatief veel transactiekosten zijn gemaakt. Meer hierover is te vinden in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

De onderstaande grafiek geeft de verhoudingen tussen de verschillende deelportefeuilles per leeftijdsgroep (de zogenaamde 'lifecycle') in het strategisch beleid weer:

Deelnemers hebben op de pensioendatum de mogelijkheid om bij een verzekeraar een variabele pensioenuitkering aan te kopen, waardoor ook na de pensioendatum beleggingsrisico kan worden genomen. Voor deelnemers van 57 jaar en ouder die dat van plan zijn, is het mogelijk om in het beleggingsbeleid te anticiperen op de aankoop van zo'n variabele uitkering. Zij kunnen beleggen in het zogeheten 'beleggingsalternatief', wat betekent dat zij tot aan de pensioendatum een beleggingsmix houden die normaliter hoort bij de leeftijdsgroep 55-57 jaar. Deze beleggingsmix is dus risicovoller dan de standaard afbouw van risico die normaal voor deze leeftijdsgroepen gevolgd wordt.

Beleggingen voor risico fonds

Flexsecurity kent een apart beleggingsdepot voor arbeidsongeschiktheid. Hieruit worden de premies voor de arbeidsongeschikte deelnemers gefinancierd. De beleggingen in dit depot zijn erop gericht om hetzelfde 'rendement' te behalen als de verplichtingen die het fonds in dit kader heeft. Deze beleggingen zijn zodoende gericht op de afdekking van het renterisico op de verplichtingen inzake arbeidsongeschiktheid van het fonds. Deze portefeuille bestaat uitsluitend uit vastrentende waarden (staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheekleningen). Op grond van de resultaten van de ALM-studie is de weging naar hypotheekleningen in de arbeidsongeschiktheidsportefeuille verlaagd ten gunste van staatsobligaties en bedrijfsobligaties.

Flexsecurity heeft ook een apart beleggingsdepot voor het eigen vermogen van het fonds. De doelstelling van deze beleggingen is om het eigen vermogen te laten ontwikkelen conform het totaalrendement van de leeftijdsgroepen. Als dat lukt, dan blijft de relatieve omvang van het eigen vermogen stabiel ten opzichte van de beleggingen voor risico van de deelnemers. Omdat het eigen vermogen voor risico van het fonds wordt belegd, wordt dit geld niet vermengd met de drie deelportefeuilles die voor risico van de deelnemers beleggen. Het belegd vermogen in deze portefeuille is min of meer gelijk verdeeld over aandelen ontwikkelde landen, staatsobligaties en bedrijfsobligaties. Naar aanleiding van de ALM-studie is de weging naar aandelen ontwikkelde landen in het belegd eigen vermogen verhoogd ten laste van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en liquiditeiten om de ontwikkeling van de beleggingen voor risico deelnemers beter te volgen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Maatschappelijk verantwoord beleggen ('MVB' of de Engelse term 'ESG', hetgeen staat voor de drie aandachtsgebieden Environmental, Social en Governance) wordt ieder jaar belangrijker in het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Deelnemers, maar ook toezichthouders kijken kritisch over onze schouders mee naar de beleggingskeuzes die wij maken en de uitleg die wij daarbij geven. Ook de beheersing van risico's die samenhangen met ESG speelt een steeds belangrijker rol. We hadden als belangrijk beleidsvoornemen voor 2023 de herziening van ons MVB-beleid op de agenda staan. Gezien alle wijzigingen in de regelgeving en de toenemende maatschappelijke aandacht voor het onderwerp vonden we het hoog tijd om ons bestaande beleid op de schop te nemen.

De eerste stap daartoe is dat we onze deelnemers met een kort onderzoek hebben bevraagd naar hun mening over MVB en de manier hoe zij dit onderwerp benaderen. Hoewel we het onderzoek in de zomermaanden organiseerden, was de respons verrassend hoog. We konden uit het onderzoek veel nuttige input halen die we gebruikt hebben voor onze ambitie- en beleidsvorming. Het algemene beeld is dat de deelnemers zowel E, S als G belangrijk vinden en dat maatschappelijk verantwoord beleggen volgens de meeste deelnemers geen rendement mag kosten. De vijf duurzame beleggingsdoelstellingen die de deelnemers het belangrijkste vinden zijn:

- goede gezondheid en welzijn;
- geen armoede;
- betaalbare en duurzame energie;
- geen honger;
- eerlijk werk en economische groei.

Uit het onderzoek blijkt dat de meningen en voorkeuren verschillen tussen leeftijdsgroepen. Zo zien we dat onze jongere deelnemers over het algemeen wat meer waarde hechten aan maatschappelijk verantwoord beleggen dan de oudere deelnemers.

Gegeven de wensen van de deelnemers en de toenemende aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen hebben we een specifieke missie voor het MVB-beleid geformuleerd. Deze luidt als volgt:

Flexsecurity streeft er in zijn beleggingsbeleid naar om binnen de mogelijkheden van het fonds – waaronder begrepen de fiduciare plicht die het fonds heeft jegens zijn deelnemers om een optimaal rendement te behalen tegen een aanvaardbaar risico - een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij (positief maatschappelijk rendement) en streeft het ernaar om te voorkomen dat door zijn beleggingsbeleid het maatschappelijk belang wordt geschaad. Een goed pensioen gaat niet alleen om welvaart maar ook om (maatschappelijk) welzijn. Positief maatschappelijk rendement wordt dan ook gezien als het bijdragen aan E, S en G factoren die het maatschappelijk welzijn vergroten.

Ons MVB-beleid is gebaseerd op vier overtuigingen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen is belangrijk;
- Een goed en stabiel rendement op de lange termijn vereist voldoende aandacht voor milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur;
- Duurzame ontwikkeling en bedrijfsvoering kunnen een positieve invloed hebben op de rendement-risico-verhouding. Beleggingen die maatschappelijk verantwoord zijn hebben een lager risicoprofiel, niet alleen voor de reputatie maar ook in financiële zin;
- We proberen sterke afwijkingen van het volledige beleggingsuniversum als gevolg van maatschappelijk verantwoord beleggen te beperken door de beheersing van concentraties en het behouden van spreiding.

We hebben als ambitie om met ons MVB-beleid een positief maatschappelijk rendement te behalen zonder dat dit ten koste gaat van het financieel rendement en/of leidt tot een onaanvaardbaar hoger risico, gelet op de andere beleggingsovertuigingen van het fonds. We sluiten ons op het gebied van het MVB-beleid aan bij bestaande ontwikkelingen die als passend worden beoordeeld zonder hierbij

als voor(op)loper te fungeren. Daarbij is het belangrijk dat onze deelnemers en andere belanghebbenden zich comfortabel voelen bij ons beleggingsbeleid en dat we een mogelijk reputatierisico als gevolg van het doen van 'verkeerde' beleggingen kunnen beperken.

Flexsecurity classificeert onder SFDR ¹⁾ op basis van deze ambitie als een financieel product dat duurzaamheid promoot (het zogenaamde Artikel 8). Deze classificatie brengt de verplichting met zich mee dat we informatie verschaffen over ons duurzaamheidsbeleid en de uitvoering daarvan. Het doel van de SFDR-regels is om de transparantie over duurzaamheid te vergroten, waardoor het voor eindbeleggers, in het geval van het pensioenfonds de deelnemers, gemakkelijker wordt om te begrijpen hoe duurzaamheid een rol speelt in hun pensioenregeling. Ook moeten de beleggingen hierdoor beter vergelijkbaar worden met andere beleggingsproducten en pensioenregelingen.

Als kleiner pensioenfonds met beperkte middelen moeten we binnen de brede context van MVB keuzes maken welke onderwerpen we prioriteit geven. Daarom hebben we, naar aanleiding van het deelnemersonderzoek en in afstemming met de werkgever en het verantwoordingsorgaan, besloten om de volgende thema's specifieke aandacht te geven:

- Klimaat (E), met de ambitie om een bijdrage leveren aan het verbeteren van het klimaat mede middels duurzame energie (SDG 7 & 13);
- Sociaal (S) door het bevorderen van goede gezondheid en welzijn (SDG 3) en waardig werk en economische groei (SDG 8);
- Governance (G) door het bevorderen van een goede governance in de bedrijven waarin we beleggen.

We hebben bewust gekozen voor thema's op zowel de E, S als G omdat uit het deelnemersonderzoek blijkt dat de meeste deelnemers alle drie de aspecten even belangrijk vinden. De vermelde SDG's zijn zogenaamde Sustainable Development Goals. Dit zijn 17 doelen voor een duurzamere wereld die geïntroduceerd zijn door de Verenigde Naties. De SDG's hebben als doel om in 2030 de wereld een betere plek te maken. Net als veel andere pensioenfondsen vertalen wij onze doelstellingen naar SDG's, omdat dit helpt om het MVB-beleid te structureren en geschikte beleggingen te selecteren.

MVB-Doelstellingen

Onze doelstellingen met betrekking tot het MVB-beleid zijn:

- Verbetering van de rendement-risico-verhouding op lange termijn door een lager risicoprofiel;
- Realisatie van een positief maatschappelijk rendement zonder negatieve gevolgen voor het financiële rendement;
- Sterke afwijkingen van het volledige beleggingsuniversum als gevolg van maatschappelijk verantwoord beleggen beperken;
- Jaarlijks voortgang laten zien ten aanzien van de gekozen thema's 'klimaat/duurzame energie', 'goede gezondheid en welzijn', 'waardig werk & economische groei' en het 'bevorderen van een goede governance'.

Binnen de brede context van MVB moeten we keuzes maken welke onderwerpen prioriteit krijgen, omdat het fonds niet alles kan doen en omdat niet alle doelstellingen zich even makkelijk laten vertalen naar de beleggingsportefeuille. Als klein fonds met een beperkt belegd vermogen zijn we immers aangewezen op standaard beleggingsproducten die uitvoering geven aan MVB-doelstellingen.

Normen en standaarden

Bij het opstellen van ons MVB-beleid gebruiken we internationale normen en standaarden ten aanzien van verantwoord beleggen. Dit zijn de OESO-richtlijnen voor multinationals en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Deze principes beschrijven de wijze waarop mensenrechten kunnen worden toegepast in het bedrijfsleven. Daarbij gebruiken we de OESO-richtlijnen voor institutionele beleggers als leidraad. We verwachten van onze fiduciaire manager, van de vermogensbeheerders en van de ondernemingen waarin uiteindelijk belegd wordt dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken. In lijn met de Richtlijn aandeelhoudersrechten hanteren we het uitgangspunt van maatschappelijke waardecreatie op de lange termijn als leidend principe.

1) Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) verplicht Flexsecurity informatie te verschaffen over het duurzaamheidsbeleid en transparant te zijn over de uitvoering met als doel de transparantie over duurzaamheid te vergroten.

Daarnaast hanteren we de Global Compact en de Principles of Responsible Investments (PRI) van de Verenigde Naties. De Global Compact zijn tien breed geaccepteerde principes gebaseerd op internationale verdragen, zoals de verklaring van de rechten van de mens en de International Labour Organisation (ILO). De PRI wordt door onze vermogensbeheerders ondertekend. Dit zijn 'best practice'-normen voor vermogensbeheerders die in hun beleggingsproces rekening willen houden met milieu, maatschappij en goed bestuur. Tot slot geven we aandacht aan het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord is gesloten om maatregelen te treffen om de opwarming van de aarde tot maximaal 2°C te beperken.

Randvoorwaarden voor het MVB-beleid

Bij de keuze voor de uitvoeringsvormen en de intensiteit van het MVB-beleid spelen een aantal randvoorwaarden een belangrijke rol. Zo heeft een kleiner pensioenfonds als Flexsecurity minder budget en mensen beschikbaar, en daarom besteden wij om praktische redenen de uitvoering van ons MVB-beleid uit aan onze fiduciair vermogensbeheerder, die de laatste jaren belangrijke stappen heeft gezet op dit terrein. Deze beschikt over meer kennis, uitgebreidere resources en kan de belegde vermogens van verschillende klanten bundelen om efficiënter te kunnen opereren.

De uitvoerbaarheid van ons MVB-beleid wordt voornamelijk bepaald door de vraag in hoeverre wij invloed kunnen uitoefenen op het MVB-beleid binnen de beleggingsportefeuilles van de beleggingsfondsen waarin wij beleggen. Die mogelijkheden zijn beperkt. Wel kunnen we door middel van de bepaling van benchmarks en de selectie van de beleggingsfondsen uitvoering geven aan onze ambities. Ondanks deze beperking is het uitsluiten van beleggingen in bepaalde bedrijven of sectoren tegenwoordig makkelijker vorm te geven, vanwege het ruime aanbod van MVB-beleggingsproducten. Verdergaande betrokkenheid, zoals actief aandeelhouderschap, vereist in de praktijk een groot financieel belang en een langere horizon waarbij een intensieve, langdurige relatie met de onderneming wordt aangegaan. Dat is waarom Flexsecurity momenteel (via de fiduciair vermogensbeheerder) aansluit bij initiatieven die breder in de sector worden ondernomen en de inspanningen van de managers van de beleggingsfondsen.

Een ander aandachtspunt bij uitvoering van het MVB-beleid is dat de benodigde ESG-data niet altijd beschikbaar is, dan wel niet van voldoende kwaliteit is. Daarnaast zijn niet alle MVB-aspecten even goed meetbaar omdat ze bijvoorbeeld niet goed (direct) gekoppeld kunnen worden aan producten en diensten. Flexsecurity wil alleen MVB-keuzes implementeren als er voldoende data van goede kwaliteit beschikbaar is en de resultaten meetbaar zijn.

We zetten de kosten van de uitvoering van het MVB-beleid altijd af tegen het rendement en het risico in de breedste zin van het woord. Het merendeel van de deelnemers heeft in het deelnemersonderzoek aangegeven dat MVB niet ten koste mag gaan van het financiële rendement. Onze ervaring is dat de integratie van ESG-factoren in het beleggingsproces voor de belangrijkste categorieën niet hoeft te leiden tot een verhoging van de jaarlijkse beheerkosten, maar we blijven dit doorlopend monitoren.

Maatschappelijk verantwoorde beleggingen kunnen een positieve invloed hebben op de verhouding tussen rendement en risico. Beleggingen die maatschappelijk verantwoord zijn hebben (in ieder geval theoretisch gezien) een lager risicoprofiel, zowel voor de reputatie als in financiële zin. Het uitsluiten of beperken van beleggingen in bepaalde ondernemingen of sectoren kan echter ook zorgen voor sterke afwijkingen van het volledige beleggingsuniversum, wat voor concentratierisico en een aanzienlijke tracking error kan zorgen ten opzichte van het brede beleggingsuniversum. Bij de keuze voor maatschappelijk verantwoord beleggen wegen we dan ook het verwachte rendement en het risico in de breedste zin van het woord mee. Afwijkingen in rendementen en het risicoprofiel moeten uitlegbaar zijn naar onze deelnemers. We kiezen er bewust voor om de resultaten van onze MVB-beleggingen af te zetten tegen de ontwikkeling van marktgewogen benchmarks die geen relatie hebben met MVB-keuzes. Hiermee worden de resultaten van het gevoerde beleid inzichtelijk gemaakt en verantwoord.

Uitvoering

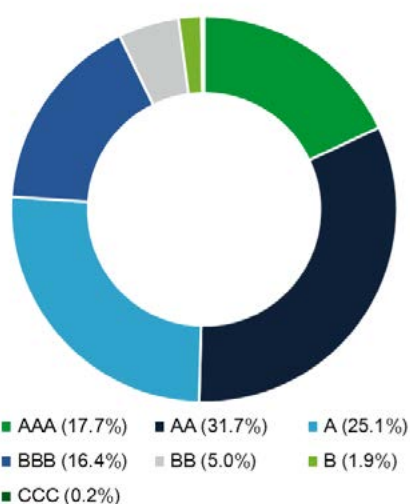
Binnen ons MVB-beleid onderscheiden we verschillende uitvoeringsvormen, die onderstaand worden toegelicht.

Ons uitsluitingsbeleid is erop gericht om niet te beleggen in ondernemingen waarvan de bedrijfsactiviteiten afwijken van onze MVB-overtuigingen. Zo beleggen we niet in ondernemingen of landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de Europese Unie (EU Sanctielijst) of de Verenigde Naties (VN Veiligheidsraad Sanctielijst) is afgegeven. Ook investeren we niet in ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie of verkoop van controversiële wapens, zoals clusterbommen, landmijnen en nucleaire, biologische en chemische wapens. In de gescreende beleggingen van het pensioenfonds zijn er geen ondernemingen opgenomen die worden gerelateerd aan controversiële wapens. Daarnaast hebben we besloten om niet te beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabakgerelateerde producten vanwege de ernstige schade die roken toebrengt aan de gezondheid. Ook bedrijven die actief zijn in het mijnen van kolen of energie opwekken uit kolen en de productie van olie uit teerzand sluiten wij uit, vanwege de negatieve impact op het klimaat. Ook beleggen wij niet in bedrijven die de Global Compact van de Verenigde Naties of de OESO richtlijnen schenden en/of een lage ESG rating hebben. De actuele lijst van uitsluitingen is te vinden op onze website. Doordat we in beleggingsfondsen beleggen, kan het ondanks onze intenties om niet in deze categorieën te willen beleggen, toch incidenteel gebeuren dat een klein percentage van de totale portefeuille in deze categorieën of ondernemingen wordt belegd.

We gebruiken ESG-integratie in ons selectieproces voor vermogensbeheerders en in ons beleggingsbeleid. Bij iedere stap in het beleggingsproces, van de bepaling van de risicohouding en uitgangspunten tot de monitoring en evaluatie, wegen we de rol van duurzaamheidsrisico's mee. Dit doen we bijvoorbeeld door klimaatscenario's door te rekenen. Aan de hand van investment cases beoordelen we de mate waarin een beleggingscategorie zich leent voor ESG-integratie en wat de ESG-risico's van de beleggingscategorie zijn. Bij de keuze van benchmarks en managers (in het managersselectieproces) beoordelen we op welke wijze zij ESG geïntegreerd hebben in het beleggingsproces. Bij het beheer en de monitoring & evaluatie vragen we de fiduciaire vermogensbeheerder om ook te kijken naar het ESG-beleid van de vermogensbeheerder.

Wij vullen onze aandelenbeleggingen gedeeltelijk in volgens een 'best-in-class' aanpak. Hiermee streven wij ernaar om alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Goed ondernemingsbestuur is daarvan een belangrijk onderdeel. Eind 2023 hanteerde 14% van onze fondsbeheerders een best-in-class beleid. De selectie van ondernemingen die goed scoren op MVB-gebied wordt bepaald op basis van 'ESG-ratings'. De ESG-rating is een belangrijke indicator bij de keuze met welke bedrijven een gesprek wordt gevoerd om te werken aan hun duurzaamheid. Aan de hand van het Best-in-Class beleid worden bedrijven met een rating lager dan "B" uit de portefeuille verwijderd. Binnen de categorie bedrijfsobligaties beleggen we ook gedeeltelijk met behulp van een best-in-class beleid.

De onderstaande diagram laat zien dat binnen de beleggingen met een ESG-rating nauwelijks sprake is van beleggingen met de laagste rating (CCC) en dat we slechts 1,9% bedrijven hebben met een B-rating.

We hebben een betrokkenheidsbeleid waarmee we (via de fiduciaire vermogensbeheerder en de managers van de beleggingsfondsen) proberen om onze invloed als belegger op maatschappelijk verantwoorde wijze uit te oefenen. Dit gebeurt door gebruik te maken van ons stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen en het aangaan van de dialoog (engagement) met ondernemingen, om hiermee invloed uit te oefenen op de beslissingen en het gedrag van de ondernemingen waarin we beleggen. Circa 84% van de externe vermogensbeheerders in beursgenoteerde beleggingen in onze portefeuille voert engagement uit op de bedrijven waarin wordt belegd.

Onze fiduciaire vermogensbeheerder is in 2023 in het kader van engagement het gesprek aangegaan met de beheerders en met een aantal bedrijven in onze portefeuille. In samenwerking met andere beleggers zijn zij in totaal met 131 bedrijven het gesprek aangegaan. Flexsecurity is daarnaast via de fiduciaire vermogensbeheerder aangesloten bij Climate Action 100+. Via dit samenwerkingsverband gaat een grote groep vermogensbeheerders en eigenaren, waaronder pensioenfondsen, de dialoog aan met bedrijven in CO₂-intensieve sectoren. Het gaat om 166 bedrijven die verantwoordelijk zijn voor 80% van de wereldwijde industriële emissie. Ook zijn we op deze wijze aangesloten bij Nature Action 100. Dit is een wereldwijd engagementinitiatief dat zich richt op het stimuleren van ambitie en actie bij bedrijven om natuur- en biodiversiteitsverlies om te keren.

Gebruikmaken van stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen doen wij via de beheerders van onze beleggingsfondsen. Hoog op de agenda staan belangrijke onderwerpen zoals een rechtvaardig beloningsbeleid, het bevorderen van goede arbeidsomstandigheden en het respecteren van mensenrechten. Wij stemden via de extern vermogensbeheerders in circa 15 procent van de stemmingen tegen de voorstellen van het management. Dat kon verschillende redenen hebben. Deze stemmingen betreffen vaak zaken als overnamebeschermingen, reorganisaties, vergoedingen van het management en aandelenuitgiften maar kunnen ook over MVB-onderwerpen gaan. Wij stemden relatief vaak tegen voorstellen van andere aandeelhouders, vooral als deze voorstellen een negatieve impact zouden hebben op onze duurzaamheidsthema's.

Impactbeleggen is het doen van investeringen die primair gericht zijn op maatschappelijke verbetering. Impactbeleggingen hebben naast een financieel rendement een expliciete maatschappelijke doelstelling en een expliciete maatschappelijke toegevoegde waarde. Voorbeelden van beleggingen van Flexsecurity die aan deze criteria voldoen zijn 'groene obligaties'. De opbrengst van een groene obligatie mag uitsluitend worden gebruikt om specifieke duurzame milieuprojecten te financieren. Ook zijn er ook sociale en duurzame obligaties. Per eind 2023 was circa 18% van ons staatsobligatiemandaat belegd in groene, sociale of duurzame obligaties.

Resultaten van ons MVB-beleid in 2023

In deze paragraaf gaan we in op de resultaten van ons MVB-beleid in 2023.

Rendement

Het eerste resultaat van het MVB-beleid waar we naar kijken is het rendement. Feitelijk is dit alleen goed meetbaar voor onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, aangezien alleen in deze categorieën een goede vergelijking mogelijk is met benchmarks zonder toepassing van MVB-beleid. De conclusie is dat de toepassing van MVB-beleid in de grootste categorie, namelijk aandelen ontwikkelde landen, een fors extra rendement heeft opgeleverd. Onze MVB-beleggingen in deze categorie leverden in 2023 een rendement van 22,6%, terwijl de 'grijze' benchmark zonder MVB-beleid tot 13,0% kwam. Een jaar eerder waren de verhoudingen juist andersom, maar de conclusie is dat MVB-beleggen in aandelen ontwikkelde landen in 2023 beloond is. Merkwaardig genoeg leverde dezelfde aanpak in de categorie aandelen opkomende landen geen positief resultaat, daar bleven we met 3,4% juist achter bij de 'grijze' benchmark die tot 6,1% kwam. In de categorie bedrijfsobligaties was er geen sprake van een merkbare invloed op het rendement als gevolg van het gevoerde MVB-beleid, de performance was in lijn met die van de benchmark.

Klimaat

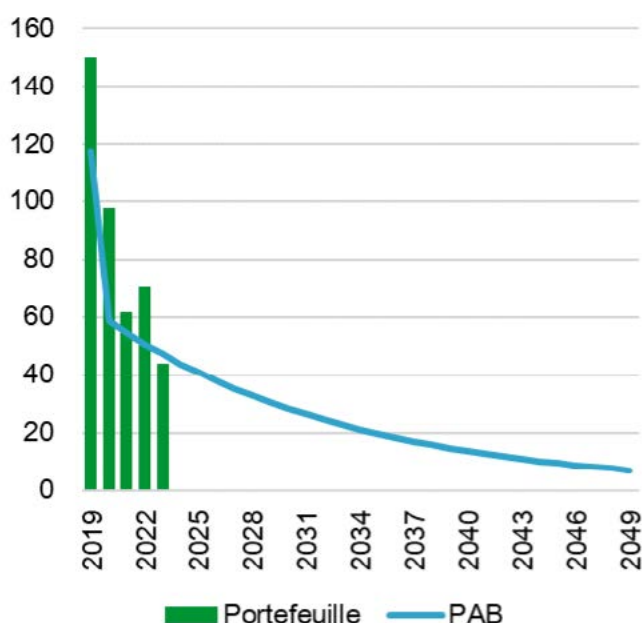
We streven ernaar om voldoende bijdrage te leveren aan SDG 7 (Betaalbare en duurzame energie) & SDG 13 (Klimaatactie). Hiervoor kijken we met name naar het Klimaatakkoord van Parijs om de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen (CO₂e) wereldwijd terug te

dringen en daarmee de negatieve impact op het klimaat te beperken. De onderstaande tabel toont de emissie van bedrijven in onze beursgenoteerde beleggingsportefeuille gedurende 2023 en laat zien hoe onze portefeuille heeft gepresteerd ten opzichte van de brede markt.

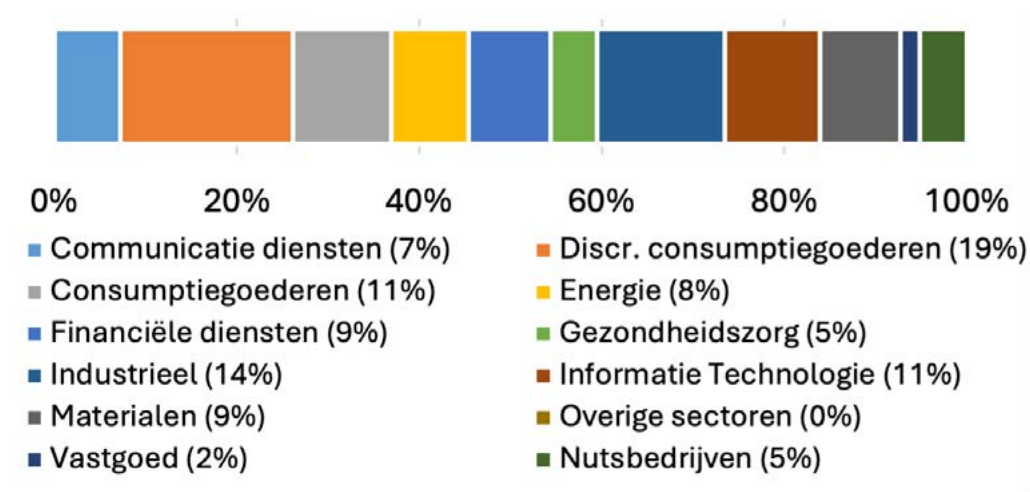
	TRANSPARANTIE BEDRIJVEN	EMISSIE (ton CO ₂ e)		RELATIEVE CO ₂ e VOETAFDruk
	Aantal / weging	Scope 1&2	Incl. scope 3	Per euro mln. geïnvesteed
Portefeuille 2023	97.0% / 99.0%	13,458	164,374	44
Benchmark 2023	96.0% / 99.0%	17,640	182,753	58
Vershil		-24%	-10%	-24%
Portefeuille 2022	79.0% / 94.0%	14,963	117,019	70
Benchmark 2022	76.0% / 93.0%	19,052	141,598	90

We vergelijken onze uitstoot ook met het pad van de Paris Aligned Benchmark (PAB).

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de relatieve CO₂e voetafdruk van de portefeuille afneemt ten opzichte van het jaar 2019 met een niet-duurzame invulling. Uit de grafiek komt naar voren dat de beursgenoteerde beleggingsportefeuille voldoet aan de doelstelling en nu licht voorloopt op het reductiepad van de PAB.

De sectoren Materialen en Energie- en nutsbedrijven leveren, ondanks het lagere gewicht dat wij hieraan toekennen, met 55% van de totale uitstoot verreweg de grootste CO₂e-voetafdruk in onze portefeuille. Als de wereldwijde klimaatdoelstellingen niet worden behaald, kan het aantal overstromingen, droogtes en stormen toenemen. We hebben een inschatting gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen hiervan. Fysieke klimaatrisico's kunnen op dit moment voor Flexsecurity leiden tot een verlies van ongeveer € 1,2 miljoen, wat ongeveer 0,6% is van de beursgenoteerde beleggingen. Naast fysieke klimaatrisico's ontstaan er ook transitierisico's door de manier waarop de maatschappij met klimaatrisico's omgaat. Op korte termijn moeten we een energietransitie doormaken, wat het risico van zogenoemde stranded assets met zich meebrengt. De onderstaande figuur toont de bijdrage per sector aan de totale potentiële negatieve financiële impact van transitierisico's in de portefeuille.

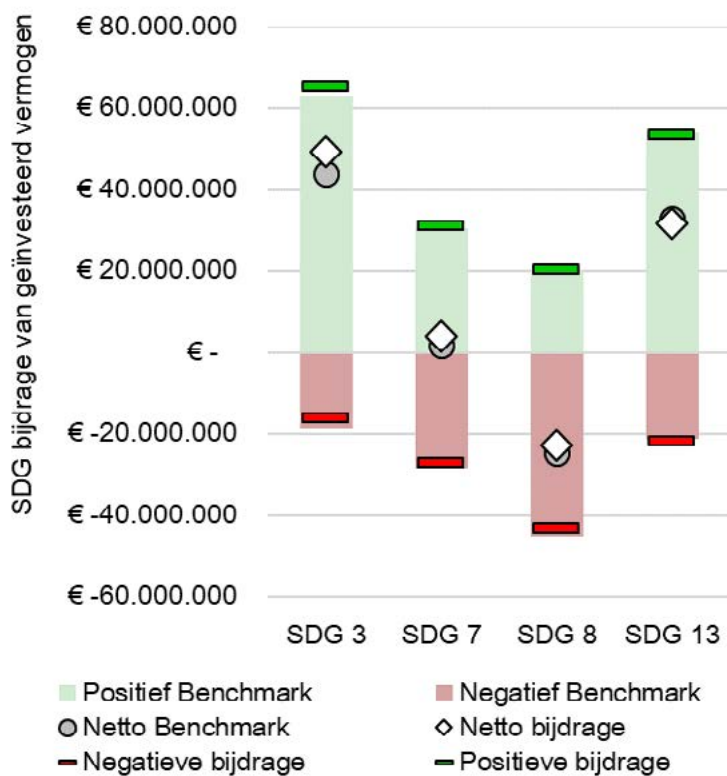
De financiële impact door transitierisico's binnen de beursgenoteerde portefeuille kan ongeveer € 13 miljoen bedragen. Dit is ongeveer 4% is van de beursgenoteerde beleggingen.

Bijdrage aan SDG's

Bij onze beursgenoteerde beleggingen kijken we naar de positieve en negatieve bijdrage van de beleggingen op de door ons gekozen SDG's:

- SDG 3: Goede Gezondheid & welzijn;
- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie;
- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei;
- SDG 13: Klimaatactie.

In de beursgenoteerde portefeuille beoordelen we alle beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties en beursgenoteerd vastgoed op hun SDG-bijdrage. De onderstaande grafiek laat zien welke positieve en negatieve bijdrage de beursgenoteerde portefeuille van Flexsecurity heeft op bovenstaande focus-SDG's.

In totaal heeft de beursgenoteerde portefeuille een netto bijdrage op de focus SDG's geleverd van € 62 miljoen. Hoewel onze beleggingen netto een positieve bijdrage leveren aan de door ons gekozen SDG's, benadrukt de hoeveelheid negatieve bijdrage het belang van verdere verduurzaming binnen onze portefeuille.

Duurzaamheid bij niet-beursgenoteerde beleggingen

Voor de niet-genoteerde beleggingen zoals hypotheek, niet-genoteerd vastgoed en onderhandse leningen kijken we naar andere indicatoren, die passen bij onze duurzaamheidsthema's.

In niet-genoteerd vastgoed is de afgelopen jaren steeds meer gericht op duurzaamheid. Gebouwen worden energie-efficiënter gemaakt met slimme technologieën en er is aandacht voor CO2-reductie. Duurzame energiebronnen worden geïntegreerd in gebouwen. Deze ontwikkelingen dragen bij aan een milieuvriendelijkere en toekomstbestendige vastgoedsector, met economische voordelen voor eigenaren en gebruikers. Naast klimaatgerelateerde aspecten richt de vastgoedsector zich steeds meer op sociale aspecten van MVB. Er is aandacht voor het creëren van inclusieve gemeenschappen, betaalbaar wonen, toegankelijkheid voor mensen met een beperking en het stimuleren van lokale werkgelegenheid. Dit draagt bij aan een sociaal verantwoorde en gezonde samenleving. Bij het selecteren van vastgoedfondsen houden we rekening met deze duurzaamheidsaspecten.

Bij onze beleggingen in hypotheek kijken we of de aanbieders zogenaamde 'duurzaamheidsdepots' actief aanbieden. Ook is het wenselijk als hypotheekbeheerders tools aanbieden aan hun klanten om hen te helpen bij het verduurzamen van hun huis, zoals kosten-baten analyses voor duurzame investeringen en hulp bij het vinden van geschikte aannemers en installateurs.

Binnen de categorie onderhandse leningen spelen duurzaamheidsrisico's een rol bij de beoordeling van de leningen. Een positieve bijdrage op een van onze duurzaamheidsthema's kan juist een extra reden zijn om de lening aan te gaan. Als onderdeel van de leenvoorwaarden worden steeds vaker concrete afspraken over duurzaamheidsdoelstellingen gemaakt. Deze zijn ontworpen om bedrijven te stimuleren om hun duurzaamheidsprestaties te verbeteren op vooraf vastgestelde doelstellingen. Door middel van het aanbieden van lagere rentes bij de realisatie van deze doelstellingen worden deze ambities concreet beloofd.

Economische ontwikkelingen in 2023

2023 was een bewogen jaar op de financiële markten. De grote vraag was of er na de sterke stijging van de rente in 2022 een recessie zou komen of dat een zachte landing mogelijk zou zijn (waarbij de inflatie daalt zonder dat daarbij de economie in een recessie belandt). Deze vraag werd vervolgens in heel 2023 niet beantwoord, gedurende het gehele jaar bleef de dreiging van een mogelijke recessie boven de markten hangen. De energieprijzen, die in 2022 sterk waren opgelopen als gevolg van de geopolitieke spanningen, daalden als gevolg van een milde winter en het snel veranderen naar andere energie-aanbieders dan Rusland. Ook leidde de heropening van de economie in China tot hoop, na het onverwachts opheffen van de strenge covidmaatregelen eind 2022. Later zou blijken dat de Chinese economie maar moeilijk kon versnellen door het lage consumentenvertrouwen en problemen in de vastgoedsector.

In maart ontstonden er wereldwijd zorgen over de staat van het financiële systeem na de ineensstorting van Silicon Valley Bank in de VS en de overname van Credit Suisse door UBS, met als gevolg sterk dalende rentes en onrust op markten. Toch bleken markten in staat de zorgen van zich af te schudden toen duidelijk werd dat er geen verdere ongelukken gebeurden. In mei sloeg dit om naar enthousiasme, vooral door de toenemende opwindende over de mogelijke grote en positieve impact van toepassingen van generatieve kunstmatige intelligentie. Hierdoor beleefden de grote technologie-aandelen een zeer sterk 2023 met sterke koersstijgingen.

De economische groei in de VS bleef sterk, en was ook sterker dan verwacht, mede door het aanwenden van besparingen door consumenten en hoge overheidsuitgaven. De eurozone en het VK lieten wel een groeivertraging zien. Doordat inflatie nog te hoog was en arbeidsmarkten krap bleven, hielden centrale bankiers hun aandacht gericht op het bestrijden van inflatie. Gedurende de zomer en het najaar stegen obligatierentes naar hoogtes die in de laatste 10 jaar niet gezien waren (5% voor de Amerikaanse tienjaarsrente, 3% in Duitsland en 4,75% in het VK).

Het vooruitzicht op aanhoudend strenge centrale banken had ook haar weerslag op aandelen, die gedurende die maanden negatieve rendementen lieten zien. Geopolitieke gebeurtenissen kwamen ook centraal te staan, met name na de aanval van Hamas op Israël in oktober wat olieprijs (kortstondig) en goudprijzen deed oplopen. Vanaf eind oktober was er een zeer sterke stijging van koersen over verschillende beleggingscategorieën, zowel bij obligaties als aandelen. Dalende inflatie maakte beleggers steeds optimistischer over de kansen op een zachte landing. Dit momentum werd in december versterkt, vooral nadat de Fed (de Amerikaanse centrale bank) aangaf 75 basispunten aan renteverlagingen te verwachten in haar projecties voor 2024.

Ondanks verschillende stijgingen en dalingen gedurende het jaar, presteerden de meeste beleggingscategorieën goed in 2023. Van de liquide beleggingscategorieën lieten de meer risicovolle beleggingscategorieën, zoals aandelen, relatief sterke resultaten zien.

Aandelen ontwikkelde markten

Deze categorie heeft per saldo een positief 2023 achter de rug. De gerealiseerde winstgroei was in 2023 nagenoeg vlak. In een omgeving waar inflatie afneemt, is het moeilijker voor bedrijven om prijzen te blijven verhogen, waardoor winstgroei moeilijker te realiseren is. Het goede beursjaar voor aandelen heeft er dus met name toe geleid dat waarderingen van aandelen zijn opgelopen. De redenen hiervoor zijn dat beleggers positiever zijn geworden over het feit dat een recessie voorkomen zou kunnen worden en de mogelijke positieve impact van kunstmatige intelligentie op toekomstige winstgroei en productiviteit. Noord-Amerikaanse aandelen waren wederom de sterkst presterende beleggingscategorie over 2023, gesteund door de blootstelling naar de grote technologie-aandelen in de VS en de steun van lagere rentes in het vierde kwartaal, waar groeiaandelen doorgaans meer van profiteren. Overige

aandelenregio's uit ontwikkelde markten bleven achter op Noord-Amerika, door een minder sterk draaiende economie en minder blootstelling naar grote technologiebedrijven, maar stegen nog altijd 10% (in Euro) of meer.

Aandelen opkomende markten

Aandelen in opkomende markten bleven, net als in voorgaande jaren, achter bij de ontwikkelde aandelenregio's. De gerealiseerde winsten daalden in 2023 met zo'n 10% ten opzichte van het jaar ervoor. Dit werd veroorzaakt door minder wereldwijde vraag naar goederen, waardoor de industrie een minder goed jaar beleefde, en doordat prijzen van grondstoffen zijn gedaald. Maar de voornaamste reden is dat de Chinese economie de belofte van heropening niet kon waarmaken nadat het strenge zero-covid beleid eind 2022 onverwacht werd losgelaten. Problemen in de Chinese vastgoedsector en het lage consumentenvertrouwen bleef de economie parten spelen.

Vastrentende waarden

Centrale banken hebben de beleidsrente gedurende 2023 nog verder verhoogd. De Fed verhoogde de beleidsrente in de VS met 100 basispunten naar 5,5%, de ECB met 200 basispunten naar 4,0%, en de Bank of England met 175 basispunten naar 5,25%. Voor pensioenfondsen zijn de rentes voor langere looptijden belangrijker. Die rentes vertoonden een vergelijkbaar patroon. Eind oktober bereikten de tienjaarsrentes niveaus die in de voorgaande tien jaren niet waren geregistreerd. Daarna trad er echter een sterke daling op. Over het hele jaar beschouwd was de tienjaarsrente in de VS nagenoeg vlak over 2023 en eindigde rond 3,9%, in Duitsland daalde de tienjaarsrente met 50 basispunten naar 2,0% en in het VK met 10 basispunten naar 3,5%. Voor alle drie de landen gold aan het eind van het jaar dat de tweejaarsrentes hoger lagen dan de tienjaarsrentes. De rentecurves zijn daarmee invers, hetgeen gebruikelijk een indicator is voor een naderende recessie.

Na twee zware jaren voor obligatiecategorieën, met negatieve rendementen als gevolg van de rentestijgingen, lieten deze categorieën in 2023 een beter jaar zien, met name dankzij het sterke herstel in de laatste twee maanden van 2023. Staatsobligaties realiseerden een positief rendement. Bedrijfsobligaties deden het beter dan staatsobligaties vanwege het dalen van de risico-opslagen gedurende 2023, wat werd gedreven door de hoop op een zachte landing van de economie. Hypotheken bleven qua performance achter bij de verwachtingen, maar onderhandse leningen presteerden juist beter. De categorie onderhandse leningen presteert feitelijk al jaren stabiel hoger dan de verwachting.

Niet-beursgenoteerd vastgoed

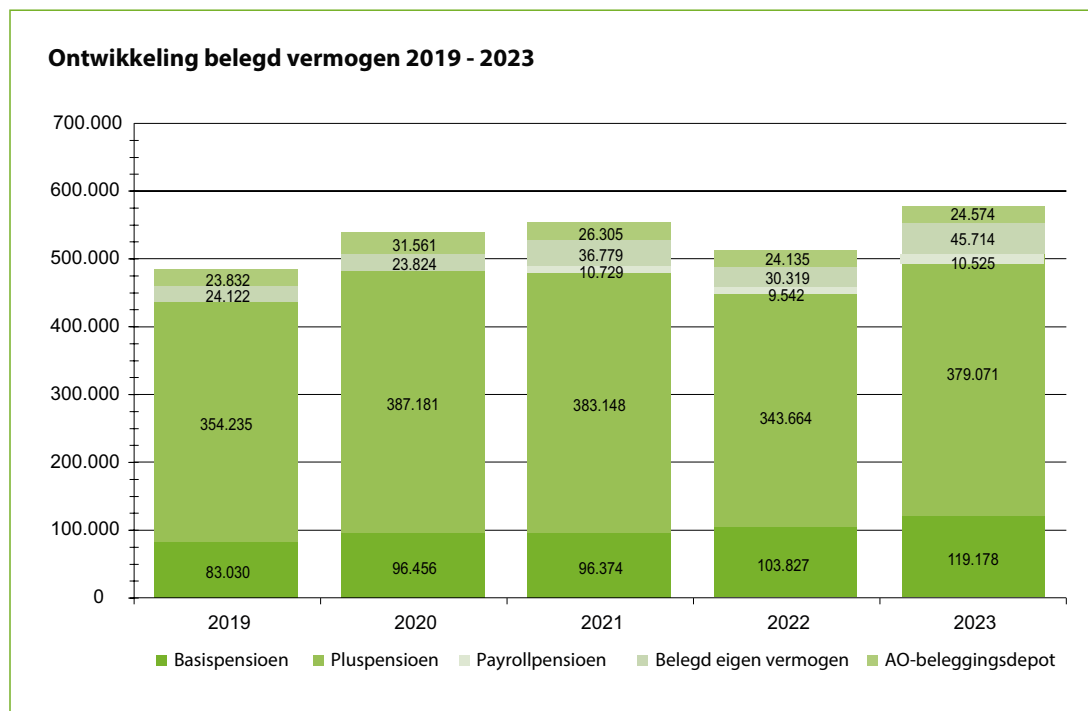
In de categorie niet-beursgenoteerd vastgoed was in 2023, net als in 2022, sprake van forse negatieve rendementen. Nadat winkels en kantoren al enkele jaren een negatieve performance noteerden, werden de negatieve rendementen voor de beleggingen in (Nederlandse) woningen in 2023 ook voortgezet. De hogere rente en de regulering van de huurmarkten hadden een sterke negatieve invloed op de waarderingen. De sectoren logistiek, opslag en datacenters konden zich enigszins aan deze ontwikkeling onttrekken, hoewel ook hier het jaar met een (zij het kleinere) min eindigde.

Beursgenoteerd vastgoed

Beursgenoteerd vastgoed is vanwege de relatief hoge mate van schuldfinanciering gevoelig voor oplopende rentes en strengere kredietvoorwaarden van banken. Deze kredietvoorwaarden werden flink aangescherpt het afgelopen jaar, zeker na de onrust rondom regionale banken in de VS en Credit Suisse in Europa in maart. Dit leidde tot lagere beurskoersen voor beursgenoteerd vastgoed. Meevallende lagere inflatiecijfers gaven echter sinds eind oktober zicht op minder strenge centrale banken in 2024, waardoor renteniveaus konden dalen. Dit leidde tot een sterk herstel van de beleggingscategorie, waardoor over 2023 alsnog een bijna neutraal rendement werd gerealiseerd. Europees beursgenoteerd vastgoed is sinds 2022 verder achtergebleven door de hogere mate van schuldfinanciering dan wereldwijd beursgenoteerd vastgoed.

Ontwikkeling belegd vermogen

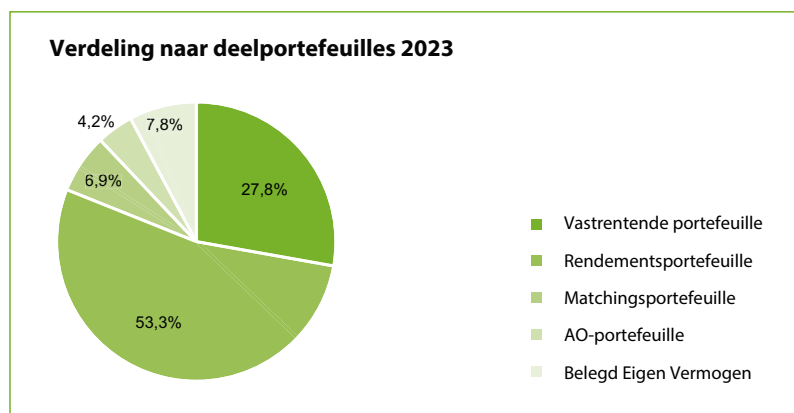
Het totaal belegde vermogen van Flexsecurity is, na een daling in 2022, in 2023 weer toegenomen. Afgerond bedroeg de waarde van alle beleggingen per einde van het jaar ruim € 579 miljoen, tegen € 511 miljoen eind 2022. De stijging van het belegde vermogen kan grotendeels verklaard worden uit de gerealiseerde positieve rendementen en de hoge premie-instroom. Daar tegenover stond een aanzienlijke uitstroom van uitgaande waardeoverdrachten en pensioneringen tegenover, die de inkomende waardeoverdrachten fors overtroffen. Per saldo steeg het belegd vermogen van Flexsecurity met bijna 68 miljoen naar het hoogste niveau dat ooit per einde jaar geregistreerd is.

Het belegd vermogen is in alle portefeuilles gegroeid. We zien een groei van het Basispensioen als gevolg van de toetreding van nieuwe deelnemers door de verhoging van de premie in deze regeling. Alleen het AO-beleggingsdepot nam slechts beperkt in waarde toe, doordat het rendement van deze portefeuille volledig wordt bepaald door de ontwikkeling van de rente.

Het realiseren van een groei van het belegd vermogen is geen doel op zich voor Flexsecurity. Juist door zoveel mogelijk uitgaande waardeoverdrachten te realiseren kunnen de toekomstige uitvoeringskosten worden beheerst, maar daardoor daalt ook het vermogen. Een groter vermogen helpt wel om de relatieve kosten van vermogensbeheer te verlagen, zodat de deelnemers ook op die manier profiteren van positieve rendementen en hogere premies. De verwachting is dat het belegd vermogen van Flexsecurity de komende jaren verder en in een hoger tempo zal groeien.

De strategische verdeling van het belegd vermogen over de verschillende deelportefeuilles van het fonds was eind 2023 als volgt:

Door de aanpassingen in het strategische beleid is de weging naar de rendementsportefeuille voor de jongere leeftijdsgroepen aanzienlijk verhoogd, van 46,9% eind 2022 naar 53,3% eind 2023. De omvang van de vastrentende portefeuille is aanzienlijk gedaald.

Totaalrendement van het fonds

Omdat de beleggingen verdeeld zijn over meerdere leeftijdsgroepen met ieder een eigen behaald rendement, is de vaststelling van een totaalrendement op fondsniveau voor Flexsecurity weinig relevant. Iedere deelnemer zal immers vooral geïnteresseerd zijn in het rendement dat in zijn leeftijdsgroep is gerealiseerd. Omdat in vergelijkingen met andere pensioenfondsen wel wordt gerefereerd aan het totaalrendement, nemen we dit fondsrendement op in dit hoofdstuk. Het totaalrendement van Flexsecurity bedroeg in 2023 9,3% ten opzichte van -14,0% in 2022. Het totaalrendement lag daarmee op vergelijkbaar niveau als dat van traditionele pensioenfondsen. Omdat de rentebeweging in 2023 per saldo beperkt was, is er ook geen sprake van grote verschillen in de performance.

Rendementen per deelportefeuille

In de volgende tabellen staan de behaalde rendementen van de drie verschillende deelportefeuilles waarin de (leeftijds)groepen een aandeel hebben. Hierbij merken we op dat de weergegeven rendementen netto zijn, wat betekent dat de beleggingskosten hierop al in mindering zijn gebracht. Voor een zuivere vergelijking met de benchmark moet dus rekening gehouden worden met deze kosten. De beleggingskosten bestaan uit de beheerkosten, de transactiekosten en de overige kosten die binnen de beleggingsfondsen gemaakt worden. Deze kosten kunnen per deelportefeuille verschillen. Op totaalniveau voor het fonds bedroegen de beleggingskosten in 2023 0,52% per jaar van het gemiddeld belegd vermogen (2022: 0,43%). Meer over de kosten van beleggingen is te lezen in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

Rendementsportefeuille

De rendementsportefeuille leverde in 2023 een rendement van 11,0% op (2022: -9,0%), en deed het daarmee beter dan de benchmark die 10,6% scoorde. De onderverdeling per categorie is als volgt:

Rendementsportefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Aandelen ontwikkeld Wereld	69,0%	22,6%	13,0%	9,5%
Aandelen opkomende landen	9,1%	3,4%	6,1%	-2,7%
Genoteerd onroerend goed	0,6%	-1,0%	-1,0%	0,0%
Niet-genoteerd onroerend goed	15,6%	-13,7%	-13,6%	-0,1%
Onderhandse leningen	5,6%	4,6%	4,6%	0,0%
Liquiditeiten	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	11,0%	10,6%	0,4%

In de rendementsportefeuille hebben de beleidskeuzes in het nieuwe strategische beleid om de allocatie naar aandelen te verhogen, de regionale allocaties voor aandelen ontwikkeld te laten vervallen en de allocatie naar opkomende landen te verlagen, allemaal positief uitgewerkt. De keuze om in de aandelenbeleggingen nadrukkelijker ESG-keuzes te maken, heeft overwegend positief uitgekapt, aangezien het ESG-beleid in de ontwikkelde markten tot aanzienlijk betere resultaten leidde dan de algemene index. In opkomende landen was echter het omgekeerde het geval. Ook de overheveling van onderhandse leningen naar de rendementsportefeuille zorgde voor een positieve bijdrage aan het rendement.

De categorie niet-genoteerd onroerend goed leverde een forse negatieve bijdrage. Flexsecurity is al enkele jaren voornemens om afscheid te nemen van beleggingen in winkels en kantoren, maar dit blijkt niet eenvoudig te realiseren. De resultaten van beleggingen in woningen onderscheiden zich in 2023 niet van de resultaten van winkels en kantoren en droegen negatief bij aan het resultaat van de rendementsportefeuille. De strategische keuze om het valutarisico niet af te dekken leverde in 2023 als gevolg van de licht zwakkere positie van de dollar een beperkt negatief resultaat op.

Vastrentende portefeuille

De totale vastrentende portefeuille behaalde een rendement van 6,2% (2022: -14,8%) tegenover een benchmarkrendement van 6,3%. Mede dankzij de rentedaling die in de laatste twee maanden van het jaar optrad, eindigden alle categorieën in de positieve cijfers.

Vastrentende portefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	56,4%	7,0%	7,1%	-0,1%
Bedrijfsobligaties	20,1%	8,1%	8,2%	-0,1%
Hypotheke	23,5%	3,1%	3,1%	0,0%
Totaal	100,0%	6,2%	6,3%	-0,1%

Bij staatsobligaties en bedrijfsobligaties is als gevolg van de gedaalde rente sprake van rendementen die hoger lagen van verwacht. In de categorie hypotheke is dat echter beperkt terug te zien, aangezien het in deze categorie gebruikelijk langer duurt voordat rentebewegingen zichtbaar worden in de rendementen. De rentedaling die in het vierde kwartaal van 2023 optrad vertaalde zich daardoor bij hypotheke in een rendement dat lager lag dan bij staatsobligaties en ook achterbleef bij de langjarige verwachtingen.

De relatieve prestaties lagen min of meer in lijn met die van de benchmark, het gedeeltelijk actieve beheer in de categorie bedrijfsobligaties kon niet veel waarde toevoegen in 2023. De overige negatieve verschillen kunnen verklaard worden uit de kosten die verrekend worden binnen de beleggingsfondsen.

Matchingportefeuille

De matchingportefeuille heeft als doel om met een relatief kleine portefeuille de rentegevoeligheid van de (in 2023 gedaalde) rente te compenseren. Dat leidde tot een rendement van 8,5% (2022: -47,1%).

Matchingportefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	50,8%	8,6%	N.v.t.	N.v.t.
LDI-fondsen	26,7%	15,5%	N.v.t.	N.v.t.
Liquiditeiten	22,5%	0,0%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,0%	8,5%	10,0%	-1,5%

Aangezien de matchingportefeuille als doel heeft om de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen te volgen, is in deze portefeuille alleen een benchmark op totaalniveau relevant. In de matchingportefeuille waren de resultaten in absolute zin sterk positief, hetgeen een logische consequentie is van de opgetreden rentedaling in het vierde kwartaal. De performance liep wel 1,5% achter bij de benchmark, hetgeen toegeschreven kan worden aan de looptijdverdeling van de portefeuille die niet geheel aansloot bij de verdeling van de verplichtingen.

Belegd eigen vermogen

De beleggingen in het belegd eigen vermogen rendeerden in 2023 met 12,5% (2022: -13,8%). Dat was net ietsje lager dan de benchmark die 12,6% scoorde.

Belegd eigen vermogen	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	24,8%	5,9%	5,7%	0,2%
Bedrijfsobligaties	25,0%	7,8%	8,2%	-0,4%
Aandelen ontwikkelde landen	49,6%	13,2%	13,0%	0,2%
Liquiditeiten	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	12,5%	12,6%	-0,1%

Het belegd eigen vermogen wordt sinds de implementatie van het nieuwe strategische beleid risicovoller belegd. De doelstelling is om met een relatief eenvoudige portefeuille de rendementsontwikkeling van de totale portefeuille voor risico van de deelnemers te repliceren. Aan die doelstelling is in 2023 goed voldaan, aangezien de performance van deze portefeuille van 12,5% hoger lag dan het gemiddelde gewogen rendement van de portefeuilles voor risico van de deelnemers (9,4%).

AO-portefeuille

De AO-portefeuille bestaat volledig uit vastrentende waarden en heeft als doel om de renteontwikkeling van de verplichtingen die het fonds heeft vanwege arbeidsongeschiktheid zo goed mogelijk te volgen. In 2023 bedroeg het rendement van deze portefeuille 5,3% (2022: -15,5%). Dat was gelijk aan de benchmark, die bepaald wordt door de verplichtingen van het fonds.

AO-portefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	63,3%	5,9%	N.v.t.	N.v.t.
Bedrijfsobligaties	15,4%	8,2%	N.v.t.	N.v.t.
Hypotheken	8,1%	4,7%	N.v.t.	N.v.t.
Liquiditeiten	13,2%	3,1%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,0%	5,3%	5,3%	0,0%

In de AO-portefeuille zijn geen benchmarks per categorie van toepassing, omdat de ontwikkeling van de verplichtingen op AO-gebied de benchmark voor het geheel vormt. De rente is daarbij de bepalende factor. Per kwartaal wordt de portefeuille aangepast aan de ontwikkeling van de AO-verplichtingen.

Met de implementatie van het nieuwe strategische beleid in 2023 is de keuze gemaakt om de weging van staatsobligaties te verhogen en de weging van hypotheek en met name van bedrijfsobligaties te verlagen. Deze keuze heeft in 2023 goed uitgewerkt, aangezien de renteontwikkeling met zowel stijgingen als dalingen gedurende het jaar goed kon worden gevolgd.

Algemeen beeld en conclusies

Op grond van de ontwikkelingen en de gerealiseerde rendementen in 2023 kan gesteld worden dat zowel het strategisch beleid als de uitvoering van dat beleid in grote lijnen positief hebben uitgewerkt. De in 2023 behaalde beleggingsrendementen lagen in de meeste categorieën hoger dan de aannames waarmee wij in onze langjarige vooruitzichten rekening mee houden. Alleen de categorie niet-genoteerd onroerend goed week daarbij in negatieve zin sterk af van de verwachte rendementen. Opvallend was de hoge outperformance op de aandelen ontwikkelde landen, een effect dat voor een groot deel kan worden toegeschreven aan de MVB-aanpak die in deze categorie wordt toegepast. Daarmee werd het negatieve resultaat van diezelfde aanpak in 2022 weggepoetst.

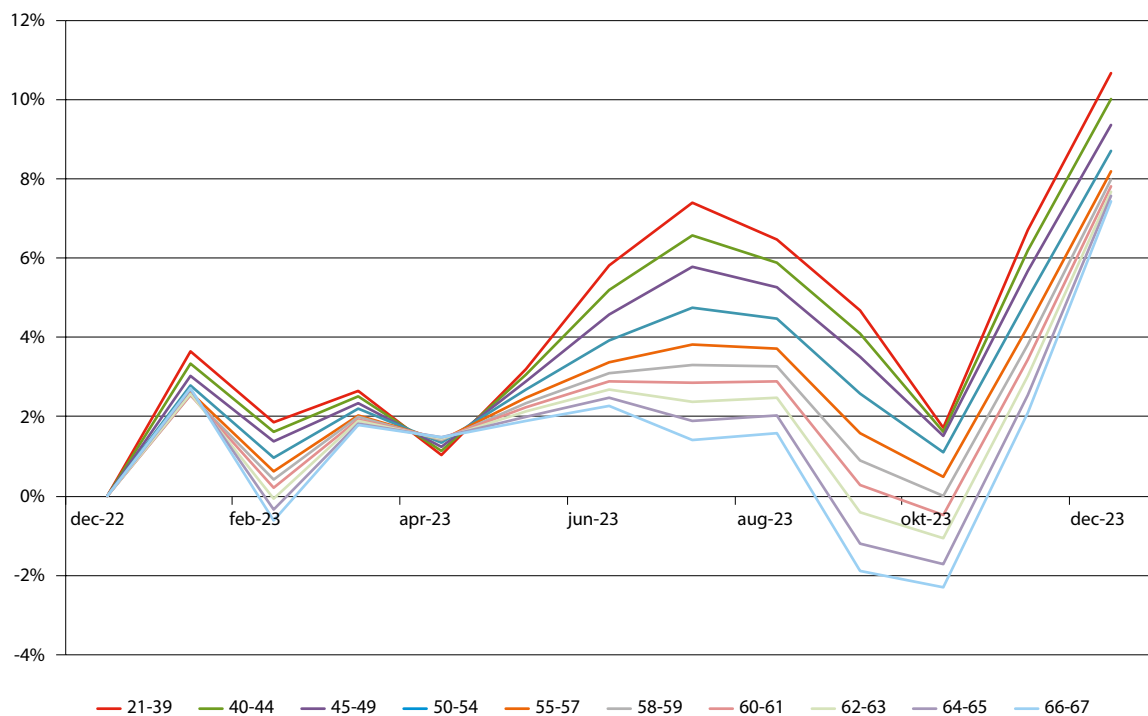
Het risicobeleid bleek in 2023 voldoende effectief. We zijn niet geconfronteerd met onverwachte ontwikkelingen, onvoorziene risico's of andere zaken die een negatieve invloed op de ontwikkeling van de rendementen of de participatiewaarden hadden, anders dan de wisselende marktomstandigheden. Alle risicoparameters zijn in 2023 binnen de vooraf gestelde maximale waarden gebleven. Ook de afdekking van het renterisico per leeftijdsgroep heeft gedurende het gehele jaar conform beleid plaatsgevonden.

Rendementen per leeftijdsgroep

Op basis van de rendementen die in de deelportefeuilles zijn behaald en de beleggingsmix die per leeftijdsgroep wordt gehanteerd, worden de rendementen per leeftijdsgroep vastgesteld. In 2023 waren de resultaten van alle deelportefeuilles positief, en daarmee waren ook de rendementen voor alle leeftijdsgroepen positief. Vanwege de verschillen tussen de rendementen van de drie

deelportefeuilles is er altijd sprake van verschillen tussen de rendementen van de verschillende leeftijdsgroepen. In 2023 waren die verschillen echter minder groot dan in de afgelopen jaren. In onderstaande grafiek is het verloop van de cumulatieve rendementen in 2023 per leeftijdsgroep weergegeven.

Verloop cumulatieve rendementen 2023

Gedurende de eerste zes maanden van het jaar waren de rendementen bescheiden en de verschillen tussen de leeftijdsgroepen beperkt. In de zomerperiode leidden een rentestijging en aantrekkende beurzen tot grotere verschillen tussen de leeftijdsgroepen. In het laatste kwartaal ging de rente naar beneden en dat zorgde ervoor dat de oudere leeftijdsgroepen weer een inhaalslag maakten ten opzichte van de jongeren. Uiteindelijk waren de verschillen tussen de leeftijdsgroepen daardoor beperkt.

Onderstaande tabel geeft per leeftijdsgroep de rendementen van 2023 en de gemiddelde jaarrendementen voor de driejaarsperiode 2021-2023 en de vijfjaarsperiode 2019-2023 weer.

	2023	2021-2023	2019-2023
21-39	10,7%	3,83%	6,32%
40-44	10,0%	2,82%	5,35%
45-49	9,4%	1,83%	4,39%
50-54	8,7%	0,21%	3,16%
55-57	8,2%	-1,24%	2,12%
58-59	8,0%	-2,14%	1,60%
60-61	7,8%	-3,08%	1,07%
62-63	7,7%	-4,17%	0,52%
64-65	7,6%	-5,42%	-0,06%
66-67	7,5%	-6,49%	-0,61%

Ondanks de positieve rendementen in 2023 zien we dat de forse min van 2022 nog niet goedgemaakt is. Met name voor de oudere leeftijdsgroepen is op een driejaarstermijn sprake van een negatief resultaat. Daar staat tegenover dat de belangrijkste oorzaak van dit resultaat, de stijging van de rente die sinds medio 2021 is opgetreden, er ook toe leidt dat onze deelnemers op hun pensioendatum een hogere pensioenuitkering kunnen aankopen met hun lagere kapitaal. Voor de jongere deelnemers blijken de rendementen op een vijfjaarstermijn positief en wordt duidelijk dat risico nemen over een langere periode in de afgelopen vijf jaren beloond is. Voor de oudere leeftijdsgroepen is er sprake geweest van stabiliteit van de aan te kopen pensioenuitkering, waarmee de belangrijkste doelstelling van het beleggingsbeleid voor deze groep eveneens gerealiseerd is.

Vergelijking met andere aanbieders van premieregelingen

Naast de vergelijking met de benchmarks die we zelf per beleggingscategorie hanteren, is het ook interessant om onze beleggingsresultaten te vergelijken met die van andere pensioenuitvoerders. Zoals eerder aangegeven, is een vergelijking met totaalrendementen van andere pensioenfondsen minder relevant vanwege de afwijkende opzet van ons pensioenfonds.

Daarom vergelijken we onze beleggingsresultaten bij voorkeur met andere uitvoerders van beschikbare premieregelingen. Dat is in de eerste plaats het bedrijfstakpensioenfonds StiPP, dat een vergelijkbaar beleggingsbeleid voert. StiPP realiseerde in 2023 met name in de jongere leeftijdsgroepen een rendement dat bijna 2%-punt hoger lag dan dat van Flexsecurity. Voor de oudere leeftijdsgroepen waren de verschillen op jaarbasis kleiner. Het hogere rendement van StiPP kan vooral worden toegeschreven aan verschillen in de rendementsportefeuille en de samenstelling van de lifecycle. StiPP kent een lagere allocatie naar niet-beursgenoteerd onroerend goed, dat in 2023 bijzonder negatief presteerde. Daarnaast heeft StiPP een meer uitgesproken visie op MVB-beleid in de categorie aandelen, die zich in 2023 vertaalde in hogere rendementen in de bepalende categorie aandelen ontwikkelde landen. In de lifecycle van StiPP wordt daarnaast het beleggingsrisico later afgebouwd, waardoor het resultaat voor de middengroep van 40 tot 55 jaar bij StiPP meer bepaald wordt door de resultaten in de rendementsportefeuille.

We vergelijken onze rendementen ook periodiek met die van verzekeraars en premiepensioeninstellingen die premieregelingen uitvoeren. Actuarieel adviesbureau Bell onderzoekt jaarlijks de rendementen, kosten en risico's van collectieve DC-producten. In de afgelopen jaren is uit deze vergelijking gebleken dat de verschillen met de lifecycles van commerciële aanbieders van jaar tot jaar groot kunnen zijn. De verschillen zitten vooral in het risico in zakelijke waarden dat voor de jongere leeftijdsgroepen wordt genomen, met name in de aandelenbeleggingen. Commerciële marktpartijen nemen voor jonge deelnemers meer (eenzijdig) aandelenrisico en bouwen dat risico minder snel af. Daarnaast begint de afdekking van renterisico meestal ook op een hogere leeftijd. Flexsecurity is en blijft wat voorzichtiger als het om de beleggingsrisico's gaat. Dat leidt ertoe dat in goede jaren (zoals 2023) onze resultaten

achterlopen bij die van de commerciële partijen, maar dat in slechtere jaren (zoals 2022) we minder geraakt worden door de slechte marktomstandigheden. In het nieuwe strategische beleggingsbeleid dat we in april 2023 hebben geïmplementeerd zijn we qua allocatie naar aandelen wat meer opgeschoven in de richting van de verzekeraars en PPI's. Toch blijven onze portefeuilles breder samengesteld en daarmee wat defensiever qua kenmerken, gegeven de risicohouding van onze deelnemers.

Vooruitblik 2024

Op basis van de evaluatie van het beleggingsbeleid over 2023 en de verwachtingen voor 2024 hebben we de conclusie getrokken dat er weinig redenen waren om tot aanpassing van het beleggingsbeleid over te gaan. Daarom is bij de vaststelling van het beleggingsjaarplan voor 2024 vastgehouden aan de het bestaande strategische beleid. In 2024 zijn we wel van plan om ons MVB-beleid verder toe te passen binnen de portefeuille. Dat betekent dat we de invulling van ons beheer van bedrijfsobligaties meer in lijn gaan brengen met het MVB-beleid en dat we kijken in hoeverre we in onze niet-genoteerde beleggingen tot een verdere integratie van ons MVB-beleid kunnen komen.

Uitvoeringskosten

Kostenbewustzijn is een belangrijk onderdeel van de strategie van Flexsecurity. Wij voeren pensioenregelingen uit voor deelnemers die in veel gevallen een korte deelname, een beperkte premie-inleg en kleine pensioenkapitalen hebben. De kosten die wij maken voor de uitvoering van de pensioenregelingen worden gefinancierd uit de premies en het belegd vermogen. Daardoor bestaat er een direct verband tussen het kostenniveau en het uiteindelijke pensioenresultaat. Dat wil niet zeggen dat we altijd streven naar zo laag mogelijke kosten. De uitdaging is om een zorgvuldige afweging te maken tussen de kwaliteit van de uitvoering en de kosten die we daarvoor als verantwoord beschouwen. Als we bewust kiezen voor een betere dienstverlening, betere informatievoorziening of de mogelijkheid om hogere beleggingsrendementen te realiseren, dan kiezen we ook bewust voor de hogere kosten die daarmee gemoeid kunnen zijn. We toetsen kritisch en doorlopend of we die veronderstelde meerwaarde ook daadwerkelijk kunnen realiseren. Is dat niet het geval, dan stellen we onze keuzes bij. We zien het als onze taak om kostenbewust te opereren en wegen de kosten bij iedere beleidsbeslissing nadrukkelijk mee.

Sinds een aantal jaren worden de uitvoeringskosten van pensioenfondsen op een uniforme manier in jaarverslagen gepresenteerd. Dat maakt een vergelijking van het kostenniveau met andere fondsen mogelijk. In die vergelijkingen komt Flexsecurity stevast één van de pensioenfondsen met de laagste kosten voor pensioenbeheer per deelnemer uit de bus. Dat is op zich positief, maar het bestuur beschouwt deze maatstaf niet als de meest relevante. We kijken zelf vooral naar de hoogte van die kosten ten opzichte van de betaalde premies. Op basis van die maatstaf scoren we minder goed. Door de over het algemeen lage pensioenpremies en de grote aantallen (gewezen) deelnemers is er bij Flexsecurity sprake van een kostenniveau dat procentueel gezien hoger ligt dan bij het gemiddelde pensioenfonds. We proberen dit kostenpercentage kritisch te bewaken en streven ernaar om de uitvoeringskosten – voor zover mogelijk – in de hand te houden door efficiënte werkprocessen en het vermijden van onnodige werkzaamheden. In de volgende paragrafen lichten we toe hoe de uitvoeringskosten van Flexsecurity zich in 2023 in absolute en relatieve zin hebben ontwikkeld. Alle kosten in dit hoofdstuk zijn vermeld in euro's.

Ten behoeve van de duidelijkheid over deze verslaglegging volgen onderstaand de wettelijk vereiste kostenbedragen en -percentages voor 2023. In het vervolg van dit hoofdstuk worden deze getallen en percentages nader toegelicht.

Kengetal	2023	2022
Totale kosten voor pensioenbeheer in euro	€ 3.768.000	€ 3.479.000
Kosten voor pensioenbeheer in euro per deelnemer	€ 62,15	€ 58,86
Totale kosten voor vermogensbeheer in euro	€ 2.228.116	€ 2.053.430
Totale transactiekosten in euro	€ 509.672	€ 180.776
Kosten van vermogensbeheer als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,42%	0,39%
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,10%	0,04%

Kosten voor pensioenbeheer

De kosten voor pensioenbeheer bestaan hoofdzakelijk uit de kosten die we maken voor administratie, communicatie en de besturing van het pensioenfonds. In de berekening van de kostendeekkende premie nemen we (boven op de kosten voor de premie-inleg in de pensioenkapitalen van de deelnemers) een procentuele opslag mee voor de kosten van pensioenbeheer. Deze kosten worden daarmee gefinancierd vanuit de door de werkgever en deelnemers verschuldigde pensioenpremies. De kosten voor pensioenbeheer bepalen daarmee dus voor een deel de hoogte van de geheven premies.

De kosten van het pensioenbeheer bedroegen in 2023 € 3.768.000 (2022: € 3.479.000). Dat betekent een stijging van € 289.000 ofwel 8,3%. Het grootste deel van deze kosten wordt bepaald door de kosten die uitvoeringsorganisatie AZL in rekening brengt voor alle administratieve en communicatieprocessen. Daarnaast zijn hierin opgenomen de kosten die ten behoeve van Flexsecurity gemaakt

worden door Randstad Groep Nederland, de kostenvergoedingen voor de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan en de sleutelfunctiehouders. Tot slot zijn er alle 'verplichte' kosten zoals de wettelijk verplichte bijdragen voor De Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en het Pensioenregister, plus de kosten voor de inhuur van de accountant en de certificerende actuaire. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de samenstelling en ontwikkeling van de kosten voor pensioenbeheer.

Kosten pensioenbeheer	2023	2022
Administratieve uitvoering en communicatie	3.004.000	2.788.000
Bestuur en verantwoordingsorgaan	109.000	98.000
Intern toezicht	21.000	20.000
Toezichthouders (AFM / DNB)	68.000	59.000
Accountant en actuaire	137.000	114.000
Sleutelfuncties	42.000	57.000
Overige kosten, waaronder advies	387.000	343.000
Totaal	3.768.000	3.479.000

De kosten voor administratieve uitvoering en communicatie zijn in 2023 gestegen als gevolg van de stijging van het aantal deelnemers en het stijgende aantal mutaties in het deelnemersbestand. Dit leidt tot meer administratieve en communicatieve inspanningen en dus meer kosten. In deze post zitten ook kosten die samenhangen met de voorbereiding voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Hoewel de overgang naar de nieuwe systemen pas in 2026 zal plaatsvinden, zijn ook in 2023 al aanzienlijke kosten gemaakt en in rekening gebracht die samenhangen met de overgang naar de nieuwe systemen.

Binnen de andere kosten is sprake van beperkte veranderingen ten opzichte van 2022. De post 'overige kosten' omvat onder andere de adviesdiensten van externe adviseurs. De kosten voor de sleutelfuncties bedroegen ongeveer € 42.000, hetgeen lager was dan een jaar eerder. Dit verschil wordt met name veroorzaakt doordat in 2023 ten behoeve van de interne audit geen gebruik is gemaakt van externe vervullers van deze sleutelfunctie. De inzet van andere externe adviseurs was vergelijkbaar met die in 2022. Daarnaast zijn in de overige kosten de kosten opgenomen die Randstad Groep Nederland aan ons in rekening brengt voor de inzet van de voorzitter en de werkzaamheden die door diverse onderdelen van de Randstad Groep worden verricht. Ook de advieskosten die we maken voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel zijn meegenomen in deze post.

De definitie die door de Pensioenfederatie wordt gehanteerd als het gaat om de berekening van de pensioenbeheerkosten per deelnemer, bepaalt dat deze jaarlijkse kosten worden gedeeld door het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden per einde jaar. Flexsecurity had eind 2023 60.631 actieve deelnemers (2022: 59.098). Het fonds kent geen pensioengerechtigden. Dat betekent dat de kosten voor pensioenbeheer in 2023 € 62,15 per actieve deelnemer bedroegen (2022: € 58,86). Dat is een stijging van 5,6%. De kosten zijn dus harder gestegen dan het aantal deelnemers, ondanks de toetreding van nieuwe groepen deelnemers als gevolg van de afschaffing van de wachttermijn.

Als alle deelnemers, dus zowel actieve als gewezen deelnemers, betrokken worden in de berekening van de gemiddelde kosten per deelnemer, dan worden de pensioenbeheerkosten in 2023 verdeeld over 218.130 personen (2022: 209.439). Volgens die definitie bedroegen de kosten van pensioenbeheer in 2023 € 17,27 per deelnemer (2022: € 16,61), een stijging van 4,0%.

Ondanks de stijgingen in de afgelopen jaren zijn de pensioenbeheerkosten van Flexsecurity per deelnemer nog altijd relatief laag in vergelijking met die van andere pensioenfondsen. Als percentage ten opzichte van de geheven premie liggen de uitvoeringskosten echter op een hoog niveau. Als we de kosten voor pensioenbeheer uitdrukken als een percentage van de ontvangen premie (waaruit

de pensioenbeheerkosten worden gefinancierd), dan bedraagt het percentage voor de kosten van pensioenbeheer in 2023 4,73% (2022: 5,48%). Deze procentuele daling laat zich verklaren door de aanzienlijke stijging van de pensioenpremie in 2023, die harder steeg dan de kosten. Daardoor ligt de procentuele premie voor het eerst in jaren weer binnen de langetermijndoelstelling van het bestuur, die op een kostenbeslag van maximaal 5% gericht is. Ondanks deze daling liggen onze procentuele pensioenbeheerkosten nog altijd hoger dan de percentages bij de meeste andere pensioenfondsen, waar die kosten meestal rond de 3% liggen. De discrepantie met de lage kosten per deelnemer laat zich verklaren vanuit de relatief lage premies die per deelnemer worden ingelegd en de intensieve handelingen die Flexsecurity moet verrichten voor grote aantallen deelnemers die vaak maar gedurende korte tijd binnen het fonds pensioen opbouwen, in veel gevallen gevolgd door een automatische waardeoverdracht. De besluitvorming van de sociale partners om vanaf 2026 het premieniveau van de pensioenregeling meer dan te verdubbelen, zal vanaf dat moment ertoe leiden dat de procentuele pensioenbeheerkosten sterk dalen.

Kosten voor vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer worden ook verantwoord in de jaarrekening. De vermogensbeheerkosten die in de jaarrekening vermeld worden, zijn de zogenaamde 'out-of-pocket-kosten', ofwel de kosten die Flexsecurity direct betaalt aan de partijen die betrokken zijn bij het vermogensbeheer, zoals de fiduciaire vermogensbeheerder, de beleggingsadministrateur en de custodian. Deze kosten worden verrekend in de participatiewaardes (ofwel de beleggingsrendementen) die het fonds maandelijks vaststelt.

Naast deze zichtbare kosten zijn er ook minder zichtbare kosten. Dit zijn de vermogensbeheerkosten die direct verrekend worden met de waarde van de beleggingen van de beleggingsfondsen waarin Flexsecurity participeert. Deze kosten zijn niet zichtbaar in de jaarrekening, maar vormen wel een aanzienlijk deel van de kosten van het vermogensbeheer. Fiduciair vermogensbeheerder VLK en Flexsecurity spannen zich daarom in om deze kosten zo objectief mogelijk 'boven water' te krijgen.

De transactiekosten die samenhangen met de aan- en verkopen van beleggingen binnen beleggingsfondsen zijn daarbij het lastigst te bepalen. Deze kosten schatten we zo nauwkeurig mogelijk in op basis van ervaringscijfers en gegevens van de fondsbeheerders. Bij het maken van deze schattingen gebruiken we de kosten per transactie en de 'omloopsnelheden' binnen de beleggingsfondsen als maatstaf – onder de aanname dat de toe- en uittredingskosten van een beleggingsfonds kostendekkend zijn voor de bijbehorende transacties binnen het beleggingsfonds. Als de beheerder van het beleggingsfonds wel een specifieke opgave van de transactiekosten van het fonds doet, hanteren we uiteraard die opgave. Bij transitities, waarbij beleggingen in fondsen verkocht en aangekocht worden, is het meestal wel mogelijk om de transactiekosten nauwkeurig te bepalen.

Als maatstaf voor de beheerkosten gebruiken we de ongoing charges figure (OCF) van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt. De OCF bevat de beheervergoeding plus de administratiekosten, accountantskosten, bewaarkosten en overige relevante kosten van het beleggingsfonds. Beleggingsfondsen publiceren de OCF in hun jaarverslagen. Aangezien het boekjaar van beleggingsfondsen per fonds verschilt en de jaarverslagen niet altijd tijdig voor de afronding van het jaarwerk van Flexsecurity beschikbaar zijn, gebruiken we de meest recent gepubliceerde OCF van het betreffende beleggingsfonds. Als een beleggingsfonds geen OCF, maar het minder omvattende kengetal van de TER (total expense ratio) rapporteert, dan gebruiken we deze maatstaf.

Flexsecurity heeft in 2023 een vergoeding van bijna € 21.000 betaald voor de outperformance die de beheerder van het beleggingsfonds van onderhandse bedrijfsleningen heeft gerealiseerd. Zulke 'performance fees', ofwel vergoedingen die afhankelijk zijn van de prestaties van de vermogensbeheerder, worden door Flexsecurity zoveel mogelijk vermeden, aangezien deze in beginsel niet stroken met het beloningsbeleid van het fonds. Alleen in de categorie onderhandse bedrijfsleningen vormen dergelijke prestatiegerelateerde beloningen onderdeel van de kostenstructuur. Het is in deze categorie bijna onvermijdelijk dat dergelijke vergoedingen betaald moeten worden, maar dan is er ook wel sprake van goede prestaties.

De vermogensbeheerkosten worden gebruikelijk uitgedrukt als een percentage van het gemiddeld belegd vermogen, dat op basis van maandelijkse metingen wordt vastgesteld. In 2023 bedroeg het gemiddelde belegd vermogen van Flexsecurity € 528.485.868.

De schatting van de vermogensbeheerkosten over 2023 is opgenomen in onderstaande tabel:

Geschatte kosten van vermogensbeheer 2023 in €

Beleggingscategorie	Performance			Totaal
	Beheer- kosten	gerelateerde kosten	Transactie- kosten	
Vastgoed	227.870	-	8.237	236.107
Aandelen	197.779	-	410.014	607.793
Vastrentende waarden	451.013	20.995	89.740	561.748
Overige beleggingen	8.570	-	1.681	10.251
Kosten overlaybeleggingen	19.780	-	-	19.780
Totale kosten toe te wijzen aan categorieën	905.012	20.995	509.672	1.435.679
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	-	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	1.019.104	-	-	1.019.104
Bewaarloon	109.000	-	-	109.000
Beleggingsadministratie	195.000	-	-	195.000
Overige kosten	-	-	-	-
Totaal overige vermogensbeheerkosten	1.323.104	-	-	1.323.104
Totale kosten vermogensbeheer	2.228.116	20.995	509.672	2.758.783
In procenten van het gemiddeld belegde vermogen	0,42%	0,00%	0,10%	0,52%

Anders dan veel andere pensioenfondsen belast Flexsecurity geen bestuurs- of advieskosten door naar het vermogensbeheer.

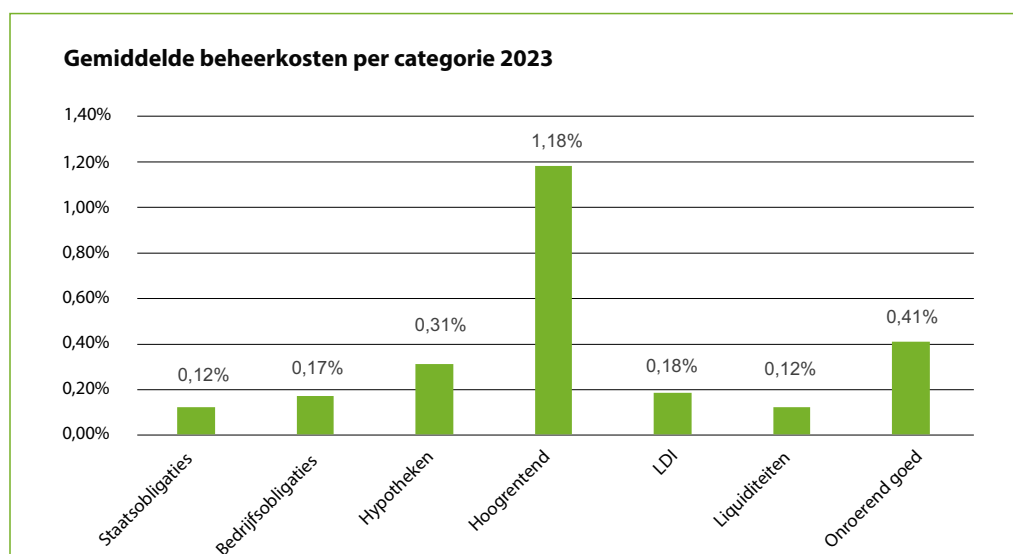
De kosten die samenhangen met de beleggingen in 2023 worden in onderstaande tabel vergeleken met de kosten in 2022:

Vergelijking kosten vermogensbeheer 2023 - 2022

	2023	2022
Beheerkosten (€)	€ 2.228.116	€ 2.031.424
Performancegerelateerde kosten (€)	€ 20.995	€ 22.006
Transactiekosten (€)	€ 509.672	€ 180.776
Totale kosten (€)	€ 2.758.783	€ 2.234.206
Beheerkosten (%)	0,42%	0,39%
Performancegerelateerde kosten (%)	0,00%	0,00%
Transactiekosten (%)	0,10%	0,04%
Totale kosten (%)	0,52%	0,43%

De kosten die samenhangen met het beheer van het belegd vermogen zijn in 2023 licht gestegen ten opzichte van een jaar eerder. Deze stijging hangt samen met de wijzigingen in de portefeuille die in april 2023 zijn doorgevoerd vanwege de overgang naar een nieuw strategisch beleggingsbeleid. In dit beleid is, vanwege het bijbehorende rendementsperspectief, de weging naar duurdere beleggingscategorieën zoals onderhandse leningen verhoogd en de weging naar relatief goedkope categorieën zoals staatsobligaties verlaagd. Deze hogere beheerkosten moeten als structureel worden beschouwd. De transactiekosten zijn in 2023 ook een stuk hoger uitgevallen dan in 2022, hetgeen eveneens samenhangt met de wijzigingen in de portefeuille. Dit is vooral een incidentele stijging die samenhangt met de aan- en verkopen die nodig waren om het nieuwe strategische beleggingsbeleid te kunnen implementeren.

De vermogensbeheerkosten zijn afhankelijk van de beleidskeuzes van Flexsecurity en gerelateerd aan onder meer het risicoprofiel van Flexsecurity en de hieruit voortvloeiende beleggingsmix. Per beleggingscategorie worden de beheerkosten in 2023 door de fiduciaire vermogensbeheerder als volgt ingeschat:

Uit het overzicht wordt duidelijk dat de 'illiquide' beleggingen ofwel de beleggingen die niet dagelijks verhandeld kunnen worden, de hoogste kostenniveaus kennen. Met name de relatief hoge kosten voor de categorie 'hoogrentend' steken er bovenuit. Dit zijn de onderhandse leningen, ook wel bekend als 'direct lending'. Het hoge kostenniveau van deze categorie staat op gespannen voet met het strategisch uitgangspunt van kostenbewustzijn van Flexsecurity, zeker omdat hier ook nog een vergoeding voor de gerealiseerde outperformance aan de orde is, iets waar wij principiële voorstander van zijn. Anderzijds is gebleken dat, net als in voorgaande jaren, ook in 2023 de netto bijdrage van deze categorie aan het beleggingsresultaat (na aftrek van de hoge kosten) hoger ligt dan die van veel andere vastrentende waarden. Die afweging leidt ertoe dat Flexsecurity er bewust voor kiest om deze relatief dure beleggingen in portefeuille te houden. Uiteraard beoordelen we ieder jaar kritisch of we deze hogere kosten nog steeds gerechtvaardigd vinden.

De toelichting op de kosten van vermogensbeheer in dit bestuursverslag wijkt af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. Deze toelichting in het bestuursverslag is gebaseerd op de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Dit betreft de kosten die in 2023 direct voor rekening van het fonds zijn gekomen. In onderstaande tabel is de aansluiting tussen de kosten van vermogensbeheer zoals gepresenteerd in het bestuursverslag en in de jaarrekening weergegeven.

Beheervergoedingen	Transactie-		Totaal
	Beheerkosten	kosten	
Beheervergoedingen	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	890.000	-	890.000
Bewaarloon	109.000	-	109.000
Overige kosten	195.000	-	195.000
Kosten opgenomen in de jaarrekening	1.194.000	-	1.194.000
Kosten gesaldeerd met indirecte beleggingsopbrengsten	1.055.111	509.672	1.564.783
Totale kosten vermogensbeheer	2.249.111	509.672	2.758.783

Benchmarking

In de aanbevelingen die de Pensioenfederatie doet over de rapportage over uitvoeringskosten wordt aangegeven dat pensioenfondsen hun kosten in perspectief dienen te zetten door middel van benchmarking. Dit helpt om kosten in de context te kunnen beoordelen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van het pensioenfonds, het beleggingsbeleid en de uitvoering van de regeling. Flexsecurity heeft in voorgaande jaren gebruik gemaakt van de zogeheten IBI Benchmark van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). In deze benchmark worden door Nederlandse pensioenfondsen de aan de toezichthouders gerapporteerde gegevens over de kosten van pensioenuitvoering en vermogensbeheer – op vrijwillige basis – met elkaar vergeleken. Deze benchmark probeert een vergelijking te maken tussen pensioenfondsen van vergelijkbare omvang, in termen van belegd vermogen en aantal deelnemers. Gezien de specifieke kenmerken van Flexsecurity (veel deelnemers, kleine pensioenen, beleggingen op basis van lifecycle) is het in de praktijk moeilijk gebleken om een zinnige vergelijking met andere fondsen te maken op basis van een benchmarkvergelijking.

Onderstaand geven we – op basis van de ervaringen in de voorgaande jaren – aan wat de conclusies zijn die we kunnen trekken uit de vergelijkingen van voorgaande jaren.

Vergelijking van vermogensbeheerkosten

De IBI Benchmark liet tot en met 2021 veelal zien dat Flexsecurity op totaalniveau lagere beleggingsrendementen haalde dan de qua omvang vergelijkbare pensioenfondsen. Dat verschil werd stevast veroorzaakt doordat de afdekking van het renterisico bij Flexsecurity een stuk lager ligt dan bij andere (traditionele) pensioenfondsen in de benchmarkgroep. Flexsecurity dekt ook renterisico af, maar doet dat vooral voor oudere deelnemers die een relatief klein aandeel in het totaal belegde vermogen hebben. In 2022 was sprake van een grote rentestijging, waardoor de rendementen van de meeste pensioenfondsen sterk negatief uitvielen. Dat was bij Flexsecurity ook het geval, maar in veel mindere mate dan bij het gemiddelde pensioenfonds. Het gemiddelde rendement van pensioenfondsen was in 2022 circa -21,5%, waar Flexsecurity over het gehele vermogen een rendement van 'slechts' -14% realiseerde. In 2023 was er per saldo geen sprake van een grote rentebeweging en zal het verschil als gevolg van de renteafdekking beperkt zijn. De rendementen van de grotere pensioenfondsen bleken in 2023 vergelijkbaar met de door Flexsecurity gerealiseerde 9,3% op totaalniveau.

De benchmark meet de kosten die gemaakt worden om de beleggingsrendementen te realiseren. De kosten voor het vermogensbeheer van Flexsecurity bedroegen in 2023 0,42% van het gemiddeld belegde vermogen. Bij vergelijkbare pensioenfondsen lagen deze kosten, volgens de IBI Benchmark, de afgelopen jaren tussen de 0,30% en 0,35%. Het voor Flexsecurity nadelige verschil wordt volledig veroorzaakt door de categorie 'overige beheerkosten'. Dit zijn de kosten die door Flexsecurity gemaakt worden voor het onafhankelijk van de vermogensbeheerder voeren van een beleggingsadministratie en uitvoeren van controlewerkzaamheden. De beheerkosten die Flexsecurity per beleggingscategorie maakt, liggen op een iets lager niveau dan die van de andere pensioenfondsen. Het verschil tussen de beheerkosten van Flexsecurity en die van vergelijkbare fondsen is de laatste jaren wel gedaald.

Vergelijking van pensioenbeheerkosten

Een vergelijking van onze kosten van pensioenbeheer met de cijfers van andere pensioenfondsen heeft in de afgelopen jaren aangetoond dat de kosten bij Flexsecurity per deelnemer aanzienlijk lager liggen dan die van de meeste andere pensioenfondsen. In 2023 zijn deze kosten gestegen, namelijk naar € 62,15 per actieve deelnemer en naar € 17,27 per deelnemer wanneer we ook de gewezen deelnemers meenemen in de berekening. Bij andere pensioenfondsen van vergelijkbare omvang zijn deze bedragen vaak twee tot drie maal zo hoog. Ook de grootste pensioenfondsen komen qua kosten per actieve deelnemer hoger uit dan de kosten die Flexsecurity realiseert. Daarbij moeten we opmerken dat onze pensioenregelingen relatief eenvoudig te administreren zijn en dat Flexsecurity op serviceniveau aan deelnemers lager scoort dan de andere fondsen in de vergelijking. Als we ons vergelijken met het kostenniveau van premiepensioeninstellingen die vergelijkbare pensioenregelingen als Flexsecurity uitvoeren, dan zien we dat de kosten van deze uitvoerders per actieve deelnemer wat lager liggen, hoewel hun kostenstructuur ook niet volledig vergelijkbaar is met de onze. De pensioenbeheerkosten per deelnemer van het veel grotere Bpf StiPP liggen ongeveer tussen die van premiepensioeninstellingen en Flexsecurity in.

Flexsecurity is gezien de karakteristieken van het fonds (grote aantallen deelnemers met kleine pensioenen in relatief eenvoudige pensioenregelingen) anders dan veel andere fondsen. Directe vergelijking met andere fondsen is derhalve – net als bij de vermogensbeheerkosten – lastig. We onderschrijven de wens om door middel van 'benchmarking' de prestaties ten aanzien van de uitvoeringskosten te kunnen vergelijken, maar constateren dat er te weinig relevant vergelijkingsmateriaal in de markt beschikbaar is om een zinnige analyse uit te voeren. Naar verwachting zal er, vanwege de overgang naar premiereregelingen in het kader van de Wet toekomst pensioenen, in de nabije toekomst meer eenduidigheid gaan ontstaan in de pensioenmarkt en kunnen er dan diepgaandere en zinniger analyses worden gemaakt.

Oordeel van het bestuur over ontwikkeling van de uitvoeringskosten

Kostenbeheersing vormt een belangrijk uitgangspunt van de strategie van Flexsecurity. Een essentieel onderdeel van onze visie is dat we alle inspanningen kostenbewust en op basis van een zorgvuldige afweging uitvoeren.

Bij de kosten die betrekking hebben op het pensioenbeheer kiezen we er bewust voor om op korte termijn (extra) kosten te maken als we daarmee op de langere termijn hogere kosten kunnen vermijden. Deze kosten op korte termijn hebben vooral betrekking op de kleine pensioenen van gewezen deelnemers en het onderhouden van een efficiënte administratie. Investeringskosten in processen voor de uitvoering van automatische waardeoverdrachten en de digitalisering van de deelnemerscommunicatie dragen bij aan een betere en uiteindelijk goedkopere uitvoering. De kosten die we maken voor de optimalisering van onze administratie en innovatie in de werkprocessen zijn noodzakelijk om onze pensioenbeheerkosten op de lange termijn beheersbaar te houden. De uitvoering van automatische waardeoverdrachten draagt bij aan het beheersen van de kosten voor gewezen deelnemers, maar gezien de verwachte stijging van de aantallen deelnemers zal dit de komende jaren een uitdaging blijven.

In 2023 zijn de kosten van pensioenbeheer gestegen. Die stijging is grotendeels te herleiden tot de stijging van het aantal deelnemers en het aantal mutaties als gevolg van de gemiddeld kortere periode van deelname na de afschaffing van de wachttermijn. Verder heeft de inflatie geleid tot een aanzienlijke stijging van de betaalde kosten. Tot slot worden ook de kosten voor de voorbereiding op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel merkbaar, zowel aan de kant van de uitvoeringsorganisatie als in de bestuurlijke kosten. Deze ontwikkeling zal de komende jaren doorgaan en leiden tot een verdere stijging van de kosten voor pensioenbeheer. De kosten voor de inzet van externe adviseurs en de sleutelfunctionarissen zijn in 2023 slechts beperkt gestegen, maar zullen als gevolg van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel de komende jaren verder gaan toenemen.

We beschouwen de ontwikkeling van de kosten van pensioenbeheer, ondanks de opgetreden en voorziene stijgingen, als verantwoord. De kostenstijging in 2023 is vrijwel volledig te herleiden tot extra werkzaamheden en taken en de kosten per actieve deelnemer zijn beperkt gestegen. De kosten die wij maken voor de administratieve uitvoering en communicatie zijn aanzienlijk, maar verklaarbaar vanuit de hoge mutatiegraad en de vele in- en uitdiensttredingen binnen ons fonds. Deze kosten worden doorlopend kritisch gemonitord. Bij iedere aanpassing van werkprocessen wordt een kosten-/batenanalyse gemaakt en het werkelijke verloop van de kosten wordt zorgvuldig bewaakt.

De procentuele uitvoeringskosten ten opzichte van de premie zijn in 2023 flink gedaald en binnen het streefpercentage van 5% gekomen. Deze verbetering kan volledig worden toegeschreven aan de gestegen premies, vooral in het Basispensioen. De verhouding tussen de premies en de kosten voor de pensioenuitvoering is daarmee beter in balans gekomen.

Gelet op de toenemende druk op de governance, de voorbereidingen op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en het blijvende arbeidsintensieve karakter van onze pensioenadministratie zal een verdere verlaging van de (procentuele) uitvoeringskosten niet eenvoudig zijn. Voor 2024 en 2025 voorzien we een stijging van de uitvoeringskosten ten opzichte van een min of meer gelijkblijvende premie. Vanaf de overgang naar de nieuwe pensioenregeling voor uitzendkrachten, voorzien in 2026, zal er als gevolg van de afspraken over de nieuwe pensioenregeling, sprake zijn van een sterke stijging van de premies. Dat zal niet leiden tot een verlaging van de absolute kosten of de kosten per deelnemer, maar de procentuele kosten zullen vanaf dat moment naar verwachting gaan dalen en vergelijkbaar worden met die van andere (grotere) pensioenfondsen.

De totale kosten voor vermogensbeheer, die ten laste van de pensioenkapitalen van de deelnemers worden gebracht, zijn in 2023 flink gestegen van 0,43% naar 0,52%. Dat is hoger dan ons langjarige streven om de totale kosten voor vermogensbeheer onder de 0,50% te houden. De stijging in 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de eenmalige transactiekosten die we hebben moeten maken om de overgang naar het nieuwe strategische beleggingsbeleid te realiseren. Daarnaast leidt ons aangepaste beleggingsbeleid tot een beperkte verhoging van de structurele kosten van het vermogensbeheer. Deze structurele kostenstijging kan in de toekomst gedempt worden door een toename van het belegde vermogen, maar die toename was in 2023 nog onvoldoende om dit te realiseren. Onze verwachting is dat de transactiekosten in de komende jaren weer zullen dalen, waardoor de totale kosten voor vermogensbeheer weer binnen de ambitie van maximaal 0,50% zullen vallen. Een verdere verlaging van de procentuele kosten zal afhankelijk zijn van de groei van de beleggingsportefeuille, waarmee de benodigde schaalvoordelen kunnen worden behaald die leiden tot relatief lagere kosten.

Binnen de beleggingsportefeuille is sprake van relatief hoge beheerkosten voor enkele categorieën zoals onderhandse leningen, hypotheekleningen en niet-genoteerd vastgoed. We beoordelen jaarlijks in hoeverre deze hogere beheerkosten gerechtvaardigd worden door de bijdrage aan het rendement en het risico die door deze categorieën geleverd wordt. Onze conclusie is dat deze hogere kosten voor onderhandse leningen en hypotheekleningen in 2023 en op basis van een beoordeling over meerdere jaren nog steeds gerechtvaardigd zijn. Voor de categorie niet-beursgenoteerd vastgoed is de conclusie minder positief. Na twee jaar van negatieve rendementen en vanwege het sterk toegenomen illiquide karakter van deze beleggingen is de aantrekkelijkheid van deze categorie afgenomen. Dit leidt ertoe dat we de verhouding tussen kosten en prestaties van deze beleggingen nauwlettend in de gaten zullen houden en zullen betrekken bij toekomstige beleggingsbeslissingen. Daarnaast blijven we alert op het opnemen van andere categorieën met hoge kosten en/of prestatiegerelateerde vergoedingen. Het kostenniveau zal ook de komende jaren een belangrijke afweging blijven vormen bij besluitvorming omtrent de inrichting van de beleggingsportefeuille.

In de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie wordt gevraagd om inzichtelijk te maken wat de relatie tussen de kosten van vermogensbeheer en het gerealiseerde rendement op de langere termijn is. Uit benchmarkvergelijkingen in voorgaande jaren is gebleken dat de rendementen en kosten per beleggingscategorie van Flexsecurity vergelijkbaar zijn met die van andere pensioenfondsen. De wezenlijke verschillen in totaalrendementen worden veroorzaakt doordat Flexsecurity een lagere afdekking van het renterisico kent en hogere kosten voor de administratieve processen. Deze beide factoren zijn inherent aan het beleggingsbeleid van het fonds en de kenmerken van de regeling. Op grond van de vergelijking van rendementen en kosten per beleggingscategorie stemmen de prestaties van Flexsecurity overeen met die van vergelijkbare fondsen. We zijn dan ook van mening dat de verhouding tussen de kosten en gerealiseerde rendementen acceptabel is en dat de gemaakte kosten weloverwogen zijn. Een verdere groei van het pensioenfonds kan bijdragen aan een relatieve verlaging van de kosten van het fiduciair beheer en daarmee aan lagere procentuele kosten voor vermogensbeheer. We streven als pensioenfonds doorlopend naar een verdere verlaging van onze vermogensbeheerkosten, maar blijven daarbij altijd de afweging maken tussen de verwachte rendementen en de daarmee gemoeide kosten.

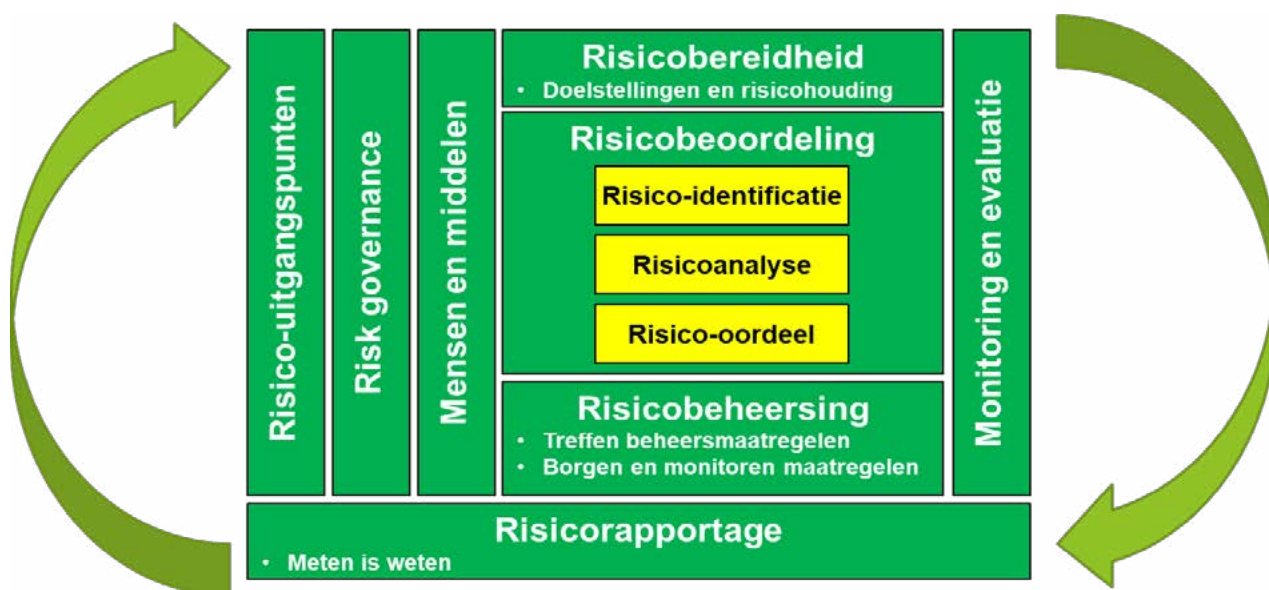
Risicobeheersing

Het beheersen van risico's vraagt veel aandacht van pensioenfondsen. Welke risico's worden er bewust of onbewust gelopen, welke maatregelen kun je nemen om risico's te beheersen en hoe stel je vast of je de risico's effectief beheerst? Risicomanagement komt terug op alle beleidsterreinen en beïnvloedt alle besluiten die het bestuur neemt. Risicobeheersing is echter geen absolute wetenschap. Hoeveel rekensommen en modellen we ook inzetten om risico's beter inzichtelijk en meetbaar te maken, het blijft altijd de opdracht om kritisch te blijven en niet achterover te leunen omdat alle wijzertjes op groen staan. Ons doel is om, op basis van de beschikbare kennis en inzichten, onze risico's zodanig te beheersen dat de realisatie van de doelstellingen van het fonds zo min mogelijk bedreigd wordt.

In 2023 hebben we een evaluatie van ons risicobeheersingsbeleid uitgevoerd. Op basis van deze evaluatie en de resultaten van de eerder uitgevoerde interne audit naar risicomanagement hebben we een aantal aanpassingen in ons beleid doorgevoerd. Deze aanpassingen hebben vooral betrekking op de indeling en beschrijving van risico's en de praktische uitvoering van het beleid. Ook hebben we de 'risicokaarten' ofwel de beschrijving van onze risico's op de schop genomen. In dit hoofdstuk gaan we in op de hoofdlijnen van onze risicobeheersing en de ontwikkelingen die zich in 2023 ten aanzien van risicomanagement hebben voorgedaan.

Uitgangspunten van integraal risicomanagement

De kern van ons integrale risicomanagement wordt gevormd door het risicomanagementproces. Dit proces wordt ondersteund door meerdere bouwstenen die tezamen het raamwerk van het risicomanagement vormen. Dit ziet er als volgt uit:

Dit raamwerk is gebaseerd op de ISO-norm voor risicomanagement aan de hand van een cyclus die ingebed is in de organisatie van en besluitvorming binnen Flexsecurity. Deze cyclus begint met het bepalen van de risico-uitgangspunten en de risk governance en eindigt met het monitoren en evalueren van de effectiviteit van het risicoraamwerk.

Voor de concretisering van het risicomanagement hebben we zeven risico-uitgangspunten vastgesteld. Deze vormen het fundament voor ons risicoraamwerk en zijn als volgt geformuleerd:

1. Om onze doelstellingen te bereiken is gestructureerd risicomanagement geïntegreerd in de besturing en uitvoering van Flexsecurity.
Dit betekent dat bij alles wat Flexsecurity doet het uitgangspunt is dat het actief managen van risico's bijdraagt aan het realiseren van het de doelstellingen van het fonds. Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van besturing, beleidsbepaling en uitvoering.
2. Risicomanagement is het beheersen van (on)gewenste en/of onbeloonde risico's, niet het vermijden van risico's.
En daarom stelt Flexsecurity vooraf doelen, zodat met behulp van de risicobeheersing de doeltreffendheid kan worden bepaald.
3. Bij risicomanagement geldt 'inspecting over expecting': als we niet naar risico's vragen of er niet naar zoeken, dan vinden en/of kennen we ze niet. En hebben we geen keuze met betrekking tot het managen ervan.
Dit betekent dat er alleen gestuurd kan worden als we onze risico's kennen en er wat te kiezen valt. Dit vereist een open houding en veel 'doorvragen'.
4. Ons risicomanagement is situationeel bepaald, heeft betrekking op het hele pensioenfonds, maar kent een focus.
Het risicomanagement van Flexsecurity is geen kopie, is van iedereen die bestuurlijk of uitvoerend bij het fonds betrokken is en richt zich ten eerste op de risico's met de grootst mogelijke impact op de doelstellingen van het fonds.
5. Ons risicomanagement is dynamisch; wendbaarheid is een must om te kunnen reageren op veranderingen van binnenuit en/of van buitenaf.
Het risicomanagement van het fonds is nooit 'af', daarom zijn er ook oneindige cycli ingebouwd; het past zich voortdurend aan de situatie aan om effectief te zijn. Het is een doorlopend proces van analyseren, oordelen, monitoren, evalueren en verbeteren. Flexsecurity leert ook van incidenten die zich hebben voorgedaan en risico's die zich hebben gemanifesteerd.
6. Ons risicomanagement is kritisch en doelgericht; het wordt uitgevoerd door hen die er direct belang bij en/of invloed op hebben – het bestuur van het fonds - waarbij het gevaar voor 'blindheid' onderkend is.
Dit betekent dat Flexsecurity alleen de risico's beoordeelt en beheerst die relevant zijn. Dit gebeurt in principe 'in de lijn', bij het bestuur. Risicomanagement is niet gedelegeerd aan een staffunctie. Het bestuur is echter ook zelfkritisch en kent zijn beperkingen; daarom wordt regelmatig door de sleutelfunctiehouders van het fonds of een buitenstaander een 'outside-in'-blik op verschillende aspecten van het risicomanagement geworpen.
7. Identificeren, beoordelen en beheersen van relevante risico's is belangrijker dan de risicorapportages.
Wij weten dat risicomanagement vaak subjectief is; bovendien zijn niet alle risico's 'grijpbaar' of eenvoudig meetbaar. Daarom is het praten over risico's en de (gewenste) beheersing ervan meestal belangrijker dan de exacte uitkomst van een risicometing.

Organisatie van het risicomanagement

Voor de organisatie van het risicomanagement hebben we een heldere verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden vastgesteld. Hierbij is, gebaseerd op het principe van het 'three lines of defence-model', een onderscheid gemaakt naar risico-eigenaren (de eerste lijn), risicocontroleurs (de tweede lijn) en interne auditors (de derde lijn). De eerste lijn wordt gevormd door het bestuur van Flexsecurity, in de tweede lijn acteert voornamelijk de sleutelfunctiehouder risicobeheer van het fonds en in de derde lijn is de sleutelfunctiehouder interne audit aan zet. Naast de sleutelfunctiehouder risicobeheer zijn in de tweede lijn ook de sleutelfunctiehouder actuariael en de compliance officer van het fonds actief. Verder zijn er ook een onafhankelijk accountant, een certificerend actuaire en een visitatiecommissie aanwezig. Deze kennen allen binnen hun eigen rollen specifieke en wettelijk vastgelegde taken. Zij maken geen deel uit van de organisatie van het risicomanagement van Flexsecurity. Wel vormen de door hen vastgestelde bevindingen input voor verbetering van het risicomanagement.

Het bestuur legt verantwoording over het risicomanagement af aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan maakt zelf ook deel uit van de risk governance: aangezien dit orgaan naast adviesrechten ook goedkeuringsrechten heeft – en het bestuur zodoende op bepaalde beleidsterreinen pas besluiten kan (laten) uitvoeren / implementeren als het verantwoordingsorgaan zijn instemming hieraan verleend heeft – is het verantwoordingsorgaan op die beleidsterreinen ook deel van de eerste lijn. Het bestuur heeft een zogenaamde RACI-indeling ten behoeve van het

risicomanagementproces vastgesteld. Hierin worden de verschillende rollen ten aanzien van het onderwerp verduidelijkt, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen verantwoordelijkheid (Responsible), eindverantwoordelijkheid (Accountable), raadpleging (Consulted) en geïnformeerd (Informed) zijn.

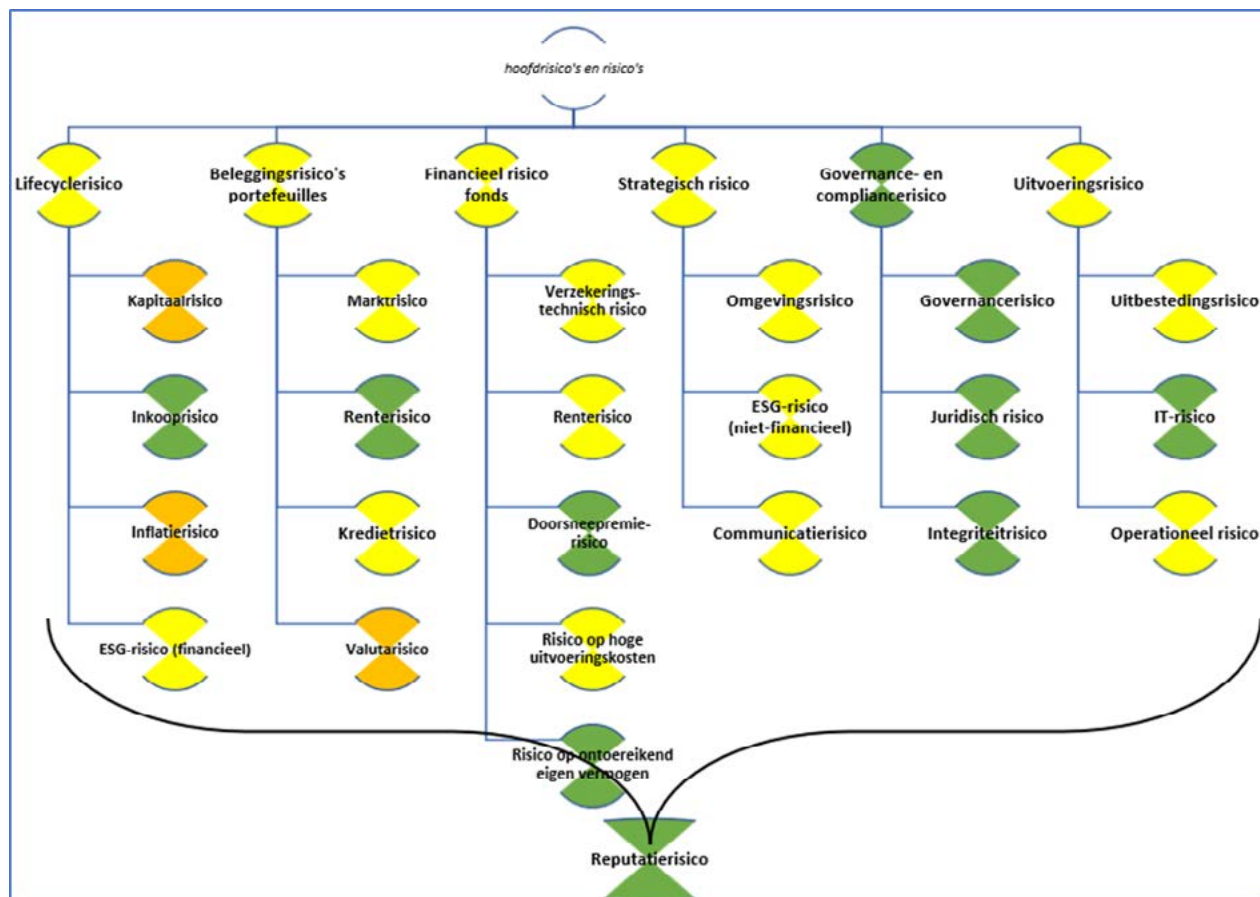
Het onderwerp risicomanagement wordt elke bestuursvergadering geagendeerd, daarnaast worden separate vergaderingen georganiseerd om het risicomanagement van het fonds 'uit te diepen'. Alle geïdentificeerde risico's zijn toegewezen aan individuele bestuursleden, waarmee het risico-eigenaarschap actief wordt ingevuld. Periodiek rapporteren de bestuursleden over de aan hen toegewezen geïdentificeerde risico's. Ieder kwartaal worden de risico's en de beheersing ervan besproken aan de hand van het risicodashboard dat wordt opgesteld door de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Bij belangrijke bestuursbesluiten wordt voorafgaand zowel een risicoparagraaf als een separate risico-opinie van de sleutelfunctiehouder beoordeeld. Met een afzonderlijke risicoparagraaf van het bestuur en een risico-opinie van de sleutelfunctiehouder wordt zichtbaar invulling gegeven aan de rollen van de eerste en tweede lijn. Bij de herziening van het beleid is de lijst van onderwerpen waarop een risico-opinie wordt gegeven, uitgebreid en verduidelijkt. Ook is vastgelegd dat er na besluitvorming een terugkoppeling plaatsvindt over het genomen besluit, de overwegingen daarbij en de rol die de risico-opinie daarbij gespeeld heeft.

Geïdentificeerde risico's

Flexsecurity heeft voor de indeling van de relevante risico's vijf hoofdcategorieën vastgesteld. De vijf hoofdcategorieën zijn de volgende:

- Financieel risico deelnemers, onderverdeeld in het lifecyclerisico en het risico in de beleggingsportefeuilles;
- Financieel risico fonds;
- Strategisch risico;
- Governance- en compliancerisico;
- Uitvoeringsrisico.

Onderliggend worden aan deze hoofdcategorieën risicocategorieën ('risico's) en subcategorieën ('subrisico's) toegewezen. Dit leidt tot het volgende overzicht van risico's (waarbij subrisico's niet in het overzicht zijn opgenomen):

In totaal onderkennen we 23 risico's en 19 subrisico's. Daarnaast is er een set van 11 subrisico's die betrekking hebben op het integriteitsrisico, die nader zijn omschreven in de Systematische Integriteits Risico-Analyse (SIRA). Uit de evaluatie werd duidelijk dat het lastig is om het reputatierisico in een specifiek 'hokje' te plaatsen, omdat dit risico bij vrijwel alle hoofdrisico's een rol kan spelen. Daarom hebben we besloten om het reputatierisico als een 'parapluurrisico' over alle andere risico's te hangen.

Alle risico's en subrisico's zijn beschreven in zogenaamde 'risicokaarten'. Op deze risicokaarten zijn de definities van en een eventuele toelichting bij het (sub)risico opgenomen, is een inschatting van de kans en impact van het risico weergegeven, zijn de beheersmaatregelen en mogelijke aanvullende beheersmaatregelen omschreven en is vastgelegd in welke beleidsdocumenten het omschreven (sub)risico een rol speelt. Alle risicokaarten zijn bij de herziening van het beleid in 2023 doorgelicht en aangepast. Voor zover mogelijk is aan elke risicokaart een KRI ofwel 'Kritische Risico Indicator' toegevoegd. Het doel van een KRI is om een duidelijke cijfermatige indicatie te hebben van de ontwikkeling van het betreffende risico. Door tevoren kritische grenzen te stellen aan een KRI (waarschuwniveaus) kan de beoordeling van het risico beter geobjectiveerd worden. De vastlegging en registratie van KRI's is volop in ontwikkeling en zal doorlopend verder ontwikkeld worden.

Ieder bestuurslid is op basis van de binnen het bestuur afgesproken verdeling van aandachtsgebieden primair verantwoordelijk voor de beheersing van de daarbij behorende risico's. Het betreffende bestuurslid bereidt de periodieke bespreking van de risico's in de bestuursvergadering voor. Het bestuur analyseert en beoordeelt de risicokaarten jaarlijks volgens een vaste cyclus op alle aspecten, waarbij het verantwoordelijke bestuurslid een voorstel doet voor eventuele aanpassing. De sleutelfunctiehouder risicobeheerder ondersteunt dit proces.

Risicobereidheid

De risicobereidheid geeft aan in welke mate we bereid zijn om op geaggregeerd niveau risico's te accepteren bij het nastreven van de strategische doelstellingen. De risicobereidheid bepaalt daarmee de grenzen waarbinnen we onze strategie kunnen uitvoeren. We stellen per risico vast welke mate van onzekerheid we als gewenst of acceptabel beschouwen en welke risico's we bewust opzoeken of aanvaarden. Mede op basis van onze missie, visie en strategie hebben we onze risicobereidheid 'ingekleurd'. Deze risicobereidheid is op basis van een schaalverdeling van vier niveaus van 'laag' tot 'zeer hoog', als volgt vastgesteld:

Hoofdcategorie	Risicobereidheid				Toelichting
	L	M	H	ZH	
Financieel risico deelnemers		●			Voor het realiseren van beleggingsrendement is het nemen van financiële risico's noodzakelijk. We zijn bereid om gematigde financiële risico's ten behoeve van deelnemers te nemen, waarbij deze risico's voor jongere deelnemers groter zijn dan voor oudere deelnemers.
Financieel risico fonds		●			De visie van Flexsecurity is om op een onderscheidende manier pensioenregelingen uit te voeren, deze moet worden gewaarborgd door een gezonde financiële balans. In dit kader hanteren we een gematigde risicobereidheid, maar de verschuldigde pensioenpremie dient kostendekkend te zijn. Daarnaast moet het eigen vermogen toereikend zijn om financiële tegenvallers op te kunnen vangen.
Strategisch risico		●			Aangezien Flexsecurity met haar pensioenregelingen en dienstverlening proactief in wil spelen op de doorlopend veranderende behoeften en ontwikkelingen van de belanghebbenden, hebben we een gematigde risicobereidheid voor strategisch risico. We zijn erop gericht wendbaar te zijn en ons verandervermogen te versterken om in te kunnen spelen op veranderingen in de omgeving. We accepteren tot een zekere hoogte reputatierisico's die met de uitvoering gepaard gaan.
Governance- en compliancerisico	●				Onze communicatie is helder, transparant en relevant. We houden ons aan wet- en regelgeving, maar treden bewust in overleg met de toezichthouders over verplichtingen die onuitvoerbaar zijn of waarvan de kosten onevenredig hoog zijn. De risicobereidheid is laag, zeker ten aanzien van integriteitsrisico's.

Hoofdcategorie	Risicobereidheid			Toelichting
Uitvoeringsrisico				Onze administratieve processen zijn eenvoudig van opzet en worden zoveel mogelijk geautomatiseerd en datagedreven uitgevoerd. Hiermee proberen we onze kosten te beheersen. We hebben voor het uitvoeringsrisico een gematigde risicobereidheid: het volledig mitigeren van alle uitbestedings-, IT-, datakwaliteit- en operationele risico's is (te) kostbaar en draagt niet bij aan de doelstellingen van het fonds.

Op het niveau van de hoofdcategorieën hebben we geen hoge of zeer hoge risicobereidheid. Wel hebben we een hogere risicobereidheid ten aanzien van bepaalde onderliggende (sub)risico's die we bewust zoeken of accepteren, zoals het marktrisico en het valutarisico in de financiële risico's voor deelnemers. Om die afwijkingen op het niveau van risico's en subrisico's beter naar voren te brengen, hebben we in de aangepaste systematiek deze afwijkende risicobereidheid op specifieke risico's vastgelegd. Hierdoor voorkomen we permanente maar gewenste afwijkingen van de risicobereidheid op het niveau van de hoofdcategorie.

Systematiek van risicobeoordeling

De eerste stap in de systematiek betreft een inschatting van de kans dat een omschreven risico zich voordoet. Hiervoor hanteren we een indeling die gebaseerd is op de periode waarbinnen het risico zich redelijkerwijs zou kunnen voordoen. Deze kansen worden op een vijfpuntschaal gerangschikt van 'zeer onwaarschijnlijk' voor een risico dat zich naar verwachting de komende drie jaar niet zal voordoen tot 'zeer waarschijnlijk' voor een risico dat vrijwel zeker in het komende jaar zal optreden.

Na de bepaling van de kans wordt de mogelijke impact van het risico vastgesteld. Met deze inschatting wordt getracht de (financiële) consequenties van het risico tot uitdrukking te brengen, waarbij wederom een verdeling in vijf klassen wordt aangehouden. Deze indeling varieert van 'minimaal' tot 'maximaal'. Een minimale score geeft aan dat de verwachte gevolgen van het optreden van het risico verwaarloosbaar zijn, een maximale score betekent dat de impact van het risico zeer ernstig is. Naar aanleiding van de evaluatie hebben we onze systematiek ook op dit punt verfijnd. We maken nu een onderscheid tussen de impact voor het risico voor de deelnemers en de impact voor het risico van het fonds. De impact voor de deelnemers heeft hoofdzakelijk betrekking op de financiële ontwikkeling van de pensioenen van de deelnemers en is daarmee gekoppeld aan de beleggingen. De impact voor risico van het fonds heeft veel meer betrekking op uitvoeringsproblemen, ingrijpen van toezichthouders, reputatie en financiële impact voor het fonds. Door deze verdeling is het eenvoudiger om de impact te wegen.

De combinatie van de geschatte kans en impact leidt tot het oordeel van het geanalyseerde risico, zijnde het risicoprofiel. Dit geldt zowel voor het zogeheten bruto- als het netto-risico. Het bruto-risico is de inschatting van het risicoprofiel zonder daarbij aanwezige beheersmaatregelen in ogenschouw te nemen. Het netto-risico is het risico waarbij de huidige aanwezige beheersmaatregelen wel meegenomen worden in de beoordeling. Voor de bepaling van het risicoprofiel hanteren we vier verschillende kwalificaties:

Score	Netto-risico (Risicoprofiel)	Omschrijving
1-4	Laag	Het risico vergt normale bestuurlijke aandacht
5-8	Gematigd	Het risico is acceptabel, maar bewaking is vereist
9-12	Hoog	Het risico is zorgwekkend, verdere beheersing is vereist, tenzij de risicobereidheid 'hoog' of 'zeer hoog' is
> 12	Zeer hoog	Het risico is onacceptabel, er is directe beheersing nodig, tenzij de risicobereidheid ook 'zeer hoog' is

Bij de beoordeling van het risico zetten we het risicoprofiel af tegen de risicobereidheid die we bepaald hebben voor het betreffende risico. Als de risicobereidheid hoger dan of gelijk is aan het risicoprofiel, dan wordt het geïdentificeerde risico adequaat beheerst. Is dat niet het geval, dan wordt dit gesignaleerd en ondernemen we in principe actie. Bij alle risico's waarvan het netto-risicoprofiel is vastgesteld als 'hoog' of 'zeer hoog' zijn per definitie aandacht van het bestuur vereist.

Risicodashboard

Om de risicobeheersing tastbaar en 'top of mind' te houden stelt de sleutelfunctiehouder risicobeheer na afloop van ieder kwartaal een risicodashboard op, dat vervolgens in de bestuursvergadering wordt besproken. Het risicodashboard biedt op overzichtelijke wijze inzicht in de inschatting van kans en impact van de (sub)risico's, de mogelijke veranderingen die zich hierin hebben voorgedaan en de vooruitzichten voor de komende periode. Ook rapporteert de sleutelfunctiehouder over de risicobeheersing van de uitbestedingspartijen van het fonds. Bij het opstellen van het risicodashboard maakt de sleutelfunctiehouder gebruik van rapportages van uitbestedingspartijen, input van bestuursleden en eigen observaties. De risicobeoordelingen worden toegelicht en vormen voor het bestuur en de sleutelfunctiehouders onderwerp van discussie.

Effectiviteit van de risicobeheersing

Met de aanpassing van de risicosystematiek hebben we alle risico's opnieuw besproken en beoordeeld. Dit heeft geleid tot nieuwe inzichten, nieuwe risico's en nieuwe inschattingen. Onderstaand geven we per hoofdcategorie aan welke risico's onze bijzondere aandacht hebben, hoe we deze proberen te beheersen en welke risico's desondanks hoger worden ingeschat dan onze risicobereidheid.

Financiële risico's voor deelnemers

Dit betreft de beleggingsrisico's die onze deelnemers lopen als gevolg van het gevoerde beleggingsbeleid. Het 'financieel risico deelnemers' is naar aanleiding van de herziening van het beleid gesplitst in twee hoofdrisico's, te weten het lifecyclerisico en de beleggingsrisico's in de portefeuilles. Bij het lifecyclerisico ligt de aandacht bij de vraag of de leeftijdsgroepsindeling binnen de lifecycle zodanig opgezet is dat het kapitaalrisico en het inkooprisico afgewogen zijn per leeftijdsgroep. Bij het portefeuillerisico gaat het om de specifieke beleggingsrisico's binnen de verschillende beleggingsportefeuilles.

Binnen ons beleggingsbeleid bepalen we welke risico's we bewust zoeken of juist vermijden. De risicobereidheid kan in deze hoofdcategorie dus per risico verschillen. Onderstaand noemen we een aantal beheersmaatregelen die we nemen om de gewenste risico's te kunnen nemen en de ongewenste risico's te kunnen vermijden:

- We stellen de risico's binnen het beleggingsbeleid periodiek vast door het uitvoeren van een ALM-studie, waarin de pensioenresultaten van representatieve maatmensen als uitgangspunten worden genomen. In 2022 hebben we de meest recente ALM-studie uitgevoerd;

- Op basis van de uitkomsten van de ALM-studie stellen we een strategisch beleggingsbeleid voor de langere termijn (drie jaar) vast, waarin de risicohouding van onze deelnemers als uitgangspunt geldt. Begin 2023 hebben we het nieuwe strategisch beleggingsbeleid vastgesteld en geïmplementeerd;
- We leggen onze beleggingsmandaten vast in jaarlijks vast te stellen richtlijnen voor de fiduciaire vermogensbeheerder, met daarin opgenomen eisen waar de beleggingen aan moeten voldoen;
- Per deelportefeuille waarin de verschillende categorieën beleggingen worden beheerd hebben we, gelet op de verschillende doelstellingen, verschillende normen en bandbreedtes vastgesteld waarmee concentratierisico's worden beheerst;
- Voor de verschillende leeftijdsgroepen hebben we 'risicobudgetten' vastgesteld die aangeven welke mate van risico ten opzichte van de kapitaalwaarde maximaal mag worden genomen;
- Ook hebben we restricties opgenomen ten aanzien van de hoeveelheid renterisico die we per leeftijdsgroep verantwoord achten;
- Maandelijks wordt de berekening van de waarden van de participaties in de beleggingsdepots en de performance van de vermogensbeheerder uitgevoerd door een onafhankelijke partij, zodat de kans op het berekenen en publiceren van de verkeerde participatiewaarden zoveel mogelijk gemitigeerd is;
- Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder door middel van beleggingsrapportages over de samenstelling van de beleggingsportefeuilles, de beleggingsrendementen en de risico's die er gemoeid zijn met het beleggen van het vermogen. Deze rapportages worden uitgebreid binnen het bestuur besproken;
- Door middel van een aangescherpt MVB-beleid worden ESG-risico's zoals daling van beleggingswaarden als gevolg van klimaatverandering beheerst.

Eind 2023 lagen de financiële risico's voor de deelnemers allemaal binnen de geformuleerde risicobereidheid. Deze risicobereidheid ligt bij sommige risico's op 'hoog', omdat de beheersing ervan minder doelmatig wordt geacht of omdat er geen doelstelling voor de beheersing van het risico is geformuleerd. Zo dekken wij het valutarisico niet af omdat, afhankelijk van marktomstandigheden, dit kosten met zich meebrengt maar op de lange termijn geen waarde toevoegt. We hebben er bewust voor gekozen om dit risico niet af te dekken. De volatiliteit die als gevolg hiervan kan optreden in de waardeontwikkeling van de pensioenkapitalen van (met name) jongere deelnemers is in de ALM-studie onderzocht en beschouwen we als aanvaardbaar. Ook het inflatierisico accepteren we bewust omdat we geen doelstelling hebben geformuleerd om dit risico te beheersen. De lifecycle die we hanteren is primair gericht op de opbouw en het behoud van een nominale uitkering, daarnaast hebben we geen ingegane pensioenuitkeringen. In 2022 hebben we gezien hoe de hoge inflatie een bedreiging vormt voor de op te bouwen pensioenen. Dit risico is in 2023 echter weer afgenomen, waardoor het risico momenteel weer binnen de risicobereidheid ligt.

Financiële risico's voor het fonds

De risicobereidheid in deze hoofdcategorie hebben we bepaald op 'gematigd'. De vijf risico's in deze categorie hebben betrekking op de financiële gezondheid van het fonds. Deze risico's komen vooral tot uiting in de vaststelling van een kostendekkende premie met acceptabele uitvoeringskosten, de instandhouding van een toereikend eigen vermogen en de financiering van de risico's die we lopen ten aanzien van de verzekeringen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid in het Pluspensioen en het Basispensioen. Om deze risico's te beheersen werken we voor de premievaststelling met verschillende scenario's, hanteren we een prudente premievaststelling en monitoren we maandelijks de ontwikkelingen. In 2022 scoorde het doorsneepremierisico nog buiten de risicobereidheid. Dit is het risico dat de geheven pensioenpremie niet toereikend is voor de verplichtingen en uitvoeringskosten van het fonds. We hebben dit risico kunnen verlagen omdat gebleken is dat de kosten van arbeidsongeschiktheid afnamen. Daarnaast heeft de aanzienlijke verhoging van de premie in het Basispensioen per 1 januari 2023 tot een verlaging van dit risico geleid. De ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de deelnemers in het Pluspensioen is positief gebleken en de gevolgen van de toetreding van veel nieuwe deelnemers met korte dienstverbanden als gevolg van de afschaffing van de wachttermijn zijn eveneens beperkt. Op grond hiervan is de inschatting van dit risico verlaagd en valt het nu binnen onze risicobereidheid.

Het risico in deze categorie dat al enkele jaren hoger ligt dan onze risicobereidheid, is het verzekeringstechnisch risico op arbeidsongeschiktheid. Dit is het risico dat de voorziening voor arbeidsongeschiktheid niet toereikend is, met als gevolg een financieel

nadeel voor het fonds en de overige deelnemers. We hanteren op dit onderdeel een gematigde risicobereidheid, maar het netto-profiel van dit risico kwalificeren we eind 2023 nog altijd als 'hoog'. Dankzij het nemen van diverse beheersmaatregelen en de lagere instroom van nieuwe arbeidsongeschikten is de inschatting van dit risico in 2023 verlaagd van 'zeer hoog' naar 'hoog'. Desondanks ligt het risico nog altijd hoger dan wenselijk, waarbij de beperkte beheersbaarheid ligt in het feit dat we volledig afhankelijk zijn van de hoogte van de toekomstige instroom aan arbeidsongeschikten, waar we als pensioenfonds geen invloed of grip op hebben. We zoeken de beheersing van dit risico dan ook vooral in een aanpassing van deze regeling, maar hiervoor zijn we afhankelijk van de bereidheid van de sociale partners om de regeling inhoudelijk aan te passen. Dat is, ondanks onze voortdurende pogingen, ook in 2023 niet gelukt. We verwachten dat een mogelijke aanpassing van de regeling (en daarmee een betere beheersing van dit risico) onderdeel kan zijn van de afspraken die sociale partners in 2024 gaan maken over de toekomstige pensioenregeling.

Een risico dat samenhangt met arbeidsongeschiktheid is het renterisico voor risicoverzekeringen, dat betrekking heeft op de aparte beleggingsportefeuille die we aanhouden voor de voorziening arbeidsongeschiktheid. De doelstelling van deze portefeuille is om de rentegevoeligheid van de verplichtingen voor arbeidsongeschiktheid zoveel als mogelijk te compenseren. Nadat in 2022 was gebleken dat deze doelstelling in tijden van grote rentestijgingen niet gerealiseerd werd, hebben we in de ALM-studie onderzocht welke aanpassingen er nodig zouden zijn in het beleggingsbeleid om dit risico te verlagen. Dit heeft geresulteerd in een verlaging van de allocatie naar hypotheekten ten gunste van staatsobligaties. In 2023 is het risico daarmee binnen de risicobereidheid gebleven.

Strategisch risico

In deze categorie zijn de risico's te vinden die betrekking hebben op de omgeving waarin Flexsecurity opereert, zoals het beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever en het eindigen van de verplichtstelling. Onze risicobereidheid op dit onderdeel is gematigd. De beïnvloeding van deze risico's is vaak lastig en beperkt zich veelal tot het voeren van lobby-activiteiten en aansluiting bij relevante ontwikkelingen. Ook het onderhouden van relaties met de belanghebbenden binnen en buiten het fonds is een belangrijk instrument voor de beheersing van dit risico. Het risico van de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst scoorde in 2023 binnen de risicobereidheid, maar zal in 2024 relevanter worden, naarmate de einddatum van de huidige uitvoeringsovereenkomst nadert. De beheersing van dit risico hangt samen met de strategische keuze die de werkgever in 2024 zal gaan maken ten aanzien van de uitvoering van pensioenregelingen. Die besluitvorming is bepalend voor de toekomstige ontwikkeling van Flexsecurity.

Het risico van veranderende wet- en regelgeving bevond zich in 2023 buiten de vastgestelde risicobereidheid. Dit risico hangt samen met veranderende wet- en regelgeving die zodanig effect heeft dat deze de pensioenuitvoering van het fonds bestuurlijk en/of kostentechnisch onder druk zet. Het netto-profiel van dit risico wordt als 'hoog' ingeschat, terwijl onze risicobereidheid op 'gematigd' is vastgesteld. Deze inschatting hangt uiteraard samen met de invoering van de Wet toekomst pensioenen en de uitdagingen die dat voor Flexsecurity gaat geven. Na de duidelijke en directe veranderingen zoals de afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd zullen in 2024 en 2025 de voorbereidingen moeten worden getroffen voor de overgang naar het nieuwe stelsel, die voor 1 januari 2026 gepland staat. Hoewel de transitie naar het nieuwe stelsel voor Flexsecurity als uitvoerder van premiereregelingen eenvoudig zou moeten zijn, blijkt uit de praktijk dat dat allerm minst het geval is. De nieuwe regels zijn niet afgestemd op de kenmerken van bestaande premiereregelingen. Dat leidt tot onduidelijkheid en complicaties. We zoeken dan ook nadrukkelijk de dialoog met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en DNB om duidelijkheid te krijgen en onze invalshoeken en standpunten onder de aandacht te brengen. Hierbij trekken we veelal samen op met het Bpf StiPP, dat vergelijkbare belangen heeft. Los van de regelgeving zijn we voor de vormgeving en inrichting van de toekomstige pensioenregeling sterk afhankelijk van de keuzes die de sociale partners in dat kader gaan maken. We proberen dat proces waar mogelijk te beïnvloeden en zoveel mogelijk duidelijkheid te geven over de verschillende alternatieven en de consequenties van de keuzes. De inschatting is dat dit risico voorlopig nog op 'hoog' zal worden ingeschat.

In deze categorie vinden we ook de communicatierisico's, die vooral betrekking hebben op vinden en bereiken van onze (gewezen) deelnemers en het bieden van duidelijke en vindbare informatie op de momenten dat onze deelnemers die informatie nodig hebben.

Met ons strategisch communicatiebeleid en de middelen die we hiervoor inzetten, schatten we in dat deze risico's momenteel op 'gematigd' en daarmee binnen onze risicobereidheid liggen.

Governance- en compliancerisico

Deze categorie heeft betrekking op juridische risico's, integriteitsrisico's en evenwichtige belangenafweging. We geven aandacht aan de evenwichtige belangenafweging door een expliciete onderbouwing van de relevante afwegingen in bestuursdocumenten en besluiten van het bestuur op te nemen. Door de inzet van een actieve compliance officer besteden we nadrukkelijker aandacht aan integriteitsrisico's en overige aspecten van compliance binnen het fonds. Binnen deze categorie vallen ook de integriteitsrisico's die binnen het bereik van de SIRA vallen, waaronder het frauderisico. Onze procedures en de bestuurlijke inrichting van het fonds hebben als doel om deze risico's te minimaliseren. Zo worden compliancemeldingen maandelijks binnen het bestuur besproken, worden alle betalingen van het fonds door twee bestuursleden gefiatteerd en uitgevoerd door de uitvoeringsorganisatie. Bestuursleden hebben geen bevoegdheden om rechtsreeks wijzigingen aan te brengen in de administratie of om opdrachten aan uitvoeringsorganisaties te verstrekken. Dit is geborgd door middel van afspraken met de betreffende partijen.

In deze categorie hebben we één risico dat buiten de risicobereidheid valt, en dat is het bestuursrisico, dat betrekking heeft op de continuïteit en kwaliteit van de besturing van het fonds. We kijken daarvoor met name naar de vervulling van vacatures binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan. In 2023 lag dit risico op 'hoog', waar de risicobereidheid op 'laag' is vastgesteld. Dit verschil wordt veroorzaakt door de vacatures die zich zowel binnen het bestuur als het verantwoordingsorgaan hebben voorgedaan en eind 2023 nog steeds bestonden. Ook de beperkte omvang van de fondsorganen en de afhankelijkheid van enkele 'sleutelfiguren' is daarbij een belangrijke observatie. Door de werving en uiteindelijke benoeming van nieuwe leden in het bestuur en het verantwoordingsorgaan verwachten we in 2024 dit risico te kunnen verkleinen, maar de bestuurlijke kwetsbaarheid blijft een aandachtspunt. In dat kader zullen we, wanneer er meer duidelijkheid bestaat over de toekomst van het fonds, aanvullende stappen moeten zetten om dit risico beter te beheersen.

Uitvoeringsrisico

De uitvoeringsrisico's van Flexsecurity zijn nauw verbonden met de partijen aan wie Flexsecurity werkzaamheden heeft uitbesteed. De inspanningen van het bestuur en de uitbestedingspartijen zijn erop gericht om deze risico's zoveel als mogelijk te beperken, maar gezien de enorme hoeveelheden deelnemers en transacties zijn operationele misslagen helaas niet te voorkomen. In 2023 hebben we bij de toezichthouders melding moeten maken van het feit dat er onjuiste factoren waren gebruikt bij de berekening van pensioenbedragen in de pensioenoverzichten van onze deelnemers. Ook hebben we melding gemaakt dat onze pensioenuitvoerder de controles op de naleving van de sanctiewetgeving gedurende meerdere jaren op onjuiste wijze had uitgevoerd. Dit had overigens geen gevolgen, want er bleken na controle geen meldingen gemist te zijn.

In deze categorie vragen de verschillende IT-risico's de meeste aandacht. De ontwikkelingen op IT-gebied gaan bijzonder snel en vragen doorlopend om bijstelling van normen en procedures. Om hier voldoende aandacht aan te kunnen geven hebben we de diensten van een externe adviseur ingeroepen. We hebben in 2023 onze informatiebeveiliging versterkt en we hebben met de uitbestedingspartijen maatregelen afgesproken om de dienstverlening op IT-gebied op het vereiste peil te brengen en te houden.

In deze categorie ligt het risico op een inflexibel systeem buiten onze risicobereidheid. Als gevolg van de keuzes die onze uitvoeringsorganisatie AZL uiteindelijk heeft gemaakt na de afronding van het EPOC-traject is duidelijk geworden dat we tot 2026 gebruik zullen moeten maken van het bestaande en inmiddels op een aantal onderdelen verouderde systeem. Hoewel dit systeem administratief gezien nog altijd uitstekend werkt, schiet het tekort voor de ambities die wij hebben geformuleerd op het gebied van communicatie en keuzebegeleiding. Ook kunnen we geen keuzemogelijkheden bieden in de beleggingen, een wens die we al langere tijd willen realiseren. Het risico van inflexibiliteit speelt ook een rol bij het toekomstige administratiesysteem. Het flexibele karakter van uitzendarbeid en de afwijkende arbeidsrelaties die hiermee samenhangen stellen eisen aan de nieuwe systemen en procedures.

Samen met onze uitvoeringsorganisatie bekijken we welke aanpassingen aan beide kanten nodig zijn om ook de nieuwe systemen af te stemmen op onze behoeften.

Een ander risico dat veel aandacht heeft gekregen in 2023 betreft het datakwaliteitsrisico. Hoewel we dit risico binnen onze risicobereidheid inschatten, zal er in de periode tot de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel veel aandacht uitgaan naar de kwaliteit van de gegevens in onze administratie en de procedures waarmee we onze data verwerken. In 2023 hebben we ons datakwaliteitsbeleid aangescherpt en hebben we samen met onze uitvoeringsorganisatie een aantal verbeterlagen en correcties doorgevoerd die ons risico verlagen. In 2024 zullen we met ondersteuning van externe partijen het datakwaliteitsonderzoek uitvoeren dat de toezichthouder vereist voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Reputatierisico

Naar aanleiding van de herziening van de risicomangementsystematiek hebben we besloten om het reputatierisico niet langer aan één hoofdcategorie te koppelen. Reputatierisico kan immers op vele terreinen een rol spelen. Van oudsher onderkennen wij reputatierisico ten aanzien van hoge uitvoeringskosten, maar ook reputatierisico's die samenhangen met ons MVB-beleid en risico's op het gebied van een ontoereikende communicatie vallen onder deze categorie. We zien de doorlopende verbetering van de communicatie met de deelnemers als een strategisch speerpunt en beoordelen ons beleid en de uitvoering regelmatig op mogelijke negatieve gevolgen voor onze reputatie.

Duurzaamheidsrisico's

Naast de integrale herziening van het risicomanagement framework hebben we in 2023 samen met onze fiduciaire vermogensbeheerder veel tijd gestoken in het in kaart brengen, beschrijven en waarderen van de zogenaamde duurzaamheidsrisico's. Dit zijn risico's die samenhangen met de keuzes rond maatschappelijk verantwoord beleggen die kunnen leiden tot financiële, reputatie- of operationele schade voor Flexsecurity of de maatschappij. Welke risico's lopen we door MVB-beleid niet of slechts beperkt toe te passen, maar ook; welke risico's lopen we als we dat wel doen? De toezichthouder is zeer alert op duurzaamheidsrisico's en spoort alle onder toezicht staande instellingen, waaronder pensioenfondsen, aan om actief met duurzaamheidsrisico's aan de slag te gaan. Wij hebben een 40-tal duurzaamheidsrisico's geïnventariseerd en bepaald welke risico-indicatoren hierbij een rol spelen. We hebben de belangrijkste en best meetbare risico's vervolgens samengevoegd en gekoppeld aan onze systematiek van risicobeheersing. Hierdoor vormen de duurzaamheidsrisico's een onderdeel van onze integrale risicobeheersing.

De materieel geïdentificeerde duurzaamheidsrisico zijn onderstaand weergegeven:

- Financieel: ESG-stranded assets (beleggingen in bedrijven met onvoldoende governance, onvoldoende sociale bedrijfsvoering en klimaat/biodiversiteit) incl. alternatieve kosten ¹⁾
- Reputatie: Schending van mensenrechten
- Reputatie: Veilige fysieke werkomstandigheden
- Reputatie: Betrokkenheid bij kinderarbeid en gedwongen arbeid
- Reputatie: Discriminatie en diversiteit
- Reputatie: Excessief beloningsbeleid, hoge prestatiebeloningen
- Reputatie: Betrokkenheid bij controversiële wapens
- Reputatie: Betrokkenheid bij tabak
- Reputatie: Betrokkenheid bij corrupte bedrijven en landen
- Reputatie: Betrokkenheid bij CO2-intensieve sectoren of grote klimaatvervuilers
- Compliance: Niet naleven uitsluitingsbeleid (onderdeel van doelstelling MVB-beleid)

¹⁾ De beheersing van duurzaamheidsrisico's aan de hand van de MVB-instrumenten betekent dat het pensioenfonds niet belegt in het volledige beleggingsuniversum van de voor het pensioenfonds relevante beleggingscategorieën. Dit betekent dat de MVB-keuzes van het pensioenfonds kunnen leiden tot een ander financieel resultaat. Het rendement en risico van beleggingen waar het pensioenfonds niet in belegt introduceren alternatieve kosten van duurzaamheid, ook wel 'opportunity loss' genoemd. Dit kan zowel positief als negatief uitvallen. Het pensioenfonds beoogt sterke afwijkingen te beperken door de beheersing van concentraties en behouden van spreiding (waaronder sector- en regiowegingen).

- Compliance: Niet voldoen aan duurzame wet- en regelgeving
- Compliance: Onvoldoende ESG-integratie externe vermogensbeheerders (greenwashing)
- Operationeel: Onvolledige (ESG-) risicomanagement-cyclus
- Operationeel: Onvoldoende kwaliteit van ESG-data

Voor ieder bovenstaand materieel geïdentificeerd duurzaamheidsrisico hebben we de potentiële impact beoordeeld en een risicohouding bepaald. Indien nodig nemen we maatregelen om te zorgen dat het netto risico binnen de risicohouding ligt.

Risicobeoordeling Wet toekomst pensioenen

De risico's die samenhangen met de invoering van en de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel vinden we zo belangrijk dat we besloten hebben om hiervoor een apart 'risico framework' op te tuigen. Hierin hebben we alle risico's vastgelegd die samenhangen met de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. We hanteren dezelfde methodiek en indeling als bij het managen van de 'normale' risico's, maar gaan dieper in op de specifieke risico's die we zien bij de overgang naar het nieuwe stelsel. We kijken daarbij naar omgevingsrisico's zoals onduidelijke regelgeving en de rol van de sociale partners, maar ook naar financiële risico's van de nieuwe pensioenregeling en uitvoeringsrisico's, zoals de vraag of onze uitvoeringsorganisatie tijdig klaar is voor de overgang naar het nieuwe stelsel.

Door het hoge actualiteitsgehalte en voortschrijdend inzicht zien we dat de risico-inschattingen in dit framework een stuk dynamischer zijn dan bij de gebruikelijke risico's die we proberen te beheersen. Inschattingen worden aangepast, nieuwe risico's worden geïdentificeerd en de beheersing verandert. We zullen de komende jaren druk zijn met dit aparte framework.

DORA

Een specifiek aandachtspunt ten aanzien van risicomanagement betreft de introductie van de regels rond DORA, ofwel de Digital Operational Resilience Act. Met ingang van 17 januari 2023 zijn deze Europese regels van kracht en vanaf 17 januari 2025 moeten financiële instellingen, waaronder pensioenfondsen, de naleving kunnen aantonen. DORA heeft als doel een uniform kader te bieden voor de beveiliging en operationele weerbaarheid van netwerk- en informatiesystemen die worden gebruikt in de financiële sector. DORA gaat vooral een grote invloed hebben op de manier waarop wij omgaan met onze uitbestedingen. Zo zullen er specifieke vereisten gaan gelden met betrekking tot de volledige IT risk management cyclus, inclusief het identificeren en mitigeren van risico's. We zullen rapportage moeten doen van ernstige ICT-gerelateerde incidenten aan de toezichthouder. De eisen voor het beheer van ICT-risico's gaan verder omhoog en er zal meer bewijsvoering moeten komen over de wijze waarop omgegaan wordt met cyberdreigingen.

Het bestuur van Flexsecurity bereidt zich voor op de komst van DORA door in 2024 de kennis op dit gebied te vergroten door het volgen van opleidingen. Samen met de ICT-adviseur zullen we bepalen welke voorbereidende acties we kunnen ondernemen om de eigen informatiebeveiliging op het gewenste niveau te brengen en te houden. Daarnaast zullen we onze uitbestedingspartijen bevragen over de wijze waarop zij invulling geven aan de nieuwe regels. Onze doelstelling is om begin 2025 de naleving van DORA aantoonbaar op orde te hebben.

Eigen Risico Beoordeling

Sinds 2019 heeft ieder pensioenfonds de verplichting om minimaal eens per drie jaar een Eigen Risico Beoordeling (ERB) uit te voeren. In een ERB analyseert het pensioenfonds aan de hand van specifieke scenario's gevoerd de gecombineerde effecten van verschillende risico's en de effectiviteit van de beheersing, zowel cijfermatig als kwalitatief. Wij hebben onze eerste ERB in 2019 uitgevoerd en begin 2020 vastgesteld. Het was dus in 2023 weer hoog tijd voor een nieuwe versie van de ERB, en het was ook het voornemen om dat te gaan doen. We hebben weliswaar een begin gemaakt, maar we zijn er niet aan toegekomen om de ERB tijdig af te ronden. Tijdgebrek aan de kant van het bestuur en onze externe adviseur heeft helaas geleid tot zodanige vertraging dat de ERB pas in 2024 zal worden afgerond. Gezien de actualiteit zal de Wet toekomst pensioenen het centrale thema van de nieuwe ERB worden. Aan de hand van verschillende scenario's (waaronder ook een scenario dat Flexsecurity de nieuwe pensioenregeling niet gaat uitvoeren) proberen we de

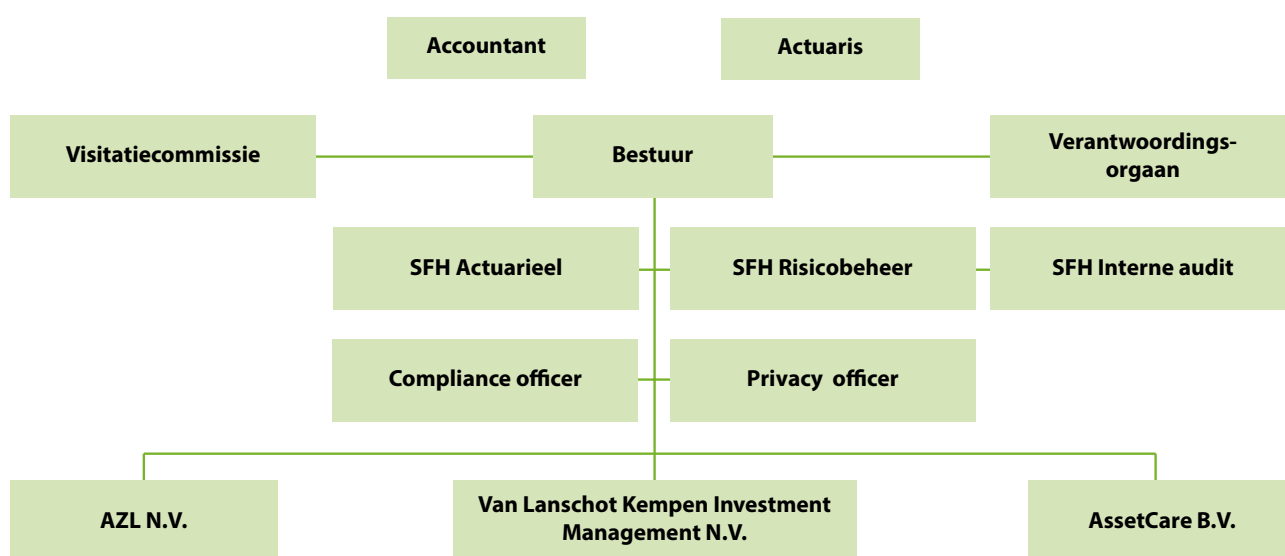
impact en effecten van de verschillende risico's in relatie tot het nieuwe pensioenstelsel in kaart te brengen. We verwachten de ERB in juni 2024 af te ronden.

Besturing van het fonds

In dit hoofdstuk gaan we in op de bestuurlijke inrichting van Flexsecurity, de relatie tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan en de interne en externe toezichthouders ¹⁾. Ook staan we stil bij het onderwerp compliance en leggen we verantwoording af over de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Organogram

Onderstaand organogram geeft de bestuurlijke opzet van het fonds en de uitbestedingspartijen van het pensioenfonds weer.

Bestuur

Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds en draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen en het daarbij behorende pensioen- en beleggingsbeleid. Om tot rechtsgeldige besluiten te komen moet een meerderheid van de bestuursleden haar stem uitbrengen, waarbij ten minste de helft van de uitgebrachte stemmen moet instemmen met het voorgestelde besluit. Voor bepaalde besluiten kan daarnaast voorafgaand advies of een latere goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vereist zijn. Bestuursvergaderingen kunnen online plaatsvinden en ook buiten bestuursvergaderingen kunnen rechtsgeldige besluiten genomen worden.

Het bestuur van Flexsecurity is paritair samengesteld en bestaat uit twee deelnemersvertegenwoordigers en twee werkgeversvertegenwoordigers. Op 31 december 2023 was het bestuur als volgt samengesteld:

Bestuursleden namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	1 januari 2015	30 juni 2026
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	1 juli 2019	30 juni 2025

¹⁾ Voor de personalia en nevenfuncties van de in dit hoofdstuk vermelde (mede)beleidsbepalers wordt verwezen naar het onderdeel 'Personalia' aan het eind van dit jaarverslag.

Bestuursleden namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Suzanne van de Bor	Plv. secretaris	1 april 2022	31 december 2026
Vacature	Secretaris		

Om te voorkomen dat alle bestuursleden gelijktijdig aftreden hanteren we een rooster van aftreden op basis van de in de tabellen vermelde data van aftreden. Herbenoeming is voor alle bestuursleden mogelijk tot een maximale zittingstermijn van twaalf jaren, conform de norm in de huidige Code Pensioenfondsen. Na een bestuurslidmaatschap van twaalf jaar (en een voorafgaand lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan) heeft Edmund Hammen per 31 juli 2023 afscheid genomen van Flexsecurity. Edmund was als bestuurslid namens de deelnemers primair verantwoordelijk voor de communicatie en heeft in die rol een belangrijke bijdrage geleverd aan de stappen die Flexsecurity heeft gezet bij het volwassen worden van het fonds. Het bestuur is Edmund zeer erkentelijk voor de inspanningen die hij in al die jaren voor Flexsecurity heeft geleverd.

Door het vertrek van Edmund Hammen ontstond een vacature voor een bestuurslid namens de deelnemers, met als specifiek aandachtsgebied communicatie. In overleg met de voordragende ondernemingsraad is het bestuur op zoek gegaan naar een geschikte opvolger voor Edmund, met een voorkeur voor een kandidaat jonger dan 40 jaar, gezien het streven naar diversiteit binnen het bestuur. De ondernemingsraad heeft op basis van selectiegesprekken een keuze gemaakt uit drie kandidaten die in alle opzichten aan het gewenste profiel voldeden. Dit traject heeft geresulteerd in de voordracht van Gerjon Dol als aspirant-bestuurslid per 1 augustus 2023, waarna Gerjon is gaan 'meelopen' in de bestuurlijke werkzaamheden. Nadat Gerjon ook het benodigde opleidingstraject had afgerond, heeft de toezichthouder begin april 2024 ingestemd met zijn benoeming als bestuurslid namens de deelnemers. Voor zover bekend en voorzienbaar zullen er in 2024 geen vacatures in het bestuur optreden.

Het bestuur van Flexsecurity vergaderde in 2023 in totaal dertien keer. Tussentijds heeft het bestuur meerdere malen (digitaal) overleg gevoerd over specifieke onderwerpen. Daarnaast hebben er vier overlegvergaderingen met het verantwoordingsorgaan plaatsgevonden. In april 2023 was er een studiedag over de Wet toekomst pensioenen voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan. De jaarlijkse gezamenlijke strategiedag van bestuur en verantwoordingsorgaan vond plaats op 1 december 2023. Het bestuur heeft ook in 2023 intensief contact onderhouden met de verschillende uitbestedingspartijen, waarbij regelmatig werkbezoeken werden afgelegd. De jaarlijkse zelfevaluatie heeft vanwege uitdagingen in de planning uiteindelijk plaatsgevonden in april 2024, onder begeleiding van een extern deskundige. Het geschiktheids- en opleidingsplan is gedurende het verslagjaar geactualiseerd.

Verantwoordingsorgaan

Flexsecurity heeft een verantwoordingsorgaan waaraan het bestuur verantwoording aflegt over het gevoerde en het te voeren beleid. Het verantwoordingsorgaan van Flexsecurity heeft naast de wettelijke adviesrechten ook een aantal goedkeuringsrechten met betrekking tot bepaalde besluiten van het bestuur. Deze goedkeuringsrechten hebben betrekking op:

- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst (met de werkgever);
- het strategische beleggingsbeleid;
- de vaststelling van de premie;
- uitbesteding van het vermogensbeheer;
- uitbesteding van de pensioenadministratie.

Vanwege deze goedkeuringsrechten kwalificeren de leden van het verantwoordingsorgaan als medebeleidsbepalers van het pensioenfonds en worden zij, net als bestuursleden, door De Nederlandsche Bank getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid. De leden van het verantwoordingsorgaan vallen net als het bestuur onder de werking van het geschiktheids- en opleidingsplan van het fonds.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit twee leden namens de werkgever en twee leden namens de deelnemers. De leden namens de deelnemers worden benoemd op basis van de uitslag van een verkiezing onder de deelnemers. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan was per 31 december 2023 als volgt:

Leden verantwoordingsorgaan namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	1 januari 2015	31 december 2025
Vacature	Lid		

Leden verantwoordingsorgaan namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Esther Gotink	Lid	1 juli 2019	1 juli 2024
Bruce van Haasen	Lid	1 januari 2022	31 december 2025

De continuïteit binnen het verantwoordingsorgaan is in 2023 op de proef gesteld. Swen Laarveld, die als lid namens de werkgever actief was, heeft vanwege het aanvaarden van een functie buiten Randstad Groep Nederland per 1 december 2023 zijn activiteiten ten behoeve van het verantwoordingsorgaan moeten staken. Inmiddels is een potentiële opvolger gevonden in de persoon van Esther Raaijmakers, die na het afronden van haar opleidingstraject zal worden voorgedragen voor benoeming bij De Nederlandsche Bank. Daarnaast heeft Esther Gotink aangegeven dat zij, vanwege het aanvaarden van een andere werkring, per 1 juli 2024 haar werkzaamheden ten behoeve van het verantwoordingsorgaan zal beëindigen. Esther was in 2022 verkozen door de deelnemers als lid van het verantwoordingsorgaan. Op grond van de statuten zal de nummer twee van de verkiezing van 2022 de plaats van Esther innemen. Dit is Peter Diepenhorst, die sinds eind 2023 hiertoe een opleidings- en inwerktraject volgt. Het bestuur bedankt Esther en Swen voor hun jarenlange inzet binnen het verantwoordingsorgaan en de uitstekende samenwerking die we in die jaren hebben ervaren.

Het verantwoordingsorgaan brengt een eigen verslag uit dat deel uitmaakt van dit jaarverslag en waarin wordt ingegaan op de activiteiten in 2023. Tevens geeft het verantwoordingsorgaan een oordeel over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan zijn elders in dit jaarverslag te vinden.

Visitatiecommissie

Ten behoeve van het interne toezicht heeft Flexsecurity een visitatiecommissie ingesteld. Het bestuur heeft Visitatie Commissie Pensioenfondsen (VCP) aangesteld als partner voor de bemensing van deze commissie. Sinds begin 2024 is de naam VCP vervangen door de naam 'Gommer Pensions Group'. In het najaar van 2023 en begin 2024 heeft de visitatiecommissie haar jaarlijkse visitatie uitgevoerd, door de in de tabel vermelde personen. Het verslag van de visitatie is elders in dit jaarverslag opgenomen.

Leden Visitatiecommissie

	<i>Functie</i>
Annemiek Vollenbroek	Voorzitter
Alexander van Coberen	Lid
Hans Peters	Lid

De leden van de visitatiecommissie worden benoemd op voordracht van het verantwoordingsorgaan. De samenstelling van de visitatiecommissie is gewijzigd ten opzichte van de visitatie over 2022. Omdat de vorige voorzitter, Berry Debrauwer, had aangegeven zijn werkzaamheden ten behoeve van Flexsecurity te beëindigen, heeft Annemiek Vollenbroek zijn rol als voorzitter overgenomen.

en is de commissie aangevuld met het nieuwe lid Hans Peters. Helaas heeft Annemiek Vollenbroek onlangs aangegeven dat ook zij, vanwege het aanvaarden van een andere functie binnen de pensioenwereld, in maart 2024 haar laatste visitatie voor Flexsecurity heeft afgerond. In overleg met VCP zullen we op zoek gaan naar een capabele opvolging, waarbij we ernaar streven om de samenwerking met de andere twee leden van de commissie voort te zetten.

Om te borgen dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de aanbevelingen die de visitatiecommissie jaarlijks aan het bestuur doet, verwerken we deze aanbevelingen in een overzicht waarin we bijhouden welke opvolging aan de aanbevelingen is gegeven. We bespreken dit overzicht halverwege het jaar met de voorzitter van de visitatiecommissie, waardoor de commissie een tussentijds inzicht krijgt in de vorderingen.

Geschillencommissie

Flexsecurity had tot eind 2023 een geschillencommissie die door deelnemers kon worden ingeschakeld voor de beoordeling van geschillen met het pensioenfonds. De commissie bestond uit drie leden, te weten een onafhankelijke voorzitter (mr. Dieuwke Visser) en twee leden die afkomstig zijn uit de beide geledingen van het verantwoordingsorgaan. De geschillencommissie heeft in 2023 geen geschillen behandeld. Vanwege de introductie van een nieuwe klachtenregeling en de instelling van de overkoepelende Geschillen Instantie Pensioenfonds (GIP) per 1 januari 2024 heeft het bestuur geconcludeerd dat de instandhouding van een eigen geschillencommissie niet langer noodzakelijk was. De geschillencommissie is daarom per eind 2023 opgeheven. Het bestuur bedankt Dieuwke Visser en de leden van het verantwoordingsorgaan hartelijk voor hun jarenlange bijdrage aan de geschillencommissie.

Meer over de invoering van het nieuwe klachtenbeleid en de in 2023 ontvangen klachten is te vinden in dit hoofdstuk onder de noemer 'Klachtenbeleid'.

Sleutelfunctiehouders

Met ingang van 1 september 2020 heeft de aanstelling van de drie sleutelfunctiehouders door het bestuur plaatsgevonden. Het houderschap van de actuariële sleutelfunctie is ondergebracht bij de certificerend actuaris van het fonds. De sleutelfuncties op het gebied van risicobeheer en interne audit zijn door middel van 'insourcing' bij externe functionarissen belegd. Op 31 december 2023 vervulden de onderstaande personen de sleutelfuncties:

Sleutelfunctiehouders

	<i>Sleutelfunctie</i>
Hamadi Zaghdoudi	Actuariel
Ronald Ganzeboom	Risicobeheer
Hans Sieraad	Interne audit

Afhankelijk van de wensen en de behoeften van de sleutelfunctiehouders en het bestuur kunnen vervullers van de sleutelfuncties worden ingezet die de sleutelfunctiehouders ondersteunen bij de uitvoering van hun taken. De vervulling van de actuariële functie is ondergebracht bij Willis Towers Watson. Voor de vervulling van de interne auditfunctie wordt, afhankelijk van de aard van de uit te voeren audit, gebruik gemaakt van een nader te selecteren partij. Voor de risicobeheerfunctie is geen permanente vervuller benoemd; afhankelijk van de aard van de te verrichten werkzaamheden kan de sleutelfunctiehouder zelf besluiten of incidentele inschakeling van een externe vervuller noodzakelijk is.

In 2023 heeft het bestuur de samenwerking met de sleutelfunctiehouders geëvalueerd en geconcludeerd dat er een aantal verbeterpunten zijn. We kunnen de sleutelfuncties nadrukkelijker betrekken bij onze besluitvorming en ook buiten de formele momenten benutten voor afstemming en beeldvorming. Ten aanzien van interne audit is de conclusie dat de wederzijdse verwachtingen omtrent opzet, doelstellingen en resultaten van audits beter afgestemd kunnen worden. Het traject rond de Wet

toekomst pensioenen kent een nadrukkelijke betrokkenheid van de sleutelfuncties, die betrokken worden bij alle voorbereidende handelingen en besluitvorming. Hiermee zal de rol van de sleutelfuncties binnen het fonds de komende jaren verder versterkt worden.

Compliance

Het bestuur heeft in 2023 weer ruime tijd en aandacht besteed aan het onderwerp compliance, ofwel het voldoen aan wet- en regelgeving. We hebben een compliance officer aangesteld die toeziet op de naleving van de toepasselijke regelgeving. De voornaamste taak van de compliance officer is het onafhankelijk toezichthouden op de naleving van de gedragscode van het fonds. Daarnaast heeft de compliance officer als taak om bewustzijn te creëren ten aanzien van compliance, bijvoorbeeld met betrekking tot (schijnbare) belangenverstrengeling en fraude.

De rol van de compliance officer wordt uitgevoerd door het externe gespecialiseerde bureau Partner in Compliance. Danny Smit, partner van dit compliancebureau, is de compliance officer van het fonds. De compliance officer stelt jaarlijkse een compliancekalender op en rapporteert ieder kwartaal aan het bestuur over de voortgang van de werkzaamheden en zijn bevindingen. Ook verstrekt de compliance officer ieder kwartaal een nieuwsbrief waarin relevante en actuele ontwikkelingen op het gebied van compliance en integriteit worden belicht.

We hebben in 2023 onze klokkenluidersregeling aangepast aan de nieuwe wettelijke eisen en een meldpunt voor klokkenluiders geïntroduceerd. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan hebben een 'awarenesssessie' gevolgd onder leiding van de compliance officer over de thema's 'belangenverstrengeling' en 'witwassen'. De jaarlijks actualisatie van de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA) heeft in 2023 vanwege tijdgebrek niet plaatsgevonden, dit zal alsnog in 2024 gebeuren.

Flexsecurity beschikt over een interne gedragscode, waarmee onder andere voldaan wordt aan de eisen die de Autoriteit Financiële Markten (AFM) hanteert bij haar effectentypisch gedragstoezicht bij pensioenfondsen. Ook zijn de normen uit de Code Pensioenfondsen ten aanzien van integriteit en gedrag opgenomen in de gedragscode. Alle bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en andere betrokkenen, de zogeheten verbonden personen, hebben aan de compliance officer van het fonds schriftelijk verklaard in 2023 conform de geldende gedragsregels te hebben gehandeld. De compliance officer heeft geen onregelmatigheden geconstateerd en heeft in zijn jaarlijkse verslag hierover gerapporteerd.

Klachtenbeleid en -afhandeling

De Pensioenfederatie heeft in 2022 een nieuwe gedragslijn 'Goed omgaan met klachten' vastgesteld, die vanaf 1 januari 2024 door alle pensioenfondsen geïmplementeerd moet zijn. Deze gedragslijn regelt het behandelen, rapporteren en leren van klachten van deelnemers. De gedragslijn bevat 35 gedrags- en 30 volwassenheidsbepalingen. De eisen die de Wet toekomst pensioenen gaat stellen, alsmede de aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen en de AFM, zijn in de gedragslijn opgenomen.

Na de uitvoering van een nulmeting in 2022 hebben we in 2023 de nieuwe gedragslijn geïmplementeerd. We hebben een nieuw klachtenbeleid en een nieuw klachtenreglement vastgesteld, die beide volledig in lijn zijn met de gedragslijn en de wetgeving. Hierin wordt iedere uiting van ontevredenheid van een belanghebbende als een klacht beschouwd, waardoor het aantal geregistreerde klachten gestegen is ten opzichte van voorgaande jaren. Ook telefonische klachten worden meegenomen in de registratie. De nadruk ligt bij de behandeling van klachten nadrukkelijk op wat we kunnen leren van de signalen die we kunnen afleiden uit de behandeling van klachten. Daartoe wordt het bestuur nadrukkelijker betrokken bij de behandeling van klachten en worden zogenaamde 'geëscaleerde klachten' ofwel klachten waarbij de klager geen genoegen neemt met de uitkomst van de behandeling door de uitvoeringsorganisatie, in behandeling genomen door het bestuur. Twee maal per jaar bespreekt het bestuur de volledige klachtenrapportage. Deze nieuwe werkwijze heeft geleid tot de afschaffing van de aparte Geschillencommissie, die Flexsecurity tot eind 2023 kende, maar die in de praktijk zelden werd ingeschakeld.

Als belanghebbenden geen genoeg nemen met de behandeling door het bestuur, hebben zij de mogelijkheid om hun klacht voor te leggen aan de nieuw opgerichte Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP). Flexsecurity heeft zich eind 2023 aangesloten bij GIP en heeft verklaard in te stemmen met het bindende karakter van de uitspraken van GIP. Een klager die zich tot GIP wendt, zal in eerste instantie gebruik kunnen maken van bemiddeling, zoals voorheen ook de Ombudsman Pensioenen dat deed. De Ombudsman Pensioenen is opgegaan in GIP. Slaagt deze bemiddeling niet of wil de klager hier geen gebruik van maken, dan zal GIP een bindende uitspraak doen in het geschil.

De nieuwe aanpak en definities hebben geleid tot een nieuwe registratie van klachten, waarbij een indeling naar aard van de klachten plaatsvindt. In onderstaande tabel worden de aantallen en aard van de geregistreerde klachten van (gewezen) deelnemers in 2023 weergegeven.

Onderwerp	Direct	Indirect	Geëscaleerd	Geschil	Totaal
	afgehandeld	afgehandeld			
Behandelingsduur	4	2	0	0	6
Deelnemersportaal	6	0	0	0	6
Duurzaamheid	0	0	0	0	0
Financiële situatie	0	0	0	0	0
Informatieverstrekking	14	3	0	0	17
Pensioenberekening en pensioenbetaling	4	3	0	0	7
Registratie werknemersgegevens	3	1	0	0	4
Service en klantgerichtheid	1	0	0	0	1
Toepassing wet- en regelgeving algemeen	3	1	1	0	5
Toepassing wet- en regelgeving invaren en transitie	19	1	0	0	20
Overig	5	0	0	0	5
Totaal	59	11	1	0	71

In het tweede kwartaal noteerden we een relatief hoog aantal geregistreerde klachten over het invaren van de opgebouwde pensioenen naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit waren vrijwel allemaal standaardbrieven waarmee deelnemers, daartoe opgeroepen door ouderenorganisaties, bezwaar konden maken tegen de omzetting van hun pensioen naar een persoonlijk pensioenvermogen op basis van een premieovereenkomst. Aangezien deze deelnemers op dit moment ook al een persoonlijk pensioenvermogen op basis van een premieovereenkomst hebben, hebben we deze klagers een brief gestuurd waarin we hen uitleg hebben gegeven over hun pensioen bij Flexsecurity.

Uit de analyse van de klachten blijkt dat klachten vaak voorkomen kunnen worden als de deelnemer tijdig de juiste informatie ontvangt. Sommige klachten vloeien voort uit processen die bij Flexsecurity vanwege praktische en administratieve redenen op een bepaalde manier zijn ingericht, maar daardoor tot vragen of verwarring kunnen leiden. Verder kan uitleg bij bepaalde algemene ontwikkelingen, zoals de komst van de Wet toekomst pensioenen mogelijk ook helpen om het aantal klachten te beheersen. Het bestuur spant zich in om de informatievoorziening waar mogelijk aan te passen zodat hieraan te relateren klachten in de toekomst voorkomen kunnen worden.

Er was in 2023 sprake van één geëscaleerde klacht die door het bestuur is afgehandeld. Dit betrof een deelnemer die gebruik wilde maken van vrijwillige voortzetting van pensioenopbouw na beëindiging van het dienstverband. We hebben uitgelegd dat Flexsecurity deze mogelijkheid niet biedt. In 2024 willen we samen met onze uitvoeringsorganisatie tot een verdere uitdieping van

de klachtenbehandeling komen, zodat we nog beter realiseren welke communicatie en uitleg nodig is om onze deelnemers beter te informeren.

Extern toezicht

Toezicht op pensioenuitvoerders wordt met name uitgevoerd door De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). In 2023 hebben we op verzoek van DNB medewerking verleend aan meerdere uitvragen en onderzoeken, met name ten aanzien van de voortgang van de invoering van de Wet toekomst pensioenen. Mede naar aanleiding hiervan hebben we in 2023 meerdere keren overleg gevoerd met DNB over de voortgang van de implementatie en de specifieke uitdagingen waar wij als 'afwijkend' fonds in de regelgeving tegenaan lopen. We hebben één melding van een incident aan DNB gedaan. Dit incident had betrekking op de controle van de sanctiewetgeving door onze uitvoeringsorganisatie AZL, die geacht wordt onze deelnemers te screenen op personen die voorkomen op de nationale en internationale sanctielijsten. In het najaar 2023 heeft AZL ons gemeld dat er gedurende drie jaar geen structurele toetsing tegen de Nederlandse sanctielijst had plaatsgevonden. Er is wel altijd getoetst tegen de Europese sanctielijst. Toen deze ommissie werd ontdekt, is er direct melding gedaan bij de toezichthouder en is op verzoek van de toezichthouder het complete deelnemersbestand alsnog tegen de Nederlandse sanctielijst getoetst. Zowel AZL, wijzelf als onze accountant hebben melding gemaakt van dit incident bij DNB. Overigens bleek bij de controle achteraf dat er geen personen 'gemist' zijn als gevolg van deze fout.

DNB heeft in 2023 aan Flexsecurity geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook zijn er geen aanwijzingen gegeven. Er is geen bewindvoerder aangesteld en de bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds is niet gebonden geweest aan toestemming van de toezichthouder.

Ook de AFM heeft in 2023 een aantal uitvragen gedaan voor onderzoeken, de rapportages naar aanleiding hiervan waren in algemene termen opgesteld en gaven geen aanleiding voor verdere acties. Ook hebben we de jaarlijkse 'toezichtrapportage' ingevuld en ingediend. We hebben in 2023 ook één incident bij de AFM gemeld. Dit incident had betrekking op de verzending van de jaarlijkse pensioenoverzichten (UPO's) in 2021 en 2022. Bij de uitvoering van de berekening van de verschillende voorbeeldbedragen is door onze uitvoeringsorganisatie gebruik gemaakt van een verouderde lifecycle. Daardoor was de berekening van de toekomstige bedragen op deze UPO's voor de deelnemers niet correct. Dit gold ook voor de bedragen die op 'mijnpensioenoverzicht.nl' en de mijn-omgeving van de deelnemers werden getoond. AZL heeft, na ontdekking van deze fout, de procedures aangepast. Er zijn geen aangepaste versies van de UPO's verzonden, aangezien dit naar verwachting zou leiden tot onduidelijkheid bij de deelnemers. De AFM heeft geconstateerd dat deze onjuiste informatieverstrekking een overtreding vormt van artikel 48 van de Pensioenwet, maar besloten om geen maatregel aan ons op te leggen. Ook door de AFM zijn in 2023 geen boetes of andere toezichtmaatregelen opgelegd aan het fonds.

Bescherming van persoonsgegevens

Sinds 2018 is er Europese regelgeving op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens van kracht (de Algemene verordening gegevensbescherming ofwel AVG). Deze regels zijn met name van belang voor de uitvoering van de deelnemersadministratie en de communicatie met onze deelnemers. Wij hebben deze activiteiten in hoofdzaak uitbesteed aan onze administrateur AZL. Flexsecurity heeft een eigen privacybeleid en privacystatement, beide zijn in 2023 geactualiseerd en terug te vinden op onze website. We wijzen nieuwe deelnemers bij aanvang van de deelneming expliciet op dit beleid en de wijze waarop wij omgaan met hun persoonsgegevens. We hebben een privacy officer aangesteld die waakt over de juiste hantering van de gegevensbescherming. De rol van 'privacy officer' wordt ingevuld door de heer Joop Jansen, werkzaam bij Partner in Compliance.

AZL rapporteert jaarlijks over de naleving van de AVG door middel van een uitgebreid verslag dat is opgesteld aan de hand van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen. AZL geeft in dat verslag over 2023 aan op alle voor Flexsecurity relevante onderdelen te hebben voldaan aan de normen van de Gedragslijn. We zijn in 2023 tien maal geconfronteerd met een datalek (2022: negen keer), waarbij in totaal gegevens van tien deelnemers voor onbevoegden zichtbaar zijn geworden. In twee gevallen heeft er een

melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens plaatsgevonden. In de overige gevallen werd melding niet noodzakelijk bevonden omdat de gelete gegevens niet leiden tot 'verhoogde risico's voor de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen'. Als er financiële gegevens of kenmerken als een BSN-nummer worden gelet, dan vindt er altijd melding plaats.

Uit de analyse van de datalekken blijkt dat deze datalekken in veel gevallen toe te rekenen zijn aan verkeerde of verouderde correspondentie-adressen van deelnemers in onze pensioenadministratie. In enkele gevallen zijn de datalekken veroorzaakt door menselijke fouten aan de kant van AZL. Alle gelete informatie betreft individuele gegevens van deelnemers, er is in 2023 geen sprake geweest van bestanden van deelnemers of andere collectieve gegevens die op enigerlei wijze gelet zijn. Er zijn door de Autoriteit Persoonsgegevens geen maatregelen getroffen of sancties opgelegd.

Om de problematiek van de onjuiste correspondentie-adressen te verkleinen gaan we sinds halverwege 2023 standaard uit van het adres zoals dat geregistreerd is in de Basis Registratie Personen (BRP). Hierdoor kunnen we verzending aan onjuiste adressen grotendeels voorkomen. Het nadeel van deze werkwijze is dat we voor een aanzienlijk deel van onze (gewezen) deelnemers geen koppeling kunnen maken met de BRP en dus geen actueel adres beschikbaar hebben. Voor deze groep zijn we aangewezen op correspondentie via e-mail (indien beschikbaar) of een spontane melding van de deelnemer zelf.

Er is in 2023 door één deelnemer gevraagd om het recht op vergetelheid, ofwel om geschrapt te worden uit de bestanden. Dit verzoek is, voor zover technisch en juridisch mogelijk, ingewilligd. Er is door deelnemers geen beroep gedaan op andere rechten die de AVG toekent.

Naleving Code Pensioenfondsen

Sinds 2014 is de Code Pensioenfondsen van kracht. Deze vorm van (wettelijk ondersteunde) zelfregulering binnen de pensioensector bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. Het streven van de pensioensector is om door middel van de Code de kwaliteit van het pensioenfondsbestuur inzichtelijk te maken en vast te stellen waar mogelijke lacunes zitten.

Randvoorwaarde hierbij is dat het pensioenfonds integer en transparant handelt. De Code is gebaseerd op het 'pas-toe-of-leg-uit-beginsel'. Ieder pensioenfonds wordt geacht aan te kunnen geven of en zo ja, waarom het fonds bepaalde keuzes heeft gemaakt die afwijken van de Code. Eind 2023 is een nieuwe versie van de Code Pensioenfondsen verschenen, waarin diverse normen zijn aangepast en opnieuw zijn geformuleerd. Deze nieuwe versie van de Code heeft een ingangsdatum van 1 januari 2024. Daarom rapporteren wij over het verslagjaar 2023 nog op basis van de 'oude' versie van de Code.

De Code Pensioenfondsen kent 65 normen, gerubriceerd in acht categorieën. In deze paragraaf gaan we in op de wijze waarop Flexsecurity de Code Pensioenfondsen in 2023 heeft toegepast, ten aanzien van welke onderwerpen uit de Code er sprake is van afwijkingen en welke argumentatie het bestuur hierbij heeft. Ook worden specifiek de normen genoemd waarover verplicht dient te worden gerapporteerd. De weergave in dit bestuursverslag is een samenvatting van de volledige beschrijving van de naleving van de Code Pensioenfondsen die per norm is onderbouwd en die jaarlijks wordt vastgesteld.

Onderdeel 1: vertrouwen waarmaken

We zijn van mening dat Flexsecurity in 2023 aan alle negen genoemde normen in dit onderdeel heeft voldaan. In 2023 hebben we onze recent aangepaste missie, visie en strategie nadrukkelijk als uitgangspunt genomen bij de beoordeling van nieuwe beleidsvoornemens. We hebben een nieuw strategisch beleggingsbeleid geïmplementeerd op basis van de risicohouding van onze deelnemers en we hebben door middel van een uitvraag vastgesteld hoe het draagvlak voor maatschappelijk verantwoord beleggen is en op basis daarvan een nieuw beleid geformuleerd. Tot slot hebben we op basis van een eerdere audit ons risicomanagementbeleid aangepast.

Onze ambities voor het komende jaar hebben onder andere betrekking op twee normen uit dit onderdeel. We willen ons (mede met het oog op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel) meer verdiepen in de voorkeuren van onze belanghebbenden en deze voorkeuren betrekken bij het bepalen van onze strategische doelstellingen en beleidsuitgangspunten. Daartoe zullen we in 2024 meerdere uitvragen onder deelnemers gebruiken, onder andere ten aanzien van de risicohouding en de communicatie rond de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Ook is het voornemen om in 2024 in samenwerking met de uitvoeringsorganisatie een beleid ten aanzien van keuzebegeleiding vast te stellen en dit in de praktijk verder vorm te geven.

Onderdeel 2: verantwoordelijkheid nemen

Dit onderdeel kent vijf normen. Deze normen hebben hoofdzakelijk betrekking op de wijze waarop het fonds de werkzaamheden (laat) uitvoeren en de ingeschakelde uitbestedingspartijen aanstuurt. We zijn van mening dat we aan alle normen voldoen. We kiezen voor een actieve rol ten aanzien van de uitbesteding van de uitvoerende activiteiten en zetten bewust in op het onderhouden van een open en kritische verstandhouding met onze externe uitvoerders. Evaluaties delen en bespreken we met onze uitbestedingspartijen, waarbij we ook van de wederpartij een kritische inbreng op onze rol verwachten.

Voor 2023 hadden we een verbeterpunt in deze categorie opgenomen, namelijk het zicht dat het bestuur heeft op de keten van uitbesteding (norm nummer 12). Met de ondersteuning van de sleutelfunctiehouder risicobeheer hebben we in 2023 de keten van uitbestedingen en onderuitbestedingen in beeld gebracht, inclusief de IT-aspecten en risico's. Dit heeft geresulteerd in een overzicht dat periodiek onderhouden wordt, waarmee dit verbeterpunt is gerealiseerd.

Onderdeel 3: integer handelen

We zijn van mening dat we aan alle acht normen in dit onderdeel voldoen. De normen in dit onderdeel hebben betrekking op de governance en compliance binnen het fonds. Door de inschakeling van een externe compliance officer die uit eigen beweging bevraagt en onderzoek uitvoert, is er een groot bewustzijn onder de verbonden personen ten aanzien van de integriteit van het handelen, zowel gezamenlijk als individueel. De cultuur binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan is zodanig dat betrokkenen transparant zijn en elkaar aanspreken over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan integer handelen en besturen. Het oordeel van de visitatiecommissie over de samenwerking tussen beide organen bevestigt dit beeld. De diverse fondsdocumenten die in dit onderdeel aan de orde komen worden periodiek geactualiseerd.

Onderdeel 4: kwaliteit nastreven

Ook dit onderdeel omvat acht normen, waaraan in 2023 volledig werd voldaan. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan heeft een zelfevaluatie uitgevoerd, zij het dat de bestuurlijke zelfevaluatie vanwege praktische overwegingen in het begin van 2024 heeft plaatsgevonden. De resultaten en actiepunten uit de zelfevaluatie worden door het bestuur meegenomen in de bestuurskalender die gedurende het jaar het uitgangspunt vormt voor de acties en planning van werkzaamheden.

Onderdeel 5: zorgvuldig benoemen

Ten aanzien van deze negen normen was er eind 2023 sprake van één afwijking. Dit betreft norm 33, die bepaalt dat in zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan tenminste één vrouw en één man en zowel leden van boven als onder de 40 jaar zitting hebben. Onze ambitie is al een aantal jaren om ook aan deze norm te voldoen. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan kent één of meerdere vrouwelijke leden, dus aan dat deel van de norm wordt in beide organen al geruime tijd voldaan. Het bestuur bestaat na de benoeming van Suzanne van de Bor in 2022 en de benoeming van Gerjon Dol als bestuurslid in 2024 voor de helft uit leden onder de 40 jaar. Helaas is het binnen het verantwoordingsorgaan (nog) steeds niet gelukt om een lid onder de 40 jaar te benoemen, waardoor we op dit onderdeel niet voldoen aan de norm.

In 2023 hebben we geen nieuwe verkiezing voor een vertegenwoordiger namens de deelnemers in het verantwoordingsorgaan georganiseerd en dus ook geen kans gehad om een lid namens de deelnemers onder de 40 jaar te kunnen werven. De tussentijdse opvolging van Esther Gotink vindt op basis van het verkiezingsreglement plaats door de nummer twee van de eerdere verkiezing,

te weten Peter Diepenhorst, die de leeftijd van 40 jaar reeds gepasseerd is. Bij de voordracht voor de opvolging van Swen Laarveld als vertegenwoordiger namens de werkgever bleek er helaas geen geschikte kandidaat onder de 40 jaar beschikbaar. Binnen het verantwoordingsorgaan zal per 1-1-2026 waarschijnlijk een vacature ontstaan vanwege het aangekondigde tussentijdse vertrek van de heer Van Slooten.

Norm 31 in dit onderdeel heeft betrekking op de samenstelling van de fondsorganen ten aanzien van geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit. Het bestuur heeft vastgesteld dat aan deze norm wordt voldaan. In het geschiktheidsplan wordt aandacht besteed aan deze aspecten, die in de zelfevaluatie kritisch besproken worden.

Onderdeel 6: gepast belonen

Dit onderdeel betreft vijf normen met betrekking tot het voeren van een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. We zijn van mening dat ons beleid volledig aan deze normen voldoet. We evalueren ons beloningsbeleid jaarlijks en waar nodig stellen we het bij. Zo hebben we na de hoge inflatie in 2022 besloten om de jaarlijkse inflatiecorrectie in de beloning van leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan te maximeren op 5%. Ons beloningsbeleid is terug te vinden op onze website.

Onderdeel 7: toezicht houden en inspraak waarborgen

We zijn van mening dat we in 2023 volledig hebben voldaan aan de twaalf normen uit dit onderdeel. Voor de naleving van norm 47 betreffende de wijze waarop het intern toezicht de Code Pensioenfondsen betreft bij de uitoefening van zijn taak, verwijzen we naar het de samenvatting van de rapportage van de visitatiecommissie elders in dit jaarverslag.

Onderdeel 8: transparantie bevorderen

Ook aan de acht normen in dit laatste onderdeel werd naar onze mening in 2023 voldaan.

We voldoen aan norm 58 inzake het inzicht in de missie, visie en strategie van het fonds. Onze missie, visie en strategie en de wijze waarop wij deze vertalen naar ons beleid en onze werkzaamheden komen duidelijk naar voren in dit bestuursverslag. Norm 62 heeft betrekking op het vastleggen en beschikbaar stellen van overwegingen omtrent verantwoord beleggen. Met de aanpassing van ons MVB-beleid hebben we nieuwe stappen gezet die duidelijkheid aan onze belanghebbenden geven over de keuzes die wij maken ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen. Met de informatie in dit bestuursverslag en die op onze website voldoen wij ook aan deze norm. Ook aan norm 64 (rapporteren over de naleving van de gedragscode en van de Code Pensioenfondsen) wordt door middel van dit bestuursverslag voldaan.

Tot slot is er norm 65 over een toegankelijke en adequate klachten- en geschillenprocedure. We hebben ons klachtenbeleid en onze procedure aangepast aan de eisen van de Wet toekomst pensioenen en de Gedragslijn van de Pensioenfederatie en rapporteren dit jaar ook conform de voorschriften van de Gedragslijn. De klachtenprocedure is duidelijk terug te vinden op de website van het fonds. Deelnemers worden expliciet gewezen op het bestaan van de klachtenprocedure en de daarvoor te bewandelen route. Ook worden door uitvoeringsorganisatie AZL klachten proactief gemeld aan het bestuur, waar het de toepassing van de reglementen betreft.

De Code Pensioenfondsen geeft aan dat in het bestuursverslag over een aantal specifieke onderwerpen gerapporteerd moet worden. Informatie over de kosten van de uitvoering van de pensioenregeling is te vinden in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'. Over de naleving van de gedragscode en de afhandeling van klachten doen we in dit hoofdstuk verslag.

Uitvoeringsovereenkomst

Flexsecurity werkt aan de hand van een met de werkgever afgesloten uitvoeringsovereenkomst. In deze overeenkomst is vastgelegd dat Flexsecurity de pensioenovereenkomsten tussen de werknemers en de werkgever uitvoert. De werkgever waarmee de uitvoeringsovereenkomst gesloten wordt is Randstad Groep Nederland bv. Dit is de juridische entiteit van de Randstad Groep waarin

alle Nederlandse werkmaatschappijen zijn ondergebracht die zich bezig houden met ter beschikkingstelling van personeel. In totaal waren er eind 2023 negen aangesloten ondernemingen. Voor vijf van de negen aangesloten ondernemingen geldt dat zij onder de verplichtstelling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP vallen. Van de overige ondernemingen houden drie werkgevers zich uitsluitend bezig met activiteiten op het gebied van payrolling. Deze ondernemingen maken op basis van een vrijwillige aansluiting gebruik van de Payrollpensioenregeling. De andere werkgever is vrijwillig aangesloten voor deelname aan de Pluspensioenregeling.

In de uitvoeringsovereenkomst is expliciet vastgelegd dat de financiële verplichtingen van de werkgever niet verder strekken dan de tijdige betaling van de pensioenpremies en dat er in geen geval sprake kan zijn van premiekorting of teruggave van premies aan de werkgever. Flexsecurity is zelf verantwoordelijk voor zijn financiële positie en kan hierbij in geen geval terugvallen op de werkgever.

In de uitvoeringsovereenkomst zijn daarnaast bepalingen opgenomen voor werknemers van de werkgever ten aanzien van lidmaatschappen van het bestuur en het verantwoordingsorgaan van het fonds. Ook is bepaald hoe het fonds zich in beginsel opstelt ten aanzien van collectieve waardeoverdrachten, mocht de werkgever bijvoorbeeld overnames doen waarbij overname van pensioenverplichtingen aan de orde is. Het fonds werkt in principe mee aan collectieve waardeoverdrachten indien bij de verwerving van pensioenkapitaal voor de nieuwe deelnemers geen verslechtering ontstaat van de financiële positie van het fonds en de bestaande deelnemers.

De bestaande uitvoeringsovereenkomst met de werkgever heeft een looptijd van drie jaar van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2024. Het voornemen is om in 2024 een verlenging van de bestaande uitvoeringsovereenkomst onder vergelijkbare voorwaarden tot en met 31 december 2025 af te sluiten. In 2024 zal er ook duidelijkheid moeten komen over de vraag of de werkgever ook vanaf 2026 de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling voor uitzendkrachten bij Flexsecurity onder wil brengen.

Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)

De actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) van Flexsecurity wordt periodiek aangepast. De laatste aanpassing dateert van 31 december 2023. In de abtn wordt voornamelijk de financiële systematiek van de pensioenregeling beschreven. Verder worden de belangrijkste kenmerken van het reglement, het beleggingsbeleid en het beleid inzake risicobeheersing beschreven.

Als uitvoerder van zuivere beschikbare-premieregelingen zonder ingegane pensioenen hoeft Flexsecurity geen haalbaarheidstoets uit te voeren.

Ondertekening

Dit jaarverslag is behandeld in de overlegvergadering van bestuur en verantwoordingsorgaan op 7 juni 2024 en formeel vastgesteld en ondertekend te Diemen op 27 juni 2024.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity,

Raimond Schikhof, voorzitter

Gerjon Dol, secretaris

Marianne Hamerslag, plaatsvervangend voorzitter

Suzanne van de Bor, plaatsvervangend secretaris

Verantwoording en toezicht

Rapportage van de visitatiecommissie

Samenvatting van het visitatierapport

De taak van de visitatiecommissie (hierna VC) bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity (hierna het fonds, of SPF), op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC heeft het jaar 2023 onderzocht. Het bestuur, noch het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) hebben voor de visitatie over 2023 onderwerpen benoemd die om specifieke aandacht vragen.

De VC baseert zich bij de aanpak van de visitatie op de Toezichtscodex 2019 van de VITP en de 8 thema's uit de Code Pensioenfonds. De VC legt jaarlijks haar bevindingen vast in een rapport en legt via dat rapport verantwoording af aan het VO, aan het bestuur en aan de werkgever. Onderstaand worden per aandachtsgebied van de visitatie de belangrijkste elementen van de oordeelsvorming van de VC en daaruit eventueel voortvloeiende aanbevelingen vermeld. Voor een volledig overzicht van de oordeelsvorming en aanbevelingen verwijst de VC naar het visitatierapport over 2023.

Functioneren van de governance

De governance van het fonds is naar behoren ingericht. De verschillende fondsorganen opereren naar behoren. Er is voldoende kennis en deskundigheid aanwezig en er is aandacht voor het up to date houden daarvan. De continuïteit in de fondsorganen wordt door het bestuur goed bewaakt en het bestuur is bewust bezig met het bevorderen van diversiteit in de fondsorganen. De samenwerking tussen het VO en bestuur vindt de VC goed en constructief. Het VO is goed in staat om inhoudelijk met het bestuur van gedachten te wisselen en tot besluitvorming te komen. Naar de mening van de VC draagt de positief kritische houding van het VO bij aan de kwaliteit van de besluitvorming. De rol van de sleutelfunctiehouders is inmiddels goed ingebed in de governance structuur. De VC vindt het wel wenselijk, dat de sleutelfunctiehouders meer aanwezig zijn in bestuursvergaderingen om de meerwaarde van hun functie verder te bevorderen.

Functioneren van het bestuur

De VC is onder de indruk van de hoeveelheid werk die het bestuur verzet en de kwaliteit daarvan. Temeer omdat het bestuur geen ondersteuning heeft van commissies of een bestuursbureau. De VC maakt zich wel in toenemende mate zorgen over de benodigde capaciteit van de bestuursleden, zeker ook in het kader van Wtp naast alle andere werkzaamheden en activiteiten van de bestuursleden. Dit jaar heeft de druk op de bestuurlijke capaciteit er onder anderen toe geleid dat het bestuur er niet in is geslaagd de ERB tijdig op te pakken. De VC beveelt dan ook aan randvoorwaarden te definiëren om de jaarlijkse beleidsvoornemens te realiseren en het voornemen om een projectmanager Wtp aan te stellen zo spoedig mogelijk te realiseren.

Beleid van het bestuur

In 2023 is het bestuur gekomen tot de vaststelling van een degelijke, coherente nieuwe missie, visie en strategie die een goede basis biedt voor de discussie met de opdrachtgevers omtrent de toekomst van het fonds onder WTP. Het meerjarige strategische beleggingsplan is goed opgebouwd en gestructureerd. Dat geldt ook voor de uitwerking van de risicobereidheid van het fonds. Verder zijn de doelstellingen van het beleggingsbeleid goed uitgewerkt voor de verschillende groepen deelnemers. De VC vindt dat het bestuur met deze beleidsstukken belangrijke stappen heeft gezet in 2023 om zich voor te bereiden op de gevolgen van de Wet toekomst pensioenen. Nu komt het aan op een gestructureerd projectplan voor de transitie naar het nieuwe pensioencontract met daarin te nemen stappen en tijdslijnen voor het fonds zelf. Zeker nu sociale partners deze transitie per 1-1-2026 willen realiseren.

Algemene gang van zaken

Belangrijk risico voor het fonds betreft de overgang naar een nieuw administratieplatform bij AZL. Deze risico's betreffen zowel de tijdigheid van het gereed komen van het administratieplatform als de prioritering van AZL en/of haar onderaannemers. Een en ander bevestigt de VC wederom in haar mening dat het aan te raden is een fall back scenario te hebben, mocht AZL niet tijdig, niet volledig of niet naar wens kunnen leveren.

Adequate risicobeheersing

Het fonds heeft een gestructureerd verlopend risicomanagement proces. Er is een uitgebreid risicomanagementbeleid. Desalniettemin heeft de VC moet constateren dat de verplichte Eigen Risico Beoordeling niet binnen de gestelde termijn is uitgevoerd en de SIRA niet is uitgevoerd in 2023. Daarmee is het fonds op deze punten niet compliant.

Dat neemt niet weg dat de VC van mening dat er sprake is van een goed opgezet risicomanagementproces en van voldoende risicobewustzijn bij het bestuur.

Evenwichtige belangenafweging

De VC vindt dat het bestuur zorgvuldig de belangen weegt van de verschillende belanghebbenden bij het fonds. Goede voorbeelden daarvan zijn de besluitvorming rond de inrichting van de lifecycles en de premiestelling 2024. De VC stelt vast dat de besluitvorming rond de ALM en de inrichting van de life cycles zeer zorgvuldig heeft plaatsgevonden en dat het bestuur in de gemaakte keuzes duidelijk aandacht heeft voor de belangen voor de verschillende groepen deelnemers en hun wensen en voorkeuren. Ten aanzien van het premiebesluit 2024 kan de besluitvorming nog verder vervolmaakt worden uit te werken wanneer het bestuur aanleiding ziet om in te grijpen als het 'alles zit tegen scenario' zich zou voltrekken.

Communicatie

De VC vindt dat het communicatiebeleidsplan 2023-2025 een goed fundament legt voor de communicatie-activiteiten van het fonds. Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de missie, visie en strategie van het fonds en de uitkomsten uit het deelnemersonderzoek 2022 zijn erin verwerkt. Dit leidt tot helder geformuleerde doelstellingen voor het communicatiebeleid in de periode 2023 -2025. Het komt nu aan op de uitvoering, waarbij vooralsnog rekening moet worden gehouden met de beperkingen in het administratieplatform van AZL. Het bestuur zal met AZL goede afspraken moeten maken over de ondersteuning die zij daarbij biedt.

Naleving Code Pensioenfondsen

In de bestuursvergadering in maart heeft het bestuur de jaarlijkse beoordeling verricht van de naleving van de code pensioenfondsen. Het bestuur heeft in het jaarverslag 2022 uitgebreid verantwoording afgelegd over de toepassing van de normen in de Code Pensioenfondsen. De VC vindt dat het bestuur daarmee haar handelen zorgvuldig toetst aan de Code en toereikend verantwoording aflegt over de uitkomsten daarvan.

Opvolging eerdere aanbevelingen intern toezicht

De VC vindt dat het bestuur aanbevelingen serieus oppakt en bespreekt. De aanbevelingen worden opgevolgd of beargumenteerd niet opgevolgd. De VC vindt dit proces zorgvuldig.

De visitatiecommissie:

mevrouw A.J.E.M. Vollenbroek (voorzitter)

de heer A.W.J. van Coberen

de heer H.J.W.M Peters

12 april 2024

Reactie van het bestuur op de rapportage van de visitatiecommissie

Na het vertrek van de voorzitter van de visitatiecommissie in 2023 is het voor het bestuur altijd even afwachten hoe de personele samenstelling een jaar later zal zijn en wat voor effect dit op de inhoud, de toonzetting en het oordeel van de visitatie zal hebben. Gelukkig was de opvolging van de voorzitter binnen de commissie geregeld doordat Annemiek Vollenbroek deze rol overnam. Hans Peter vervulde de ontstane vacature en Alexander van Coberen bleef op zijn post. De conclusie van het bestuur bij de bevindingen van de visitatiecommissie is dat de constructieve werkwijze is voortgezet, hetgeen heeft geresulteerd in een duidelijk en concreet rapport. Het bestuur herkent zich, net als in voorgaande jaren, in de weergegeven observaties en de gedane aanbevelingen. We nemen deze aanbevelingen dan ook over in ons werkprogramma voor 2024 en volgende jaren.

In de aanbevelingen spelen twee centrale thema's een rol. Enerzijds zijn dat de 'bestuurlijke drukte' en anderzijds de voorbereiding op de Wet toekomst pensioenen. Zoals we elders in ons bestuursverslag hebben aangeven, zijn beide thema's sterk met elkaar verweven. In 2024 zullen de besluiten genomen moeten worden die bepalend worden voor de toekomst van het fonds; blijft Flexsecurity vanaf 2026 de pensioenregelingen voor flexwerkers ten behoeve van Randstad Groep Nederland uitvoeren? De uitkomst van dit traject zal bepalend zijn voor de opvolging van een groot deel van de gedane aanbevelingen.

We onderkennen dat we met de huidige bestuurlijke bezetting en ondersteuning 'aan het randje zitten' van onze mogelijkheden. Soms heeft dat tot gevolg dat zaken (te) lang op zich laten wachten, vooral waar het de meer formele verplichtingen betreft, zoals de actualisatie van fondsdocumenten. Voor de voorbereiding op de Wet toekomst pensioenen kunnen we ons geen vertraging veroorloven, daarom hebben we in begin 2024 externe ondersteuning voor dit traject georganiseerd. Ook de betrokkenheid van de sleutelfunctiehouders zal daarbij geïntensiveerd worden. Als de besluitvorming over de toekomst van Flexsecurity inderdaad positief uitpakt, zullen we onze governance en ondersteuning in 2024 en 2025 zodanig aanpassen dat we beter in staat zijn om de uitdagingen van de Wet toekomst pensioenen tegemoet te treden.

Maar in de tussentijd moeten we ook gewoon de huidige pensioenregeling conform onze missie, visie en strategie uitvoeren, en de visitatiecommissie wijst ook daar op mogelijke verbeterpunten. We hebben een ambitieus communicatieprogramma opgezet waarmee we dat willen realiseren. Ook zetten we in op een bredere inzet van het 'scenariodenken' en hebben we onze risicomanagementaanpak verder verbeterd.

We concluderen dat ook deze visitatie weer voldoende aandachtspunten heeft opgeleverd die ons scherp houden en waarmee we ons voordeel doen. Daarvoor spreken wij onze dank uit. Het was spijtig om te vernemen dat de voorzitter na één visitatieronde afscheid neemt van de commissie. We vertrouwen op een adequate opvolging en zullen in overleg met het verantwoordingsorgaan de visitatiecommissie uitnodigen om, onder leiding van een nieuwe voorzitter, in het najaar van 2024 een nieuwe visitatie uit te voeren.

Rapportage van het verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (VO) over het beleid en de manier waarop het beleid is uitgevoerd, waarna het VO de bevoegdheid heeft een oordeel te geven over het handelen van het bestuur.

Het VO van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is medebeleidsbepalend, wat betekent dat het niet alleen adviseert maar ook goedkeuringsrechten heeft bij bestuursbesluiten over het beleggingsbeleid, de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever, de premiestelling en de uitbesteding van het vermogensbeheer en de pensioenadministratie.

Om een goede afweging te kunnen maken en een oordeel te geven, is het VO regelmatig mondeling geïnformeerd door het bestuur en heeft het inzage gekregen in vergadernotulen, premiedashboards, conceptbeleidsplannen, onderzoeksvoorstellen, beleggingsrapportages, het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële certificering en het accountantsverslag.

Samenstelling

Het verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vier vertegenwoordigers, twee namens de werkgever en twee namens de deelnemers van het fonds. Omdat Flexsecurity zelf geen pensioenuitkeringen doet, is er geen zetel namens gepensioneerden. Dit laat onverlet dat de leden van het VO zich zonder meer inspannen voor alle stakeholders binnen het fonds, wat evenzeer geldt voor de grote groep gewezen deelnemers.

Het VO werkt volgens een rooster van aftreden om de continuïteit te borgen. Het afgelopen jaar is de zittingstermijn van Swen Laarveld echter tussentijds beëindigd, omdat hij van werkgever is veranderd. Esther Gotink heeft aangekondigd dat ook zij haar zittingstermijn niet kan volmaken, maar dan per juli 2024, vanwege een verandering die de rol bij het VO onverenigbaar maakt.

Randstad Groep Nederland heeft uit haar midden HR directeur Esther Raaijmakers voorgedragen voor de opvolging van Swen Laarveld. Peter Diepenhorst is als eerstvolgende kandidaat uit de meest recente VO-verkiezing beschikbaar gebleken om Esther Gotink op te volgen. Beiden zijn per 1 december gestart als aspirant-lid en zullen na hun opleiding worden voorgedragen ter goedkeuring door toezichthouder De Nederlandsche Bank. Het VO kijkt uit naar de samenwerking in deze nieuwe samenstelling en dankt de inmiddels vertrokken Swen voor zijn jarenlange enthousiaste toewijding aan Flexsecurity Pensioen.

Voorts hoopt het VO dat zich bij een volgende verkiezing voor het verantwoordingsorgaan meer kandidaten melden, met name jongeren en bij voorkeur vrouwen, vanuit de wens om een goede afspiegeling te vormen van de deelnemerspopulatie. Het VO is een prachtige kweekvijver voor talent in de financiële wereld, met een gedegen pensioenopleiding en mooie kansen richting professioneel bestuurswerk.

Bijeenkomsten

Het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn in 2023 vier keer bijeengekomen voor regulier overleg, waarbij het VO vooraf een eigen vergadering belegde om zijn visies en standpunten te bepalen. Daarnaast is het VO door het bestuur bijgepraat en meegenomen in belangrijke thema's, waarbij dit verslagjaar de nadruk lag op de Wet toekomst pensioenen (Wtp).

In januari 2024 heeft het VO een bijeenkomst gehad met de visitatiecommissie betreffende het jaar 2023. Er is tevens overleg geweest tussen de leden van het verantwoordingsorgaan en de accountant en certificerend actuaire. Gedurende het verslagjaar heeft het VO een verdiepende module in cybersecurity awareness gevolgd met aansluitend een awareness-sessie over belangenverstrengeling en witwassen. Ook is een extra sessie belegd met de sleutelfunctiehouder risicobeheer over financiële en niet-financiële risico's en hoe deze te interpreteren in de diverse risicorapportages.

Strategiedag

Het bestuur heeft het VO dit jaar uitgenodigd voor een tweetal strategiedagen, in april en in december. Deze stonden in het teken van het nieuwe MVB-beleid (maatschappelijk verantwoord beleggen) en de Wtp (Wet toekomst pensioenen). Daarbij is ook expliciet gekeken naar de toekomst van het pensioenfonds zelf.

De opties in deze toekomstvisie zijn helder toegelicht door het bestuur en het VO voelt zich bijzonder goed meegenomen in het traject om te kunnen beoordelen wat ook per 2026 – de datum van inwerkingtreding van het nieuwe pensioenstelsel – de meest geschikte pensioenregeling zal zijn voor de deelnemers van Flexsecurity Pensioen. Het VO dankt het bestuur voor het organiseren van deze strategiedagen.

Zelfevaluatie

De Code pensioenfonds schrijft voor dat het bestuur jaarlijks een zelfevaluatie organiseert en driejaarlijks onder begeleiding van een externe partij. Voor het VO is vastgelegd dat de zelfevaluatie plaatsvindt 'met enige regelmaat' (norm 30). Dit is een open norm, die het VO invult met het streven elke twee jaar een formele reflectie te organiseren. In april 2022 heeft die plaatsgehad met hulp van een externe partij. Het VO is voornemens om een volgende zelfevaluatie te organiseren zodra de aspirant-leden zijn ingewerkt en goedgekeurd door DNB en enige tijd hebben meegedraaid in het orgaan; op deze manier is het zinvol om te reflecteren op de dynamiek binnen het nieuwe team. Het verantwoordingsorgaan in de huidige samenstelling ervaart een goede samenwerking als collectief.

Intern toezicht

De leden van de visitatiecommissie (VC) worden benoemd door het bestuur, na bindende voordracht door het VO op basis van de profielschets. Berry Debrauwer heeft zijn taak als VC-voorzitter neergelegd na afronding van het visitatierapport 2022, waarna het VO de vacante positie heeft gegund aan Hans Peters. Hij is benoemd door het pensioenbestuur. De visitatiecommissie heeft uit haar midden Annemiek Vollenbroek aangewezen als de nieuwe voorzitter.

Jaarlijks verzorgt de VC het intern toezicht op het fondsbeleid. De commissie kijkt of het bestuur de risico's goed beheerst en de belangen evenwichtig afweegt. De visitatie in de nieuwe bezetting heeft eind 2023 plaatsgehad. Het VO heeft voor de visitatie van dit verslagjaar geen onderwerpen benoemd die om specifieke aandacht vragen.

Naar de mening van de VC is de samenwerking tussen VO en bestuur goed en constructief, wat beide gremia onderschrijven. De informatievoorziening van het bestuur aan de leden van het VO is goed en tijdig, en zijn voorzien van een voorlegger met een risico-opinie door de sleutelfunctiehouder risicobeheer – op basis waarvan de leden van het verantwoordingsorgaan goede afwegingen kunnen maken. Volgens de visitatiecommissie is het VO goed in staat om inhoudelijk met het bestuur van gedachten te wisselen en tot besluitvorming te komen; het VO wordt proactief genoemd in het stellen van vragen en opvragen van informatie, en positief-kritisch in de houding naar het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan bedankt de VC voor de visitatie en haar feedback.

Advies en goedkeuring

Het VO heeft in 2023 de volgende advies- en goedkeuringsaanvragen behandeld:

Advies:

- Communicatiebeleidsplan 2023-2025
- Missie, visie en strategie
- Communicatiejaarplan
- Actuarieel rapport

- Certificeringsrapport
- Accountantsverslag 2022
- Jaarverslag en jaarrekening
- ABTN 2023
- Klachtenregeling
- Reglement verantwoordingsorgaan
- Reglement basispensioen 2024
- Reglement pluspensioen 2024
- Reglement payrollpensioen 2024
- Geschiktheids- en opleidingsplan
- Vergoedingen en vacatiegelden 2023
- Rapportage visitatiecommissie

Goedkeuring:

- Besluitvormingsdocument ALM-studie
- Strategisch beleggingsbeleid
- Beleggingsjaarplan 2023
- MVB-beleid
- Premiestelling
- Begroting AZL 2024

Ontwikkeling uitvoeringskosten

Vanaf verslagjaar 2023 moet het VO in deze paragraaf ook een oordeel geven over de ontwikkeling van de uitvoeringskosten. Die zijn het afgelopen jaar om meerdere redenen toegenomen, waarbij de stijging van de uitgaven aan het pensioenbeheer enige reden tot zorg geeft – een zorg die het VO deelt met het pensioenbestuur. Zo is de wachtermijn van acht weken voor aansluiting bij de pensioenregeling komen te vervallen, terwijl per 2024 ook de startleeftijd voor deelname aan het pensioenfonds zal worden verlaagd naar 18 jaar. Per saldo brengt dat meer deelnemers in het Basispensioen, ofwel een aanwas van kleine pensioenpotjes die Flexsecurity moet beheren. Met name door het wegvallen van de acht weken wachttijd zijn er relatief veel deelnemers die maar een paar dagen of weken werken, terwijl zij wel aangemeld moeten worden bij het fonds; de premie ligt voor deze groep meestal fors lager dan de gemaakte kosten. Het bestuur kan deze ontwikkeling niet bijsturen, omdat het afspraken buiten zijn invloedssfeer betreft. Het VO ziet dat het bestuur zo prudent mogelijk omgaat met deze ontwikkeling in de uitvoeringskosten.

De kosten voor vermogensbeheer lagen ook hoger dan in voorgaande jaren, en hoger dan bij vergelijkbare fondsen, maar het VO ziet dat dit niet trendmatig is vanwege de aanpassingen in het strategische beleggingsbeleid. Het verantwoordingsorgaan is betrokken geweest bij de meest recente ALM-studie en weet dat de nieuwe allocaties voortkomen uit gewogen beslissingen en tot doel hebben voor de lange termijn de meest optimale balans tussen opbrengt en risico te creëren voor elke leeftijdsgroep. De hoge transactiekosten die de nieuwe allocaties met zich meebrengen, zijn incidenteel. Het VO oordeelt dat het bestuur hier op de juiste wijze mee omgaat en vraagt wel om een blijvende alertheid op (de ontwikkeling van) prestatie-gerelateerde managementvergoedingen. Transparantie in de opbouw van deze vergoedingen is essentieel.

Het VO onderschrijft de visie van het pensioenbestuur dat de uitvoeringskosten grotendeels voorzien en verantwoord zijn. Het geeft het bestuur mee om ook naar de toekomst toe elke uitgave te heroverwegen en bij grote afwijkingen onverlet uitleg te geven aan het verantwoordingsorgaan en aan de deelnemers, die hard werken voor hun pensioeninleg. Daarbij zullen met name de komende kosten die samenhangen met de Wtp scherp moeten worden bewaakt.

Een toenemend zorgwekkende ontwikkeling is het AO-dossier, dat moeilijk beheersbaar is en blijft. Hoewel de instroom arbeidsongeschikten in 2023 daalde, met name door het wegwerken van achterstanden bij het UWV, is sprake van een blijvend hoog premievrijstellingsrisico. Het VO geeft het bestuur mee om de ernst van dit dossier onder de aandacht te houden bij de stakeholders.

Oordeel

Met het aantreden van weer een nieuwe pensioenbestuurder in het afgelopen verslagjaar is de dynamiek binnen Flexsecurity merkbaar aan het veranderen. Het geeft het pensioenfonds een nieuwe impuls en hopelijk heeft dat zijn beslag op een betere aansluiting bij de deelnemerspopulatie, mede dankzij een ambitieus communicatiebeleid dat zich richt op het vergroten van de zichtbaarheid van het fonds. Het is een beleid met heldere doelstellingen richting 2025, waarvan de onderdelen in het jaarplan 2023 ruimschoots zijn gehaald. Het VO is van oordeel dat dit direct in relatie staat tot de nieuwe bezetting binnen het bestuur en juicht dit toe.

De beleggingsresultaten waren dit verslagjaar algemeen positief, wat verlichting gaf na een teleurstellend 2022 en heeft geleid tot een gezonde dekkingsgraad. De herijking van de missie, visie en strategie kreeg haar beslag; deze geven blijk van een innovatief, slagvaardig en data-gedreven fundament voor een bestuur dat openstaat voor nieuwe kansen en technologische ontwikkelingen. Het VO hoopt dat de wensen van het bestuur voldoende gehoord en gehonoreerd worden, met name door de administrateur die het afgelopen jaar een beduidend minder positieve indruk maakte. De relatie van AZL is complex en het fonds leunt nu op een IT-omgeving die verouderd en versnipperd is. Het VO weet dat er passende en compenserende maatregelen zijn genomen en dat Flexsecurity hier bovenop zit, maar wil het bestuur desondanks op het hart drukken om goed de vinger aan de pols te houden en tijdig verantwoording af te leggen aan het VO – en uiteindelijk de interne en externe toezichthouders – als sprake is van ontwikkelingen die leiden tot onaanvaardbare risico's in de datakwaliteit, de administratie en het klantcontact. Deze moeten immers voor, tijdens en na de pensioentransitie goed geborgd zijn.

Het bestuur is niet groot en het verantwoordingsorgaan is er het afgelopen jaar getuige van geweest hoe hard er wordt gewerkt. In de aanloop naar het nieuwe pensioenstelsel kan de bestuurlijke omvang gaan wringen, temeer omdat sprake is van key person risk: een relatief grote afhankelijkheid van de tijd en inzet van de bestuursvoorzitter. Het VO hoopt dat het bestuur het komende jaar concreet maakt hoe dit naar de toekomst toe wordt ondervangen.

De leden van het VO hebben allen een prettige samenwerking ervaren met Edmund Hammen, die de rol van secretaris vervulde en per juli 2023 is vervangen door Gerjon Dol. Zij wensen Edmund een fijn volgend hoofdstuk in zijn carrière en heten Gerjon van harte welkom als opvolgend bestuurder.

Het VO ziet dat het bestuur buitengewoon goed functioneert, ook in de nieuwe samenstelling, en gaat de weg richting het nieuwe pensioenstelsel met vertrouwen tegemoet. Er zal samen flink gewerkt moeten worden, maar het verantwoordingsorgaan voelt zich goed meegenomen in de voorbereidingen en hoopt op vruchtbare dialogen met en tussen de bestuursleden en uitbestedingspartijen.

Het verantwoordingsorgaan is ervan overtuigd dat Flexsecurity Pensioen zich vooralsnog kan blijven onderscheiden van andere pensioenuitvoerders, omdat het al invulling geeft aan een beschikbare-premieregeling en daarmee voorloper is in de route die heel Nederland nu gaat afleggen. Het wenst het bestuur veel succes en mooie nieuwe inzichten in het vervullen van deze belangrijke taak.

Diemen, 14 juni 2024
Het verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten (wg), voorzitter
Esther Gotink (dn)
Bruce van Haasen (dn)

Reactie van het bestuur op de rapportage van het verantwoordingsorgaan

In 2023 hebben het bestuur en het verantwoordingsorgaan de prettige en constructieve samenwerking voortgezet. De komst van de Wet toekomst pensioenen, de nieuwe missie, visie en strategie en de besluitvorming over de toekomst van het fonds hebben geleid tot een nauwere afstemming tussen beide organen. Het bestuur is verheugd dat er een duidelijke eensgezindheid bestaat over de te volgen richting en de te maken keuzes. Het verantwoordingsorgaan is de afgelopen jaren duidelijk gegroeid in zijn rol. Dit vertaalt zich enerzijds naar de ondersteuning en anderzijds naar een positief-kritische houding ten aanzien van alle beleidsmatige onderwerpen die het fonds raken.

Het bestuur onderschrijft de constatering en aanbevelingen die het verantwoordingsorgaan in zijn oordeel heeft benoemd. De realisatie van doelstellingen in ons ambitieuze communicatiebeleid, de positieve beleggingsresultaten en de beeldvorming ten aanzien van de toekomst van het fonds zijn verbeteringen die we gezamenlijk hebben gerealiseerd. Daar staat een aantal dossiers tegenover die het bestuur met zorg volgt. Dit betreft (traditiegetrouw) de kosten van de regeling voor arbeidsongeschikte deelnemers, de ontwikkeling van de kosten van pensioenbeheer en de overgang naar een nieuw administratiesysteem bij de pensioenuitvoerder in het kader van de Wet toekomst pensioenen.

In 2024 zullen er belangrijke besluiten genomen worden over de toekomst en de inrichting van het fonds, waarbij ook de toekomstige governance ter sprake zal komen. Het bestuur rekent bij die besluitvorming op de ondersteuning van het verantwoordingsorgaan, om zo gezamenlijk de verantwoordelijkheid te dragen voor evenwichtige besluitvorming die recht doet aan de belangen van alle betrokkenen.

Dat zal aan beide kanten van de tafel gebeuren met een gewijzigde samenstelling. Het bestuur dankt Swen Laarveld en Esther Gotink hartelijk voor hun inspanningen en hun bijdragen aan het functioneren van het verantwoordingsorgaan in de afgelopen jaren. We wensen Esther Raaijmakers en Peter Diepenhorst veel succes en zien uit naar de voortzetting van de samenwerking met het verantwoordingsorgaan in 2024.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2023	2022
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Aandelen	22.668	9.111
Vastrentende waarden	44.065	36.225
Overige beleggingen	3.555	9.118
	70.288	54.454
Beleggingen voor risico deelnemer [2]		
Vastgoedbeleggingen	49.777	57.097
Aandelen	240.635	157.822
Vastrentende waarden	208.668	223.163
Overige beleggingen	9.244	18.951
	508.324	457.033
Vorderingen en overlopende activa [3]	12.306	9.451
Liquide middelen [4]	1.534	4.234
Totaal activa	592.452	525.172

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2023	2022
Reserves [5]		
Algemene reserve	34.434	26.018
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [6]	518.086	463.773
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds [7]	25.942	22.923
Overige technische voorziening voor risico fonds [8]	13.601	12.167
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	389	291
Totaal passiva	592.452	525.172

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	682	347
Indirecte beleggingsopbrengsten	5.350	-9.513
Kosten van vermogensbeheer	-133	-109
	5.899	-9.275
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]		
Directe beleggingsopbrengsten	3.793	6.146
Indirecte beleggingsopbrengsten	39.421	-74.718
Kosten van vermogensbeheer	-1.061	-1.055
	42.153	-69.627
Premiebijdragen van werkgever en deelnemers [12]	79.728	63.471
Saldo van overdrachten van rechten [13]	-52.172	-12.921
Pensioenuitkeringen en afkopen [14]	-2.884	-3.436
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [15]	-54.313	32.750
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fondsen [16]	-3.019	4.356
Mutatie overige technische voorziening voor risico fondsen [17]	-1.434	928
Herverzekering [18]		
Premies herverzekering	-1.804	-855
Uitkeringen kapitaal bij leven	3	11
Resultaatdeling	27	391
	-1.774	-453

[.] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2023	2022
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [19]	-3.768	-3.479
Overige baten en lasten [20]	0	-145
Saldo van baten en lasten	8.416	2.169
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	8.416	2.169
	8.416	2.169

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2023	2022
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	76.629	62.194
Uitkeringen uit herverzekering	537	-187
Overgenomen pensioenverplichtingen	23.599	44.882
Overige	4.175	-1.228
	104.940	105.661
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen	-2.913	-3.438
Overgedragen pensioenverplichtingen	-80.180	-57.300
Premies herverzekering	-1.766	-855
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-3.667	-3.466
	-88.526	-65.059
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	4.434	6.493
Verkopen en aflossingen beleggingen	274.206	87.641
	278.640	94.134
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-296.560	-130.110
Directe kosten van vermogensbeheer	-1.194	-1.164
	-297.754	-131.274
Mutatie liquide middelen	-2.700	3.462
Saldo liquide middelen 1 januari	4.234	772
Saldo liquide middelen 31 december	1.534	4.234

Algemene informatie

Juridische structuur

Naam en vestigingsplaats

Flexsecurity is gevestigd onder de statutaire naam Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam. Het bezoekadres van het fonds is Diemermere 25, 1112 TC in Diemen. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34111370.

Activiteiten

De activiteiten van Flexsecurity zijn gestart per 1 januari 1999 en zijn gericht op het verstrekken van uitkeringen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden.

Flexsecurity voert drie pensioenregelingen op basis van beschikbare premie uit, te weten de Basispensioenregeling, de Pluspensioenregeling en de Payrollpensioenregeling. De eerste regeling is van toepassing op deelnemers die op basis van de Cao langer dan 8 weken, maar korter dan 60 weken werkzaam zijn, de tweede regeling is voor deelnemers die langer dan 60 weken werkzaam zijn. De Payrollpensioenregeling is de wettelijk verplichte pensioenregeling voor payrollwerkers.

Aard van de pensioenregelingen

Medewerkers van de bij het pensioenfonds aangesloten werkmaatschappijen van 18 jaar of ouder nemen deel aan één van de pensioenregelingen. De pensioenregelingen zijn vastgelegd in de Cao voor Uitzendkrachten en zijn verplicht. De premies worden belegd in participaties in het gesepareerde beleggingsdepot van Flexsecurity. Ter bevordering van het inzicht is dit gesepareerde beleggingsdepot in de balans uitgesplitst naar de afzonderlijke componenten.

Op de pensioendatum wordt het opgebouwde kapitaal aangewend voor de aankoop van een ouderdomspensioen of een combinatie van ouderdoms- en nabestaandenpensioen bij een verzekeraar naar keuze. In geval van overlijden vóór de pensioendatum wordt 100% van het opgebouwde pensioenkapitaal uitgekeerd aan de nabestaanden. Voor dit bedrag dient een nabestaandenpensioen en/of een (half)wezenpensioen te worden aangekocht. De pensioenregelingen hebben een unit-linkedbasis waarbij de hoogte van de uitkeringen, zowel bij pensionering als bij vroegtijdig overlijden, gebaseerd is op de waarde van de door de deelnemer gehouden units op het moment van pensionering c.q. vroegtijdig overlijden.

De Basispensioenregeling wordt gefinancierd aan de hand van een premie op het brutoloon, geheel betaald door de werkgever. Voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een vaste premie gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor de Pluspensioenregeling is gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor de Pluspensioen wordt voor maximaal 1/3 gedragen door de deelnemers en voor de rest door de werkgever. Er wordt een doorsneepremie gehanteerd, maar voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een leeftijdsafhankelijke staffel. Tevens voorziet de Pluspensioenregeling in premievrije voortzetting in geval van arbeidsongeschiktheid en in een overlijdensverzekering. De premie voor de Payrollpensioenregeling wordt vrijwel volledig betaald door de werkgever. De deelnemer betaalt een eigen bijdrage van 1% van de pensioengrondslag, de werkgever betaalt de wettelijk voorgeschreven werkgeverspremie. Ook de Payrollpensioenregeling voorziet in premievrije voortzetting in geval van arbeidsongeschiktheid en een overlijdensverzekering.

Per 1 januari 2004 is de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verplicht gesteld. De gevolgen van deze verplichtstelling zijn voor de aangesloten ondernemingen van Flexsecurity maar beperkt relevant, aangezien Flexsecurity gebruik maakt van een door StiPP verleende vrijstelling. De Basispensioenregeling en de Pluspensioenregeling van Flexsecurity zijn gelijkwaardig aan de pensioenregelingen van StiPP. De Payrollpensioenregeling is niet verplicht gesteld maar kent enkele wettelijk voorgeschreven voorwaarden. De regeling van Flexsecurity voldoet aan deze voorwaarden.

Uitvoering van de pensioenregelingen

De pensioenregelingen worden geadmistreerd en uitgevoerd bij AZL in Heerlen en voorzien in zowel ouderdomspensioen als nabestaandenpensioen. Risicoverzekeringen betreffende nabestaandenpensioen en premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid (beide alleen van toepassing in de Pluspensioenregeling) waren tot en met 2017 herverzekerd bij Nationale-Nederlanden Levensverzekeringsmaatschappij. Vanaf 2018 is de nabestaandenpensioenverzekering ondergebracht bij ElipsLife; de premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid is niet langer herverzekerd, maar in eigen beheer van het fonds.

Voorts worden alle secretariaatshandelingen ten behoeve van het pensioenfonds uitgevoerd door AZL. Het vermogensbeheer is ondergebracht bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. en de beleggingsadministratie en de waardebepaling worden uitgevoerd door AssetCare B.V..

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW – voor zover verplicht gesteld door de Pensioenwet – en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving en op basis van de continuïteitsveronderstelling. De (enkelvoudige) jaarrekening is opgesteld in euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingswijzigingen

In 2023 zijn er geen schattingswijzigingen geweest.

In 2022 is overgestapt naar de nieuwe prognosetafel AG2022 (startjaar 2023). Dit betreft een schattingswijziging en had een effect van 0,0% op de dekkinggraad per 31-12-2022 en een verlaging van € 30 duizend op de technische voorziening voor risico fonds.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Opname van actief, verplichting, baat of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

Functionele valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten. De functionele valuta van het fonds is de euro. De euro is ook de presentatievaluta in deze jaarrekening.

Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

(Indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de per balansdatum geldende marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingen in vastgoed geschiedt dit tegen de beurskoers per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastgoed geschiedt dit tegen de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

Aandelen en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde per balansdatum. Voor beursgenoteerde aandelen en beleggingsinstellingen geschiedt dit tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in aandelen geschiedt dit tegen de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden, zijn gewaardeerd op actuele waarde per balansdatum. Voor beursgenoteerde waarden en beleggingsinstellingen geschiedt dit tegen de per balansdatum geldende beurskoersen inclusief opgelopen interest. Indien vastrentende waarden niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd. Waardebepaling voor participaties in niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastrentende waarden vindt plaats op basis van de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, dan wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties. Vorderingen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit direct opvraagbare kas- en banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Reserves

De reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Minimaal vereist eigen vermogen

Aangezien Flexsecurity pensioenverplichtingen voor risico fonds kent, moet het fonds hier ook rekening mee houden in het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Het MVEV bestaat uit een aantal componenten:

Het beleggingsrisico is van toepassing op het onderdeel premievrijstellingsrisico van de regeling en op het eigen vermogen van de stichting.

Het fonds berekent het beleggingsrisico over de volledige schadevoorziening. De voorziening voor risico deelnemers is niet voor risico van het fonds en wordt derhalve niet betrokken in de benodigde minimale buffer voor het beleggingsrisico. Het beleggingsrisico wordt vastgesteld als 4% procent van het bedrag van de bruto technische voorzieningen vermenigvuldigd met de verhouding tussen de bruto technische voorzieningen onder aftrek van de overdrachten uit hoofde van verzekering en de bruto technische voorzieningen aan het eind van het afgelopen boekjaar. Dit verhoudingsgetal is ten minste 85%.

De buffer voor beheerslasten is gelijk aan 25% van de uitvoeringskosten van het fonds in het verslagjaar.

De buffer voor overlijdensrisico wordt vastgesteld op basis van het overlijdensrisicokapitaal, vermenigvuldigd met 3%. Aangezien het fonds voor dit risico volledig verzekerd is, mag de buffer met 50% naar beneden bijgesteld worden. Voor de bepaling van het overlijdensrisicokapitaal wordt rekening gehouden met partnerfrequenties. Flexsecurity maakt hiervoor gebruik van de partnerfrequentie GM/V 85-90.

De buffer voor het arbeidsongeschiktheidsrisico is de laatste component van het MVEV. Hierbij is rekening gehouden met de situatie sinds ultimo 2017 waarin het gehele arbeidsongeschiktheidsrisico door Flexsecurity in eigen beheer gedragen wordt.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen (VEV) van het fonds is berekend conform het standaardmodel van De Nederlandsche Bank en is alleen van toepassing op de beleggingen voor risico van het fonds.

De berekening van het VEV is gebaseerd op de beleggingen in het Belegd Eigen Vermogen en de voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico van het fonds, zijnde de beleggingen voor risico fonds. Voor de berekeningen van het renterisico en het kredietrisico is gebruik gemaakt van de exacte methodiek, gebaseerd op de kasstromen en cashpositie van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt.

Indien het vereist eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen, wordt het vereist eigen vermogen gelijkgesteld aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Het betreft de verplichtingen uit hoofde van de beschikbare-premieregelingen voor deelnemers. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. De voorziening voor rekening en risico deelnemers is gewaardeerd volgens dezelfde grondslagen die gelden voor de waardering van de corresponderende beleggingen voor risico deelnemers.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Flexsecurity heeft het gehele premievrijstellingsrisico in eigen beheer en houdt zodoende een voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds aan. Deze voorziening is opgebouwd uit twee componenten. Voor reeds arbeidsongeschikte deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van de contante waarde van de vrijgestelde pensioenpremies, welke bestaat uit de vrijgestelde staffelpremies vermeerderd met de vrijgestelde overlijdensrisicopremies. Deze overlijdensrisicopremies zijn geraamd als een opslag van 11,29% (2022: 11,53%) op de vrijgestelde staffelpremies. Voor zieke deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van twee jaar de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid. Deze risicopremie is geschat op basis van de daadwerkelijke schadelast van het fonds in de afgelopen vijf jaar.

De contante waarde van de toekomstige premies is bepaald op basis van de actuariële grondslagen van het fonds. Het fonds houdt bij de vaststelling van de voorziening rekening met revalideringskansen. Deze zijn gebaseerd op de door het Verbond van Verzekeraars gepubliceerde kansen uit september 2006, aangepast op basis van de ervaringscijfers inzake revalidatie in de jaren 2015 tot en met 2021.

Overige technische voorziening voor risico fonds

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Ten behoeve van toekomstige uitvoeringskosten is er een voorziening gevormd om mogelijke doorlopende uitvoeringskosten te financieren in geval Flexsecurity geen actieve pensioenregelingen meer kent en dientengevolge geen premies meer ontvangt. De omvang van deze voorziening bedraagt 2,5% van de som van technische voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers en voor risico fonds.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad (RJ 610.239)

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie (art. 133b PW). De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling (art. 133a PW).

Grondslagen voor bepaling resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Beleggingsresultaten risico deelnemers en risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten verstaan. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten verstaan. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer vallen de beheerkosten die de vermogensbeheerders, waaronder de fiduciaire vermogensbeheerder, bij Flexsecurity in rekening brengen, evenals de transactiekosten, bewaarloon en de overige administratieve kosten van beleggingen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke.

Premiebijdragen van werkgever en deelnemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van eventuele kortingen. Dit betreft de premiebijdragen van werkgevers en deelnemers als ook premies uit hoofde van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, zowel voor wat betreft die van de werkgever als die van de deelnemers.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen en worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen en afkopen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers, dan wel aan verzekeraars, uitgekeerde bedragen en zijn toegerekend aan het verslagjaar waarin zij uitgekeerd zijn ten behoeve van de aankoop van levenslange uitkeringen.

[Dit betreft de uitbetaling van de pensioenkapitalen bij expiratie – door ouderdom of overlijden – direct aan de deelnemers of nabestaanden (in geval van kapitalen onder de afkoopgrenzen) of aan verzekeraars die naar keuze van de deelnemers of nabestaanden de pensioenuitkeringen gaan verzorgen (in geval van kapitalen boven de afkoopgrenzen).]

De post afkoopsommen bevat het saldo van bedragen uit hoofde van ineens uitgekeerde kleine pensioenkapitalen die in het kader van de wettelijke mogelijkheden hieromtrent in het verslagjaar uitgekeerd zijn aan gewezen deelnemers.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico fonds.

Mutatie overige technische voorziening voor risico fonds

Dit betreft de mutatie van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. Het fonds houdt een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten aan. Deze is gelijkgesteld aan 2,5% van de totale technische voorzieningen.

Herverzekering

Het overlijdensrisico is volledig verzekerd bij elipsLife. Bij ingang van een nabestaandenpensioen vindt de uitkering rechtstreeks vanuit elipsLife plaats aan de nabestaanden. De verzekeringsovereenkomst is verlengd per 1 januari 2024 met als einddatum 31 december 2025.

Herverzekeringspremies

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Uitkering kapitaal bij leven

Pensioenkapitalen met een bedrag onder de afkoopgrens worden betaald aan het fonds (en vervolgens worden de afkoopsommen uitbetaald aan de nabestaanden).

Resultaatdeling

In geval er meer premie voor de overlijdensrisicoverzekering betaald is dan er schade is, deelt Flexsecurity in de winst, te weten 90% hiervan. De technische winstdeling wordt berekend over de contractperiode en definitief bepaald en uitgekeerd na afloop van het contract. De winstdeling wordt verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Actuele dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van het fonds. De beleidsdekkingsgraad is het twaalfmaands voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden.

Reële dekkingsgraad

Ultimo 2023 kent Flexsecurity beschikbare premieregelingen en een schadevoorziening. Hoewel er geen toeslag kan plaatsvinden in deze regelingen, moet bij de bepaling van de reële dekkingsgraad van het fonds rekening gehouden worden met een toeslag op basis van een prijsindexcijfer. Conform wetgeving is zodoende voor de berekening van de contante waarde van de toekomstige indexatie ten behoeve van de reële dekkingsgraad een rekenrente van 5,2% gehanteerd. De reële dekkingsgraad is als volgt vastgesteld: beleidsdekkingsgraad / benodigde beleidsdekkingsgraad bij volledige toeslagverlening.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2023
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	9.111	20.330	-9.485	2.712	22.668
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	36.225	13.806	-8.444	2.478	44.065
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	9.118	10.334	-16.057	160	3.555
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	54.454	44.470	-33.986	5.350	70.288

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waarde-berekening.

Level 4: Andere waarderingsmethoden. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2023
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	22.668	22.668
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	44.065	44.065
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	333	0	0	3.222	3.555
Totaal belegd vermogen	333	0	0	69.955	70.288

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2022
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	9.111	9.111
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	36.225	36.225
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	161	0	0	8.957	9.118
Totaal belegd vermogen	161	0	0	54.293	54.454

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	57.097	2.000	0	-9.320	49.777
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	157.822	164.895	-118.688	36.606	240.635
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	96.992	21.250	-32.568	5.348	91.022
Vastrentende beleggingsfondsen	92.375	30.645	-48.855	5.921	80.086
Hypothecaire leningen	33.796	5.590	-2.322	496	37.560
	223.163	57.485	-83.745	11.765	208.668
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	18.951	27.710	-37.787	370	9.244
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	457.033	252.090	-240.220	39.421	508.324

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Het uitlenen van effecten geschiedt slechts in enkele beleggingsfondsen. Het risico dat het fonds hierbij loopt is, gezien de zekerheden die ten aanzien van het uitlenen van effecten gesteld worden, minimaal.

Het afdekken van het renterisico op de pensioenen vindt plaats met behulp van obligaties en LDI-beleggingsfondsen. Binnen de LDI-beleggingsfondsen wordt gebruikt gemaakt van rentederivaten. Deze staan niet op naam van het pensioenfonds, maar zijn onderdeel van de portefeuille van het beleggingsfonds waarin belegd wordt.

Accrued interest

Accrued interest is opgenomen in de waardering van de beleggingen en dus niet separaat als vordering. Het bedrag aan accrued interest is ultimo 2023 € 658 (2022 € 560) voor beleggingen voor risico deelnemers. Voor risico fonds wordt uitsluitend in beleggingsfondsen belegd en hierbij is dus geen sprake van accrued interest.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waarde-berekening.

Level 4: Andere waarderingmethoden. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	0	0	0	49.777	49.777
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	240.635	240.635
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	91.022	0	0	0	91.022
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	80.086	80.086
Hypothecaire leningen	0	0	0	37.560	37.560
	91.022	0	0	117.646	208.668
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	-1.316	0	0	10.560	9.244
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	89.706	0	0	418.618	508.324

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	0	0	0	57.097	57.097
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	157.822	157.822
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	96.992	0	0	0	96.992
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	92.375	92.375
Hypothecaire leningen	0	0	0	33.796	33.796
	96.992	0	0	126.171	223.163
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	4.556	0	0	14.395	18.951
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	101.548	0	0	355.485	457.033

	2023	2022
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Nog te ontvangen premie van werkgever en deelnemers	8.135	5.036
Nog door te storten onttrekkingen	1.260	851
Vooruitbetaalde bedragen en nog te ontvangen bedragen	2.413	2.521
Te vorderen technische winstdeling op herverzekeraar	1.070	1.043
Te betalen premie herverzekeraar	-572	0
Totaal vorderingen en overlopende activa	12.306	9.451
De vordering met betrekking tot de te vorderen technische winstdeling heeft betrekking op de jaren 2021 tot en met 2023. In geval er meer premie voor de overlijdensrisicoverzekering betaald is dan er schade is, deelt Flexsecurity in de winst, te weten 90% hiervan. Het contract is geëindigd per 31 december 2023. Op basis van de eindafrekening heeft Flexsecurity een vordering van € 1.070 opgenomen op verzekeraar elipsLife.		
De andere vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	1.534	4.234
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.		
Op de rekening van de ING Bank is een kredietfaciliteit afgegeven van € 2 miljoen. Hiervan werd zowel ultimo 2023 als ultimo 2022 geen gebruik gemaakt.		

Passiva**2023****2022****[5] Reserves****Algemene reserve**

Stand per 1 januari

26.018

23.849

Saldobestemming boekjaar

8.416

2.169

Totaal eigen vermogen**34.434****26.018**

De algemene reserve is bedoeld als buffer om te voorzien in mogelijke financiële tekorten van het fonds.

Flexsecurity past de regelgeving van het Financieel Toetsingskader (FTK) toe. Bij bepaling van het zogeheten minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) wordt rekening gehouden met de uitvoeringskosten van het fonds en met de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's die het fonds formeel loopt – en die Flexsecurity deels herverzekerd heeft. Het MVEV is gelijk aan € 7.424 (2022: € 7.012). Het berekende vereist eigen vermogen (VEV) is lager, maar dient conform het FTK minimaal op het niveau van het MVEV te liggen. Daarom is het VEV ook € 7.424.

Eigen vermogen

34.434

26.018

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

7.424

7.012

Vereist eigen vermogen (VEV)

7.424

7.012

Solvabiliteitsbuffer

27.010

19.006

De som van het vereist eigen vermogen en de solvabiliteitsbuffer is gelijk aan de omvang van de algemene reserves van het pensioenfonds per einde van genoemde jaren.

Dekkingsgraad

106,2%

105,2%

Beleidsdekkingsgraad

105,7%

104,5%

Reële dekkingsgraad

103,7%

102,1%

	2023	2022
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	463.773	496.523
Mutatie boekjaar:		
– Premie	66.329	52.277
– Premie arbeidsongeschikten	2.152	1.987
– Rendement	42.149	-69.683
– Overdracht in	497	792
– Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	27.512	43.587
– Overdracht uit bij pensioneren	-6.361	-5.176
– Overdracht uit	-3.773	-6.637
– Overdracht uit (automatisch i.v.m. klein pensioen)	-70.046	-45.487
– Afkopen	0	-3
– Afkopen en uitkeringen bij pensionering	-2.382	-3.084
– Sterfte	-1.729	-1.267
– Vervallen hele kleine pensioenen	-42	-81
– Overige mutaties	7	25
Stand per 31 december	518.086 ¹⁾	463.773 ²⁾
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds		
Stand per 1 januari	22.923	27.279
Mutatie boekjaar:		
Vaststelling schadevoorziening	1.964	-5.273
Opname uitlooprisico	1.055	917
Stand per 31 december	25.942	22.923
[8] Overige technische voorziening voor risico fonds		
Dit betreft een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten		
Stand per 1 januari	12.167	13.095
Herijking kostenvoorziening	1.155	-1.876
Vrijval voor kosten over uitkeringen/afkopen	-1.376	-409
Toevoeging aan kostenvoorziening vanuit premie	1.655	1.357
Stand per 31 december	13.601	12.167

1) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad € 8.432 de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad € 1.260 en het cashfonds bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. ad € 70, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

2) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad € 5.483, de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad € 1.216 en het cashfonds bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. ad € 41, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Schulden uit hoofde van uitvoerings- en administratiekosten

Vooruitontvangen bedragen

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden en verantwoordingsorgaan

De voorzitter die in dienst is van de werkgever ontvangt vanuit het pensioenfonds geen beloning voor de door hem verrichte bestuurswerkzaamheden. Wel worden de kosten voor de inzet van de voorzitter door de werkgever doorbelast aan het pensioenfonds. Deze kosten bedroegen in 2023 € 88.962,- (2022: € 84.840,-). De overige bestuursleden ontvangen een vaste vergoeding die jaarlijks wordt geïndexeerd. In 2023 was deze vergoeding vastgesteld op € 29.654,- (2022: € 28.280,-) per jaar. De indexatie van de vergoeding bedroeg 4,9% (2022: 7,4%).

De leden namens de deelnemers van het verantwoordingsorgaan ontvangen vacatiegeld per vergadering. De leden namens de werkgever van het verantwoordingsorgaan ontvangen geen vacatiegelden. Over boekjaar 2023 is in totaal € 109.747,- aan bestuursvergoedingen en vacatiegelden uitgekeerd. In 2022 was dit € 98.432,-.

Betaalde vergoedingen bestuur en visitatiecommissie

	2023	2022
Bestuursvergoedingen	99	87
Vergoedingen verantwoordingsorgaan	10	11
Vergoedingen visitatiecommissie	21	20
Totaal	130	118

Personeel

Gedurende het boekjaar 2023 had Stichting Pensioenfonds Flexsecurity geen personeelsleden in dienst.

Het pensioenbureau van Randstad Groep Nederland B.V. verricht uitvoerende werkzaamheden ten behoeve van Flexsecurity. Tevens wordt de voorzitter van het fonds beschikbaar gesteld vanuit Randstad Groep Nederland B.V. Om die reden wordt een deel van de personeels- en huisvestingskosten van dit pensioenbureau doorbelast aan Flexsecurity.

Baten en lasten

[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Aandelen	330	273
Vastrentende waarden	86	124
Banken	266	-50

Totaal directe beleggingsopbrengsten

682 347

Indirecte beleggingsopbrengsten

Aandelen	2.712	-1.710
Vastrentende waarden	2.478	-7.795
Overige beleggingen	160	-8

Totaal indirecte beleggingsopbrengsten

5.350 -9.513

	2023	2022
Kosten van vermogensbeheer		
Fiduciair beheerder	-83	-84
Bewaarloon	-27	-4
Beleggingsadministratie	-23	-21
Totaal kosten vermogensbeheer	-133	-109
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	5.899	-9.275
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	1.897	1.131
Aandelen	-22	2.716
Vastrentende waarden	1.835	2.309
Overige	83	-10
Totaal directe beleggingsopbrengsten	3.793	6.146
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	-9.320	5.025
Aandelen	36.606	-28.197
Vastrentende waarden	11.765	-51.535
Overige beleggingen	370	-11
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	39.421	-74.718
Kosten van vermogensbeheer		
Fiduciair beheerder	-807	-862
Bewaarloon	-82	-36
Beleggingsadministratie	-172	-157
Totaal kosten vermogensbeheer	-1.061	-1.055
De kosten vermogensbeheer die hier gepresenteerd worden, wijken af van de vermogensbeheerkosten zoals verwerkt in het bestuursverslag, omdat in de jaarrekening uitsluitend de kosten worden verwerkt die hebben geleid tot directe betalingen aan de partijen die zich bezighouden met het vermogensbeheer. De overige vermogensbeheerkosten die verwerkt zijn in de beleggingsresultaten worden toegelicht in het bestuursverslag.		

De transactiekosten van de beleggingen die direct in rekening zijn gebracht bij Flexsecurity, zijn nihil. Transactiekosten worden verrekend met aan- en verkoopprijzen. Voor een schatting van de verrekende transactiekosten wordt verwezen naar het bestuursverslag.

De kosten vermogensbeheer zijn niet toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën, omdat het kosten betreft die op alle categorieën van toepassing zijn: fiduciair vermogensbeheerder VLK, beleggingsadministrateur AssetCare en custodian CACEIS verrichten diensten voor alle beleggingen van het fonds. De kosten die zij in rekening brengen bij Flexsecurity, zijn op basis van functionele werkzaamheden opgesteld en worden toegerekend aan de verschillende deelpoortefeuilles binnen het fonds.

Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers

[12] Premiebijdragen van werkgever en deelnemers

Premiebijdragen Basispensioenregeling (door werkgever)

Premiebijdragen Pluspensioenregeling (door werkgever en deelnemers)

Premiebijdragen Payrollregeling (door werkgever en deelnemers)

Totale premiebijdragen

De premiebijdragen zijn enkel voor risico deelnemers. De premiebijdrage voor de Basispensioenregeling bedraagt 8,0% van de pensioengrondslag, zijnde het brutoloon minus een franchise van € 7,86 per uur (2022: 2,6% van de pensioengrondslag, zijnde het brutoloon). Deze premie wordt geheel betaald door de werkgever. De premiebijdrage voor de Pluspensioenregeling bedroeg 12,3% in 2023 (in 2022: 12,3%) van de pensioengrondslag, zijnde het brutoloon minus een franchise van € 7,86 per uur (2022: € 7,13). Hiervan wordt 4%-punt betaald door de werknemer (deelnemer). De werkgever betaalt 8,3%-punt. De premiebijdrage voor de Payrollregeling bedroeg 16,7% (2022: 16,8%). Hiervan wordt 1%-punt (2022: 1%-punt) betaald door de werknemer en 15,7%-punt (2022: 15,8%-punt) door de werkgever.

De feitelijke premie van Flexsecurity pensioen is gelijk aan de ingelegde premies: Flexsecurity voert enkel beschikbarepremieregelingen uit. De kostendekkende premie bestaat uit de in de pensioenkapitalen van deelnemers gestorte premies plus de kosten voor de aanvullende risicoverzekeringen, de uitvoeringskosten en een solvabiliteitstoeslag. De kostendekkende premie bedroeg in 2023 € 75.021 (2022: € 60.535). Er is sprake van een premieoverschot: de feitelijke premie is hoger dan de kostendekkende premie: € 79.728 vs. € 75.021, een overschot van € 4.707.

[illegible]

	2023	2022
De kostendeekkende premie is als volgt opgebouwd:		
– Premiestortingen risico deelnemer	67.984	53.634
– Herverzekeringspremies	2.922	3.101
– Directe kosten	3.768	3.479
– Solvabiliteitsopslag	347	321
	75.021	60.535
[13] Saldo van overdrachten en rechten		
– Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	497	792
– Overgenomen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	27.512	43.587
– Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	-10.212	-12.096
– Overgedragen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	-69.969	-45.204
	-52.172	-12.921
[14] Pensioenuitkeringen en afkopen		
Overlijdensuitkeringen	-503	-349
Afkoopsommen	-2.381	-3.087
	-2.884	-3.436
[15] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Premie	-66.329	-52.277
Premie arbeidsongeschikten	-2.152	-1.987
Rendement	-42.149	69.683
Overdracht in	-497	-792
Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	-27.512	-43.587
Overdracht uit bij pensioneren	6.361	5.176
Overdracht uit	3.773	6.637
Overdracht uit (automatisch i.v.m. klein pensioen)	70.046	45.487
Afkopen	0	3
Afkopen en uitkeringen bij pensionering	2.382	3.084
Sterfte	1.729	1.267
Vervallen hele kleine pensioenen	42	81
Overige mutaties	-7	-25
	-54.313	32.750

De post 'Vervallen hele kleine pensioenen' heeft betrekking op pensioenen met een hoogte van minder dan € 2,- per jaar die op grond van wetgeving verplicht komen te vervallen.

[16] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Vaststelling schadevoorziening	-1.964	5.273
Opname uitlooprisico	-1.055	-917
	-3.019	4.356
[17] Mutatie overige technische voorziening voor risico fonds		
Dit betreft de mutatie van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten		
Herijking kostenvoorziening	-1.155	1.876
Vrijval voor kosten over uitkeringen/afkopen	1.376	409
Toevoeging aan kostenvoorziening vanuit premie	-1.655	-1.357
	-1.434	928
[18] Herverzekering		
Premies herverzekering	-1.804	-855
Uitkering kapitaal bij leven	3	11
Resultaatdeling	27	391
	-1.774	-453

	2023	2022
[19] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratiekosten AZL	-3.004	-2.788
Accountant:		
– Onafhankelijke accountant controle jaarrekening en DNB-jaarstaten	-68	-63
– Onafhankelijke accountant fiscale advisering	0	0
– Onafhankelijke accountant andere niet-controlediensten	0	0
Actuaris	-69	-51
Doorbelaste kosten Randstad Groep Nederland B.V.	-133	-149
De Nederlandsche Bank	-36	-24
Autoriteit Financiële Markten	-32	-35
Bestuursvergoedingen	-99	-87
Vergoedingen verantwoordingsorgaan	-10	-11
Vergoedingen visitatiecommissie	-21	-20
Opleidingskosten	-4	-14
Sleutelfuncties	-42	-57
Overige algemene kosten	-250	-180
	-3.768	-3.479
Onder de overige algemene kosten zijn onder andere opgenomen de vergaderkosten, het Pensioenregister en het UWV plus de kosten van inhuur van adviseurs. Communicatiekosten, waaronder die van de website, maken onderdeel uit van de administratiekosten AZL.		
[20] Overige baten en lasten	0	-145
Saldo van baten en lasten	8.416	2.169

Actuariële analyse van het saldo

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten	4.473	-3.735
Premies	4.979	3.133
Waardeoverdrachten	0	0
Kosten	1.376	409
Uitkeringen	0	0
Sterfte	40	1.082
Arbeidsongeschiktheid	-1.163	-1.839
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-1.289	3.110
Andere oorzaken	0	9
Totaal saldo van baten en lasten	8.416	2.169

Risicobeheer

Beleid

Voor de uitvoering van het risicobeheer heeft het bestuur de beschikking over de volgende beleidsinstrumenten:

- Beleggingsbeleid;
- Financieringsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren, wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt de fiduciaire vermogensbeheerder Van Lanschot Kempen Investment Management gebruik van verschillende financiële instrumenten.

Het uitvoeren van transacties in financiële instrumenten kan ertoe leiden dat Flexsecurity risico's verkrijgt of overdraagt aan een andere partij. Hierbij moet vooral gedacht worden aan risico's die samenhangen met veranderingen in beurskoersen, rentetarieven, wisselkoersen, debiteurenkwaliteit en liquiditeit. In het kader van de beperking van deze risico's kunnen derivaten en andere instrumenten aangewend worden om deze risico's te beperken.

Risicobeheersing

Hieronder wordt nader ingegaan op de wijze waarop Flexsecurity de aan beleggingen en financiële instrumenten gerelateerde risico's beheerst. De in de tabellen opgenomen cijfers ter zake de beleggingen betreffen optellingen van de beleggingen voor risico pensioenfondsen en de beleggingen voor risico deelnemers op balansdatum.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in marktprijzen. Flexsecurity tracht deze risico's te beperken door de beleggingsportefeuille te diversifiëren over verschillende categorieën.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarden van beleggingen en financiële instrumenten zullen fluctueren als gevolg van veranderingen in de marktwaarde. Anders dan bij traditionele pensioenregelingen met een toegezegde aanspraak speelt de verhouding tussen de rentegevoeligheid van de bezittingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen van de stichting geen rol. Wel speelt de rente een rol als het gaat op de 'koopkracht' van het pensioenkapitaal van de deelnemers: staat de rente hoog op het moment van pensioeningang, dan kan de deelnemer een hogere periodieke pensioenuitkering aankopen dan in geval de rente laag staat. Dit is de reden waarom Flexsecurity in het beleggingsbeleid rekening houdt met renteontwikkelingen. De oudere leeftijdsgroepen hebben een groter aandeel van rentegerelateerde beleggingsinstrumenten (vastrentende waarden) in portefeuille waardoor er een directe koppeling is gemaakt met de koopkracht van het pensioenkapitaal.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het valutarisico dat Flexsecurity pensioen loopt, houdt in hoofdzaak verband met beleggingen waarvan de koers niet in euro genoteerd is. Flexsecurity heeft de strategische keuze gemaakt om het valutarisico niet af te dekken, mede vanwege de kosten die dit met zich meebrengt. Als "door de beleggingsfondsen" waarin Flexsecurity belegt, "heen" gekeken wordt, kan de tabel

'Beleggingen verdeeld naar valuta's' worden opgesteld ten aanzien van de valuta waarin de beleggingen gedaan zijn. Bijna 58% van de beleggingen wordt gedaan in eurogenoteerde instrumenten en dragen dus geen valutarisico. De overige 42% is genoteerd in andere valuta en leiden dus wel tot een valutarisico. De bedragen die onder 'overige valuta' vermeld staan, zijn te verklaren door de beleggingen die in aandelen uit opkomende landen geschieden.

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	48.008	21.158	252.733	12.799	334.698
Britse Pond	82	11.418	0	0	11.500
Hongkong dollar	63	7.405	0	0	7.468
Japanse Yen	181	16.110	0	0	16.291
Amerikaanse dollar	1.186	157.096	0	0	158.282
Canadese dollar	47	6.748	0	0	6.795
Australische dollar	68	4.754	0	0	4.822
Overige valuta	142	38.614	0	0	38.756
Stand per 31-12-2023	49.777	263.303	252.733	12.799	578.612

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	57.097	26.730	243.446	28.069	355.342
Britse Pond	0	12.007	219	0	12.226
Hongkong dollar	0	13.606	0	0	13.606
Japanse Yen	0	5.047	0	0	5.047
Amerikaanse dollar	0	55.342	6.139	0	61.481
Canadese dollar	0	2.561	0	0	2.561
Australische dollar	0	1.631	0	0	1.631
Overige valuta	0	50.009	9.584	0	59.593
Stand per 31-12-2022	57.097	166.933	259.388	28.069	511.487

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat voortvloeit uit het feit dat een specifieke tegenpartij tegenover Flexsecurity niet in staat is om aan zijn verplichtingen uit hoofde van contracten betreffende financiële instrumenten te voldoen. Door de beleggingen in risicovollere vastrentende waarden zoals bedrijfsleningen en onderhandse leningen (mede via deelname in beleggingsfondsen) te spreiden over een groot aantal debiteuren, wordt het kredietrisico aanzienlijk beperkt. Voorts geldt de eis van een minimale debiteurenkwaliteit voor Europese staatsobligaties, hetgeen in casu betekent dat de debiteur in de regel minimaal een AA-rating dient te bezitten. Beleggingen in leningen met een lagere kredietwaardigheid zijn tot een percentage van 15% van de vastrentende waarden toegestaan. Op deze wijze worden risico's ten aanzien van de kredietwaardigheid beperkt.

Flexsecurity gaat ervan uit dat het fonds nauwelijks kredietrisico loopt over de staatsobligaties die gewaardeerd zijn met minimaal een AA-rating. Op basis van deze aannames is het maximale kredietrisico 43% van de omvang van de portefeuille vastrentende waarden.

Kredietwaardigheid vastrentende waarden
x € 1.000

AAA
AA
A
BBB
BB
B
Geen rating of lager

**vastrentende
waarden**

46.514
97.690
24.175
33.192
1.421
2.173
47.568

Stand per 31-12-2023

252.733

Kredietwaardigheid vastrentende waarden
x € 1.000

AAA
AA
A
BBB
BB
B
Geen rating of lager

**vastrentende
waarden**

78.618
94.782
23.117
31.116
5.278
4.360
22.117

Stand per 31-12-2022

259.388

De tabel waarin de verdeling naar kredietwaardigheid van de tegenpartijen van de vastrentende waarden per einde 2023 is opgenomen, bevestigt deze aanname: 66,6% van de vastrentende waarden heeft een credit rating van A of hoger, 57,1% van AA of hoger.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat een fonds niet de mogelijkheid heeft om de financiële middelen te verkrijgen die benodigd zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Het liquiditeitsrisico dat het pensioenfonds loopt is beperkt aangezien er weinig beleggingen plaatsvinden in incurante effecten. De meeste beleggingen van het fonds vinden plaats in beleggingsfondsen waarvoor een dagelijkse waardebepaling wordt gedaan. Deze beleggingen kunnen, binnen zekere restricties, op dagbasis volledig te gelde worden gemaakt. Daarnaast zijn de pensioenverplichtingen van Flexsecurity over het algemeen voorspelbaar van aard en heeft het fonds geen directe verplichtingen uit hoofde van afwikkeling van rente- of valutaderivaten.

Een deel van de beleggingen vindt plaats in hypotheekfondsen van Aegon AM en ASR. Hoewel deze beleggingen niet op dagbasis verkocht kunnen worden, is het overgrote deel van de participaties in deze hypotheekfondsen goed verkoopbaar binnen een termijn van enkele maanden. Daarnaast heeft Flexsecurity beleggingen in vastgoedfondsen van CBRE en Altera. De participaties in deze fondsen zijn minder liquide in de zin dat voor het te gelde maken van deze beleggingen met een ruimere termijn van een jaar of langer moet worden gerekend. Om die reden is de omvang van de beleggingen in deze fondsen gemaximeerd.

Kasstroomrisico

Kasstroomrisico is het risico dat toekomstige kasstromen verbonden aan een monetair instrument zullen fluctueren in omvang. Dit risico wordt beheerst door een zo nauwkeurig mogelijke afstemming van de feitelijke kasstromen aan de benodigde situatie. Vanwege de relatief hoge maandelijkse premieontvangsten ten opzichte van kasstromen kan in de praktijk gebruikelijk worden voorzien in de kasstromen door middel van de ontvangen premies.

Concentratierisico

Grote posten kunnen leiden tot concentratierisico. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden, is sprake van een cumulatief concentratierisico. Aangezien de beleggingen van Flexsecurity grotendeels plaatsvinden in passieve fondsen die een breed gespreide index volgen, is het concentratierisico minimaal. Het grootste concentratierisico doet zich voor binnen de vastrentende waarden, waarin de beleggingen in staatsobligaties plaatsvinden binnen een beperkt aantal 'kernlanden' met een hoge kredietwaardigheid.

Als wederom door alle beleggingsfondsen "heen" wordt "gekeken", dan is onderstaande tabel voor wat betreft de regiospreiding op te stellen. Een ruime meerderheid van de beleggingen is in de Europese Unie.

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	299	18.608	922	0	19.829
Centraal en Zuid-Amerika	17	737	65	0	819
Europese Unie	48.042	60.969	235.998	12.799	357.808
Europa non-EU	106	20.747	7.268	0	28.121
Noord-Amerika	1.239	157.370	7.647	0	166.256
Pacific	74	4.792	833	0	5.699
Overige/niet gedefinieerd	0	80	0	0	80
Stand per 31-12-2023	49.777	263.303	252.733	12.799	578.612

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	0	34.652	9.168	2.603	46.423
Centraal en Zuid-Amerika	0	5.365	8.653	0	14.018
Europese Unie	57.097	34.465	222.553	22.771	336.886
Europa non-EU	0	32.707	7.923	1.394	42.024
Noord-Amerika	0	55.325	8.270	877	64.472
Pacific	0	2.754	2.041	25	4.820
Overige/niet gedefinieerd	0	1.665	780	399	2.844
Stand per 31-12-2022	57.097	166.933	259.388	28.069	511.487

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door Flexsecurity beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op meerdere gebieden, zoals de administratieve organisatie, de interne controles, procedures en processen, en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen. Een en ander wordt getoetst aan de hand van ISAE-3402-verklaringen. Alle uitbestedingspartijen die bij de uitvoering van Flexsecurity betrokken zijn, AZL, Asset Care, CACEIS en Van Lanschot Kempen Investment Management, beschikken over dergelijke verklaringen.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Een hoge mate van liquiditeit van de beleggingen en een breed gespreide portefeuille moeten de effecten van dit systeemrisico in een voorkomende situatie zoveel als mogelijk beperken.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Voor Flexsecurity zijn de uitbesteding van de pensioenadministratie en het vermogensbeheer de belangrijkste uitbestede diensten. Hiervoor heeft het fonds een contract afgesloten met AZL respectievelijk Van Lanschot Kempen Investment Management (VLK). Het contract met AZL is per 1-1-2023 verlengd voor de duur van drie jaren en eindigt van rechtswege op 31-12-2025. De fiduciaire vermogensbeheerovereenkomst met VLK is verlengd per 1-7-2023 en heeft een onbepaalde duur.

Het bestuur evalueert jaarlijks de prestaties van de uitbestedingspartijen en overweegt tijdig voor het bereiken van de einddata of een voortzetting van de uitbestedingsrelatie wenselijk is. De met deze contracten gemoeide vergoedingen zijn opgenomen in de jaarrekening en zullen naar verwachting het komende jaar in lijn liggen met de bedragen voor 2023.

Ondertekening

De jaarrekening is behandeld in de overlegvergadering van bestuur en verantwoordingsorgaan op 7 juni 2024 en formeel vastgesteld en ondertekend te Diemen op 27 juni 2024.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity,

Raimond Schikhof, voorzitter

Gerjon Dol, secretaris

Marianne Hamerslag, plaatsvervangend voorzitter

Suzanne van de Bor, plaatsvervangend secretaris

Overige gegevens

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2023 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 4.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 200.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat enigerlei intentie tot het verlenen van toeslagen ontbreekt.

Amstelveen, 27 juni 2024

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity per 31 december 2023 en van het saldo van baten en lasten over 2023, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity ('de Stichting') te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2023;
- 2 de staat van baten en lasten over 2023;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2023; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 4,0 miljoen
- Circa 0,7% van het pensioenvermogen

Risico van een afwijking van materieel belang vanwege risico's gerelateerd aan Fraude, NOCLAR en Continuïteit

- Frauderisico's: veronderstelde risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd en verder uiteengezet in de sectie 'Controleaanpak risico van fraude en het niet naleven van wet- en regelgeving'
- Risico's in verband met het niet naleven wet- en regelgeving (NOCLAR): geen risico van een afwijking van materieel belang vanwege NOCLAR risico's geïdentificeerd
- Continuïteitsrisico's: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds
- Waardering van beleggingen voor risico deelnemers
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 4,0 miljoen (2022: EUR 4,0 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2023 (circa 0,7%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 200 duizend rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft de administratie van de beleggingen uitbesteed aan AssetCare B.V. en het beheer van de beleggingen aan Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door AssetCare B.V. en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen, waardeoverdrachten en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van AssetCare B.V. en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en (waar relevant) het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij (waar relevant) met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2023 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan AssetCare B.V. en AZL N.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen en waardeoverdrachten aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen en waardeoverdrachten verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In het hoofdstuk 'Risicobeheersing' en de paragraaf 'Compliance' (zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Besturing van het fonds') van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en haar bedrijfsomgeving, en van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling, de incidentenregeling, de rapportage naleving gedragscode 2023, de periodieke SLA-rapportages van de pensioenuitvoerder en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en hebben wij correspondentie met relevante toezichthoudende autoriteiten en regelgevers in onze evaluatie betrokken. Tot slot hebben wij kennisgenomen van het geconstateerde incident inzake het naleven van de Sanctiewet 1977 en de door het bestuur getroffen maatregelen om de (financiële) impact te bepalen alsmede herhaling te voorkomen. Voor een nadere toelichting op dit incident verwijzen wij naar de paragraaf 'Extern toezicht' van het bestuursverslag.

Op basis van onze risicoanalyse werkzaamheden hebben wij de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening in het geval van het niet-voldoen aan deze regelgeving:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premiebijdragen van werkgever en deelnemers, directe beleggingsopbrengsten en gerealiseerde indirecte beleggingsopbrengsten) als niet significant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

De premiebijdragen van werkgever en deelnemers en directe beleggingsopbrengsten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder aanwezige significante schattingselementen.

Ten aanzien van de indirecte gerealiseerde beleggingsopbrengsten hebben wij het veronderstelde frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle (dit betreft het relevante veronderstelde risico zoals vastgelegd in de controlestandaarden). Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds, de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds en de waardering van de beleggingen voor risico deelnemer.
- We hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, waarbij wij onder andere voor een deelwaarneming van de overige kosten de juistheid hebben vastgesteld op basis van onderliggende brondocumenten.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving heeft niet geleid tot een extra kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle, anders dan het geconstateerde incident inzake het naleven van de Sanctiewet 1977 zoals hiervoor reeds benoemd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;

- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevings- en revalideringskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen voor risico pensioenfonds bedragen circa 12% van het balanstotaal. De beleggingen voor risico pensioenfonds dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). Uit noot 1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds van de Stichting nagenoeg geheel gebaseerd is op de laatst ontvangen fondsrapportages (afgeleide marktnoteringen). De waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Vanwege de omvang van de beleggingen voor risico pensioenfonds in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds die in het overzicht 'Methodiek bepaling marktwaaarde' zijn opgenomen onder level 4 (andere waarderingmethoden) onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen. De liquiditeiten die in het overzicht zijn opgenomen onder level 1 (marktnoteringen) hebben wij gecontroleerd door middel van een aansluiting naar de opgave van de custodian.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 1 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds in de jaarrekening acceptabel. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen voor risico pensioenfonds is toereikend.

Waardering van beleggingen voor risico deelnemers

Omschrijving

De beleggingen voor risico deelnemers vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen voor risico deelnemers van de Stichting bedragen circa 86% van het balanstotaal. De beleggingen voor risico deelnemers dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). Uit noot 2 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 90 miljoen (18%) van de beleggingen voor risico deelnemers van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor circa EUR 419 miljoen (82%) van de beleggingen voor risico deelnemers van de Stichting de waardering gebaseerd is op de laatst ontvangen fondsrapportages (afgeleide marktnoteringen).

Vanwege de omvang van de beleggingen voor risico deelnemers in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van het grootste deel van de beleggingen voor risico deelnemers onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen.

De waardering van de beleggingen voor risico deelnemers die niet door onze waarderingsspecialist zijn onderzocht hebben wij getoetst aan de hand van (door andere onafhankelijke accountants gecontroleerde) jaarrekeningen. Dit betreffen enkele beleggingen voor risico deelnemer die in het overzicht 'Methodiek bepaling marktwaarde' (noot 2) zijn opgenomen in de categorie 'Vastgoedbeleggingen' en in de categorie 'Vastrentende waarden'. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen.

De liquiditeiten die in het overzicht zijn opgenomen onder level 1 (marktnoteringen) hebben wij gecontroleerd door middel van een aansluiting naar de opgave van de custodian.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 2 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers in de jaarrekening acceptabel. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen voor risico deelnemers is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds (voorziening voor premievrijstelling) en de overige technische voorziening voor risico fonds (voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten) (hierna tezamen: 'de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds') is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds komt tot stand door middel van een berekening waarin basisgegevens van (arbeidsongeschikte) deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over revalidering en kostenniveaus worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds opgenomen.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals de gehanteerde revaliderings- en overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet- naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 27 juni 2024

KPMG Accountants N.V.

W. Kevelam RA

Bijlagen

Personalia Flexsecurity

Naar de stand van zaken per 7 juni 2024

Samenstelling bestuur

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	Werkgever	Directeur Pensioenzaken	Randstad Groep Nederland	58
Gerjon Dol	Secretaris	Deelnemers	Communicatie-adviseur	TKP Pensioen	34
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	Werkgever	Executive Director	Aegon Asset Management	52
			Business Development		
Suzanne van de Bor	Plv. secretaris	Deelnemers	Bestuurslid	Meerdere pensioenfondsen	34

Overzicht nevenfuncties bestuursleden

Raimond Schikhof

1. Directeur Pensioenzaken Randstad Groep Nederland bv
2. Secretaris Stichting West Coast Challenge
3. Docent Stichting Pensioen Opleidingen
4. Lid belanghebbendenorgaan Pensioenkring Randstad Groep bij stichting Het Nederlandse Pensioenfonds
5. Bestuurslid Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot

Gerjon Dol

1. Communicatie-adviseur TKP Pensioen

Marianne Hamerslag

1. Executive Director Business Development Aegon Asset Management B.V.

Suzanne van de Bor

1. Bestuurslid en lid Beleggingsadviescommissie IKEA Pensioenfonds
2. Bestuurslid en lid Beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Avery Dennison

Samenstelling verantwoordingsorgaan

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	Werkgever	Chief financial officer	Randstad Groep Belgium	57
Esther Gotink	secretaris a.i.	Deelnemers	Zelfstandig ondernemer in boardroom consultancy en training	Morpho Training & Assessment	50
Vacature	Lid	Werkgever			
Bruce van Haasen	Lid	Deelnemers	Coördinator Arbo en Veiligheid	Tempo-Team Performance Management	60

Overzicht nevenfuncties leden verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten

1. Chief financial officer Randstad Groep Nederland bv

Esther Gotink

1. Eigenaar Morpho Training & Assessment
2. Associate Partner, Mens & Kennis
3. Eindredacteur, Investment Officer Institutioneel
4. Eindredacteur, WMN Media

Bruce van Haasen

1. Coördinator Arbo en veiligheid, Tempo-Team Performance Management B.V.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds Flexsecurity
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500JNFUCKIF073W43

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

☒ ☐ Ja ☒ ☐ Nee	
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van
☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen	☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie
☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:	☐ met een sociale doelstelling
	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Scope 1-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	26.513,14	20.755,42	37%	49%
Scope 2-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	6.832,28	5.614,16	37%	49%
Scope 3-broeikasgassen-emissies	ton CO2e	175.913,75	173.404,74	37%	49%
Totale broeikasgassen-emissies	ton CO2e	208.494,24	199.152,58	37%	49%
Koolstofvoetafdruk	ton CO2e per miljoen EUR van belegging	411,35	371,49	37%	49%
Broeikasgassen-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO2e per miljoen EUR omzet	960,75	928,80	39%	53%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	4%	5%	42%	53%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	75%	70%	36%	40%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	4,97	6,14	35%	45%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Industrie	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,17	0,65	35%	45%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,85	1,74	35%	45%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,43	1,47	35%	45%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,46	1,56	35%	45%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	16%	17%	39%	52%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,02	0,02	41%	53%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	42%	53%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	20%	25%	41%	53%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	31%	33%	39%	51%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	2%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	2%	2%	44%	60%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	1%	0%	4%	6%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	2%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	1%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	1%	1%	5%	4%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	45%	60%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	44%	60%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- ☒ Ja
☐ Nee

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
France	Staatsobligatie	Frankrijk	5,7%
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	4,8%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	3,8%
Austria	Staatsobligatie	Oostenrijk	2,1%
Belgium	Staatsobligatie	België	1,9%
Finland	Staatsobligatie	Finland	1,6%
Apple Inc.	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1,6%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	1,2%
KfW	Overige	Duitsland	1,1%
NVIDIA Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	0,9%
Tesla, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	0,7%
Amazon.com, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	0,6%
Taiwan Semiconductor Manufacturing Company Limited	Informatie- technologie	Taiwan	0,5%
Eli Lilly and Company	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	0,4%
Société du Grand Paris	Overige	Frankrijk	0,4%

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

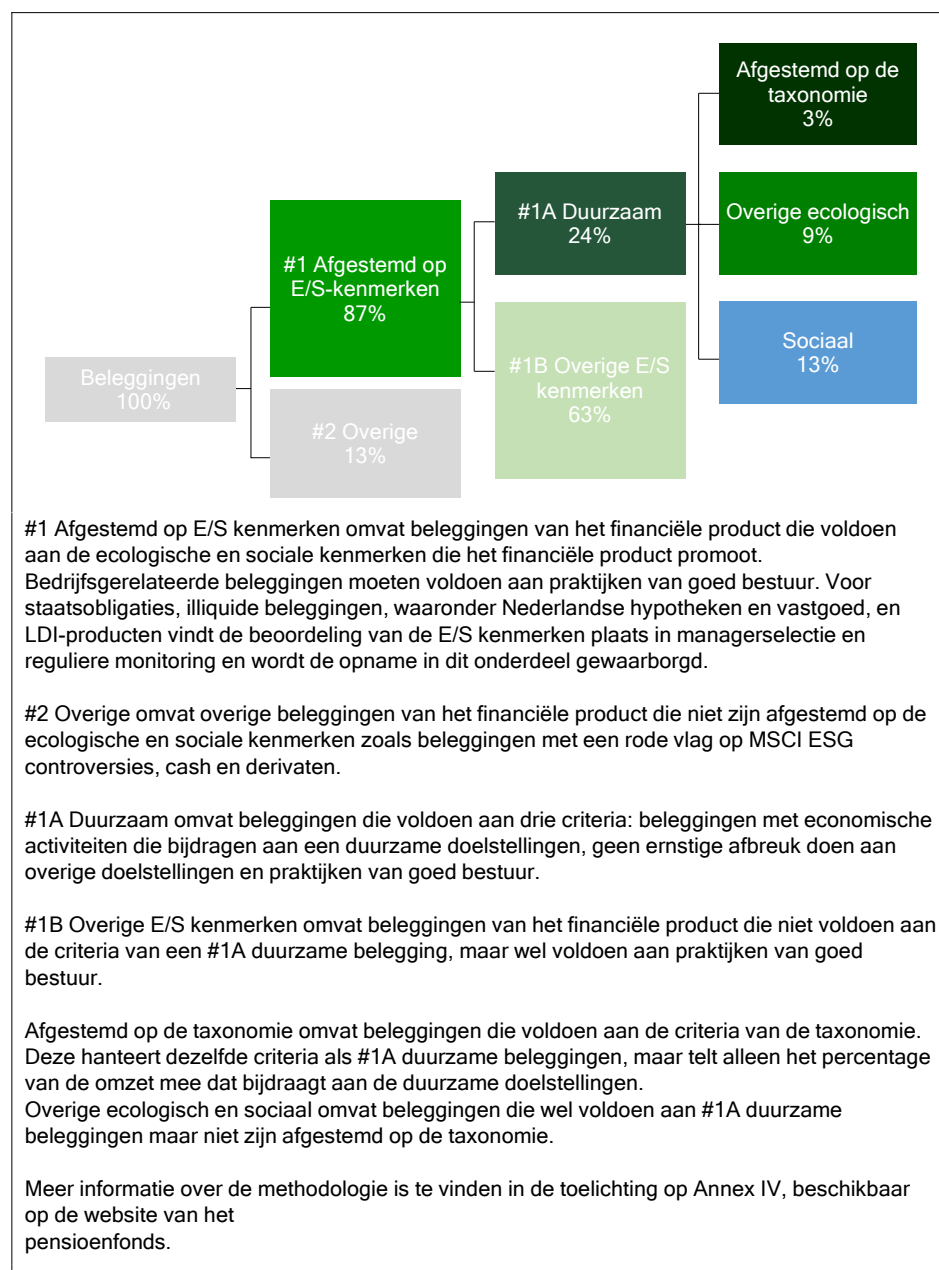
De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	87%	24%	63%	3%	9%	13%	13%
Communicatiediensten	4%	0%	4%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumentengoederen	6%	1%	4%	1%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumentengoederen	3%	1%	2%	0%	1%	1%	0%
Energie	2%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	10%	0%	9%	0%	0%	0%	0%
Gezondheidszorg	6%	4%	2%	0%	1%	3%	0%
Industrie	5%	1%	5%	0%	0%	0%	0%
Informatietechnologie	8%	2%	6%	1%	1%	0%	0%
Basisindustrie	2%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	2%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Overige	38%	13%	24%	0%	4%	10%	13%
Nutsvoorzieningen	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

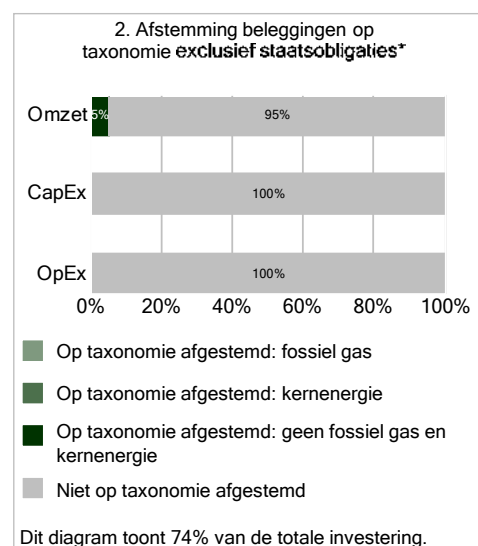
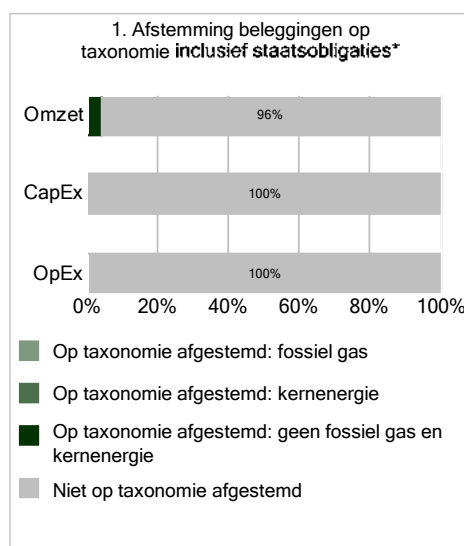
☐ Ja

☐ In fossiel gas

☐ Kernenergie

☒ Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode is om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?
0%

Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
9%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
13%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Nature Action 100+.
- Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.

